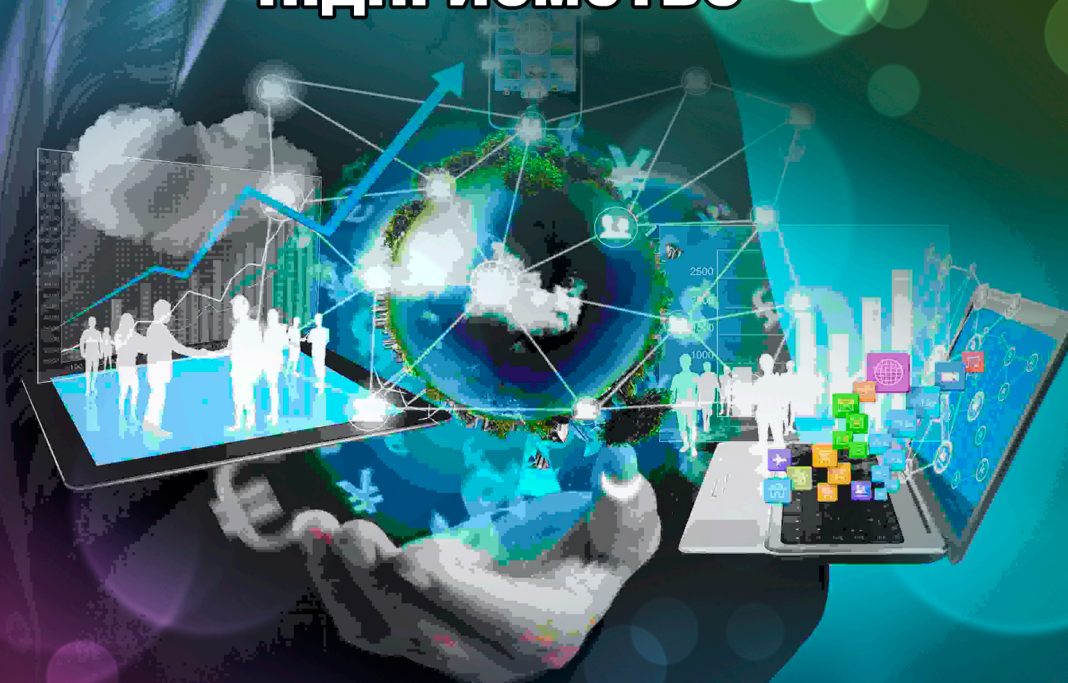

**Матеріали
II Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет-конференції**

**ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА:
ДЕРЖАВА, РЕГІОН,
ПІДПРИЄМСТВО**

**15 грудня 2015 р. – 15 січня 2016 р.
Полтава**

Міністерство освіти і науки України
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка
Кафедра фінансів і банківської справи

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА: ДЕРЖАВА, РЕГІОН, ПІДПРИЄМСТВО

**Матеріали II Всеукраїнської
науково-практичної Інтернет-конференції**

15 грудня 2015 р. – 15 січня 2016 р.

Полтава
2016

УДК 330.336
ББК У9 (4Укр) 262-983
Е45

Редакційна колегія:

В.О. Онищенко, д.е.н., професор; З.С. Варналій, д.е.н., професор;
Г.В. Козаченко, д.е.н., професор; Л.О. Птащенко, д.е.н., професор;
С.В. Онищенко, к.е.н., доцент; Т.М. Завора, к.е.н., доцент;
Л.А. Свистун, к.е.н., доцент; Ю.С. Худолій, к.е.н., доцент.

Е45 **Економічна безпека: держава, регіон, підприємство:**
Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 15 грудня 2015 р. – 15 січня 2016 р.– Полтава: ПолтНТУ, 2016. – 214 с.

ISBN 978-966-616-150-8

У збірнику матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції розглядаються теоретичні та методологічні аспекти системотворення економічної безпеки та її сучасні концепції. Актуальні проблеми економічної безпеки держави, регіону та підприємства. Особливості управління економічною безпекою, інституціонального та правового забезпечення системи економічної безпеки, а також перспективи розвитку економічної безпеки в системі освіти.

Участь у конференції взяли науковці та практики з Києва, Львова, Северодонецька, Одеси, Тернополя, Харкова, Полтави і Полтавської області.

Призначений для фахівців фінансової сфери, науковців, викладачів, слухачів та студентів.

УДК 330.336
ББК У9 (4Укр) 262-983

ISBN 978-966-616-150-8

© Полтавський національний технічний
університет імені Юрія Кондратюка

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКОЛОГІЇ

ФІНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	
В.О. Онищенко, О.М. Бондаревська,.....	8
ПРОБЛЕМАТИКА СТРУКТУРУВАННЯ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ В ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕКОЛОГІЇ	
З.С. Варналій	10
ТЕОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКОЛОГІЇ: ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ	
І.В. Амеліна	15
ПРОТИСТОЯННЯ ЛАТЕНТНИМ ВПЛИВАМ НА СТАН ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	
Л.О. Птащенко	18
ЕВОЛЮЦІЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СЕК'ЮРИТОЛОГІЇ	
Ю.С. Погорелов,.....	23
ІМПЕРАТИВИ ПІДХОДІВ У ВИЗНАЧЕННІ ПОНЯТТЯ «ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА»	
Т.М. Адаменко.....	26
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: ЗМІСТ ПРОЦЕСУ	
О.М. Кузьменко.....	29
КОМПЛЕКСНЕ ОЦІНЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ	
О.В. Чепурний,	33
СИСТЕМА ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА В УСЛОВИЯХ СУЩЕСТВОВАНИЯ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫХ ЛОВУШЕК	
Т.И. Егорова-Гудкова, С.Г. Тютюненок, В.И. Белобородько	36
ІНСТИТУЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ТІНЬОВИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНИ	
М.М. Топорков	39
ЗАГРОЗИ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ В СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ	
Т.В. Лук'янець.....	43
РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	
Ю.А. Луцик.....	47
ДІАГНОСТИКА ІНОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АПК ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	
А.Г. Лебедин.....	50
ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО ПОЛЯ СИСТЕМИ ПОНЯТЬ НА БАЗІ КЛАСТЕРА НОРМАТИВНО-ТЕХНІЧНИХ ТА СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ДЖЕРЕЛ	

І.А. Міхеев, С.В. Кавун.....	53
КОРУПЦІЯ В СФЕРІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ЯК ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	
Н.М. Сичова, Є.С. Шило	56
ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ: ЯК ЗАСІБ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	
В.В Волкова, Р.В Дикань, А.В. Задорожний	58
ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ У ЗАКОНОДАВСТВІ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ	
Ю.С. Худолій.....	61
ЕКОНОМІЧНЕ ШПИГУНСТВО ЯК ОДИН ІЗ МЕТОДІВ НЕДОБРОСОВІСНОЇ КОНКУРЕНТНОЇ БОРОТЬБИ	
Р.О. Шостак	64
ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНФЛЯЦІЙНОГО ТАРГЕТУВАННЯ В УКРАЇНІ	
А.В. Черв'як,.....	66
ГРОШОВО-КРЕДИТНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	
О.М. Дахно, А.Р. Штанько	70
ФІСКАЛІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ЯК ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ	
В.П. Задорожний, О.М. Дахно	75
ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПРІОРИТЕТИ ЗМІЦНЕННЯ	
Л.С. Половко.....	78
БЮДЖЕТНА БЕЗПЕКА СЕГМЕНТ ФІНАНСОВОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	
О.О. Шеремета	80

СЕКЦІЯ 2. ПРОБЛЕМАТИКА СИСТЕМОТВОРЕННЯ В ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕКОЛОГІЇ

ОБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ В ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕКОЛОГІЇ	
Г.В. Козаченко.....	83
СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ	
Т.М. Завора	86
ПРОДОВОЛЬСТВЕННА БЕЗОПАСНОСТЬ ГОСУДАРСТВА В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ЦЕПОЧЕК ДОБАВЛЕННОЇ СТОИМОСТІ В АПК	
О.Е. Звирков, Н.В. Поп, М.В. Бойко.....	91

КОРУПЦІЯ В УКРАЇНІ ЯК СИСТЕМНА ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ

В.С. Гаркавенко.....	93
РОЛЬ ОРГАНІЗАЦІОННО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМА В СИСТЕМЕ ЕКОНОМІЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ	
И.З. Энгель.....	95
ПРОБЛЕМИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ЗА ПОТЕЧНИМИ КРЕДИТАМИ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ	
Л. А. Свистун, Д. В. Голозубова,.....	97

СЕКЦІЯ 3. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ, РЕГІОНУ, ПІДПРИЄМСТВА

THE IMPROVEMENT OF THE STATE MANAGEMENT OF INVESTING IN ALTERNATIVE ENERGY

V. Onyshchenko, S. Sivitska.....	101
ЕВЕНТУАЛЬНІ ДЖЕРЕЛА НАПОВНЕННЯ БЮДЖЕТУ ЯК ЗАСІБ ЗМІЦНЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	
О. В. Баранецька.....	104
ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ОСНОВИ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	
Д.Д. Буркальцева.....	107
ІЄРАРХІЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО-ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	
С.В. Онищенко.....	111
ІНФОРМАЦІЙНА ПІДТРИМКА ПРИЙНЯТТЯ СТРАТЕГІЧНИХ РІШЕНЬ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	
А.Ю. Білоусова.....	115
СУТНІСТЬ ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	
С.С. Голіков, О.В. Красільник.....	118
ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ (НА ПРИКЛАДІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ)	
Р.Р. Білик.....	124
ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА БАНКІВ	
О.М. Бондаревська, К.В. Бутенко, М.А. Іщенко.....	130
РАЗВИТИЕ ЭЛЕКТРОННОЙ КОММЕРЦИИ И ЕГО ВЛИЯНИЕ НА ЭКОНОМИЧЕСКУЮ БЕЗОПАСНОСТЬ ГОСУДАРСТВА	
Г.И. Шепитко, А.С. Крыгин, В.В. Лементарёв.....	133

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ, СКЛАДОВІ, ЧИННИКИ ВПЛИВУ	
О.М. Бондаревська, А.О. Гибало, Ю.В. Огар	135
ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА ЯК КЛЮЧОВА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	
О.М. Бондаревська, Н.О. Мельниченко, В.О. Ільченко	138
МІСЦЕ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНОМУ РЕЙТИНГУ СПРИЙНЯТТЯ КОРУПЦІЇ	
І.С. Буркова, Т.П. Верещака	141
ЛІЗИНГОВА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ І ВПЛИВ ЇЇ ОБСЯГІВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ	
Н.І. Волкова	144
ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ: ПРОБЛЕМИ, ТА СПОСОБИ ВИРШЕННЯ	
В.В. Волкова, Р.В. Дикань, А.В. Задорожний	147
ПОДАТКОВА СТРАТЕГІЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	
О.О. Глущенко	149
РЕГУЛЮЮЧИЙ ВПЛИВ АКЦИЗНОГО ОПОДАТКУВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ	
О.М. Дахно, А.В. Івашенко	152
НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ В УКРАЇНІ	
О.М. Дахно, А. Зайцева	156
ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	
В.В. Дубовик, М.В. Діброва	161
СУБ'ЄКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ	
З.Б. Живко, М.І. Копитко, Х.Р. Рипусь, В.С. Кулик	163
ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	
О.В. Зигрій	166
СЛУЖБА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА: ПІДХОДИ ДО СТВОРЕННЯ	
О.В. Ілляшенко	169
АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ INTERNET-БАНКІНГУ В УКРАЇНІ	
С.В. Кавун, В.І. Пугачова	172
ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА РЕГІОНУ ЯК СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	
І.В. Король	176
ЕКОНОМІЧНА РОЗВІДКА ЯК ФАКТОР У КОНКУРЕНТНІЙ БОРОТБІ	

П.О. Крикун	179
ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЇ БЮДЖЕТУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	
Л.М. Ладиго	182
ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ІНТЕГРАЛЬНОЇ ОЦІНКИ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	
М.В. Лисенко, Н.Л. Панасенко	184
КОРУПЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ	
Т.А. Манойло, А.Ю. Репало	187
УПРАВЛІННЯ ВЕЛИЧИНОЮ ФІНАНСОВОГО ЛЕВЕРИДЖУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КАПІТАЛУ	
О.В. Погрібний	189
ДЕТІНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ПЕРСПЕКТИВА ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	
К.А. Хом'як	194
ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	
Л.М. Христенко	197
ВИМОГИ ДО СПОСОБІВ УЗГОДЖЕННЯ ІНТЕРЕСІВ АКТОРІВ ІНТЕГРОВАНІХ ПРОМИСЛОВИХ СТРУКТУР	
О. Ю. Чорна	200
КОРУПЦІЯ У СФЕРІ ОСВІТИ ЯК ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ	
А.В. Десятник, А.В. Черв'як	203
ВПЛИВ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА РІВЕНЬ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	
Я.С. Голян, В.С. Пірімова	206
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ	
Т.В. Чаус, Є.О. Федоренко	209

СЕКЦІЯ 1. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКОЛОГІЇ

ФІНАНSOVA ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

В.О. Онищенко, *доктор економічних наук, професор*

О.М. Бондаревська, *асистент*

Полтавський національний технічний університет імені Юрія
Кондратюка, м. Полтава, Україна

В умовах ринкового реформування особливої гостроти набувають проблеми державного управління регіонами. Загальновідомо, що вони існували і раніше, однак в умовах жорсткої централізації в державному управлінні, за відсутності об'єктивної науково-популярної інформації про зарубіжний досвід, а також заідеологізованості теорії і практики державного управління неможливо уявити їх швидке й ефективне вирішення.

Державну політику в сфері регіонального управління в умовах переходу до ринкових відносин доцільно розглядати в двох аспектах: по-перше, вона має генеруватися на рівні держави, а по-друге – реалізовуватися та підтримуватися на регіональному рівні. Перевага у той чи інший бік в її реалізації може призвести або до надмірного централізму, або до неконтрольованої і тому суспільно неефективної децентралізації. Збалансованість взаємовідносин між центром і регіонами вимагає регіоналізації суспільного життя в країні.

Формування бюджетів у всі часи було пріоритетом у діяльності виконавчих і законодавчих органів влади всіх рівнів, адже від кількості коштів, вміння правильно розпорядитися ними залежить рівень розвитку регіону, вирішення економічних і соціальних проблем [3].

Важливою передумовою побудови ефективної регіональної політики є економічна, в першу чергу фінансова самостійність органів місцевого самоврядування. У фінансовому аспекті це означає належне фінансове забезпечення реалізації визначених на державному рівні функцій органів місцевої влади.

Передумовою фінансової незалежності місцевого самоврядування є розумна, з погляду економічної доцільності, децентралізація влади і адекватний розподіл повноважень, відповідальності, а отже, і фінансово-економічної бази між центром і регіонами. Межі фінансової незалежності місцевого самоврядування завжди повинні визначатись у законодавчому порядку, тобто мають бути чітко окреслені функції місцевого

самоврядування і відповідно до них джерела ресурсів, які становитимуть їх фінансове забезпечення.

Основними фінансовими методами державного регулювання є бюджетний та податковий. Що стосується бюджетних відносин, то ключовою є проблема розподілу бюджетних коштів між загальнодержавним і місцевими рівнями, тобто децентралізація [1].

Дослідження міжбюджетних відносин, процесів формування місцевих бюджетів, ролі планування в процесі використання грошових надходжень та етапів проходження бюджетного процесу на місцевому рівні з врахуванням зарубіжного досвіду набули особливої актуальності.

Тому, зважаючи на складність та неоднозначність міжбюджетних відносин, виникає ряд питань, які потребують поглибленого вивчення, а саме:

- дослідження економічного змісту місцевих бюджетів та їх ролі у соціально-економічних процесах;
- розмежування доходів і видатків між державним і місцевими бюджетами;
- розгляд процесу складання, затвердження та виконання місцевих бюджетів;
- дослідження проблем формування і використання місцевих бюджетів;
- проблеми горизонтального фінансового вирівнювання;
- розробка пропозицій щодо вдосконалення існуючого механізму функціонування місцевих бюджетів;
- критичне вивчення зарубіжного досвіду функціонування міжбюджетних відносин.

Формування бюджетів завжди було важливим у функціонуванні законодавчих і виконавчих органів влади всіх рівнів, що є закономірним. Адже від величини надходжень до бюджетів, уміння правильно розподілити їх, виходячи з пріоритетів загальнодержавного та місцевого розвитку, залежить і рівень розвитку регіону, міста чи будь-якого населеного пункту, вирішення економічних і соціальних проблем.

Однак у сучасних умовах розвитку економіки України проблеми фінансування регіонів вкрай загострюються: з одного боку, зменшується база надходжень, а з іншого – значно зростають потреби в додаткових коштах. Тому саме місцевим бюджетам, як основній фінансовій базі органів місцевого самоврядування, повинно належати особливе місце в бюджетній системі держави [2].

На даний час у цій ланці бюджетної системи зберігається безнадійно застарілий механізм централізованого регулювання вищими органами

доходів місцевих бюджетів, що позбавляє місцеві органи влади фінансової самостійності.

Досягнення збалансованості міжбюджетних відносин є необхідною передумовою фінансової децентралізації. Під час удосконалення взаємодії бюджетів різних рівнів повинні враховуватися можливості і ресурси регіонів, реалізовуватися їх конкурентні переваги щодо формування місцевих бюджетів. Це буде сприяти соціально-економічному розвитку регіонів, підвищенню їх фінансової стійкості при забезпеченні інтересів економічної безпеки держави.

Література

1. Субботович Ю.Л. Бюджетна децентралізація та зміцнення фінансів органів місцевого самоврядування / Ю.Л. Субботович // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка, 2013. – № 13 – С. 44–46.

2. Дроздовська О. Фінансова децентралізація: об'єктивна необхідність та основні цілі / О. Дроздовська // Наукові праці НДФІ. – 2002. – № 2(17). – С. 8-14.

3. Кириленко О.П., Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика). – К.: НІОС, 2000. – С. 384.

ПРОБЛЕМАТИКА СТРУКТУРУВАННЯ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ В ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕКОЛОГІЇ

З.С. Варналій, *доктор економічних наук, професор*

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна

Економічна безпека сьогодні, особливо в умовах глобалізації, є предметом багатьох досліджень. У цьому контексті слід зазначити, що перелік наукових спеціальностей в Україні включає окрему спеціальність 21.04.01 «Економічна безпека держави (економічні науки)». Це свідчить про підвищену актуальність проблематики економічного безпекознавства як науки про економічну безпеку.

Проте у фаховій літературі, як справедливо зазначає О.С. Власюк, бракує комплексного відображення проблем формування системи економічної безпеки, повного переліку відповідних індикаторів, усталеного понятійного апарату, узагальнюючих оцінок ступеня ризику, реальних збитків, завданих безпеці країни [1, с. 121].

На нашу думку, така ситуація ускладнюється в першу чергу відсутністю єдиного методологічного підходу до проблематики економічного безпекознавства. Все це вимагає від науковців додаткових досліджень цієї проблематики, особливо щодо визначення понять

(категорій) та структурування національної безпеки, яка є складним, полісистемним явищем. Зокрема, мова йде про те, що національна безпека має свої складові (структуру), які, в свою чергу мають теж свої складові, а ті теж само тощо. Саме це і свідчить про полісистемність національної безпеки, коли є системи вищого і нижчого рівнів (рангів). Водночас, слід зазначити, що підсистема національної безпеки, до якої відноситься і економічна безпека є «надсистемою» для наступного рівня складових безпек, а підсистеми третього рівня виступають «надсистемою» для четвертого рівня складових і т.д.

Одним з перших вітчизняних дослідників, який складові системно підійшов до проблеми безпекознавства є В.А. Ліпкан [3]. Зокрема, він розглядає сферу безпеки з погляду нового міждисциплінарного напряму наукових досліджень – безпекознавства. Категорійно-понятійний інструментарій, який він використовує, віддзеркалює потребу переосмислення державотворчого поступу українства у контексті розвитку системи національної безпеки як неодмінної складової міжнародної та глобальної безпеки. З допомогою методології синергетики безпека В.А. Ліпканом досліджується як складна відкрита нелінійна система.

Не менш цікавим пропонують визначити поняття безпекознавство Г.В. Козаченко та О.М. Кузьменко, як «сукупність знань щодо сутності безпеки різноманітних систем та закономірностей її забезпечення» [2, с. 212.]. В той же час, слід зазначити, що саме професор Козаченко Г.В. підкреслює, що з накопиченням знань безпекознавство, як й будь-який науковий напрям (але істинний), перетворюється на науку – безпекологію, в якій у наш час формується комплекс поглядів, уявлень, ідей, спрямованих на тлумачення і пояснення явищ безпеки, творче переосмислюються концептуальні та теоретичні основи управління, права, соціології, антропології та ін., виявляються і досліджуються загальні та специфічні об'єктивні закономірності організації та функціонування систем безпеки різного класу, що надає цілісне уявлення про закономірності та наявні зв'язки у забезпеченні безпеки.

Безпекологія як і будь-яка наука потребує чітких теоретико-методологічних (наукових) підходів, зокрема, щодо об'єкту та предмету дослідження, у тому числі і щодо структурування, більш чіткого визначення понять (категорій), визначення пріоритетності тощо.

Саме у цьому контексті, цікавим і певною мірою конструктивним є підхід до структурування економічної безпеки та визначення основних понять, які подані в Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, що затверджені наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013. № 1277 [5]. Ці Методичні рекомендації розроблені з метою визначення рівня економічної

безпеки України як однієї з основних складових національної безпеки держави і визначають перелік основних індикаторів стану економічної безпеки України, їхні порогові значення, а також алгоритм розрахунку інтегрального індексу економічної безпеки. Методичні рекомендації базуються на комплексному аналізі індикаторів економічної безпеки з виявленням потенційно можливих загроз економічній безпеці в Україні і застосовуються Міністерством економічного розвитку і торгівлі України для інтегральної оцінки рівня економічної безпеки України в цілому по економіці та за окремими сферами діяльності.

Цінним є те, що в зазначених рекомендаціях системно подається структура (складові) економічної безпеки, визначення термінів, а також запропоновано підходи до визначення інтегрального індексу економічної безпеки, який складається з 9 середньозважених субіндексів (складових економічної безпеки). І це можна рахувати як певний здобуток з наукової точки зору, хоча й з певними недоліками та дискусійністю.

Які саме неточності та недоліки, на нашу думку, містять Методичні рекомендації?

Почнемо із *структури (складових) економічної безпеки*.

Складовими економічної безпеки, за Методичними рекомендаціями є: виробнича, демографічна, енергетична, зовнішньоекономічна, інвестиційно-інноваційна, макроекономічна, продовольча, соціальна, фінансова безпеки.

Така структура теж має право на існування. Водночас, є певні зауваження щодо структури (складових) економічної безпеки.

По-перше, мова йде про *інвестиційно-інноваційну* складову, яка визначається як, стан економічного середовища у державі, що стимулює вітчизняних та іноземних інвесторів вкладати кошти в розширення виробництва в країні, сприяє розвитку високотехнологічного виробництва, інтеграції науково-дослідної та виробничої сфери з метою зростання ефективності, поглиблення спеціалізації національної економіки на створенні продукції з високою часткою доданої вартості [5]. На нашу думку, тут повинно бути дві окремих складових: *інноваційна*, або науково-технологічна та *інвестиційна*, яка взагалі повинна бути складовою фінансової безпеки, що є підсистемою економічної безпеки.

По-друге, важко погодитися як і з назвою *«демографічна»* складова економічної безпеки, так і з її визначенням, як стан захищеності держави, суспільства та ринку праці від демографічних загроз, за якого забезпечується розвиток України з урахуванням сукупності збалансованих демографічних інтересів держави, суспільства й особистості відповідно до конституційних прав громадян України [5].

Так, це теж має право на існування. Ми знаємо, що демографія вивчає такі емпіричні дані про населення, як: кількість, статеві-вікова структура, приріст (скорочення) населення та фізичне переміщення населення (міграція) тощо. До задач демографії належить: аналіз статистичних даних про рівні народжуваності і смертності, шлюбів і розлучень, тривалості життя; короткочасні та довгострокові прогнози стану та динаміки руху населення. Демографія вивчає не просто людність або населення як таке, а саме процес відтворення, репродукції людності тощо. І це теж може бути об'єктом економічної безпеки. Але, нехай простять мене демографи, з позицій національної безпеки, зокрема, економічної безпеки, на мою суб'єктивну точку зору, головне мова повинна йти в першу чергу про якісну складову населення – трудовий потенціал, а саме, здоров'я нації та рівень професійної підготовки. Тобто, саме для економічної безпеки об'єктом має бути де демографічні національні інтереси в цілому, а лише, або в першу чергу, інтереси економічної демографії. Все це ми можемо називати *трудоресурсною* безпекою, як складова економічної безпеки.

Таким чином, не претендуючи на істину в останній інстанції, складовими економічної безпеки України мають бути: виробнича, енергетична, зовнішньоекономічна, *інноваційна (науково-технологічна)*, макроекономічна, продовольча, соціальна, *трудоресурсна*, фінансова безпеки.

Тепер розглянемо структуру фінансової безпеки. Відповідно Методичних рекомендацій фінансова безпека має такі складові: банківська безпека, безпека небанківського фінансового ринку, боргова, бюджетна, валютна, грошово-кредитна безпеки [5]. Теж само, може бути і така структура, але це занадто вузько та суперечливо. Якщо складові йдуть за сегментами, сферами, спрямованістю підсистем відповідної системи, зокрема, фінансової, тоді постає питання: а де ж інвестиційна, податкова, митна та інші сфери фінансів?

Враховуючи саме такий підхід, на нашу думку, фінансова безпека повинна мати такі складові: банківська, боргова, бюджетна, валютна, грошово-кредитна, *інвестиційна, митна, податкова, страхова, фондова* безпеки.

Якщо об'єднати страхову, фондову та інші споріднені сфери, тоді є підстави вводити поняття безпека небанківського фінансового ринку, але саме за цих умов.

Теж саме ми може зробити з бюджетною, митною та податковою безпекою, об'єднавши їх у нову складову – *фіскальну безпеку*. Але, слід зазначити, що в Україні вже є Державна фіскальна служба, ми часто вживаємо це поняття, але, що таке фіскальна політика, яка фіскальна система тощо, на жаль ми не маємо чіткого інституціонального

закріплення, лише окремі наукові підходи та методичні поради. Так, зокрема, В. П. Мартинюк та О. В. Баранецька під фіскальною безпекою держави розглядають здатність суб'єкта (держави, регіону) забезпечити запланований рівень фінансових надходжень до бюджетів держави з метою здійснення необхідних державних витрат і гарантування економічного суверенітету держави, її макроекономічної стабільності та реалізації стратегії соціально-економічного розвитку [4].

Щодо визначення понять «економічна безпека» та її складових, хочеться звернути увагу поки що лише на один аспект. А саме, на те, що в Методичних рекомендаціях у визначення всіх цих понять та у більшість визначень понять «фінансова безпека» та її складових починається зі слів «... - це стан...». Зокрема, «економічна безпека - **це стан** національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі і характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання». Або, «фінансова безпека - **це стан** фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни». Це ж саме стосується визначень виробничої, демографічної, енергетичної, зовнішньоекономічної, інвестиційно-інноваційної, макроекономічної, продовольчої, соціальної, бюджетної, валютної та грошово-кредитної безпеки.

На нашу думку, це не вірно як з теоретичної так і з практичної точки зору. «Стан» - це абстрактне поняття, що означає безліч стійких значень змінних параметрів об'єкта, характеризується тим, що описує лише змінні властивості об'єкта. Тому, пропонуючи визначення будь-якої складової економічної безпеки, як і всіх складових національної безпеки, необхідно акцентувати не на стан конкретної сфери (сегменту, системи тощо) а на її **рівень**. Саме поняття «рівень» означає ступінь якості, відповідну величину і т. ін., певні досягненні у чому-небудь. У нашому випадку мова йде про рівень (ступінь) конкретного потенціалу (ресурсу) за умови якого можливе забезпечення їх стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз.

Так, зокрема, прикладом використання саме поняття «рівень» можна навести визначення С.В. Онищенко категорії «бюджетна безпека» як рівень здатності бюджетної системи, за якої забезпечується платоспроможність й фінансова стійкість держави, ефективне використання бюджетних коштів, з урахуванням стратегічних пріоритетів розвитку бюджетних відносин, та спроможність протистояння і упередження загрозам внутрішнього і зовнішнього походження [6].

І на завершення, ясна річ, що в межах одної невеличкої подачі дискурсу, дати відповіді на всі ці питання не можливо. Мета була звернути увагу на існуючі проблеми у структуруванні та визначенні понять, а саме головне – запросити до дискусії та подальших наукових розвідок у цікавій і складній економічній безпекології.

Література

1. Власюк О. С. Вагомий внесок у вітчизняне безпекознавство / О. С. Власюк // Фінанси України. - 2015. - № 4. - С. 121-125. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2015_4_10.
2. Козаченко Г.В. Експлейнарний базис екосесента: принципівий підхід до змісту / Г.В. Козаченко та О.М. Кузьменко. – Економіка. Менеджмент. Підприємництво. 2013. – № 25. – С. 209-217.
3. Ліпкан, В.А. Безпекознавство: навч. посібник / В.А. Ліпкан. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – 208 с.
4. Мартинюк В. П. Фіскальна безпека держави: концептуальні засади та шляхи забезпечення: [монографія] / В. П. Мартинюк, О. В. Баранецька. – Тернопіль Крок, 2015. – 206 с.
5. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013. № 1277. [Електронний ресурс] . – Режим доступу: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm.
6. Онищенко С.В. Бюджетний процес в Україні: стан та проблеми інституційного забезпечення: [монографія] / З. С. Варналій, Т. В. Бугай, С. В. Онищенко. – Полтава: ПолтНТУ, 2014. – 271 с.

ТЕОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКОЛОГІЇ: ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ

І.В. Амеліна, кандидат економічних наук, доцент

Полтавський національний технічний університет імені Юрія
Кондратюка, м. Полтава, Україна

Високий рівень невизначеності та турбулентності в економічній сфері сучасного суспільства обумовили парадигмальний «зсув» в економічній науці. Зокрема, категорія «економічна безпека» набула багатоаспектності, змінилися її тлумачення і філософія забезпечення [1, с. 9]. Варто зазначити багатозначність цієї категорії, багатоцільовий характер застосування та наявність декількох підходів до її розуміння. Відповідно, сьогодні відбувається динамічний розвиток і системне впорядкування знань про економічну безпеку, структуризація останньої як наукової системи [1, с.11]. Отже, можна стверджувати, що безпекологія як наука перебуває на стадії становлення.

Явище «економічної безпеки» як об'єкт економічної науки є відносно новим напрямом досліджень. Так, у 70-х роках минулого століття під поняттям «економічна безпека» почали розуміти найважливіші складові національної безпеки, і досить швидко цей термін набув широкого поширення в економічно розвинутих капіталістичних країнах. У міжнародній практиці поняття «економічна безпека» з'явилося у 80-ті роки, а стало загально визнаним з прийняттям 40-ою сесією ГА ООН (1985 р.) резолюції «Міжнародна економічна безпека» [2, с. 5].

Історично, у світі склалися чотири різні системи економічної безпеки, а саме:

американська – орієнтована на поєднання зовнішньої та внутрішньої безпеки, яку використовують за основу більшість демократичних держав;

японська – орієнтована на внутрішню соціальну безпеку;

китайська – являє систему безпеки держав, що здійснюють будівництво соціалістичного суспільства;

системи безпеки, властиві державам, що нещодавно здобули незалежність та здійснюють глибинну переорієнтацію свого розвитку [3, с.44].

Економічна безпека є предметом дослідження у різноманітних галузях науки. Однією з них є безпека життєдіяльності, в якій вивчаються проблеми безпечного перебування людини у довіллі в процесі різних видів її діяльності (у тому числі трудової), небезпеки, що загрожують природі, закономірності їхнього вияву та способи захисту від них.

Наприкінці 80-х років ХХ століття започатковується новий науковий напрям – сек'юритологія. Це галузь знань, у центрі уваги якої – людина, її потреби та цінності, що нею визнаються, загрози існуванню, розвитку і нормальному життю людини та функціонуванню громадських організацій. Реноме її піонерів закріпилося за В. Ярочкіним та Ф. Коженевські [4, с.13].

На початку 21 століття у вітчизняну наукову мову увійшов термін «безпекознавство», під яким розуміли напрям, що досліджував безпечне існування антропосоціо-культурного організму на засадах ідеології безпекотворення. На фоні слабкої синтагматичності визначення «безпекознавства» і з накопиченням знань цей науковий напрям перетворюється в науку «безпекологію» – форму «синтегичного знання, в межах якої окремі поняття і гіпотези безпекознавства втрачають автономність і стають елементами цілісної системи», як зазначає фундатор провідної вітчизняної наукової школи Г.В. Козаченко [5, с.17]. Безпекологію визначають як науку про безпеку, яка вивчає її сутність, причини, форми прояву і роль в житті людей.

Отже, з позиції системного підходу економічна безпека як поліскладна система є інтегральною категорією, в предметну сферу якої входять поняття різних рівнів ієрархії, а також функціональних сфер економіки, які при взаємодії виражають економічні відносини між суб'єктами міжнародних регіональних об'єднань, державою, регіонами, суб'єктами господарської діяльності та окремими особами та всередині цих підсистем і елементів з приводу досягнення такого рівня розвитку економіки, при якому здійснюється задоволення потреб і гарантований захист інтересів усіх суб'єктів економіки [6, с. 7].

Суттєвим є виділення функціональних складових системи економічної безпеки: виробнича, фінансова, інноваційно-технологічна, інвестиційна, сировинно-ресурсна, екологічна, енергетична, науково-технічна, інформаційна, продовольча, соціальна та зовнішньоекономічна [6, с. 5-7].

У вертикальній структурі системи економічної безпеки можемо спостерігати форми її прояву та роль в житті індивіда в різному масштабі метрики цілісності, а саме:

- економічна безпека міжнародних регіональних об'єднань;
- економічна безпека соціально-економічної системи (екосесетейт);
- економічна безпека держави (екосестейт);
- економічна безпека регіонів країни (екосерг);
- економічна безпека суб'єктів господарської діяльності (екосесент);
- економічна безпека особи.

На думку одних вчених, екосесетейт як галузь знань безпекознавства формується за ієрархічним принципом за вертикаллю «державна – регіон – суб'єкт господарської діяльності» [1, с. 9]. У той же час, В.А. Рач стверджує, що система економічної безпеки «державно-регіон-підприємство» є цілісним об'єктом пізнання науки безпекології [7, с. 155]. Тому, у подальших наукових пошуках потрібно або визнати ці терміни синонімами, або розмежувати об'єкти та предмети дослідження між цими науковими областями.

Література

1. Козаченко Г.В. Екосесент: зміст, предмет і структура / Г. В. Козаченко, Л. Є. Шульженко // Бізнес Інформ. - 2014. - № 2. - С. 8-12. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/binf_2014_2_2.pdf.
2. Лекарь С.І. Економічна безпека України: поняття та сутність термінології / Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – №1. – С. 3-15.
3. Пугач О.А. Світовий досвід упередження загроз економічній безпеці національної економіки / Науковий вісник Херсонського

державного університету. Серія «Економічні науки». – 2015. – № 12. – С. 43-46.

4. Гальків Л.І. Становлення безпекології: екологічна безпека метрополій // Л.І. Гальків, Р.А. Крамченко / Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції “Екологічна безпека як основа сталого розвитку суспільства. Європейський досвід і перспективи”. – Львів : ЛДУ БЖД, 2015. – 390 с. – С.13–14.

5. Козаченко Г.В. Економічна безпека як фундаментальна категорія безпекології / Г.В. Козаченко // Безпекознавство: теорія і практика : збір. тез доп. I Всеукр. наук.-практ. конф. 15 березня-15 квітня 2013 р. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2013. – С.17-18.

6. Чубукова О.Ю. Система економічної безпеки (екосестейт): сутність, структура [Електронний ресурс] / О.Ю. Чубукова, Т.Є. Воронкова // Ефективна економіка. – 2014. – №2. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3169>.

7. Рач В.А. Сучасний погляд на систему економічної безпеки «держава-регіон-підприємство» як цілісного об’єкту безпекології / В.А. Рач // Управління проектами та розвиток виробництва. – 2012. – № 4 (44) . – С. 151-156.

ПРОТИСТОЯННЯ ЛАТЕНТНИМ ВПЛИВАМ НА СТАН ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Л.О. Птащенко, *доктор економічних наук, професор*

Полтавський національний технічний університет імені Юрія
Кондратюка, м. Полтава, Україна

В системі забезпечення економічної безпеки держави лежить поєднання відповідного інструментарію, методів, важелів та інформаційно-аналітичного забезпечення, створюваних на основі відповідних принципів, котрі об’єктивно існують як економічні закономірності, та реалізуються за допомогою налагодженої системи управління. При цьому важливе місце відводиться моніторингу рівня економічної безпеки та діагностиці системи управління на предмет наявності прихованих чинників в управлінні, котрі позитивно чи негативно впливають на стан економічної безпеки держави.

Наприклад, негативний вплив на стан економічної безпеки чинять структурні деформації, котрі важко піддаються виявленню і вкрай важко – керуванню.

У зв’язку з тим, що латентні фактори можуть безпосередньо не спостерігатися, в рамках їх теорії були розроблені статистичні та аналітичні

методики виявлення як власне латентних факторів, так і механізмів їх формування [1].

Недостатня увага до системи управління національною економікою, а також відсутність знань про латентні фактори призводять до загострення загроз економічній безпеці країни та сприяють формуванню деструктивних форм латентного управління.

Низка вчених використовували поняття латентності для характеристик прихованого впливу в управлінні організаціями і, тим самим, поклали початок науковому обговоренню цієї складної теми в теорії управління

Латентне управління – це прихований цілеспрямований вплив на діяльність, при якому суб'єкт діяльності цілком усвідомлено приймає й реалізує нібито самостійні рішення, котрі в реальності розроблені суб'єктом латентного управління [2]. При цьому об'єкт латентного управління, розуміючи ситуацію, сприймає ззовні скориговану картину подій, що призводить його до заздалегідь визначених дій, незважаючи на його самостійні інтелектуально-розумові зусилля. Розумно і раціонально, зі своєї точки зору, приймаючи рішення, людина або група, що піддається латентному впливу, в силу викривлення інформації, однобокості знань або упередженої оцінки подій діють в інтересах суб'єкта латентного управління, що змінює економічні характеристики їх діяльності.

Наприклад, деструктивне латентне управління є системоутворюючим фактором тіньової економіки та інших негативних явищ в економіці. Вплив такого управління на економічні масштаби окремих негативних явищ узагальнені в таблиці 1.

Таблиця 1

Економічні масштаби деструктивного латентного управління

Явище, засноване на деструктивному латентному управлінні	Суб'єкт латентного управління	Результат деструктивного латентного управління
Тіньова економіка	Недобросовісні підприємці	До 47% від обсягу офіційного ВВП України у I кв. 2015 р.
Корупція	Корумповані владні структури	В індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index) Україна зайняла 142 місце зі 175 позицій у 2014 році
Неповернення кредитів	Недобросовісні боржники	Сума прострочених кредитів в Україні у 2014 році склала майже 4 мільярди доларів
Інтернет-злочинність	Хакери	У 2013 році було зроблено понад 270 спроб списання коштів з рахунків клієнтів банків на загальну суму біля 120 млн. грн.

Фінансові піраміди	Шахраї	«Еліта-Центр» ошукано 1 759 осіб на загальну суму 400 млн. грн.
--------------------	--------	---

Вкрай негативний вплив деструктивне латентне управління чинить і на мікрорівні. Виникнення латентних факторів та відповідно – латентного управління на підприємстві важко виявити, неможливо виміряти, проте їх наслідки мають цілком реальні та оцінювані кінцеві результати. Наведемо декілька прикладів.

Неврегульованість механізму використання інституту переважних прав дає можливість без особливих труднощів, за допомогою додаткової емісії, змінити власника контрольного пакета й придбати контроль над корпорацією.

Рис. 1. Етапи доведення акціонерного товариства до банкрутства шляхом деструктивного латентного управління

Щодо забезпечення корпоративних прав варто зазначити, що в Україні практикується застосування вже відпрацьованого механізму позбавлення підприємствами міноритарних акціонерів, котрі набули права власності в результаті сертифікатної приватизації. При цьому досить активно застосовуються елементи латентного управління. Яскравим прикладом є полтавське підприємство по виготовленню алмазного

інструменту, менеджмент якого вирішив позбутися міноритарних акціонерів (виникнення латентного фактору), провів низку реорганізацій та довів підприємство до банкрутства (деструктивне латентне управління) (рис. 1).

Результат – у процесі ліквідації акціонерам залишаються на пам'ять сертифікати акцій або виписки з рахунків електронних реєстрів, а майнові вимоги будуть незадоволеними.

Таким чином, підприємство через 12 років після приватизації зазнало повного краху – це наслідки деструктивного латентного управління. Адже у топ-менеджмента підприємства були всі наявні та потенційні можливості вивести підприємство в одне з найуспішніших на Полтавщині. У 2001 році запорукою успіху діяльності підприємства були:

- унікальність виробництва – підприємство виготовляло алмазний інструмент, аналогів якого в Україні немає;

- наявність ринків збуту та потенційна можливість їх розширювати – на постсоціалістичному просторі таких підприємств було всього двоє;

- наявність достатньо потужних технологій – унікальне обладнання, яке мало знос менше 40%;

- забезпеченість висококваліфікованими кадрами – умовами приватизації було заборонено необґрунтовано скорочувати робочі місця протягом 5 років.

Практичний досвід та наявність низки явних факторів свідчать, що першопричиною появи на підприємстві латентних факторів була значна розпорошеність акціонерного капіталу в результаті сертифікатної приватизації.

Очевидно топ-менеджмент підприємства був переобтяжений великою кількістю (понад 15 тис.) дрібних акціонерів, яких щороку необхідно було інформувати рекомендованим листом про загальні збори акціонерів та про результати діяльності товариства, нараховувати й виплачувати дивіденди. Крім того, дехто з акціонерів був періодично незадоволений діяльністю менеджменту або рішеннями мажоритарних акціонерів та надсилав скарги до територіального управління Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР). В свою чергу регулятор здійснював перевірки діяльності товариства, виявляв порушення та накладав штрафи.

Виникає *латентний фактор*, який можна визначити як *бажання топ-менеджмента та інсайдерів позбутися міноритарних акціонерів – аутсайдерів, законним чи незаконним шляхом*. Цей фактор спонукав до об'єднання інтересів менеджменту й інсайдерів, задоволення яких стало можливим лише за допомогою деструктивного латентного управління. Результатом такого управління стало переливання активів у інше

новостворене підприємство (ПрАТ «Алмазний інструмент»). При цьому, для міноритарних акціонерів були створені несприятливі умови передачі частки акцій у нове товариство (короткі терміни, несвоєчасне інформування тощо), що унеможливило передати своєчасно корпоративні права в успішно працююче підприємство. Про заходи з економічної безпеки підприємства мова взагалі не йшла. Наступним етапом стало доведення підприємства до банкрутства, і як результат – порушення справи про банкрутство. Про це свідчать показники підприємства в динаміці (таблиця 2).

Таблиця 2

Основні показники діяльності акціонерного товариства «Кристаліст» (колишнього ВАТ «Полтавський алмазний завод»)

Показник, тис. грн..	Роки							
	2005	2006	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Активи	69026	40012	41161	32707	27004	31554	28664	12285
Власний капітал	67554	36832	30367	24488	24808	29631	27728	11465
Статутний капітал	8380	7995	7995	7995	7995	7995	7995	7995
Чистий прибуток (збиток)	1511	(30390)	(3858)	(5879)	(4208)	(3354)	(1903)	(3363)
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	48213	17883	11825	5964	2332	779	0	(1508)

Таким чином 15 386 осіб – міноритарних акціонерів позбавились корпоративних прав, адже відповідно до норм Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», у процесі ліквідації підприємства вимоги щодо майнових прав акціонерів задовольняються в останню чергу, та, як правило, щоб задовольнити ці вимоги ліквідаційної виручки не вистачає.

Розглянутий приклад яскраво характеризує деструктивне латентне управління, яке є результатом об'єднання інтересів суб'єктів, котрі мали можливості впливати на економічні й організаційні процеси на підприємстві.

На кожному підприємстві є особистості впливу. Саме вони формують і підтримують приховані процеси. Не обов'язково, щоб такі люди займали керівні посади. Уміння виявляти й нейтралізувати їх діяльність – особливе мистецтво.

У подібних ситуаціях, коли соціально-економічні системи піддаються деструктивним латентним впливам, особливої ролі набуває

протистояння цим впливам, застосування такого типу управління, в якому попередження й боротьба з латентними формами управління як причинами можливих криз стає головним функціональним завданням менеджменту. Такий тип управління науковці визначають як *контрлатентне* – це різновид антикризового управління, головною функцією якого є передбачення, попередження, протистояння й ліквідація наслідків деструктивного латентного управління як джерела криз у соціально-економічних системах і загроз економічній безпеці держави та суб'єктів економічних відносин [3]. Крім цього, застосовуючи модель інтерференції управлінських процесів, при аналізі з її допомогою реальних ситуацій необхідно знаходити слабкі місця в управлінських процесах та на підставі цього прогнозувати можливі латентні впливи, протидіяти діяльності суб'єктів деструктивного латентного управління.

Література

1. Митина, О.В. Моделирование латентных изменений с помощью структурных уравнений / О. В. Митина // Экспериментальная психология. 2008. №1. – С. 131 – 148.
2. Коротков, Э.М. Исследование систем управления: [учебн. и практикум]./ Э.М.Коротков /. – «Юрайт», 2015. – 226 с.
3. Савченко, А.В. Феномен латентного управления в контексте эволюции менеджмента. / А. В. Савченко // Вестник университета (Государственный университет управления). – 2008. – №1(7). – 0,6 п.л.

ЕВОЛЮЦІЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СЕК'ЮРИТОЛОГІЇ

Ю.С. Погорелов, доктор економічних наук, доцент

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
м. Полтава, Україна

Останнім часом у тезаурус вітчизняної економічної науки стрімко як одна з базових категорій увійшла категорія економічної безпеки, яка розглядається на всіх рівнях – від рівня окремого індивіда та окремого підприємства до рівня національної та глобальної економіки. Слід відзначити, що вітчизняна наукова традиція у цій ситуації продовжує загальні тенденції розвитку світової економічної науки, яка категорію економічної безпеки як окремий об'єкт дослідження визнала ще у першій половині ХХ століття. Втім, істотною відмінністю дослідження категорії економічної безпеки у вітчизняній економічній науці порівняно із існуючими світовими напрацюваннями у цій галузі є поширення цієї категорії на рівень окремого підприємства – у більшості іноземних

досліджень з питань економічної безпеки вона розглядається виключно на макрорівні.

Об'єктивне виникнення та актуалізація категорії економічної безпеки на прагматичному рівні зумовили необхідність виникнення відповідної галузі дослідження, яка вивчає економічну безпеку, шляхи її оцінювання, забезпечення та підвищення. Попри розвиток досліджень з питань економічної безпеки на всіх рівнях єдиної назви галузь наук, яка вивчає економічну безпеку так і не отримала. В українському понятійному полі така галузь наук має різні назви: безпекознавство, сек'юрітологія, екосесент (економічна безпека підприємства), екосестейт (економічна безпека держави) тощо. При цьому безпекознавство та сек'юрітологія мають відношення не тільки до суто економічної безпеки, але розглядають й інші види безпеки – екологічну, продовольчу, інформаційну тощо. А екосесент (від англ. ECONomic SECurity of ENTerprise) та екосестейт (від англ. ECONomic SECurity of STATE) мають безпосереднє відношення саме до економічної безпеки. Оскільки понятійний апарат галузі наук з дослідження економічної безпеки ще продовжує формуватися, то виникають й нові терміни, які описують вивчення економічної безпеки на певному рівні діяльності економічних агентів, наприклад екосерег (від англ. ECONomic SECurity of REGion). На наш погляд, найбільш загальним терміном для назви галузі науки, яка вивчає питання економічної безпеки, який до того ж є побудованим згідно загальної наукової традиції назви окремих галузей знання, є економічна сек'юрітологія (від поєднання понять «Security» та «Logos» та уточнення саме актуалізації сфери досліджень у економіці), хоча й назви, які відображають дослідження економічної безпеки на окремому рівні економічних агентів теж є правомірними (до того ж емпірично усталеними).

З онтологічної точки зору вітчизняна економічна сек'юрітологія не залишалася незмінною, вона еволюціонувала разом із накопиченням теоретичних досліджень вивчення феномену економічної безпеки та практичного досвіду щодо її забезпечення на всіх рівнях. Окреслення такої еволюції є корисним з погляду подальших досліджень у цій галузі, виявлення невирішених питань, імплементації теоретичних напрацювань щодо забезпечення економічної безпеки окремого підприємства, регіону та держави в цілому.

Накопичення змісту вітчизняної економічної сек'юрітології відбувалося не лінійно, а, як і у більшості галузей науки, діалектично. Вітчизняна економічна сек'юрітологія пройшла певну еволюцію й продовжує розвиватися. Можна виділити три етапи еволюції вітчизняної економічної сек'юрітології: феноменологічний, дивергентний, конвергентно-седиментативний. Чіткі хронологічні граніці між такими

етапами відсутні, й кожен попередній етап доволі плавно переходить у наступний. Втім можна відзначити характерний зміст та парадигмальну основу економічної сек'юрітології на кожному з таких етапів.

На феноменологічному етапі еволюції вітчизняної економічної сек'юрітології, який приблизно датується 1995-2000 роками економічна безпека була у вітчизняній економічній науці визнана як окремий об'єкт дослідження, як окрема категорія, яка зумовлює виникнення спеціалізованої галузі науки. На цьому етапі відбулося й розмежування економічної безпеки за окремими її об'єктами – підприємством, регіоном, національною економікою в цілому. Втім, саме розуміння економічної безпеки на феноменологічному етапі еволюції вітчизняної економічної сек'юрітології було спрощеним, навіть примітивізованим, що було зумовлено емпіричним підходом до її вивчення, а ідеї щодо оцінювання та забезпечення економічної безпеки на цьому етапі були незавершеними та орієнтованими на найбільш наочні прояви економічної безпеки (або її відсутності).

Дивергентний етап еволюції вітчизняної економічної сек'юрітології, який приблизно датується 2000-2014 роками, характеризується поглибленням розуміння економічної безпеки, виникненням об'єктно-орієнтованих досліджень з питань економічної безпеки (економічна безпека стратегічних альянсів, економічна безпека підприємств за окремими галузями економіки), розділенням сек'юрітологічних досліджень на дослідження з питань суто економічної безпеки, функціонування системи економічної безпеки, управління системою економічної безпеки, виникненням значної кількості напрацювань з питань оцінювання та забезпечення економічної безпеки підприємства. У межах дивергентного етапу еволюції вітчизняної сек'юрітології розроблено сукупність підходів до розуміння економічної безпеки (захисний, процесний, ресурсний, конкурентний, гармонізаційний тощо). Змістовий аналіз таких підходів проведено в [2,3], але у кожному з них обґрунтовано відмінне від інших розуміння економічної безпеки та визначені специфічні фактори, які впливають на таку економічну безпеку. Докладний монографічний аналіз досліджень дивергентного етапу еволюції вітчизняної економічної сек'юрітології виходить за межі цієї публікації, але можна обґрунтовано стверджувати, що протягом аналізованого періоду у вітчизняній економічній науці напрацьовано значний пласт знань з економічної безпеки.

Результатом дивергентного етапу еволюції вітчизняної сек'юрітології стало виникнення значної кількості неузгоджених, не завжди пов'язаних й іноді таких, що змістово конфліктують між собою напрацювань. Такий змістовий конфлікт вирішується у межах

конвергентно-седиментативного етапу еволюції вітчизняної економічної сек'юрітології, відправною точкою якого можна вважати роботи І.Є. Овчаренка та Л.Є. Шульженко [1,4]. Конвергентно-седиментативний підхід вітчизняної сек'юрітології почався приблизно у 2014 році й триває досі. Його основний зміст полягає в узгодженні існуючих точок зору щодо розуміння економічної безпеки, укладання існуючих напрацювань з оцінювання економічної безпеки, її забезпечення, управління системою економічної безпеки, співвідношення між економічною безпекою різних рівнів, співвідношення між економічною та суміжними видами безпеки (виробнича, фінансова тощо) у єдине багатовимірне несуперечливе змістове поле, елементи якого доповнюють та пояснюють один іншого.

Література

Овчаренко Є.І. Система економічної безпеки підприємства: формування та ціле покладання: [монографія] / Є.І. Овчаренко. — Лисичанськ: «Променерго», 2015. — 483 с.

Рудніченко Є. М. Оцінювання та моделювання впливу суб'єктів митного регулювання на систему економічної безпеки підприємства: [монографія] / Є.М. Рудніченко. – Луганськ: Промдрук, 2014. – 389 с.

Система економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: [монографія] : в 3 т. ; за заг. ред. Г. В. Козаченко. – Луганськ: ТОВ "Віртуальна реальність", 2011-2013.

Шульженко Л. Є. Економічна безпека стратегічного альянсу: системний підхід : [монографія] / Л. Є. Шульженко. – Луганськ: ТОВ "Промдрук", 2014. – 318 с.

ІМПЕРАТИВИ ПІДХОДІВ У ВИЗНАЧЕННІ ПОНЯТТЯ «ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА»

Т.М. Адаменко, кандидат економічних наук, доцент

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля,
м. Сєвєродонецьк, Україна

Економічна безпекологія базується на сукупності теоретичних положень, які складають її теоретичний базис. Проте в ній поки ще остаточно не сформувалися базові поняття, тобто створення відповідного понятійно-категорійного апарату не завершено.

Головним базовим поняттям економічної безпекології є поняття "економічна безпека" досліджуваного об'єкта. На мікрорівні йдеться про економічну безпеку підприємства.

У сучасній економічній безпекології є декілька підходів до тлумачення сутності економічної безпеки підприємства (захисний,

діяльнісний, стійкісний, еволюційний, процесний, ресурсний, конкурентний та гармонізаційний). Одні з підходів лише формуються, а іншим (захисний, діяльнісний, ресурсний, гармонізаційний) вже належать міцні позиції в економічній безпекології. Як зауважила Л.Є. Шульженко, підходи до тлумачення поняття "економічна безпека підприємства" не конкурують між собою й історично не змінюють один одного – у кожному з них поєднано погляди певного походження на економічну безпеку підприємства, внаслідок чого кожному з підходів властиві свої достоїнства і обмеження [2, с. 66].

В кожному з підходів до розуміння сутності економічної безпеки підприємства є імперативне поняття, виходячи з якого виходить розуміння сутності економічної безпеки підприємства. Імперативне поняття підходу до розуміння сутності економічної безпеки підприємства є вихідним для інших понять у межах конкретного підходу, які доповнюють його, повніше розкривають його зміст та уточнюють призначення.

У захисному підході, що домінує серед інших, є кілька імперативних понять: "загроза", "захищеність" (підприємства, його діяльності та інтересів), "небезпека". Саме з їхнім використанням розкривається зміст поняття "економічна безпека підприємства": як захищеність (життєво важливих інтересів, науково-технічного, технологічного, виробничого та кадрового потенціалу, діяльності, негативного впливу сукупності чинників тощо) від реальних та потенційних джерел небезпеки або економічних загроз.

У діяльнісному підході до пояснення економічної безпеки підприємства імперативним є поняття "стан підприємства", який є результатом взаємодії підприємства із суб'єктами зовнішнього середовища. Економічна безпека підприємства у межах діяльнісного підходу розглядається як його стан (за якого забезпечується економічний розвиток та стабільність діяльності підприємства, при якому відбувається його ефективне функціонування, який характеризується збалансованістю і стійкістю до негативного впливу, при якому економічні параметри дозволяють зберегти головні властивості підприємства, при якому стратегічний потенціал фірми не знаходиться поблизу границь адаптивності).

У ресурсному підході імперативним є поняття "ефективність використання ресурсів", у гармонізаційному – поняття "інтерес підприємства", у конкурентному – поняття "конкурентоспроможність".

Імперативне у гармонізаційному підході поняття "інтерес підприємства" пояснює економічну безпеку підприємства як його взаємодію із суб'єктами зовнішнього середовища, здійснювану постійно або протягом певного проміжку часу, примусово або на вибір підприємства,

результати якого забезпечують одержання прибутку [1, с. 87]. Тоді економічна безпека підприємства розглядається як міра гармонізації в часу і просторі економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних із ним суб'єктів зовнішнього середовища, що діють поза межами підприємства [1, с. 87]. Проте у подальшому гармонізаційний підхід розвивався дуже повільно, внаслідок чого дотепер неясно, як визначити інтереси підприємства та суб'єктів зовнішнього середовища, як їх ідентифікувати та описати за допомогою кількісних показників, як відрізнити інтереси підприємства від інтересів його керівників, в який спосіб гармонізувати з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища.

Незважаючи на наявність у визначеннях сутності економічної безпеки підприємства імперативного поняття кожного з підходів, повно та логічно пояснити економічну безпеку підприємства не вдається. Однією з причин цього є змістова невизначеність імперативних понять. Наприклад, дотепер остаточно не з'ясовано зміст поняття "загроза" (найчастіше пояснюють через поняття "небезпека", пояснення якого практично не надається, або через компліментарність поняття "загроза" - містить дві компоненти: намір і можливість нанести збиток), " захищеність" (є результатом забезпечення економічної безпеки або результатом функціонування системи економічної безпеки підприємства).

Через неможливість повно пояснити сутність економічної безпеки підприємства з використанням імперативного поняття кожного з підходів часто спостерігається поєднання імперативних понять кількох підходів: ресурсного та діяльнісного, захисного та діяльнісного підходів. У межах поєднаних підходів економічна безпека підприємства розглядається як стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів, стан ефективного використання ресурсів підприємства та наявних ринкових можливостей, стан корпоративних ресурсів і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективне їхнє використання, стан оптимального для конкретного підприємства рівня використання його економічного потенціалу.

Отже, результати аналізу пояснень сутності економічної безпеки підприємства у межах наявних в економічній безпекології підходів свідчать про значущу розбіжність визначень цього поняття і, як наслідок, відсутність вичерпного, теоретично та методологічно бездоганного визначення. Окремі визначення вже укорінилися і сприймаються за умовчанням як такі, що можуть послугувати вихідною позицією дослідження проблематики економічної безпеки підприємства. Проте не можна не побачити неповноту та необґрунтованість деяких з них та складність спірання на них у спробах організації безпекозабезпечувальної діяльності підприємства.

Практично всім визначенням поняття "економічна безпека підприємства" з використанням імперативних понять одного чи кількох підходів властиві незавершеність, певна поверхневність та навіть декларативність. Можна припустити, що розмаїття тлумачень феномену економічної безпеки підприємства зумовлене різною мірою розробленості наявних підходів (захисний, діяльнісний, ресурсний, гармонізаційний, конкурентний тощо) та придатністю до використання. Проте, є й інші чинники, вплив яких і зумовлює наявний стан з тлумаченням феномену економічної безпеки підприємства. До них належать відсутність принципових основ дослідження сутності економічної безпеки підприємства - природи підприємства та природи феномена економічної безпеки підприємства.

Природа підприємства пояснюється сьогодні у численних організаційних теоріях та концепціях, а природа феномена економічної безпеки підприємства пояснюється відповіддю на запитання "що це?". Об'єкт економічної безпеки – підприємство - сприймається за умовчанням як такий, про який все всім відомо. І саме відсутність уваги до природи підприємства не дозволяє у поясненні поняття "економічна безпека підприємства" надати відповідь запитання "що це?".

Література

1. Козаченко А. В. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения : [монографія] / Козаченко А. В., Пономарев В. П., Ляшенко А. Н. – К.: Лібра, 2003. – 320 с.
2. Шульженко Л. Є. Економічна безпека стратегічного альянсу: системний підхід : [монографія] / Л. Є. Шульженко. – Луганськ: ТОВ "Промдрук", 2014. – 318 с.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: ЗМІСТ ПРОЦЕСУ

О.М. Кузьменко, кандидат економічних наук, доцент

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені
Вадима Гетьмана», м. Київ, Україна

Однією з проблем, що сьогодні є актуальною в економічній безпекології і поки ще не отримала остаточного розв'язання, є забезпечення економічної безпеки підприємства.

Забезпечення економічної безпеки підприємства є сукупністю процесів, кожен з яких складається із сукупності різноманітних дій, що здійснюються послідовно та паралельно фахівцями підприємства за рекомендаціями підрозділу з економічної безпеки з метою досягнення прийняттого рівня економічної безпеки, за якого діяльність підприємства

здійснюється у безпечних умовах, тобто діяльність підприємства є захищеною. Отже, у даному випадку забезпечення економічної безпеки підприємства розглядається в межах захисного підходу.

Економічна безпека є результатом злагодженої взаємодії елементів у функціонуванні системи економічної безпеки підприємства. Взаємодія елементів системи економічної безпеки підприємства є також процесом, що складається з низки взаємопов'язаних підпроцесів, кожен з яких є реалізацією функцій системи економічної безпеки підприємства:

оцінювання економічної безпеки підприємства за вибраним підходом;

ідентифікація реальних та потенційних загроз діяльності підприємства та оцінювання ймовірності їхньої реалізації;

розроблення рекомендацій (сукупності дій, виконуваних у певній послідовності) щодо нейтралізації впливу внутрішніх та зовнішніх загроз, попередження цього впливу або подолання його наслідків.

Перший та другий підпроцеси є самостійними об'єктами дослідження в економічній безпекології. А ось третій підпроцес, власне, і складає основу забезпечення економічної безпеки підприємства.

Зміст дій, що виконуються для нейтралізації впливу внутрішніх та зовнішніх загроз, попередження цього впливу або подолання його наслідків, їхня послідовність, час виконання та очікувані наслідки залежать від таких чинників: результати ідентифікації реальних та потенційних загроз діяльності підприємства та оцінювання ймовірності їхньої реалізації, наявність кумулятивного ефекту від реалізації загроз (одночасна реалізація кількох загроз) та кваліфікація аналітиків підприємства з економічної безпеки.

Сукупність дій, виконуваних у певній послідовності для нейтралізації впливу внутрішніх та зовнішніх загроз, попередження цього впливу або подолання його наслідків складають взаємопов'язані дії, тобто цю сукупність слід розглядати не лише з позицій процесного, а й з позицій системного підходу. Можливо, тому в економічній безпеці використовується поняття "система забезпечення економічної безпеки підприємства".

Сукупність дій, виконуваних у певній послідовності для забезпечення економічної безпеки підприємства, формується за різними методологічними підходами. Якщо такі дії визначаються та виконуються у короткі строки, то має використовуватися ситуаційний підхід. У цьому випадку йдеться про поточне функціонування системи економічної безпеки

підприємства. За ситуаційним підходом до сукупності виконуваних дій для забезпечення економічної безпеки підприємства включаються дії самого різноманітного характеру.

Ситуаційний підхід у забезпеченні економічної безпеки підприємства дозволяє оперативно вивчити ситуацію щодо циклу внутрішньої або зовнішньої загрози, тобто встановити, на якому етапі перебуває загроза (зародження загрози, ймовірність реалізації загрози, попередження реалізації загрози, реалізація загрози або її відвернення). Якщо йдеться про кілька загроз, то крім вивчення циклу кожної з них необхідно визначити характер взаємовпливу загроз та кумулятивний ефект від їхньої спільної реалізації: одна і та ж загроза може бути нейтральною стосовно характеру та наслідків іншої, а може певною мірою (від незначної до вирішальної) збільшувати ймовірність реалізації іншої загрози, суттєво змінювати її характер та погіршувати наслідки її реалізації. Загрози діяльності підприємства, як правило, не одиничні, їх у кожний момент часу існує декілька. Інша справа, що характеристики загроз (ймовірність реалізації, її наслідки, міра комплексності тощо) та етап циклу їхнього розвитку різні. Тому комплементарність загроз сьогодні є поки ще недослідженою проблемою економічної безпекології. Комплементарність загроз розглядається як відповідність, взаємодоповнення, взаємопосилення, взаємовідповідність загроз, що забезпечують зв'язок загроз, посилюють одна одну, внаслідок чого або прискорюється реалізація однієї загрози (або разом кількох загроз), або збільшується масштаб негативних наслідків реалізації однієї або кількох загроз, або збільшується час та ресурси на подолання таких наслідків.

Ситуаційний підхід у забезпеченні економічної безпеки підприємства дозволяє оперативно встановити етап циклу внутрішньої або зовнішньої загрози. А ось вивчення самого циклу внутрішньої або зовнішньої загрози відбувається у межах системного підходу до забезпечення економічної безпеки підприємства на стратегічному горизонті функціонування системи економічної безпеки підприємства. Адже загрози не виникають миттєво, вони поступово формуються, а спочатку непомітні ознаки загрози в міру її формування виявляються все виразніше. Проте таке можна сказати не про всі загрози - йдеться про так звані "чорних лебедів". Так Нассим Талеб назвав події, що представляються нам зараз закономірними, але здавалися абсолютно неможливими, поки вони не сталися [1, с. 4]. "Чорний лебідь" Нассима Талеба має такі характеристики: аномальність (ніщо у минулому його не провіщало), величезна сила дії, пояснення того, що сталося, після

того, як воно сталося (подія, спочатку сприйнята як сюрприз, перетворюється з часом на з'ясовну та передбачувану) [1, с. 5].

Думка Н. Талеба, який продовжує довгу традицію скептицизму, про переоціненість в економіці та управлінні раціональних тлумачень та недооціненість нез'ясовної випадковості може стати дуже доречною у вивченні так званих миттєвих загроз діяльності підприємства та їхніх скорочених циклів. Тому можна говорити про винятковість, силу дії та ретроспективну (але не перспективну) передбачуваність загрози, якій властиві риси "чорного лебедя".

Миттєва загроза діяльності підприємства на кшталт "чорного лебедя" може виникнути у двох випадках: вона, дійсно, за характером є "чорного лебедем" або її своєчасно не побачили і не розпізнали на стратегічному горизонті функціонування системи економічної безпеки підприємства. В останньому випадку йдеться про псевомиттєвість загрози. У дійсності така загроза не є миттєвою. Таке твердження зумовлено тим, що фундаментальною основою формування і внутрішньої, і зовнішньої загрози діяльності підприємства є зміни, що виникають у зовнішньому або внутрішньому середовищі діяльності підприємства. Так, окремі зміни, та ще й незначні за масштабом та глибиною, з непомітними ознаками у підсистемах внутрішнього середовища підприємства та у діяльності суб'єктів зовнішнього середовища нічого не скажуть навіть досвідченому аналітику. Але в міру накопичення кількості таких змін виникають суттєві підстави говорити про зміну якості підсистем внутрішнього середовища підприємства та діяльності суб'єктів зовнішнього середовища.

Таким чином, перш, ніж виконувати сукупність дій для забезпечення економічної безпеки підприємства, необхідно розібратися з причинами – загрозами, які зумовлюють їхню необхідність. Адже виконувані дії у безпекозабезпечувальній діяльності підприємства вирішальною мірою замовлені загрозами, що виникають у зовнішньому та внутрішньому середовищі.

Література

1. Талеб Н. Н. Черный лебедь. Под знаком непредсказуемости / Н.Н. Талеб; пер. с англ. В. Сонькина, А. Бердичевского, М. Костионовой, О. Попова; под ред. М. Тюнькиной. – М.: изд. "Колибри", 2009. – 528 с.

КОМПЛЕКСНЕ ОЦІНЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

О.В. Чепурний, кандидат економічних наук

Головне управління Державної казначейської служби України у
Полтавській області, м. Полтава, Україна

За останні роки свого відновлювального зростання економіка України так і не позбавилася глибоких структурних деформацій і значно відстає від розвинених країн світу за сукупною продуктивністю всіх факторів виробництва та відповідно – рівнем добробуту населення, що і визначає головне завдання соціально-економічної політики України на довгострокову перспективу. Задача Уряду – сприяти сталому розвитку держави із постійним підвищення добробуту і якості життя кожного громадянина і досягнення гідного місця країни в глобальних економічних процесах. Підґрунтя для підвищення конкурентоспроможності економіки, і як наслідок підвищення рівня життя населення є сприятлива макроекономічна, фіскальна, регуляторна, інноваційна політики, висока якість послуг державних установ, освіти, науки. Для цього необхідні скоординовані дії в напрямку забезпечення соціальної складової економічної безпеки держави. Забезпечення соціальної безпеки регіону потребує адаптивності соціальної політики до постійних змін в соціально-економічному розвитку держави. За таких умов сучасний посткризовий стан економіки України потребує вивчення існуючих проблем та потенціальних ризиків соціально-економічної незадоволеності громадян, активного пошуку дієвих чинників стабілізації економіки в регіонах з метою подальшого зростання соціальних гарантій населення та забезпечення соціальної безпеки України як на регіональному так і на національному рівні.

Саме необхідність виявлення причин різного рівня соціальної забезпеченості громадян в регіонах, їх різної соціальної активності, різного сприйняття громадянами якості та рівня життя визначило необхідність розроблення методичного апарату для комплексного оцінювання соціальної безпеки регіону.

На основі узагальнення існуючих методичних підходів до оцінювання стану соціальної безпеки нами було розроблено та апробовано методичні рекомендації щодо комплексного оцінювання забезпечення соціальної безпеки регіону, які дозволили враховувати соціально-економічні процеси, рівень життя населення Полтавського регіону. Нами проаналізовано та встановлено, що стан та тенденції регіонального розвитку України характеризуються значними диспропорціями стосовно забезпечення національної безпеки у соціальній сфері. У соціально-

економічному розвитку більшості регіонів України відбувається загострення ризиків та загроз соціальній безпеці, що потребує виявлення регіонів з низькою спроможністю до забезпечення соціальної безпеки та визначення заходів щодо мінімізації їх впливу. Тому процес формування та реалізація заходів соціальної політики регіону, встановлення пріоритетів її здійснення потребує виявлення й аналізу існуючих загроз соціальній безпеці, наукового обґрунтування рішень стосовно зменшення їх впливу.

На нашу думку, комплексне оцінювання рівня соціальної безпеки регіону повинне здійснюватися з урахуванням теоретичних основ формування соціальної безпеки й використання різноманітних методів організації самого процесу, в тому числі економіко-математичних методів та принципів побудови засобів діагностики, відповідно до попередньо визначеного алгоритму оцінювання [1]. У основу підходу покладено: узагальнену схему оцінювання стану соціальної безпеки регіону, що має включати блок збору інформації; блок прийому (переробки) інформації та систему оцінювання; алгоритм здійснення оцінювання стану соціальної безпеки регіону; методичний підхід до відбору множини індикаторів стану соціальної безпеки (рис. 1) [2].

Особливе місце в алгоритмі оцінювання займає вибір показників соціальної безпеки, які характеризують соціальну сферу держави, регіону, конкретного громадянина, що зумовлено наявністю високого ступеня інформативності зв'язку з тенденціями і процесами розвитку соціально-економічної сфери та можливістю їх використання, що й визначило необхідність використання як об'єктивних, так і суб'єктивних соціальних індикаторів. Цей етап методики оцінювання соціальної безпеки передбачає виявлення кризових явищ та встановлених залежностей на основі визначених змін у соціально-економічному розвитку регіону. Основними завданнями оцінювання є: системне оцінювання результативності соціально-економічного розвитку; виявлення ризиків і загроз; отримання вичерпної інформації про стан соціальної безпеки.

З метою проведення такого аналізу та визначення факторів впливу, притаманного конкретному регіону, необхідною умовою постає включення до аналізу показників соціальної захищеності, виявлених саме в цьому регіоні. З цією метою було проведено опитування жителів регіону щодо оцінки ними рівня соціальної захищеності. В результаті було отримано ряд показників, кількісно – 129, які на думку респондентів, впливають на рівень соціальної захищеності. На підставі проведених досліджень було виконано суб'єктивне оцінювання тенденцій соціального розвитку Полтавського регіону та за допомогою економіко-математичних методів, з множини показників вибрано показники для оцінювання результативності соціально-економічної політики регіону, які були найбільш близькими до показників,

встановлених Методикою. В результаті розрахунків встановлено динаміку інтегрального показника соціальної безпеки регіону.

Розрахунок узагальненого інтегрального показника соціальної безпеки Полтавського регіону виявив тенденцію до його зростання протягом 2005 – 2013 років. Одночасно було встановлено, що найбільш вагомими індикаторами негативного впливу на соціальну безпеку в 2014 р. продовжували залишатися невідповідність середньої зарплати прожитковому мінімуму працездатних осіб; співвідношення мінімальної заробітної плати до середньої заробітної плати; значна частка населення із середньодушовими загальними доходами у місяць нижче прожиткового мінімуму.

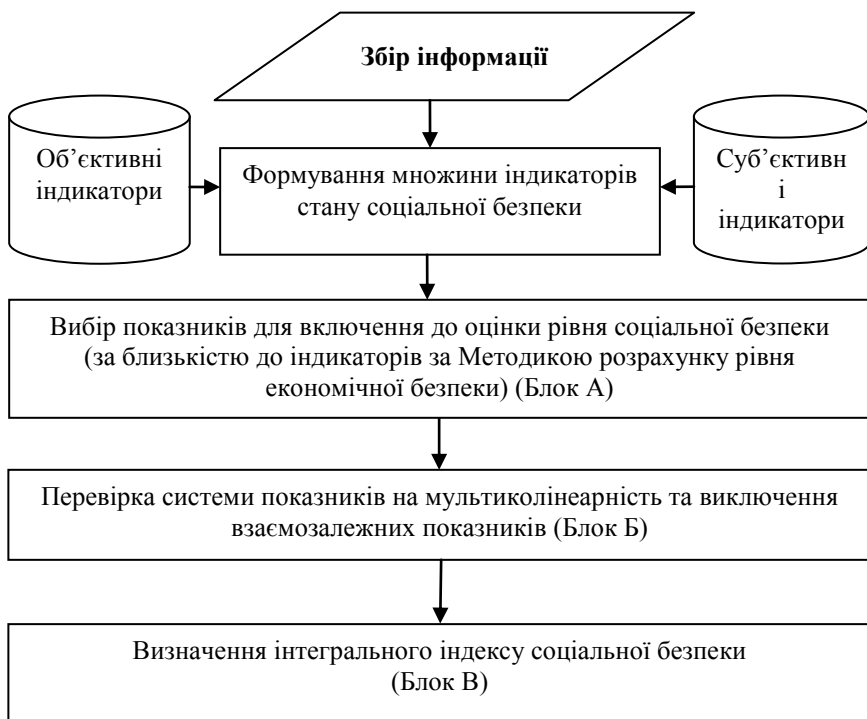

Рис. 1. Загальна схема комплексного оцінювання соціальної безпеки регіону

Джерело: розроблено автором

Установлення інтегрального показника, аналіз його динаміки та складових соціальних індикаторів слугує інформаційною базою для

визначення напрямів забезпечення соціальної безпеки регіону. Невідповідність пороговим значенням більшості індикаторів соціальної безпеки дозволила визначити пріоритетні напрями реформування соціальної політики на 2015 р. як на рівні держави, так і регіону. Необхідною умовою забезпечення високого рівня соціальної безпеки регіону є здійснення обґрунтованої регіональної соціальної політики, основними напрямками якої мають бути соціальний захист населення; підтримання ефективної зайнятості; фінансове забезпечення функціонування галузі освіти; підвищення рівня здоров'я; поліпшення якості життя і збереження генофонду; забезпечення екологічно безпечних умов життєдіяльності населення.

Таким чином, відповідно до загальної схеми комплексного оцінювання соціальної безпеки регіону з метою оперативного реагування на динаміку змін соціально-економічного розвитку, враховуючи масштаби ризиків та загроз соціальній безпеці, їх регіональні особливості у процесі трансформаційних змін соціально-економічного розвитку, запропоновано алгоритм його здійснення, який включає такі блоки: блок збору інформації, блок переробки інформації, систему діагностування.

Література

1. Zavora T. FORMING THE DIAGNOSTICS METHODS OF SOCIAL SECURITY CONDITION IN A REGION / T. Zavora, O. Chepurny // *Economics & Sociology*. – 2014. – Vol. 7. – No 1. – p. 228 – 243.
2. Онищенко В.О Соціальна безпека регіону: теоретико-методичні та прикладні аспекти / В.О. Онищенко, Т.М. Завора, О.В. Чепурний монографія. – Полтава: ПолтНТУ, 2015. – 275 с.

СИСТЕМА ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА В УСЛОВИЯХ СУЩЕСТВОВАНИЯ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫХ ЛОВУШЕК

Т.И. Егорова-Гудкова, кандидат экономических наук, доцент

С.Г. Тютюненко, аспирант

В.И. Белобородько, аспирант

Одесский Национальный университет имени И.И. Мечникова,

г. Одесса, Украина

Понятие «институциональная ловушка» было впервые предложено В.М. Полтеровичем, он характеризовал понятие «институциональная ловушка» как «неэффективную устойчивую норму (институт), имеющую самоподдерживающийся характер» [1, с. 4]. К явлениям, имеющим устойчивый характер относятся теневая экономика, коррупция, сокрытие

налогов, тенезация заработной платы, бартер и др. экономические процессы. Большинство экономистов придерживаются точки зрения, что институциональные ловушки возникают вследствие быстрого изменения макроэкономических условий.

Фундаментальную роль в формировании институтов и институциональных ловушек играют трансакционные издержки или издержки пользования рыночным механизмом. Впервые понятие трансакционных издержек было введено Р. Коузом в статье “Природа фирмы”. “Существование трансакционных издержек будет подталкивать желающих торговать к введению различных форм деловой практики, обеспечивающих сокращение трансакционных издержек в том случае, когда затраты по выработке таких форм окажутся меньше, чем экономия на трансакционных издержках”[2]. В развитие понятия трансакционных издержек Р. Коузом также было введено определение экстерналий или внешних эффектов. Внешние эффекты (экстерналии) – дополнительные издержки или выгоды не получившие отражения в ценах [2]. Эти эффекты бывают положительными и отрицательными, когда деятельность одних экономических субъектов создает дополнительные издержки другим.

По мнению авторов, отрицательные эффекты и являются основой для возникновения «институциональных ловушек». «В мире с нулевыми трансакционными издержками ценность производства будет максимизироваться при любых правилах об ответственности”[6], т.е. если трансакционные издержки минимизированы, то и не потребуется усиления влияния правовых институтов, в первую очередь. И наоборот – усиление запретительной деятельности, ужесточение правовых норм, несбалансированное повышение налоговых ставок неизбежно приведут к росту трансакционных издержек и укрупнению «институциональной ловушки».

В этой связи представляют интерес расчёты, приведенные в исследованиях украинского экономиста П.И. Юхименко «По оценкам украинских экономистов, объем трансакционных издержек для крупных государственных промышленных предприятий в 90-е годы XX века в процессе институциональной трансформации экономики, то есть с учетом соответствующих институциональных ловушек, составил почти 85%. Если осуществлять подсчеты учитывая составляющие реальной себестоимости, то трансакционные издержки такого предприятия предусматривали: расходы связанные с коррупцией, - 10%, расходы бартерных расчетов сравнению с оборотом - 30; расходы, связанные с административными препятствиями, - 3; расходы, связанные с теневой частью рабочего времени, - 12; расходы, связанные с правительственными взаиморасчетами (государство рассчитывалась с крупными предприятиями

значительной мере денежными зачетами, дисконт по которым составил почти 30%), - 30% Том в в процессе институциональной трансформации значительная часть предприятий работала в режиме \"проедания\" ранее накопленных активов. В такой ситуации обеспечение конкурентоспособности отечественной экономики - главная задача, а оценки трансакционных издержек нужно учитывать с целью формирования адекватной экономической политики [3].

Руководствуясь системным подходом к анализу проблемы институциональных ловушек следует отметить, что наиболее полно можно рассмотреть её в русле теории социальных суперсистем достаточно общей теории управления (ДОТУ) [4]. Такой анализ позволяет прийти к выводу о том, что для устранения проблемы институциональных ловушек наиболее эффективным будет смена мировоззренческо-методологических основ на природу явления, её структуру и составляющие или смена существующей суперсистемы.

В основе смены суперсистем лежит смена господствующей истины [5, С. 474]. «Если одна из систем стремится занять монополистические позиции и вытеснить другие истины, то доля «ложного» в ней возрастает за счет уменьшения доли истинного, в ущерб достоверности других систем» Возникающие при этом трудности познания приводят к практическим трудностям и, в конечном счёте, – к смене господствующей системы истины и соответственно к смене суперсистемы. [5, с. 479].

Очевидно, что любая система имеет присущие ей метрические характеристики. Самой распространённой математической константой, встречающейся в Природе является число Фидия или Золотое сечение. Согласно ДОТУ – мера является важнейшей составляющей, без учёта которой любое знание, описание процессов и явлений будет некорректным, т.е. при проектировании системы экономической безопасности государства следует руководствоваться соотношениями Золотого сечения и его производными как составляющими закона Меры (Золотое сечение, рекуррентный ряд золотых сечений, вурфы, «металлические» пропорции) [6]. Нарушение этого правила приводит к нарушению принципов устойчивости искусственных суперсистем, неконтролируемому росту трансакционных издержек и появлению институциональных ловушек.

Литература

1. Полтерович В. М. Институциональные ловушки и экономические реформы // Экономика и мат. методы. 1999. № 2. С. 1—37.
2. Коуз Р. Фирма, рынок и право / Р. Коуз. — М.: ДелоЛТД, 1993. - 192 с.
3. Юхименко П.И. История экономики и экономической мысли. [электронный ресурс] – режим доступа:

http://uchebnikonline.com/politekonomia/istoriya_ekonomiki_ta_ekonomichnoy_i_dumki_-_yuhimenko_pi/klasifikatsiya_institutsionalnih_pastok.htm

4. Тайны суперсистем- тайны человечества (процессы, протекающие в суперсистемах) [электронный ресурс.] – режим доступа: <http://tainy-upravleniya-chelovechestvom.ru/tajny-supersistem-tajny-chelovechestva>.

5. Сорокин П.А. Социокультурная динамика // Человек. Цивилизация. Общество. М., 1992. – 542 с.

6. Егорова-Гудкова Т. И. Мировоззренческо-методологические аспекты проектирования устойчивых экономических систем: Закон Золотого сечения /Т. И. Егорова-Гудкова // Сб. науч. трудов Северо-Восточного национального университета им. Владимира Даля. Серия: Менеджмент. – Луганск, 2014. – Вып. 26 (1) / 2014. - 169 – 184.

ІНСТИТУЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ТІНЬОВИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНИ

М.М. Топорков, здобувач

Полтавський національний технічний університет імені Юрія
Кондратюка, м. Полтава, Україна

За умов, коли сучасні процеси економічної та політичної глобалізації призводять до формування наднаціональних ринків, економічних союзів великих транснаціональних корпорацій, які можуть конкурувати щодо впливу на політичне життя з урядами деяких країн, що призводить до послаблення останніх, проблеми боротьби поширенням тіньових процесів та корупцією переходять у статус першочергових.

Тінізація економіки, її інституціоналізація супроводжуються розшаруванням населення, підвищенням рівня безробіття, посиленням відсталості окремих країн, залученням легального капіталу у вигляді кредитів для фінансування і розвитку інфраструктури тіньового сектору економіки, фінансування легальної та нелегальної діяльності суб'єктів господарювання.

Зрозуміло, що виникнення тіньових процесів можна розглядати як спосіб пошуку нових, більш ефективних схем організації економічної діяльності на основі діючої нормативно-правові бази, це певні «технологічні новації» кримінального бізнесу, що, як правило, застосовуються для відмивання грошей, ухилення від сплати податків та акцизів, шахрайств з коштами міжнародних інституцій.

Поряд із цим, зауважимо, що інституційне середовище тіньового сектору економіки та сучасна організована злочинність вирізняються гнучкістю і високою адаптивністю до швидких змін в економічному та політичному середовищі країн світу.

Інституціоналізація тіньової економіки – це процес поширення тінізації у організаційно стійкі форми, детермінує форму поведінки учасників з послідувачим закріплення в економічній діяльності. Пройшовши стадію інституціоналізації тіньова економіка зазнає як кількісних так і якісних змін, від поодиноких випадків до формування структурованої системи.

Інституціоналізація тіньових відносин призводить до заміщення державних інститутів тіньовими, що проявляється у виконанні тіньовою економікою певних функцій: компенсаційної, особливістю якої є підтримка зайнятості «зайвих» в легальному секторі громадян; перерозподільчої, що полягає в перерозподілі ВВП на користь певних категорій громадян; інституційної, яка характеризується розвитком неформальних норм поведінки, відмінних від офіційно встановлених в суспільстві. Передумовами такого заміщення є зниження ефективності виробництва у легальному секторі порівняно з тіньовим; неефективність демократичних інститутів як фільтрів від девіантних проявів в економічних процесах; адаптація широких верств населення до «тіньової» моралі; часовий лаг між появою конкретного тіньового явища та реагуванням на нього законодавства.

Відомі випадки, коли з метою утримання розмірів прибутку і максимізації ринків в окремих транзакціях укладаються «картельні угоди», в результаті чого виникають анклавні організаційні структури і логістикою (транспорт, легальна торговельна діяльність, реінвестиції), а також з визначеною продукцією і послугами.

Підсумовуючи викладене вище, зазначимо, що розвиток тіньового сектору економіки та організована злочинність за умов глобалізації характеризуються як посиленням іманентно притаманних для них рис, так і виникненням нових, а саме [3]:

В організаційній структурі:

1) Тривалою взаємодією великої кількості осіб у рамках ієрархічної організаційної структури, яка включає кілька рівнів і структурних підрозділів (виконавців, логістики, аналітичного забезпечення, радників, захисту, фінансування, бойовиків тощо);

2) Формуванням і наслідуванням взірців кримінальної поведінки у середовищі злочинних спільнот, виробленням корпоративних правил і кодексів, що спрямовані на підтримку дисципліни, слухняності, беззастережного виконання наказів керівництва, системи кримінальної соціалізації, суворої конспірації (спілкування на мовному жаргоні, застосування кодованих каналів зв'язку, прізвиськ, взаємне стеження);

3) Наданням психологічної і матеріальної допомоги членам спільноти у вигляді опікування їхніми родинами, адвокатських послуг, тиску на свідків та правоохоронців і т. ін.;

4) Об'єднанням на етнічному, расовому ґрунті, однаковому соціальному походженні або спільній субкультурі;

5) Системою вербування, залучення до злочинної діяльності.

У нелегальній діяльності і скоєнні злочинів:

1) Розподіленням ролей всередині спільноти, закріпленням певних функцій за підрозділами, що призводить до спеціалізації, підвищення кримінального професіоналізму, перетворення злочинної діяльності на єдиний засіб отримання доходу і, як наслідок, – просування по щаблях кримінальної кар'єри;

2) Здійсненням насамперед нелегальної економічної діяльності, реалізацією заборонених товарів і послуг, які мають попит (не виключається також штучне створення дефіциту на легальні товари – така діяльність ґрунтується на раціоналістичних, ринкових засадах, тобто злочинці намагаються всіма засобами мінімізувати ризик своєї активності, досягти максимальної рентабельності обладок, домогтися гарантій, установити контроль за сферами виробництва і збуту, територіями;

3) Застосуванням психологічного і фізичного тиску, залякування, терору як щодо решти суспільства, так, іноді, і до членів організації;

4) Систематичним корумпуванням посадових осіб;

5) Наявністю легальних ланок (підприємств, торговельних фірм, громадських організацій) для маскуванню злочинної діяльності і диверсифікації активів, відпрацьованих механізмів відмивання коштів, налагодження каналів і ринку збуту (економічна глобалізація сприяє експорту нелегального капіталу у країни з ліберальним фінансовим законодавством);

6) Ретельним плануванням злочинів, залученням до їхнього скоєння висококласних спеціалістів, використання науково-технічних засобів;

7) Розширенням ринку нелегальних товарів і послуг, утворенням співтовариств (у тому числі на регіональному і міжнародному рівні), опанування нових сфер кримінальної активності, змінами технології злочину;

8) Співпрацею злочинних угруповань із терористичними організаціями;

9) Інтеграцією національних злочинних організацій у загальносвітову організовану злочинність.

У впливі на суспільство:

1) Спробою співпраці з політичними і економічними угрупованнями, зв'язками з діячами культури та науки, налагодженням неформальних

контактів з деякими урядами та надурядовими структурами, терористичними організаціями (такий симбіоз дає змогу і тим і іншим конвертувати вплив в одній сфері на владу і гроші в іншій, а формування громадської думки через придбання засобів масової інформації сприяє політизації організованої злочинності);

2) Експортом злочинності з потоками мігрантів;

3) Присвоєнням злочинними спільнотами функцій держави (арбітраж, суд, охорона, збір податків).

Відмітимо, що істотну загрозу глобальній безпеці створює також посилення процесів кооперації терористичних угруповань і міжнародних злочинних організацій.

Ці проблеми загострюються з розвитком сучасних технологій, що мають подвійне призначення, а також із посиленням загрози використання невійськової техніки у військових цілях, небезпекою техногенних та екологічних катастроф, що можуть спричинитися «малобюджетними війнами» або трагедіями. Отже, транснаціональна організована злочинність перетворюється на наддержавну структуру, а глобалізація створює умови для відтворення кримінального спрута й розширення ареалу його дії [5].

Організована злочинність, як підсистема суспільства, намагається використати його інститути у своїх цілях, сформувати вигідну їй економічну і соціальну політику (наприклад, надання окремим суб'єктам податкових пільг), громадську думку про респектабельність тих чи тих босів тіньового бізнесу; маргіналізувати, декларувати населення, знецінити вартість робочої сили; використати міжнаціональні конфлікти тощо. За таких умов організована злочинність – мережа кримінальних взаємодій суб'єктів злочинної діяльності, маючи великі ресурси, включається до перерозподілу ринків, опановує нові види кримінальної активності, набуває більшої професіоналізації. При цьому злочинні спільноти, ніби опікуючись виробництвом і поширенням нелегальних товарів, наданням заборонених послуг, вдаючись до насильства і корупції, спрямовують свою діяльність на нові сфери економіки, створюючи легальні підприємства і банки, удосконалюючи власні організаційні структури.

Література

1. Transparency International Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ti-ukraine.org>.

2. РБК-Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rbc.ua>.

3. Спеціалізовані інституції з боротьби проти корупції: огляд моделей / Мережа боротьби проти корупції для країн Східної Європи і Центральної Азії // Організація економічного співробітництва і розвитку

[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oecd.org/corruption/acn/39972270.pdf>.

4. Тіньова економіка / Агенство стратегічних досліджень. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sd.net.ua>.

5. Тіньова економіка в Україні: масштаби та напрями подолання: аналіт. доп. / Т.А. Тишук, Ю.М. Харазішвілі, О.В. Іванов; за заг. ред. Я.А. Жаліла. – К. : НІСД, 2011. – 96 с.

ЗАГРОЗИ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ В СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

Т.В. Лук'янець, магістрант

Полтавський національний технічний університет імені Юрія
Кондратюка, м. Полтава, Україна

Побудова та ефективність функціонування системи національної безпеки знаходиться в безпосередній залежності від змісту і спрямованості державної політики. В рамках спрямованої політичної діяльності формуються орієнтири цілей, визначаються національно-державні пріоритети у сфері безпеки, створюється правовий фундамент, що регламентує принципи роботи і межі компетенції спеціальних органів, здійснюється безпосереднє керівництво механізмом захисту особистості, суспільства і держави від негативних впливів. У той же час не кожний інструмент політичного впливу дає необхідний результат і позитивно впливає на стан національної безпеки держави. Формування політики, адекватної потребам безпеки України, є нагальною потребою в умовах сучасного суспільного розвитку.

Кардинальні зміни, що сталися в нашій країні останнім часом, вимагають нових підходів до визначення принципів основ політичної діяльності у сфері безпеки. Особливого значення при цьому набуває соціальний аспект проблеми. Як показує минулий і новітній історичний досвід, ігнорування соціальних параметрів політики призводить до серйозних прорахунків у багатьох сферах суспільного життя, що особливо згубно позначається на стані національної безпеки.

Закон України «Про основи національної безпеки України» трактує національну безпеку як «захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у різних сферах у тому числі і соціальній» [1].

Важливе місце в процесі ефективного соціально-економічного розвитку країни займає соціальна сфера, оскільки саме в цьому секторі економіки здійснюється виробництво, розподіл і споживання матеріальних і нематеріальних благ, а також відбувається забезпечення розширеного відтворення людського капіталу за участю держави як гаранту економічного забезпечення соціально достатнього рівня життя населення [2]. Аналіз загроз національної безпеки України показує, що головні з них у даний час і в найближчій перспективі мають військової спрямованості, носять переважно внутрішній характер і зосереджені в економічній, соціальній та політичній сферах. Дефіцит соціальної безпеки загрожує втратою соціальних норм, зростанням нетерпимості, екстремізму і насильства в суспільстві. Він не тільки несе серйозні негативні наслідки для здоров'я, добробуту та соціального самопочуття людей, але й знижує ефективність функціонування економічної системи. Загострення соціальних протиріч дозволяє розглядати соціальну безпеку в якості невід'ємної складової компонента національної безпеки України, який перебуває в єдності з економічною, політичною, інформаційною та екологічною безпекою [3].

Слід зауважити, що більшість вітчизняних і російських дослідників у загальній системі загроз виділяють, як правило, два аспекти – внутрішній і зовнішній. Через це для характеристики і ранжування загроз системі соціальної безпеки Іляш О.І. пропонує таку їхню класифікацію [4, ст.128]:

Зовнішні загрози:

- невідповідність програм реформування економіки країни і результатів їхнього здійснення визначеним соціальним пріоритетам;
- криза системи охорони здоров'я і соціального захисту населення;
- вияви моральної та духовної деградації суспільства;
- інтернаціоналізація та глобалізація соціальної сфери;
- недостатнє опрацювання цілей розвитку соціальної сфери, обумовлене пріоритетністю оперативного управління по відношенню до перспективного;
- гострий дефіцит бюджетного фінансування соціальної сфери;
- неефективність чинних форм та методів державного регулювання зайнятості населення та ринку праці, що не повною мірою враховують кон'юктуру ринку праці, господарську спеціалізацію регіонів, неринковий характер формування зайнятості;
- відсутність законодавчого визначення напрямів державної міграційної політики України, принципів діяльності державних органів у

сфері міграції, стратегічних цілей, завдань і стандартів із забезпечення реалізації прав людини.

Внутрішні загрози:

- наявність глибокого протиріччя між потребами прискорення економічного зростання і можливостями відтворення населення та трудового потенціалу;
- надмірна збалансованість ринку праці;
- порушення гарантій зайнятості населення;
- зміна соціальної інфраструктури;
- зниження рівня розвитку мережі об'єктів соціального призначення;
- незадовільна динаміка розвитку інноваційних процесів у соціальній сфері;
- неналежний рівень використання потенціалу міграційних процесів.

Основними складовими соціальної сфери, через які виявляється рівень забезпечення соціальної безпеки, зокрема, є добробут, рівень доходів населення, оплата праці, стан здоров'я, зайнятість, демографічна ситуація, соціально-класова диференціація, соціальний захист, пенсійне забезпечення тощо. Вона залежить від соціально-економічного розвитку, наявності людських, матеріальних, природних ресурсів [3].

Основні загрози національній безпеці України в соціальній сфері згідно Закону України «Про основи національної безпеки України» наведені на рис. 1.

Основними чинниками загроз національній безпеці у соціальній сфері виокремлено: низький рівень життя та соціальної захищеності значних верств населення; наявність великої кількості громадян працездатного віку, не зайнятих суспільно корисною діяльністю; незадовільний стан системи охорони здоров'я; тенденції моральної та духовної деградації в суспільстві; неконтрольовані міграційні процеси в країні тощо. Відповідно, все, що знижує якість життя, завдає шкоди конкретній людині, суспільству в цілому, є факторами, які загрожують соціальній безпеці. Існує чітка залежність між показником соціальної стабільності суспільства та рівнем соціальної безпеки. Порушення соціальної стабільності суспільства неминуче призводить до підвищення соціальної небезпеки.

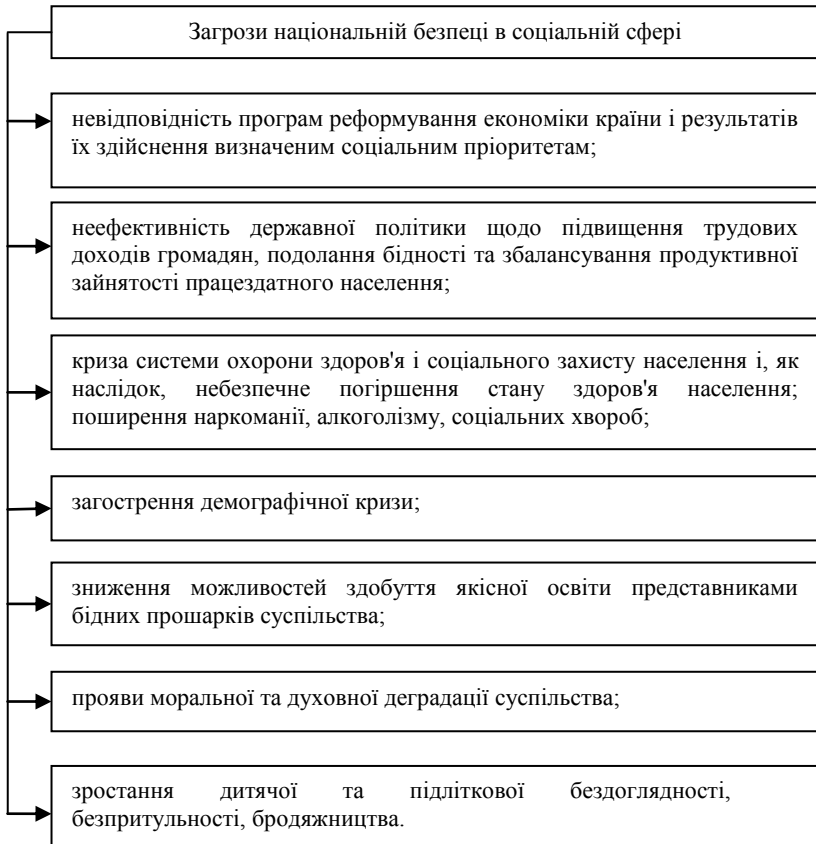

Рис 1. Загрози національній безпеці в соціальній сфері [1]

Наявні загрози соціальній безпеці спричинені низькою ефективністю та якістю державного управління соціальними процесами. На нашу думку, перелічені вище чинники є лише похідними від недосконалої рішень, які приймаються органами влади, діяльність якої характеризується суперечливістю, орієнтацією на досягнення поодиноких цілей та недостатнім урахуванням практичної адаптованості заходів, що впроваджуються, до реальних умов, які склалися в суспільстві. Одним із протиріч, на думку вчених, є співвідношення між рівнем розвитку соціального управління і реальним забезпеченням соціальної безпеки та сталого розвитку суспільства.

Отже, основними завданнями забезпечення соціальної безпеки є виявлення й оцінка ризиків та загроз, пошук резервів підвищення

соціальної безпеки та прискорення соціально-економічного розвитку держави, розробка механізмів, засобів і методів, які запобігають соціальним загрозам. Наразі система соціальної політики щодо забезпечення соціальної безпеки потребує перегляду, оскільки держава неспроможна забезпечити соціальні права та гарантії громадян, визначені Конституцією України.

Література

1. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 р. №964-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=964-15>.

2. Пігуль Н. Г. Фінансове забезпечення соціальної сфери в Україні / Н. Г. Пігуль, О. В. Люта, А. О. Бойко // Вісник Національного банку України. – 2015. – № 1 (227). – С. 30 – 35

3. Онищенко В.О. Соціальна безпека регіону: теоретико-методичні та прикладні аспекти: монографія / В.О. Онищенко, Т.М. Завора, О.В. Чепурний. – Полтава: ПолтНТУ, 2015. – 252 с.

4. Іляш О. І. Ідентифікація змісту та ранжування загроз системі соціальної безпеки / О. І. Іляш // Економіка та прогнозування. – 2012. – №2. – С. 118 – 129.

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Ю.А. Луцик, аспірант

Тернопільський національний економічний університет,
м. Тернопіль, Україна

Постійне зростання ролі інтелектуальної власності як в Україні, так і у всьому світі доводить, що вагомим капіталом людства є його інтелект. В економічному прогресі значення інтелектуальної власності з кожним роком все зростає та випереджає значущість засобів виробництва та природних ресурсів. Зростання ролі інтелектуальної власності у соціально-економічному розвитку суспільства, посилення розумової праці є вагомими чинниками вдалого виробничого та комерційного існування новітніх високотехнологічних підприємств.

Підвищення їхньої конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках загострює проблему утворення надійної та ефективної системи захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності. Інтелектуальна власність досить часто стає об'єктом неправомірних дій, зловживань, і тому потребує з боку держави не лише ефективної правової охорони, а й ефективно працюючих механізмів захисту[1].

Охорона інтелектуальної власності в Україні висвітлена у працях таких науковців як: О.Д.Святоцького, І.І. Дахно, О. М. Мельника, О. А. Підопригори, Ю. М.Капіци, Ю.С.Скугарєва та інших. Однак, економічний і суспільний розвиток спричиняє появу нових проблемних питань пов'язаних з інтелектуальною власністю, що обумовлюють потребу дослідження можливостей її захисту.

Міжнародний практика переконує, що ефективна система охорони права інтелектуальної власності є важливою складовою економічної безпеки держави, зосередженої на стимулювання та розвиток наукових досліджень, впровадження інновацій та прискорення науково-технічного прогресу.

Також охорона права інтелектуальної власності сприяє:

- залученню інвестицій до інноваційних проектів;
- зростанню зайнятості;
- підвищенню економічного добробуту населення;
- стимулює розвиток міжнародної торгівлі.

Поняття права інтелектуальної власності є узагальнюючим по відношенню до таких понять, що використовуються в законодавстві та в юридичній літературі, – права на твори науки, літератури і мистецтва (авторські права), права на виконання, фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення (суміжні права)та права на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг тощо (права промислової власності).

В економічно розвинених країнах інтелектуальна власність становить від 50-70 відсотків загальної власності, перетворюючись у справжній капітал. В таких країнах 80-95 відсотків приросту валового внутрішнього прибутку припадає на долю винаходів, ноу-хау, інновацій, які використовуються в найсучасніших технологіях. Також вагомий внесок в економіку розвинених країн становлять прибутки від реалізації продукції, на яку поширюються авторські і суміжні права. Це зокрема, твори літератури і мистецтва, комп'ютерні програми, фонограми і відеограми. [2]

В економіці України захист інтелектуальної власності сприяє:

- зростанню ВВП, податкових надходжень, розвитку і конкурентоздатності компанії;

- надходженню прямих іноземних інвестицій та переданню технологій. Зважаючи на те, що сфера технологій і послуг швидко наздоганяє галузь виробництва, виступаючи рушієм надходження прямих іноземних інвестицій, для повної реалізації країною свого потенціалу прямих іноземних інвестицій Україні потрібно буде забезпечити надійну законодавчу базу у галузі інтелектуальної власності та ефективний захист прав інтелектуальної власності;

- інноваційній діяльності, збільшуючи фінансування науково-дослідницьких проектів та допомагаючи підприємствам отримати більшу вигоду від інновацій. Для країн з перехідною економікою, таких як Україна, реальне економічне зростання залежить від їхньої здатності створити середовище, яке стимулює і підтримує інновації, а надійний режим охорони інтелектуальної власності матиме вирішальне значення для досягнення цілей щодо підтримки інноваційних підприємств та збільшення попиту на інновації у всіх галузях економіки.

- монетизації винаходів компаній і забезпечує їх зростання. Володіння правами інтелектуальної власності допомагає компанії переконати інвесторів у тому, що їм варто вкладати кошти в цю компанію. Використання інтелектуальної власності у сприянні інвестуванню важливе не тільки для усталених на ринку фірм, які й так залежать від патентів, торговельних марок і авторських прав, щоб охороняти свої інновації, репутацію і вартість, але й має важливе значення для нових компаній, котрі прагнуть забезпечити собі надійне надходження інвестицій та інновацій.

- корисності товарів споживачам і суспільству в цілому, забезпечуючи населення інноваційною продукцією і послугами майже в кожній сфері життя — починаючи від екологічно чистої енергетики і закінчуючи сферою охорони здоров'я, — таким чином, вона допомагає захистити споживачів від неякісних та небезпечних підробок.

Запровадження і розвиток належної системи охорони прав інтелектуальної власності може також мати важливе значення для здоров'я і безпеки споживачів та захисту їхніх прав. Підроблені товари, зокрема лікарські засоби, запасні частини автомобілів та літаків, електричні компоненти, іграшки, продукти харчування, напої та багато інших видів товарів можуть бути небезпечними і завдати шкоди довірливим споживачам. Ці товари можуть містити неефективні або небезпечні інгредієнти і не давати жодної гарантії щодо безпеки чи корисності [3].

Тому наявність ефективних правил захисту прав інтелектуальної власності та жорстке застосування вимог законодавства і нормативних актів є важливим для захисту здоров'я споживачів, адже при цьому забезпечується виготовлення оригінальних товарів і їх відповідність установленим вимогам безпеки.

Таким чином, забезпечення правової охорони інтелектуальної власності є необхідною умовою зміцнення економічної безпеки будь-якої країни. На відміну від природних ресурсів: землі, нафти, тощо, запаси яких мають певну межу, інтелектуальна власність є невичерпним ресурсом, тому в останні десятиріччя вона швидко замінює традиційні матеріальні активи і стає рушійною силою економічного і культурного розвитку суспільства.

Література

- 1.Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність: Підручник. – К.: Знання, 2006. – 431 с.
- 2.Доріс Лонг Захист прав інтелектуальної власності: норми міжнародного і національного законодавства та їх правозастосування : практ. посіб. / Доріс Лонг, Патриція Рей, В. О. Жаров, Т. М. Шевелева, І. Е. Василенко, В. С. Дроб'язко. – К. : «К.І.С.», 2007. – 448 с.
- 3.Підопригора О.А. Право інтелектуальної власності : підруч. для студентів вищ. навч. закл. / О. А. Підопригора, О. Д. Святоцький / за ред. О. А. Підопригори. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2002. – 624 с.

ДІАГНОСТИКА ІНОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АПК ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

А.Г. Лебедін, магістрант

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава, Україна

Широкомасштабна інноваційна діяльність в сучасних умовах є фундаментом стабільного та ефективного економічного зростання як окремо взятої галузі, так і країни загалом. При цьому Україна за продуктивністю і ефективністю агропромислового виробництва значно відстає від усіх країн-членів Європейського Союзу, і тільки на основі інноваційного розвитку можна досягти суттєвого підвищення ефективності сільського господарства та переробної сфери, конкурентоспроможної продовольчої продукції, а також здійснити докорінну техніко-технологічну, організаційно-економічну і соціально-екологічну модернізацію усіх сфер АПК і сільських територій [1].

Однак категорія інноваційного потенціалу АПК вважається однією з найменш вивчених в аграрній науці і практиці. Багато аспектів формування інноваційного потенціалу АПК поки-що принципово не визначено, зокрема, способи його оцінки при прийнятті управлінських рішень щодо впровадження конкретних технологій і новітніх розробок, механізми стимулювання його розвитку та підтримки на основі державної економічної політики, визначення системних підходів до оцінки та управління інноваційною діяльністю, розширення можливостей комерціалізації інноваційних розробок і трансферу нових технологій, поглиблення інформаційних та економічних взаємозв'язків наукової діяльності; сфери виробництва в процесі використання інноваційної продукції.

В сучасній економічній науці існує багато різних трактувань інноваційного потенціалу. Коли мова йде про інноваційний розвиток «взагалі», достатньо повним і зрозумілим уявляється визначення: «інноваційний потенціал – сукупність різних видів ресурсів необхідних для здійснення інноваційної діяльності» [2].

Звичайно, реальні кількісні характеристики цих складових знайти непросто, проте наведена формула достатньо наочно відображає сутність процесу взаємодії факторів, які визначають інноваційні можливості тої чи іншої технології в кожних конкретних умовах – вони можуть, як послаблювати, або, навіть, знищувати одне одного, так і синергетично підсилювати, примножувати їх можливості і дії.

Проаналізувавши основні тенденції в еволюції інформаційного забезпечення інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві, показано, що попри наростання його ключового значення в інноваційному процесі, в Україні воно не відповідає сучасним вимогам. В ринкових умовах значних переваг порівняно з традиційним інформаційним забезпеченням, яке надається державними установами, набуває приватне консультування. Варто відзначити, що нове явище в економіці українського сільського господарства – поява ряду успішних приватних інноваційних фірм, для яких надання консультацій і навчання кадрів (навіть на безоплатній основі) стало органічною частиною інноваційного бізнесу [3].

Запропоновано умовну схему алгоритму використання інноваційного потенціалу розробок в АПК (рис. 1).

Фінансова неспроможність суб'єктів господарювання, «деградація» фінансово-кредитної сфери в підтримці господарських одиниць, відсутність інструментів страхового ринку, неефективність державних програм визначають негативне екзогенне підґрунтя для розвитку агропромислового комплексу.

Тому варто застосувати інструментарій реалізації основних складових інноваційного потенціалу науково-технологічної розробки і підприємства, на основі якого у сільськогосподарських підприємствах слід розробляти інноваційно-інвестиційні проекти і бізнес-плани виробництва наукоємної продукції, активізувати маркетингову діяльність, організацію роботи в сфері реклами, замовлень і збуту продукції [4].

Отже, за сучасних умов орієнтації агропромислового сектору України на підвищення конкурентоспроможності важливого значення набуває оцінка та визначення шляхів нарощування інноваційного

потенціалу АПК, оскільки без цього неможливе здійснення прогресивних структурних зрушень у країні, суттєве оновлення аграрного сектору й загалом забезпечення його сталого соціально-економічного розвитку. Оцінка інноваційного потенціалу АПК має важливе значення для обґрунтування агропромислової інноваційної політики, науково-технічних інноваційних програм, діяльності створюваних адекватних ринковим умовам господарюючих структур й інститутів, що забезпечують проходження наукових ідей від їх зародження до практичного застосування у виробничій сфері.

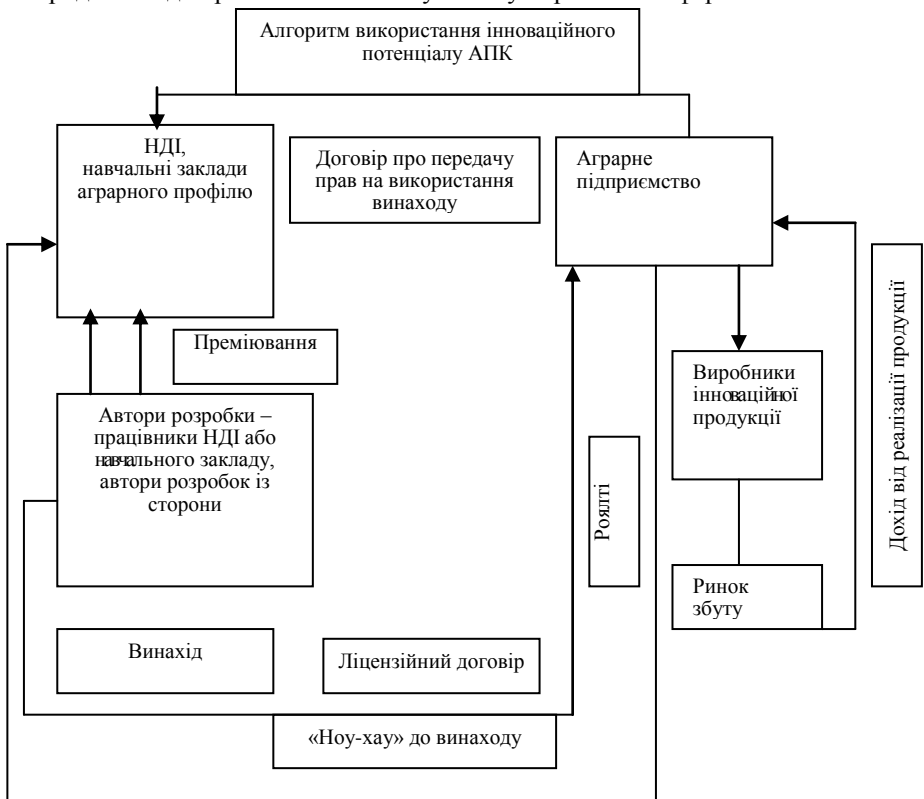

Рис. 1. Схема алгоритму використання інноваційного потенціалу розробок в АПК

Джерело: складено автором

Література

1. Проблемно-орієнтована оцінка інноваційного потенціалу агропромислового комплексу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://diplomukr.com.ua/raboti/21480?mod=dissertations>.
2. Інноваційні трансформації аграрного сектора економіки: монографія / [О.В.Шубравська, Л.В.Молдаван, Б.Й.Пасхавер та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук. О.В.Шубравської ; НАН України ; Ін-т екон. і прогнозів. – К., 2012. – 426 с.
3. Економіка підприємства: Підручник за заг.ред. С.Ф. Покропивного. – Вид. 2-ге, перераб. та доп. – К.:КНЕУ, 2001. – 528 с.
4. Біломістна І. І. Стратегія забезпечення фінансової безпеки промислових підприємств України/ І. І. Біломістна, Е. І. Грохольська// Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики: Зб. наук. праць. – Вип. 2 (11) /2011. – Харків, 2011. – С. 103-111.

ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО ПОЛЯ СИСТЕМИ ПОНЯТЬ НА БАЗІ КЛАСТЕРА НОРМАТИВНО-ТЕХНІЧНИХ ТА СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

С.В. Кавун, доктор економічних наук, професор

І.А. Міхєєв, кандидат технічних наук

Харківський навчально-науковий інститут

ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Харків, Україна

В Україні на відміну від закордонної науки та практики практично відсутні [1] понятійно-термінологічні бази деяких наукових напрямів. Відносно розвинений є стан фундаментальних наук у світі, де термінологічне поле складається протягом декількох століть, з їхньою синхронізацією із світовими стандартами та теоріями. Однак щодо вузькоспеціалізованих напрямів, а також напрямів на стику наук – спостерігається майже повна відсутність єдиної термінології [2], що є серйозною завадою на шляху до створення нових сучасних методів (механізмів, методик, технік, підходів та ін.) досліджень та технологій.

Розглянемо сучасну та прогресивну область «економічна безпека». В існуючих стандартах, підручниках та інших науковій, науково-технічній і нормативній літературі [3] спостерігається деяка розбіжність в трактуванні й інтерпретації основних понять економічної безпеки, що може вплинути на якість підготовки фахівців, проведення фундаментальних та прикладних досліджень, наукове розв'язання низки важливих задач і проблем.

Основною проблемою формування термінологічного поля предметної галузі є складність цього процесу, адже він вимагає від авторів-

експертів значної кількості часу для проведення селекційної, узагальнюючої та аналітичної роботи, щодо формування термінологічного визначення певного поняття або явища. Другою важливою проблемою є складність пошуку достовірних джерел для термінологічного поля. Як правило, у якості джерел інформації застосовують закони, підзаконні акти; міжнародні, державні та галузеві стандарти; підручники та монографії; статті фахових журналів та інших спеціалізованих видань; дисертаційні дослідження тощо.

Майже усі області науки використовують або навіть регламентовані певними нормативними документами, спеціалізованими інструкціями та правилами. Такі джерела інформації характеризуються конкретикою понять, однозначністю трактувань та мінімалізмом речових обертів. Описані характеристики не сприяють літературній яскравості обертів та речень, але дозволяють з успіхом використовувати їх у якості кластеру нормативно-технічних та спеціалізованих джерел для формування поля термів предметної галузі. Часто у такому кластері наводять не лише терміни, але й самі визначення базових та спеціалізованих понять.

Серед методів, що дозволяють використовувати сформований кластер нормативно-технічних та спеціалізованих джерел у якості базису для формування термінологічного поля предметної галузі є декілька різновидів їх аналізу: інтент-аналіз, Інтернет-аналіз [4], контент-аналіз, фотосемантичний, морфологічний, синтаксичний, семантичний та ін. види аналізу.

Тобто, виникає задача формування термінологічного поля системи понять наукової галузі «економічна безпека» на базі кластера нормативно-технічних та спеціалізованих джерел із застосуванням різних видів аналізу текстової інформації, залученням фахівців та експертів галузі (рис. 1), що й складає мету даного дослідження.

Для рішення поставленої задачі пропонується авторський підхід щодо формування термінологічного поля системи понять на базі кластера нормативно-технічних та спеціалізованих джерел, що складається з декількох етапів.

1) Формування кластера нормативно-технічних та спеціалізованих джерел на основі відкритих ресурсів.

2) Застосування до кожного з джерел контент-аналізу, що дозволяє провести якісно-кількісний аналіз змісту текстових масивів з метою подальшої інтерпретації виявлених числових закономірностей. Цей підхід базується на оцінці частотного розподілу тегів (слів, словосполучень, словоформ та інших одиниць тексту) та їх аналізу відносно тексту.

3) Формування внутрішньої множини термів на основі частотного розподілу.

4) Формування множини шинглів (шингл – це частина тексту з декількох слів) на основі внутрішньої множини термів та визначення доцільності кожного елемента множини.

5) Виявлення кореляцій між кластером нормативно-технічних та спеціалізованих джерел, внутрішньої множини термів та множини шинглів семантичного аналізу, що дозволяє визначити семантичну структуру речення, виявити залежності та відношення між структурними елементами.

6) Визначення семантичних центрів предметної галузі із застосуванням принципу Парето.

7) Формування власного авторського визначення.

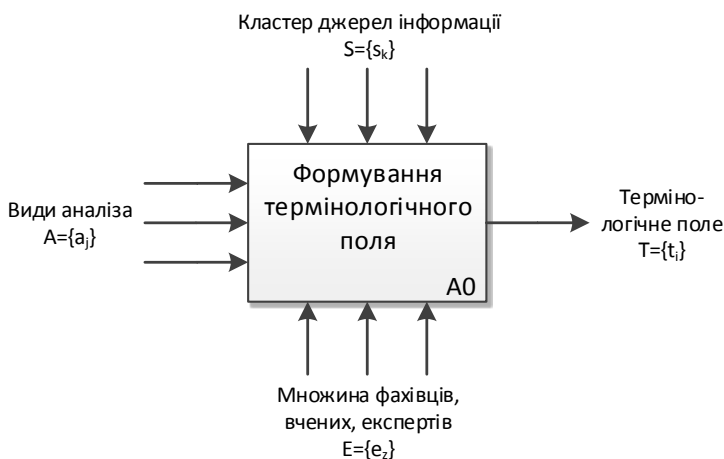

Рис. 1. Формалізація термінологічного поля в контексті стандарту моделювання IDEF0

Таким чином визначені основні ресурси та алгоритм реалізації для розв'язання задачі формування термінологічного поля системи понять на базі кластера нормативно-технічних та спеціалізованих джерел. Наданий апарат застосовано та верифіковано до наукової галузі «економічна кібернетика», однак він може бути застосовано до інших областей наукових досліджень.

Література

1. Вакуленко, М.О. Сучасні проблеми термінології та української наукової термінографії. – Київ, 2009. – 69 с.

2. Прикладна лінгвістика та лінгвістичні технології: MegaLing-2011: Зб. наук. пр. / НАН України, Укр. мовно-інформ. фонд. – К.: УМІФ, 2012. – 447 с.

3. Губарева, І.О. Формування економічної безпеки України: Монографія / І.О. Губарева – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2015. – 448 с.

4. Kavun, S.A. Method of Internet-Analysis by the Tools of Graph Theory [Electronic resource] / S. Kavun, I. Mykhal k, chu N. Kalashnykova, A. Zuma // Advances in Intelligent Decision Technologies. – 2012. – Vol. 15, Part 1. – P. 35–44. – Available at: <http://www.springerlink.com/content/r500n724h21014w0/>.

КОРУПЦІЯ В СФЕРІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ЯК ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Н.М. Сичова, *магістрант*

Є.С. Шило, *магістрант*

Полтавський національний технічний університет імені Юрія
Кондратюка, м. Полтава, Україна

Боротьбі з корупцією присвячена велика кількість досліджень. Свої внески, стосовно цього питання зробили О.О.Костусев, В.В.Морозов [2], В.В.Смиричинський [1], Н.Б.Ткаченко, О.П.Шатковський та багато інших учених. Результати їх праці можна знайти в численних публікаціях, але, на жаль, в них не сильно висвітлюється питання розробки сучасних заходів для запобігання корупції у сфері державних закупівель.

Стан державного сектору залежить від довіри до нього широкої громадськості. Державна служба повинна створювати, зміцнювати та підтримувати довіру своїх громадян.

Корупція в системі державних закупівель призводить до значних втрат для будь-якої країни, до того ж ці втрати не лише фінансові. Збитки держави, суспільства від корупційних діянь у сфері державних закупівель можна умовно розділити на три групи: фінансові, політичні та кількісні втрати.

Фінансові втрати - небезпека потенційно можливої, ймовірної втрати ресурсів або недоодержання доходів порівняно з варіантом, що розрахований на раціональне використання ресурсів у даній сфері діяльності [5] (укладання угод на не вигідних для держави і суспільства фінансових умовах). Політичні втрати – це втрата зв'язку між державою і суспільством, між особою і владою в рамках політичного простору, яка супроводжується комбінацією складних почуттів (незадоволення, безсилля, розчарування), а також процесами дистанціювання і віддалення в суспільстві [3]. Кількісні втрати - зменшення або збільшення обсягу постачання товарів та інших кількісних характеристик (надання послуг,

закупівля в особистих інтересах відповідальних посадових осіб, а не на користь державних потреб тощо).

Для України необхідно забезпечити дотримання законодавства та державних інтересів усіма учасниками при виконанні повноважень і наданні державних послуг, включаючи державні закупівлі. Адже корупція сфері державних закупівель призводить до неймовірних витрат, неефективності конкурентного середовища, таким чином впливає на основні функції держави і суспільства та на економічний розвиток. Таким чином, це питання можна віднести й до морально – етичних цінностей.

Боротьба з корупцією в системі закупівель як у державному, так і в комерційному секторах економіки буде не ефективна без комплексного підходу до розв’язання цієї проблеми. Міжнародною практикою опрацьовано чотири основних підходи: психологічні методи, технічні методи, регламентація процесів, репресивні засоби.

Психологічні методи можуть впливати на саму першопричину корупції – прагнення найманих працівників до незаконного збагачення за рахунок роботодавця, а в нашому випадку – за рахунок держави, а саме за рахунок громадян.

Технічні методи можуть виключати або зменшують вірогідність змови представників закупівельних підрозділів та продавців, усуванням особистих контактів між учасниками угоди, збільшуючи ризик корупціонера бути викритим.

Господарсько-правові регламентні (процедурні) методи спрямовані на здійснення всіх закупівель у повній відповідності із формалізованими внутрішніми правилами і процедурами, які знижують ризик виникнення корупції.

Репресивні заходи - спрямовані на створення умов “невигідних” корупційних діянь співробітників, відповідальних за проведення процедур державних закупівель[4].

Отже корупція в Україні є системним явищем, яке набуло значних масштабів і проникає у всі сфери економічної діяльності. Особливо загрозливою корупція є в сфері державних закупівель оскільки в результаті неї відбувається недоотримання коштів до державного бюджету, дискредитуються базові функції державної влади, що в сукупності виступає загрозою економічній безпеці України з максимальним рівнем впливу.

Література

1. Логістичний менеджмент державних закупівель: теоретично-правовий та методологічний аспект / В. В. Смирчинський. – Тернопіль : Карт-бланш, 2004. – 390 с.

2. Морозов В. В. Основи закупівель товарів, робіт та послуг в проектах: (Тендерні процедури та контракти) : навч. посіб. / В. В. Морозов. – К. : Таксон, 2003. – 744 с.

3. Політичне відчуження. Електронний ресурс. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Політичне_відчуження.

4. Смиринський В. В. Сучасний стан формування ринку державних закупівель в Україні та його кадрове забезпечення / В. В. Смиринський // Маркетинг та логістика в системі менеджменту : тези доп IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 7-9 листоп. 2002 р.) – Львів : [б. в.], 2002.

5. Фінансовий менеджмент: додаткові розділи управління фінансовими ризиками. Електронний ресурс. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1640022143678/finansii/finansoviy_menedzhment_dodatkoviy_rozdili.

ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ: ЯК ЗАСІБ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

В.В Волкова, кандидат економічних наук, доцент

Р.В Дикань, студент

А.В. Задорожний, студент

Полтавський національний технічний університет імені Юрія
Кондратюка, м. Полтава, Україна

Навіть за належного опікування економічною безпекою держави, вжиття адекватних заходів щодо ефективного менеджменту економічних процесів як на макро- й мікрорівнях, так і за межами України, неодмінно постане потреба їх удосконалення, приведення у відповідність до наявних і потенційних економічних викликів і загроз, а також самоутвердження держави у світовій економічній системі господарювання. Економічна безпека – це стан національної економіки, що забезпечує задоволення життєво важливих потреб країни в матеріальних благах не залежно від виникнення в світовій економічній системі чи всередині країни форс мажорних обставин соціально-політичного, економічного та екологічного характеру.

На сучасному етапі розвитку для гарантування економічної безпеки держави в цілому, а також безпеки підприємства зокрема гострим питанням виступає пошук додаткових інвестицій у підприємства, особливо в умовах інтегрування до Європейського Союзу. Чинником, що суттєво коригує політику країни у проведенні національної безпеки, інтегральним стержнем якої є економічна безпека, виступає інтеграційний процес. Однією з

найважливіших складових економічної безпеки є інвестиційна безпека. Інвестиційна безпека держави забезпечується за умов дотримання граничної норми інвестування, що дає можливість: відтворювати науково-технічний та інтелектуальний потенціал нації; здійснювати розширене відтворення основного капіталу; підтримувати конкурентоспроможність економіки; гарантувати зростання ВВП на рівні завдань соціально-економічного розвитку і міжнародного співробітництва; створювати стратегічні резерви; долати депресивні явища у регіонах країни; зберігати і відновлювати природні ресурси; утримувати на безпечному рівні екологічні параметри. Мета даного дослідження буде спрямована на вирішення проблем пошуку зовнішніх інвестицій, що обумовлено нестачею власних коштів для інвестування у власне підприємництво, що є, на нашу думку, обов'язковим для підтримання конкуренто спроможності вітчизняних виробників на українських та міжнародних ринках.

Низький рівень інвестиційної безпеки України зумовлений тим, що урядом країни тривалий час фактично ігнорувалися проблеми інвестиційної діяльності, насамперед інвестування реального сектору економіки. Як відомо інвестиції - це господарські операції, які передбачають придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та/або цінних паперів в обмін на кошти або майно. Інвестиції поділяються на: а) капітальні інвестиції – це господарські операції, які передбачають придбання будинків, споруд, інших об'єктів нерухомої власності, інших основних засобів і нематеріальних активів, що підлягають амортизації відповідно до норм цього Господарського кодексу; б) фінансові інвестиції - господарські операції, що передбачають придбання корпоративних прав, цінних паперів.

Як відомо, іноземні інвестори під час прийняття рішень завжди приділяють значну увагу оцінці інвестиційного клімату в країні, як сукупності політичних, правових, економічних, організаційних і соціальних умов, що визначають привабливість і доцільність інвестування певної господарської системи [1]

За оцінками як внутрішніх, так і іноземних економічних суб'єктів, інвестиційний клімат в Україні залишається несприятливим. Серед основних причин, що обумовлюють несприятливий інвестиційний клімат в Україні та стримують економічний розвиток, численні вітчизняні та зарубіжні дослідження традиційно відзначають нестабільність українського законодавства, нерозвиненість ринкової інфраструктури, зокрема фондового ринку, сильний податковий тиск, бюрократизм і корупцію в місцевих і центральних органах влади [2].

Все це призводить до неспроможності більшості підприємств створювати гідну конкуренцію іноземним компаніям. На нашу думку у

сучасних умовах досягти сталого економічного розвитку можна лише здійснивши структурні зрушення у національній економіці. Враховуючи, що інвестиції виступають дієвим важелем здійснення структурної перебудови економіки, розв'язання соціальних і економічних проблем, то ключовими завданнями державного управління є покращення інвестиційного клімату, активізація інвестиційної активності, накопичення інвестиційних ресурсів та їх концентрація на пріоритетних напрямках розвитку економіки.

Зауважимо, що в Україні відсутні не тільки інвестиційні компанії, але й такі інвестиційні інститути, як фонди прямих інвестицій, а також державна інвестиційна інфраструктура

Таким чином метою покращення інвестиційного клімату в Україні та активізації іноземного інвестування вважаємо за доцільне запровадження таких заходів:

- досягнення національної згоди між різноманітними соціальними групами, політичними партіями з приводу вирішення загальнонаціональних проблем виходу України з економічної кризи та політичної нестабільності;

- вирівнювання економічних показників та боротьба з інфляцією;

- розробка чіткої, обгрунтованої державної стратегії залучення іноземних інвестицій;

- розробка та запровадження дієвого механізму надання податкових пільг іноземним інвесторам, які займаються довгостроковими інвестиціями з метою їх приросту;

- впровадження економічного механізму страхування ризиків іноземного інвестування;

- створення інститутів з питань мобілізації інвестиційних ресурсів під ефективні інвестиційні проекти в пріоритетні галузі економіки;

- досягнення рівномірного розподілу обсягів іноземних інвестицій по всій країні шляхом підвищення інвестиційного потенціалу регіонів, не привабливих для іноземних інвесторів;

- сприяння розвитку фондового ринку, пов'язаного з довгостроковими цінними паперами: акціями, зобов'язаннями, інвестиційними паями тощо;

- забезпечення стабільності законодавства у сфері інвестування і оподаткування;

- реформа податкової системи у якості зменшення кількості податків і зменшення деяких ставок.

Отже головною запорукою підвищення економічної безпеки держави виступає створення привабливого інвестиційного клімату, як для власних так і іноземних інвесторів є створення, якщо хоча б не легкого то

стабільного середовища для здійснення інвестиційної діяльності. Економічна безпека є фундаментальною основою успішного розвитку країни і невід'ємною частиною її загальної безпеки. Вона характеризується як такий стан економічного розвитку держави, що повною мірою забезпечує його гармонійний розвиток та ефективне усунення як внутрішніх, так і зовнішніх існуючих та виникаючих загроз. Інвестиційна безпека зумовлюється структурою і домінуванням на вітчизняному ринку тих чи інших мотивів інвестування, ступенем диверсифікації інвестиційних джерел. За інших рівних умов рівень інвестиційної безпеки підвищується за наявності більшої кількості джерел внутрішніх і зовнішніх інвестицій. На рівень інвестиційної безпеки держави впливає величина відпливу капіталу (окрім прямих інвестицій в інші країни) з країни, оскільки на неї скорочується потенційно можливий обсяг сукупних інвестицій.

На сучасному етапі економічна безпека держави залежить від таких чинників, як її геополітичне та економіко-географічне положення, конкурентоспроможність національної економіки, рівень її соціального розвитку, науково-технічний прогрес тощо.

Література

1. Інтернет ресурс: // Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/інвестиції>.

2. Осовська Г. В. Управління трудовими ресурсами : навч. посіб. / Г. В. Осовська, О. В. Крушельницька. – Житомир: ЖІТІ, 2000. – 304 с.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ У ЗАКОНОДАВСТВІ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Ю.С. Худолій, кандидат економічних наук, доцент

Полтавський національний технічний університет імені Юрія
Кондратюка, м. Полтава, Україна

У сучасній Великобританії охорона ноу-хау і торгових секретів в рамках кримінального права не регулюється. В основному вона будується на базі прецедентного права. Це відноситься навіть до таких протиправних діянь, як крадіжка секретних документів, матеріалів і т. ін.. Таке положення в корені відрізняється від законодавства країн континентального права (Франції, Італії та ін.), де кримінальними кодексами передбачені спеціальні статті, що містять санкції за неправомірне розкриття і використання промислових секретів.

Згідно з англійським правом відносно ноу-хау і торгових секретів можливе застосування норм, під які підпадає таке злочинне діяння, як злочинна змова. Під ним мається на увазі угода двох або більше осіб про здійснення протиправного діяння або здійснення правомірного діяння

злочинними засобами. Підбурювання до таких дій також вважається злочином [1].

За відсутності ясних і докладних нормативних положень, що регулюють правовідносини, пов'язані з ноу-хау, англійські суди при розгляді справ ґрунтуються на теорії квазі-договору (договір на основі конклюдентних дій) або порушенні конфіденційності. Проте багато, якщо не більшість, дій, що підпадають за європейським законодавством під недобросовісну конкуренцію (ведення справ під чужим ім'ям, знищення чужої продукції, зловживання або введення в оману контрагента відносно ноу-хау і торговий секрет), є неправомірними і у Великобританії і кваліфікуються як порушення конфіденційності або договірних зобов'язань.

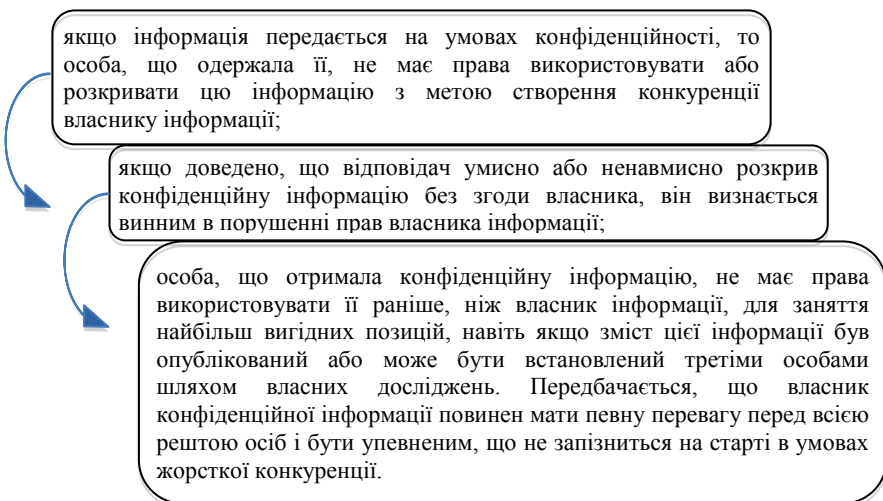

Рис. 1. принципи, які застосовуються до будь-якого порушення конфіденційності.

Для того, щоб дія підпала під порушення конфіденційності, позивач повинен довести суду, що:

1) інформація є торговим секретом (ноу-хау, конфіденційною інформацією);

2) існують зобов'язальні відносини, пов'язані з конфіденційністю, між позивачем і відповідачем;

3) в наявності дійсне порушення зобов'язань про конфіденційність, яке виражене в неправомірному розкритті, використанні або привласненні інформації.

В англійському праві використовуються три принципи, які застосовуються до будь-якого порушення конфіденційності (рис. 1) [1].

Ці принципи носять узагальнений характер і можуть змінюватися і доповнюватися залежно від конкретних справ. Відповідно заході впливу та категорії збитків наведено у таблиці.

Заходи впливу	Категорії збитків
1) винесення ухвали суду, яка може мати “проміжну” (слугує лише для запобігання подальшому спричиненню шкоди до прийняття остаточного рішення по справі) або “постійну” дію;	1) прості, або загальні, які можуть бути легко встановлені з достатньою точністю;
2) взяття відповідачем зобов’язання під присягою передати позивачу або знищити фізичні об’єкти, в які втілені ноу-хау або торговий секрет (позивач може на свій розсуд вибрати ту або іншу міру);	2) спеціальні, які також можуть бути встановлені з достатньою точністю, але на них повинно бути спеціально звернуто увагу суду, оскільки вони не такі очевидні;
3) компенсація за збитки або упушену вигоду, які стали результатом порушення зобов’язань про конфіденційність. Третя міра полягає у відшкодуванні збитків, викликаних порушенням конфіденційності.	3) обтяжливі, які можуть розглядатися як компенсація за не гідні методи, за допомогою яких відбулося порушення конфіденційності; 4) “зразкові”, відшкодування яких повинне слугувати ніби наочним прикладом і застереженням для відповідача від подібних порушень у майбутньому; 5) умовні, коли передбачається виплата позивачу визначеної суми за порушення його прав та інтересів, навіть якщо позивач взагалі не претендує на яку-небудь компенсацію збитків.

Також у Великобританії немає спеціального закону про секрети виробництва, тому їх охорона здійснюється на основі контрактного права та права справедливості.

У 2011 році апеляційний суд для цілей правосуддя визнав технічні секрети виробництва об’єктом інтелектуальної власності і визнав застосовність Європейської директиви про примусове здійснення прав.

У справах про порушення секретів виробництва застосовуються три основні засоби захисту: судова заборона для запобігання подальшому незаконному використанню чи розголошенню; компенсація збитків та вилучення доходів. Вимоги щодо збитків і доходу є альтернативними заходами та не можуть надаватися одночасно. Тоді як судова заборона може доповнити будь-яких із заходів [2].

Якщо конкурент, який незаконно отримав відомості, необхідні для виробництва аналогічної продукції, отримує внаслідок цього можливість випустити продукт на ринок раніше, то суд може видати спеціальну судову заборону на додаток до вимог про відшкодування збитків. Така заборона передбачає заборону конкурентові реалізовувати недобросовісну перевагу шляхом тимчасового призупинення його виробничої діяльності. Одночасно допустимість таких заходів, особливи з огляду на те, що після випуску продукції в обіг інформація стає загальнодоступною, піддають сумніву деякі судді.

Експерти також звертають увагу на існування всередині Великобританії трьох особливих юрисдикцій – Англія та Уельс, Північна Ірландія, Шотландія. І якщо перші дві ґрунтуються на загальному праві, то в Шотландії змішання англо-саксонської та романської правової систем проявилось у меншій справчованості норм про торгівельні секрети. Хоча судді вважають, що правила все ж повинні розглядатися як єдині на всій території Великобританії [2].

Отже, Великобританія має тривалий шлях побудови ефективної системи захисту комерційної таємниці, яка в сучасних умовах отримує законодавче підґрунтя.

Література

1. Андрощук Г.Л. Экономическая безопасность предприятия: защита коммерческой тайны: Монография // Г.Л. Андрощук, П.П. Крайнев – К.: Издательский Дом “Ин Юре”, 2000. – 400 с.
2. Андрощук Г. Л. Правовая охрана коммерческой тайны в странах Европейского Союза // Теорія і практика інтелектуальної власності. –2012. – No5. – С.27 – 37.

ЕКОНОМІЧНЕ ШПИГУНСТВО ЯК ОДИН ІЗ МЕТОДІВ НЕДОБРОСОВІСНОЇ КОНКУРЕНТНОЇ БОРОТЬБИ

Р.О. Шостақ, магістрант

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава, Україна

Сьогодні конкуренція стає все більш агресивною, а методи її здійснення все більш жорсткішими. Намагаючись випередити конкурентів підприємства іноді розгортають цілі економічні війни, зброєю в яких стають не лише етичні та законні методи досягнення конкурентних переваг, а і засоби недобросовісної конкуренції. Одним із таких засобів виступає економічне шпигунство.

Економічне шпигунство – один з методів нецивілізованої, недобросовісної конкурентної боротьби, що полягає в розкраданні

конфіденційної інформації та технологій, методів виробництва. До конфіденційної інформації або комерційної таємниці відносяться відомості, розголошення яких завдає шкоди інтересам компанії [1].

Сучасна конкурентна боротьба неможлива без отримання інформації, яка поряд із фінансами та кадрами поступово стає одним із основних економічних ресурсів. Щоб бути конкурентоспроможним підприємець змушений не лише зберігати власні комерційні таємниці, а і власноруч шукати шляхи отримання інформації про дії та наміри суперників, яка у більшості випадків є закритою та важкодоступною. Саме останнє і викликає об'єктивну потребу шпигувати за конкурентами.

Методи отримання інформації охоплюють весь спектр і персонал розвідслужб, включаючи використання агентурного апарату, кадрових розвідників, можливостей резидентур, використання економічних журналістів, практикантів, отримання інформації технічним шляхом і т.д. Але економічне шпигунство має особливості, до яких відносять:

- аналіз відкритих джерел;
- отримання інформації у ході бесід, перемов, спілкування;
- використання сучасної електронної, інформаційної техніки і спеціальних пристроїв (комп'ютерне шпигунство). Сьогодні сфера електронної обробки даних з її глобальними мережами являє собою найповніше джерело інформації для економічних шпигунів, серед яких 80% є «внутрішніми злочинцями» (тобто працівниками тих же підприємств, за якими і шпигують);
- агенти на підприємстві - являють собою найбільшу небезпеку для інтересів безпеки підприємства [2].

Зарубіжні фахівці найбільш вірогідними каналами просочування конфіденційної інформації вважають:

- спільну діяльність з іншими фірмами; проведення переговорів;
- екскурсії і відвідини фірми;
- рекламу, публікації у пресі, інтерв'ю для преси;
- консультації фахівців зі сторони, які отримують доступ до документації, що стосується виробничої діяльності фірми;
- фіктивні запити про можливість роботи на фірмі, висновки з її операцій, здійснення спільної діяльності;
- розсилання окремим працівникам фірми різних анкет у вигляді наукових або маркетингових досліджень;
- приватні бесіди із працівниками фірми, нав'язування їм незапланованих дискусій з тих чи інших проблем [3].

У зв'язку з цим, захист кожного об'єкта має бути індивідуальним та комплексним. Для створення ефективного комплексного захисту інформації на підприємстві повинні бути вирішені наступні основні питання:

1. Виявлення інформаційних ресурсів, що підлягають захисту і виділення їх з решти інформації.

2. Оцінка можливого збитку від витоку будь-яких конфіденційних даних і класифікація інформації за ступенем важливості.
3. Визначення усіх видів носіїв інформації, які підлягають захисту.
4. Виявлення можливих факторів вразливості інформації, що підлягають захисту.

Таким чином аналіз системи захисту комерційних таємниць, моделювання вірогідних загроз дає змогу намічати за потреби додаткові заходи безпеки. При цьому ступінь їх доцільності визначають виходячи з того, що витрати на забезпечення належної секретності мають бути істотно меншими, ніж можливий економічний збиток.

Література

1. Банк статей [Електронний ресурс], – Режим доступу: <http://bankstatey.com/index.php?newsid=29689>.
2. Закон України N 2331-III «Про розвідувальні органи України» від 22 березня 2001 року [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://zakon.nau.ua>.
3. Вовченко В.В. Проблемы защиты информации от экономического шпионажа./В.В. Вовченко, И.О. Степанов // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.analitika.info>.

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНФЛЯЦІЙНОГО ТАРГЕТУВАННЯ В УКРАЇНІ

А.В. Черв'як, магістрант

Полтавський національний технічний університет імені Юрія
Кондратюка, м. Полтава, Україна

Забезпечення стабільності грошової одиниці – це запорука розвитку економіки будь-якої країни. Кризові явища, зокрема інфляційні процеси, перешкоджають реалізації даного завдання. Інфляційні процеси розвиваються відповідно до ринкових законів та перебувають у відповідному стані залежно від економічної ситуації в країні.

У світовій практиці існує три основних монетарних режими: прив'язка обмінного курсу, монетарне таргетування (таргетування грошових агрегатів) та інфляційне таргетування. Є режими, які не підпадають під цю класифікацію, але вони здебільшого є або еkleктичними (багато цілей, які центральний банк, як правило, не може успішно досягти), або перехідними між переліченими вище. Одна з головних переваг режиму інфляційного таргетування полягає в тому, що цим режимом передбачено чіткі процедури проведення прозорої монетарної політики, спрямованої на досягнення та підтримку цінової стабільності в середньостроковій перспективі [1].

Одним із показників стабільності грошової одиниці являється індекс інфляції, динаміка якого наведена у таблиці 1. Він став поштовхом для впровадження інфляційного таргетування в Україні.

Найвищі показники індексу інфляції простежуються у березні, квітні 2015 року. І лише у липні та серпні – дефляція. Незважаючи на прояви дефляційних процесів у деякі періоди 2015 року, індекс інфляції у досліджуваному періоді значно вищий ніж у попередні роки.

Таблиця 1

Динаміка індексу інфляції в Україні у 2013-2015 роках

Місяць/рік	2013	2014	2015	Темп зростання,%	
				2014/2013	2015/2014
січень	100,2	100,2	103,1	100,0	102,9
лютий	99,9	100,6	105,3	100,7	104,7
березень	100	102,2	110,8	102,2	108,4
квітень	100	103,3	114	103,3	110,4
травень	100,1	103,8	102,2	103,7	098,5
червень	100	101	100,4	101,0	099,4
липень	99,9	100,4	99	100,5	098,6
серпень	99,3	100,8	99,2	101,5	098,4
вересень	100	102,9	102,3	102,9	099,4
жовтень	100,4	102,4		102,0	
листопад	100,2	101,9		101,7	
грудень	100,5	103		102,5	
за рік	100,5	124,9	141,4	124,3	113,2

Оскільки в Україні є нестабільною економічна і політична ситуація, Рада Національного банку України схвалила постанову №541 «Про основні засади грошово-кредитної політики на 2016 - 2020 роки» від 18 серпня 2015 року [2], що визначають стратегію на досягнення основної цілі – цінової стабільності. Керуючись даною постановою, Національний банк вважає, що інфляційне таргетування є найбільш сприятливим монетарним режимом для створення середовища низької та стабільної інфляції.

Таргетування інфляції – монетарний режим, який передбачає відповідальність центрального банку за дотримання проголошеного значення офіційного показника інфляції (таргету) протягом визначеного періоду часу [3].

Національний банк досягатиме цінової стабільності шляхом дотримання кількісних цілей щодо інфляції. Такі цілі встановлюються Радою Національного банку на підставі пропозицій Правління Національного банку та матимуть на меті поступове зниження інфляції в Україні до рівнів, сумісних із ціновою стабільністю. Після їх оголошення цілі не можуть бути змінені.

Середньострокова ціль щодо інфляції встановлена на рівні 5 % у 2020 році (для річного приросту індексу споживчих цін) і досягатиметься поступово (рис.1).

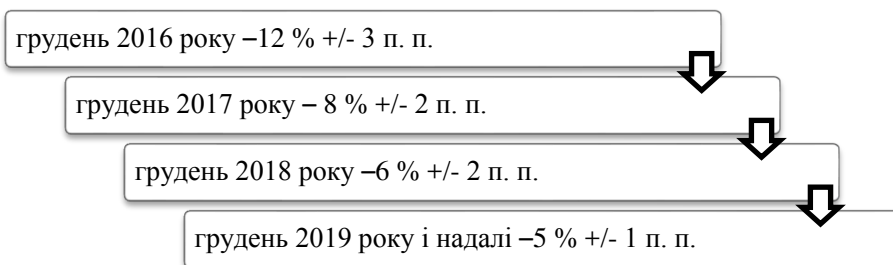

Рис.1. Короткострокові цільові показники річної зміни індексу споживчих цін

Національний банк досягатиме цілей щодо інфляції, насамперед, шляхом зміни ключової процентної ставки грошово-кредитної політики – процентної ставки за операціями Національного банку, що мають найбільший вплив на стан грошово-кредитного ринку.

Перехід до інфляційного таргетування – це значний поштовх до реформ не тільки в НБУ, але й загалом у фінансовому секторі, що насправді потрібно за будь-якого монетарного режиму.

До переваги запровадження інфляційного таргетування можна віднести:

- виважена фіскальна політика, оскільки інфляційне таргетування несумісне з фіскальним домінуванням;
- посилення незалежності Національного банку України;
- розвиток фінансових ринків;
- посилення прозорості монетарної політики;
- операційний дизайн монетарної політики спрямований на формування чіткого орієнтиру вартості грошей;
- посилення аналітично-прогнозної системи та дослідницьких робіт у НБУ [4].

Правління Національного банку прийматиме рішення щодо зміни рівня ключової процентної ставки грошово-кредитної політики в

заздалегідь оголошені дати на підставі аналізу економічного та інфляційного розвитку, проведеного Національним банком. Населення зможе відстежувати основні тенденції та зміни в ході виконання запланованих заходів та цілей, оскільки будуть оприлюднюватись інфляційні звіти, прес-релізи, конференції та інші комунікаційні заходи, які супроводжуватимуть засідання Правління Національного банку з монетарних питань.

Впровадження режиму інфляційного таргетування, що є стратегічним пріоритетом Національного банку України, може стати ефективним засобом загальноекономічної стабілізації, що призведе до:

- швидкого зниження рівня інфляції;
- формування інфляційних очікувань на низькому рівні;
- зміцнення незалежності центрального банку та зростання довіри до нього з боку населення;
- подолання зовнішніх та внутрішніх шоків;
- усунення протиріч, пов'язаних з цілями монетарної політики;
- зниження ймовірності виникнення криз;
- створення умов для розвитку економіки;
- при невдачі монетарної політики економічні втрати є нижчими, ніж за інших режимів;
- зростання рівня довіри суспільства до політики НБУ [5].

Постанова № 541 «Про основні засади грошово-кредитної політики на 2016 - 2020 роки» докорінним чином відрізняється від тих Основних засад, які приймалися у попередні роки, оскільки розроблена на середньострокову перспективу чотирьох років, містить чіткі цілі щодо інфляції на кожен рік, її спрямування є чітко програмним та не містить дублювання інформації з іншими документами НБУ.

Враховуючи досвід міжнародних країн та заходи уряду України щодо удосконалення економічної структури та фінансової системи, можна очікувати максимальний ефект від застосування інфляційного таргетування.

Література

1. Вісник Національного банку України №233, вересень 2015 р. [Електронний ресурс], - Режим доступу:<http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=22209423>;

2. Постанова Ради Національного банку України №541 «Про основні засади грошово-кредитної політики на 2016 - 2020 роки» від 18.08.2015р. [Електронний ресурс], - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0541500-15>;

3. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс], - Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123682;

4. Круглий стіл «Чи є інфляційне таргетування найкращим вибором саме зараз для України та що потрібно зробити для успіху монетарного режиму?» [Електронний ресурс], - Режим доступу: <http://www.kse.org.ua/uk/about/kse-news/?newsid=617>;

5. Алейнікова О. В. Особливості використання режимів таргетування в сучасних умовах розвитку грошово-кредитної політики / О. В. Алейнікова // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 14. – С. 22–25.

ГРОШОВО-КРЕДИТНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

О.М. Дахно, *старший викладач*

А.Р. Штанько, *студент*

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава, Україна

Одним з ключових завдань процесу регулювання відносин, що виникають між суб'єктами фінансової системи України, є створення безпечних умов їх функціонування. Формою узагальнення поточного рівня цих умов є фінансова безпека. Грошово-кредитна безпека є одним з ключових елементів підсистеми фінансової безпеки.

В цілому фінансова безпека держави полягає у здатності її органів: забезпечувати стійкість економічного розвитку держави, платіжно-розрахункової системи та основних фінансово-економічних параметрів; нейтралізувати вплив світових фінансових криз і навмисних дій світових держав, тіньових структур на національно-економічну та соціально-політичну систему; запобігати втечі капіталу за кордон, конфліктам між владою різних рівнів з приводу розподілу і використання ресурсів національної бюджетної системи; найбільш ефективно для економіки країни залучати і використовувати кошти іноземних запозичень; запобігати злочинам й адміністративним правопорушенням у фінансових правовідносинах. Фінансово-грошова безпека держави, це різновид безпеки, що має вплив на всі галузі економіки держави.

Величезне значення має банківська система країни, яка реалізує всі операції, що стосуються обігу грошей та цінних паперів. Саме банки здатні стабілізувати або дестабілізувати фінансове становище держави.

Основним ринковим регулятором стабільності економічного розвитку є державна грошово-кредитна політика. Саме вона визначає напрями і можливості регулювання економіки монетарними методами. Реалізація грошово-кредитної політики в умовах глобалізації економіки залежить від дієвої внутрішньої структури системи регулювання,

особливостей її функціонування і каналів взаємодії із зовнішнім середовищем.

Основною метою грошово-кредитної політики в сучасних умовах є стабілізація економіки, забезпечення зайнятості та стримування інфляції. В окремих випадках як синонім грошово-кредитної політики вживається поняття "монетарна політика", яка базується на спроможності грошово-кредитної системи впливати на грошову пропозицію та, відповідно, на відсоткову ставку, а через неї - на інвестиції та реальний дохід.

Суб'єктом кредитно-грошової політики є національний банк та інші органи державного регулювання економіки (Міністерство фінансів, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Уряд і Верховна Рада). Та вирішальну роль у розробленні та реалізації грошово-кредитної політики все-таки відіграє Національний банк України. Він регулює грошову систему одноосібно, керуючись при цьому основними засобами грошової політики, яка була сформована всіма державними інститутами. Об'єктами кредитно-грошової політики є грошовий ринок, ринок позичкових коштів та грошовий обіг.

На даний час нестабільність економічної та політичної ситуації гостро поставила питання стосовно забезпечення стабільного розвитку та фінансової стійкості банківської системи, надійність якої визначається також послідовністю і доцільністю застосування Національним банком України інструментів грошово-кредитної політики.

Інструментарій грошово-кредитного регулювання - це сукупність заходів впливу центрального банку на грошовий та реальний сектори економіки, який складається з прийомів та методів, впровадження яких забезпечує сталий розвиток та оптимізацію існуючого стану економіки держави.

Одним з найвагоміших інструментів є валютна політика НБУ. Валютне регулювання - це потужний інструмент грошово-кредитного впливу держави на економічні процеси монетарного рівня, який застосовується з метою підтримки курсу національної валюти через купівлю та продаж іноземної валюти на Міжбанківському Валютному Ринку, що в свою чергу призводить до впливу на резерви банківської системи і відповідно, через ефект мультиплікації на грошову пропозицію.

Поняття івалютної безпеки є доволі складним і багатограним, адже являє собою сукупність критеріїв та показників, що характеризують стан валютного ринку, захищеність його суб'єктів на всіх рівнях фінансових відносин, наявність необхідних грошових і золотовалютних резервів, стан валютних потоків тощо. Більшість авторів трактують «валютну безпеку» як ступінь забезпеченості держави валютними коштами, достатніми для дотримання позитивного сальдо платіжного балансу, виконання

міжнародних зобов'язань, накопичення необхідного обсягу міжнародних резервів, підтримання стабільності національної грошової одиниці.

Згідно з «Методикою розрахунку рівня економічної безпеки України», затвердженою Міністерством економіки України, валютна безпека – це стан курсоутворення, який створює оптимальні умови для поступального розвитку вітчизняного експорту, безперешкодного припливу в країну іноземних інвестицій, інтеграції України до світової економічної системи, а також максимально захищає від потрясінь на міжнародних валютних ринках.

Оцінка валютної безпеки відбувається за рахунок використання як якісних, так і кількісних показників. До останніх відносять стан валютного ринку, динаміку валютного курсу, показники адекватності міжнародних резервів; сальдо платіжного балансу; коефіцієнт покриття імпорту товарів експорту, обсяги валютних інтервенцій; рівень доларизації, ступінь довіри до національної валюти, показники зовнішньої заборгованості тощо. Однак варто виділити таких три основних індикатори валютної безпеки: динаміка валютного курсу; рівень доларизації; показник адекватності міжнародних резервів.

Здійснивши аналіз динаміки валютного курсу протягом 2004-2014 років варто відзначити, що курс гривні до долара США змінювався неоднозначно. Так, спочатку спостерігалась тенденція щодо його зростання, однак, починаючи з 2007 року курс гривні починає стрімко падати і за 2009 рік темп приросту даного показника склав 47,92%. Знецінення національної грошової одиниці України протягом 2008-2009 років пояснюється фінансово-економічною кризою цього періоду, що призвела до зростання інфляційних процесів. Згідно з індикаторами валютної безпеки темп зміни офіційного курсу гривні до дол. США повинен становити не більше 6%, однак внаслідок кризи цей показник перевищив порогове значення в 2009 році на 41,92%. Починаючи з 2010 року ситуація на валютному ринку стабілізується, темп зміни валютного курсу протягом 2010-2013 років не перевищує зазначених нормативів і коливався в межах 793,56 – 799,3 грн. за 100 дол. США. Однак, в 2014 році відбувається стрімка девальвація гривні і її середній курс становив 1188, 67 грн. за 100 дол. США. Відповідно, нормативне значення зміни валютного курсу було перевищено на 42,71%.

Підтримання стабільності валютного курсу протягом 2010-2013 років, забезпечувалося заходами валютного та монетарного регулювання. Насамперед Національний банк України суттєво скоротив свою участь у валютних торгах на міжбанківському ринку. Крім підтримки національної валюти через продаж міжнародних резервів, влада України провела ряд адміністративних заходів, щоб стримати попит на іноземну валюту та

збільшити пропозицію. Однак, в 2014 році ситуація погіршилась і відбувалась стрімка девальвація гривні, що пов'язано з: від'ємним сальдо зовнішньоторговельного балансу; зменшенням припливу іноземних інвестицій та згоранням інвестиційної діяльності значного числа іноземних компаній; значними витратами на обслуговування боргу; ажіотажним попитом населення на вільноконвертовану валюту, спричинений зростанням політичної напруги; зміною влад; введення вільного плаваючого курсу; загостренням ситуації на сході України.

Сьогодні українська економіка є характерним прикладом прогресуючої неофіційної доларизації. Для здійснення аналізу доларизації економіки використовують такі показники як доларизація грошової маси, доларизація депозитів, доларизація кредитів.

Більш детальну методику встановлення рівня доларизації розроблено Міжнародним валютним фондом. Відповідно до неї рівень доларизації економіки визначають на підставі співвідношення депозитів у іноземній валюті до грошової маси. Високоризиковано вважають економіку країни, якщо значення цього показника перевищує 30%. Рівень доларизації економіки України, розрахований за методикою МВФ, є високим, що створює загрозу до зниження ліквідності національної грошової одиниці .

Протягом останнього десятиріччя спостерігається тенденція до зростання доларизації грошової маси. Якщо в період з 2004 року по 2008 рік рівень доларизації не перевищував нормативних значень, а коливався в межах від 23 до 28%, то вже починаючи з 2008 року відбулося перевищення порогового значення в розмірі 30%. Така негативна тенденція була спричинена кризою 2008 року, що призвела до зростання інфляційних явищ, надмірного та неконтрольованого надходження іноземної валюти в державу, і лише в 2010 році завдяки заходам валютного регулювання частка доларизованої грошової маси знизилась до допустимих значень – 29,66%. Однак, така тенденція підтримувалась короткий час і вже з 2011 року рівень доларизації почав стрімко зростати: з 30,83% у 2011 році до 32,4% у 2012 році. Якщо у 2013 році частку доларизованої грошової маси вдалось знизити до 27,48 %, то в 2014 році знову спостерегалось значне зростання цього показника – до 32,42 %. Високий рівень іноземної валюти в готівковому грошовому обігу України протягом останніх років значною мірою пояснюється недовірою населення до національних грошей, купівельна спроможність яких безперервно зменшується.

Функціонування валютного ринку також залежить від обсягу міжнародних резервів, що знаходяться у власності держави. Вони являють собою частину багатства України, що забезпечує внутрішню та зовнішню стабільність національної грошової одиниці, регулювання платіжного

балансу України, проведення валютних інтервенцій, забезпечення платоспроможності країни на світовому ринку.

Здійснивши аналіз основних показників валютного ринку, варто відзначити, що валютній безпеці України на даний момент та протягом останніх років загрожує доларизація економіки, низький рівень довіри до національної валюти, зниження купівельної спроможності гривні, недосконале управління міжнародними резервами та їх недостатній рівень.

Таким чином, з метою посилення валютної безпеки необхідно здійснити наступні заходи: розробити основні засади валютної політики, що спрямована на забезпечення цінової та курсової стабільності; забезпечити прогнозованість динаміки обмінного курсу національної валюти; розробити механізми поетапного зменшення доларизації вітчизняної економіки; оптимізувати взаємозв'язок між попитом на національну та іноземну валюту; збільшити обсяги міжнародних резервів.

Основними сучасними формами прояву та причинами доларизації в Україні є: недосконалість законодавчої та нормативної бази щодо використання в грошовому обороті країни іноземної валюти; низький рівень довіри до національної валюти з боку населення; високі інфляційні очікування та девальвація національної грошової одиниці; нерозвиненість фінансового ринку, зокрема ринку державних цінних паперів, що звужує можливості інвесторів щодо вкладення коштів в національній валюті; збільшення кількості іноземних банків у фінансовій системі; залучення державних позик в іноземній валюті; значні обсяги надходжень в країну валютних переказів від трудових емігрантів. На сьогоднішній день, з огляду на загострену кризу та стрімке падіння довіри до банківських установ, в країні спостерігається масове вилучення іноземної валюти з обігу і збереження на руках у населення. Одним із найбільш негативних наслідків доларизації для вітчизняної економіки є також зменшення впливу НБУ на грошово-кредитну сферу, що, в свою чергу, суттєво знижує ефективність монетарної політики (через обмеженість монетарних важелів управління).

Безпека грошово-кредитного сектора є самостійним структурним елементом в системі фінансової безпеки держави, оскільки в грошово-кредитній сфері існують чинники, що становлять їй загрозу. Саме фінансова природа кризових явищ та їх монетарний характер обумовлюють необхідність оцінки сучасного рівня грошово-кредитної безпеки держави, яка здійснюється на основі аналізу макроекономічної та фінансової ситуації, аналізу процесів, що відбуваються на грошово-кредитному ринку. Отже, проблема належної підтримки грошово-кредитної складової фінансової безпеки держави є актуальною, оскільки зростає необхідність впровадження комплексу заходів, спрямованих на усунення недоліків в управлінні грошово-кредитною сферою і забезпечення протидії її тінізації.

Література

1. Про національний банк України. Зі змінами та доповненнями: закон України від 20.05.1999, №679-XIV. Кубах Т.Г. Сутність фінансової безпеки як складової елементу економічної безпеки держави /
2. Т.Г. Кубах [Електронний ресурс] –Режим доступу: http://uabs.edu.ua/images/stories/docs/K_F/Kubakh_1.pdf
3. Сухоруков А.І. Фінансова безпека держави: навчальний посібник / А.І. Сухоруков, О.Д. Ладюк. – К.: Центр учбової літератури. – 2007. – 192 с.
4. Наказ Міністерства економіки України «Про методику розрахунку рівня економічної безпеки України» від 02.03.2007 № 60 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1022.4251>.

ФІСКАЛІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ЯК ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ

В.П. Задорожний, доктор наук з державного управління

О.М. Дахно, старший викладач

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава, Україна

Податкова політика – діяльність держави у сфері встановлення, правового регламентування та організації справлення податків і податкових платежів у централізовані фонди грошових ресурсів держави. Податкова політика має бути спрямована на вирішення поставлених перед суспільством завдань, серед яких виділяють довгострокові і короткострокові. Перед керівництвом розвинутих країн стоять такі довгострокові цілі: економічне зростання, максимальний рівень зайнятості і благополуччя населення. Короткостроковими цілями стосовно податкової політики можуть бути поповнення державного бюджету, його збалансованість на певному рівні щодо внутрішнього валового продукту, стимулювання інвестиційної діяльності.

Податкова політика проводиться, виходячи з певних принципів, що відображають її завдання, основними з яких є: соціальна справедливість; рівнонапруженість; економічна ефективність; стабільність; гнучкість.

Однак, сьогоднішній уряд нашої держави має власний погляд на принципи формування податкової політики. Висуваються чотири принципи податкової політики, яку проводить держава. В першу чергу податкова політика вимагає справедливості в тому, що той, хто заробляє повинен отримувати свою законну частину доходу, і бюджет також має одержувати свою частину доходу від відповідних заробітків. Другим принципом є принцип рівності, котрий означає, що податки платять всі, що система

оподаткування рівна для всіх. Третій принцип - це простота. Кращий спосіб подолати корупцію в податковій системі і зробити так, щоб всі платили податки, - це її максимально спростити. Четвертий принцип - це передбачуваність податкової політики: підприємець повинен знати, які встановлені податки, які податки і коли будуть змінюватись.

Тобто ми можемо зазначити, що економічна ефективність навіть не згадується. Що і підтверджується конкретними діями пов'язаними із зміною податкової системи України в останні роки.

Як відомо податки виконують дві основні функції: фіскальну та регулюючу та виступають як спосіб розподілу і перерозподілу доходів між суб'єктами господарювання внаслідок чого здатні стимулювати або навпаки стримувати розвиток економічних процесів. Вплив функцій податків на різні сфери економічного і соціального життя надзвичайно різноманітні. Податки традиційно використовуються як засіб демографічної політики: різні держави за допомогою податкових пільг намагаються або стимулювати, або стримувати зростання населення. У багатьох країнах податки розглядаються як засіб залучення капіталу в відсталі і низькорозвинуті регіони, а також для витіснення промислового виробництва з гіпертрофованих мегаполісів.

Фіскальна функція - є найважливішою, оскільки згідно з цією функцією податки виконують своє головне призначення - наповнення доходної частини бюджету, доходів держави для задоволення потреб суспільства. Основна ознака цієї функції - її стабільність, що дозволяє формувати надходження податків до бюджету на постійній, стабільній засаді.

З підвищенням ролі держави зростає значення регулюючої функції податків. Ця функція реалізується через вплив податків на різні сторони діяльності суб'єктів господарювання. Регулююча функція виявляється в наданні пільг з оподаткування окремим галузям та виробникам, враховуючи їх перспективи, діяльність, рівень прибутковості та інше.

У процесі реалізації регулюючої функції податків виявляється її вплив на такі показники фінансово-господарської діяльності підприємств: собівартість продукції, прибуток від реалізації, балансовий прибуток, обсяг реалізації, виручка від реалізації, чистий прибуток, швидкість обертання оборотних коштів, платоспроможність, фінансова стійкість, іммобілізація оборотних коштів, обсяг отриманих кредитів

Регулююча функція податків знаходить свій вияв у диференціації умов оподаткування. Стягуючи податки, держава завжди впливає на поведінку економічних суб'єктів - фізичних і юридичних осіб. Держава може встановлювати різні умови оподаткування для різних категорій платників, для здійснення одних і тих самих видів діяльності на окремих

територіях. Конкретні умови оподаткування можуть або сприяти, або перешкоджати концентрації виробництва і капіталу.

Податки впливають на рівень і структуру сукупного попиту, вони можуть сприяти розширенню виробництва в окремих галузях чи гальмувати його. Через податки держава регулює фінансово-господарську діяльність організацій і громадян, а також за джерелами доходів і витратами. Завдяки грошовій оцінці сум податків можливо кількісне зіставлення показників доходів з потребами держави у фінансових ресурсах. Завдяки регулюючій функції оцінюється ефективність податкової системи, забезпечується контроль за видами діяльності і фінансових потоків. Крім того, через цю функцію оподаткування виявляється необхідність внесення змін у податкову систему і бюджетну політику. Оскільки регулююча функція податків є об'єктивним явищем, то вплив податків відбувається незалежно від волі держави, яка їх встановлює. Держава може свідомо використовувати їх з метою регулювання певних пропорцій у соціально-економічному житті суспільства.

Але сьогодні українська держава робить ставку виключно на фіскальність оподаткування, що можна підтвердити навіть офіційною назвою головного податкового органу країни. Зроблено ставку у першу чергу на поповнення «дірявого» бюджету, вводяться непередбачувані та абсолютно нелогічні вилучення коштів у платників. Яка соціальна справедливість може бути закладена у оподаткування пенсій, яким позитивом відгукнеться оподаткування відсотків по депозитах саме зараз у період банківської кризи, якою простотою відрізняються нарахування основних податків: на прибуток, ПДВ, ПДФО.

Можна зробити висновок, що сучасна економічна стратегія держави будується на суб'єктивних поглядах урядовців, не має наукового обґрунтування у сфері реформування податкової системи. Нам конче необхідно використати зарубіжний досвід побудови системи оподаткування, у тому числі методи математичного моделювання, використання регресивних ставок, розумної диференціації універсальних акцизів. Застосовуючи податки необхідно чітко розуміти, що вони можуть стягуватись сьогодні, а створити «ефект метелика» через багато років. Податкове регулювання, збалансована податкова політика це не тільки залучення коштів сьогодні, а й побудова економічно стабільної країни завтра.

Література

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Податкова система: Підручник / За ред. Сідельникова Л.П. – К.: Алєрта, – 2012. – 387 с.

3. Загальна характеристика податкової системи України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.textreferat.com/referat-3099-2.html>. – Назва з екрана.

4. Крисоватий А. І. Податковий менеджмент : навч. посіб. / А. І. Крисоватий, А. Я. Кізіма. – Тернопіль : Карт-бланш, 2012. – 304 с.

5. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України –

6. 2014 European VAT Rates. – Режим доступу:

7. Атамчук О.В. Регулююча функція податків та регуляторний потенціал податкової системи // Економічна наука. – 2009.- №10 С. 26-29.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПРІОРИТЕТИ ЗМІЦНЕННЯ

Л.С. Половко, магістрант

Полтавський національний технічний університет імені Юрія
Кондратюка, м. Полтава, Україна

Головним національним інтересом є сталий розвиток економіки та добробут громадян України. Забезпечення національних інтересів та економічної безпеки – найважливіші функції держави, реалізація яких покликана посилювати позиції в міжнародному співтоваристві. Національна безпека України як стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства та держави від внутрішніх і зовнішніх загроз – необхідна умова збереження та примноження духовних і матеріальних цінностей. Питання дослідження теоретичних і практичних аспектів даної теми є досить важливим і актуальним.

Завдання держави в контексті забезпечення економічної безпеки – створення такого економічного, політичного та правового середовища й інституційної інфраструктури, які б стимулювали найбільш життєздатні підприємства, інвестиційні процеси, виробництво перспективних конкурентоспроможних товарів [1]. Цей процес має супроводжуватися реалізацією низки заходів, серед яких найактуальнішими є:

- діагностика галузевої конкурентоспроможності, створення умов для входження до світової господарської системи;

- вибір пріоритетних сфер, галузей, комплексів, які в змозі забезпечити вихід на світові ринки;

- розробка програм та механізмів їх реалізації відповідно до обраних пріоритетів;

- забезпечення активної участі в реалізації програм держави та інших суб'єктів господарської діяльності.

Сьогодні потрібно враховувати, що місце країни в сучасному світі визначається якістю людського капіталу, станом освіти і ступенем використання науки і техніки у виробництві. Достатня кількість робочої сили і сировинних матеріалів усе менше розцінюється як конкурентна перевага.

Нагальність зміцнення системи фінансової безпеки в Україні обумовлюється існуючими недоліками у фінансово-економічній сфері, а саме розладом фінансів держави, місцевого самоврядування та приватних підприємницьких структур, що, зокрема, проявляється в недосконалості міжбюджетних відносин та дефіцитності бюджетів усіх рівнів; втратами внутрішньої та зовнішньої платоспроможності, яка загрожує банкрутством; послабленням контролю у сфері розрахунків між економічними агентами; загостренням кризи платіжної системи; нерозвиненістю фондового ринку; домінуванням negroшових відносин в економіці; втечею національного капіталу за кордон; втратою довіри населення до національної грошової одиниці, фінансових інституцій тощо [2]. Однією з найсуттєвіших загроз фінансовій безпеці є істотна виснаженість ключових джерел фінансових ресурсів - прибутку суб'єктів господарювання, доходів бюджетів усіх рівнів, амортизаційних відрахувань, ресурсів цільових фондів та ін.

Подальше зміцнення фінансової безпеки повинно базуватися насамперед на врахуванні похідної ролі фінансів у забезпеченні функціонування економіки.

Забезпечення економічної безпеки держави має здійснюватися як складова національної безпеки держави, що потребує орієнтації на стратегічні напрями її розвитку. Основними напрямками державної політики національної безпеки України в економічній, соціальній та технологічній сферах є: недопущення незаконного використання бюджетних коштів і державних ресурсів; забезпечення пріоритетності у структурі економіці наукомістких галузей та екологічно чистих технологій; забезпечення пропорційності територіального та соціально-економічного розвитку різних регіонів; недопущення монополізації галузей економіки; контроль за експортно-імпортною діяльністю; боротьба з протиправною економічною діяльністю; запобігання відтіканню кадрів за кордон; дослідження та усунення причин, що ведуть до поляризації та розшарування населення; створення та реалізація ефективної системи соціального захисту; сприяння духовному та культурному розвитку населення; захист прав споживачів; вжиття комплексних заходів щодо захисту та розвитку науково-технологічного потенціалу; виявлення та усунення причин науково-технологічного відставання України; створення ефективних механізмів боротьби з відтіканням інтелектуального та наукового потенціалу за межі України.

Отже, сьогодні як ніколи загострюється надзвичайно важливе питання забезпечення економічної безпеки України, що є одним з найважливіших національних пріоритетів і вимагає посиленої уваги представників владних структур, громадських і політичних рухів, науковців, широких кіл громадськості. Забезпечення економічної безпеки є гарантом державної незалежності України, умовою її сталого розвитку та зростання добробуту громадян. Тому досить важливим є ретельне дослідження економічного становища нашої держави і прийняття кардинальних рішень щодо його покращення.

Література

1. Економічна безпека держави: сутність та напрями формування: монографія / за ред. Л. С. Шевченко. – Х. : Право, 2009.– 312 с.

2. Стратегія національної безпеки України на 2010–2015 рр. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.cirs.kiev.ua/cs/en/home/98-2010-2015-.html>.

3. Богатирьова, Р. В. Про три загрози для безпеки України в 2011 році. – Електронний ресурс / Р. В. Богатирьова. – Режим доступу: <http://www.ukrinform.info/bogatirova-ozvuchila-tri>.

БЮДЖЕТНА БЕЗПЕКА СЕГМЕНТ ФІНАНСОВОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

О.О. Шеремета, магістрант

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава, Україна

Актуалізація питання бюджетної безпеки є потребою сьогодення, так як дотримання основних соціально-економічних пріоритетів в Україні залежить від справедливих інструментів фіскальної та монетарної політики. Бюджет при цьому є стратегічним інструментом забезпечення економічних цілей держави.

Забезпечення бюджетної безпеки держави повинно відбуватися з урахуванням принципів системності, превалювання національних інтересів, збалансування потреб громадян, юридичних осіб держави. Важливим у цьому сенсі є принципи безумовного пріоритету безпеки та гарантування суверенітету держави [1].

Бюджетна безпека є складовою фінансової та економічної безпеки, оскільки є матеріальною основою стійкості держави.

Відповідно до Наказу Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» № 1277 від 29 жовтня 2013 року,

«бюджетна безпека» – це стан забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості державних фінансів, що надає можливість органам державної влади максимально ефективно виконувати покладені на них функції [2].

Бюджетна безпека передбачає здійснення державної політики, орієнтованої на реалізацію національних економічних інтересів країни, зокрема на забезпечення сталого економічного зростання та необхідного рівня інвестицій для розвитку продуктивних сил в довгостроковому періоді, підтримку і захист національних виробників, стимулювання розвитку наукомістких галузей економіки, проведення соціальної політики, спрямованої на підвищення рівня життя населення та забезпечення основних соціальних потреб.

В Україні зараз спостерігаються не найкращі роки: військовий конфлікт на сході, анексія частини території, економічна криза, стагнація економіки. Ці та інші обставини діють загрозливо на економічну безпеку держави, що значно проявляється через фінансову та бюджетну безпеку зокрема.

Виділяють такі чинники, що визначають особливе місце бюджетної безпеки у складі фінансової та економічної безпеки:

1. При вирішенні проблем в усіх сферах діяльності підкреслюється базисна роль бюджету, тому що виробництво, розподіл і споживання матеріальних благ первинні для кожної з них і визначають життєдіяльність і життєздатність суспільства. Не може бути військової безпеки при слабкому і неефективному бюджеті, так само, як не може бути одночасно ні військової, ні економічної безпеки в суспільстві, яке переживає соціальні конфлікти.

2. В Україні криза суспільства найбільшою мірою охопила саме бюджет, оскільки мали місце катастрофа планової економічної системи та намагання побудувати щось інше схоже на капіталізм західного зразка. Подібна «перебудова» вже сама по собі є джерелом численних потрясінь, а отже, і загроз безпеці всієї держави.

3. Наслідки загроз бюджетній безпеці в будь-яких сферах можуть бути оцінені з економічної точки зору, тобто кількісно підрахувати економічні збитки і на цій основі визначити систему пріоритетів [3].

Поліпшення економічна та бюджетно безпеки виражається не тільки в захищеності національних інтересів держави, а й в готовності і здатності інститутів влади створювати механізми реалізації та захисту національних інтересів розвитку економіки, підтримки соціально-політичної стабільності суспільства.

Зміни ключових бюджетних по показників, пов'язаними з розширенням меж державної діяльності на динаміку обсягів бюджету

впливають і позаекономічні фактори. Бюджетна політика в Україні набуває ознак кон'юнктурності і значною мірою служить засобом вирішення поточних проблем не маючи в своїй основі довгострокових цілей соціально-економічного розвитку [4].

Таким чином, забезпечення бюджетної безпеки держави є вимогою часу. Дане питання потребує більшої уваги з боку різних соціальних груп та кожної особи. Підтримка належного рівня бюджетної безпеки є одним із показників стану фінансової та економічної безпеки держави та її соціально-економічного розвитку зокрема.

Література

1. Колісник О. Управління бюджетним дефіцитом / Олег Колісник / Світ фінансів. – 2008. – 230 с.
2. Користін О.Е. Економічна безпека : навч. посіб. / О.Е. Користін, О.І. Барановський. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 368 с.
3. Шевченко Г.Л. Інтерференція бюджетних циклів як джерело загроз бюджетній безпеці держави // Г.Л. Шевченко. – К.: – 2013. – 260 с.
4. Онишко С.В. Проблеми та можливості модернізації ін-ту податкової політики в Україні / С.В. Онишко //Актуальні проблеми економіки. – 2014. - №6.

СЕКЦІЯ 2. ПРОБЛЕМАТИКА СИСТЕМОТВОРЕННЯ В ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕКОЛОГІЇ

ОБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ В ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕКОЛОГІЇ

Г.В. Козаченко, *доктор економічних наук, професор*

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
м. Полтава, Україна

В економічній безпекології вельми обширно представлений управлінський аспект, тобто багато уваги приділяється питанням управління. Проте неясно, що ж об'єктом управління: в одних наукових працях як об'єкт управління розглядається економічна безпека (найчастіше підприємства), а в інших – система економічної безпеки. Причому, прихильників і одного, і другого об'єктів управління приблизно однаково.

У теорії управління стосовно будь-якої системи управління розглядається як процес впливу суб'єкта (системи, що управляє) на об'єкт (керовану систему) з метою переведу його до якісно нового стану або підтримування у наявному стані. Тобто в управлінні суб'єкт управління - це той, хто управляє, а об'єкт управління - це той, ким управляють, тобто на кого впливають. Суб'єкт управління скеровує на об'єкт управління імпульси впливу (управлінські команди або управлінські впливи), які містять інформацію відносно того, що має надалі відбуватися в об'єкті управління. Об'єкт управління отримує управлінські команди і діє відповідно до змісту отриманих команд.

У цьому контексті необхідно з'ясувати, чи може бути економічна безпека підприємства або система економічної безпеки підприємства об'єктом управління.

Для визнання економічної безпеки підприємства об'єктом управління необхідно визначити поняття "економічна безпека підприємства". Зміст поняття "економічна безпека підприємства" визначальною мірою залежить від статусу цього поняття [3]. Статусом поняття "економічна безпека підприємства" може бути стан підприємства, який описується сукупністю параметрів або характеристик; умова діяльності підприємства; потреба підприємства; характеристика умов діяльності підприємства; спроможність підприємства. Саме з таких позицій тлумачиться зміст поняття "економічна безпека підприємства" у численних публікаціях з цієї проблематики. Цим переліком статус поняття "економічна безпека підприємства" не вичерпується, очевидно, подальші дослідження в економічній безпекології допоможуть знайти й інші статуси. І тут виникає запитання: на що з перерахованого може впливати суб'єкт управління з метою переведу його до якісно нового стану або

підтримування у наявному стані, тобто чим з перерахованого можна управляти: станом, потребою, умовами, характеристикою або спроможністю? Хіба можна управляти станом підприємства, умовою його діяльності, потребою підприємства, характеристикою умов діяльності підприємства або його спроможністю? Навряд чи.

Сьогодні слід констатувати відсутність обґрунтованих напрацювань щодо управління економічною безпекою підприємства. Автори численних публікацій з управління економічною безпекою, як правило, не показують, що економічна безпека підприємства є об'єктом управління та особливості такого об'єкта. Далі оголошення економічної безпеки підприємства об'єктом управління прихильники цієї позиції не йдуть. Наприклад, практично відсутні пояснення щодо того, як саме здійснюватиметься управління економічною безпекою підприємства? Так, найчастіше управління будь-яким об'єктом здійснюється за функціональним підходом, відповідно до якого в управлінні, наприклад, підприємством виділяють функції управління. До традиційних функцій управління підприємством належать планування, облік, аналіз, контроль, мотивація, організація. Якщо економічна безпека підприємства є об'єктом управління, яке здійснюється за функціональним підходом, то як виконуються традиційні функції управління? Якщо традиційні функції управління не розглядаються в управлінні економічною безпекою, то якими є функції управління економічною безпекою? Навіть аналіз є, на наш погляд, функцією системи економічної безпеки підприємства (а не управління системою). У цьому контексті застосування функціонального підходу до управління системою економічної безпеки демонструє більш прийнятні результати, принаймні є уявлення про реалізацію традиційних функцій управління.

Отже, виникають великі сумніви щодо можливості управляти саме економічною безпекою підприємства. Складається враження, що управління як вид діяльності "відібрали" у системи економічної безпеки підприємства.

На наш погляд, об'єктом управління може бути система економічної безпеки підприємства, погляди щодо призначення, складності, структури та функцій якої є переконливо надані (наприклад, [1,2]). Систему економічної безпеки підприємства логічно визнати об'єктом управління хоча б тому, що будь-яка економічна система є об'єктом управління. Система економічної безпеки підприємства найчастіше розглядається як сукупність взаємопов'язаних елементів, які упорядковані за функціональним або об'єктно-суб'єктним підходом. Ось сукупність взаємопов'язаних елементів вже можна вважати об'єктом впливу керуючої системи з метою переведу цієї сукупності взаємопов'язаних елементів до якісно нового стану або підтримування у наявному стані, тобто систему економічної безпеки

підприємства є підстава вважати об'єктом управління.

В управлінні системою економічної безпеки підприємства можна реалізувати традиційні функції управління – планування, аналіз, організацію, мотивацію, координацію тощо. Інша справа, що склад таких функцій може відрізнятись від традиційних – від деяких функцій можна відмовитись, а нові функції увести. При цьому функції управління системою економічної безпеки підприємства не слід плутати з функціями самої системи, адже функціонування системи відбувається шляхом виконання сукупності функцій.

Плутанина, що виникає з вибором об'єкта управління - економічна безпека підприємства або система економічної безпеки підприємства – зумовлена в тому числі, на наш погляд, суттєвими прогалинами у дослідженні природи економічної безпеки підприємства, результатом чого сьогодні є величезне різноманіття визначень змісту поняття "економічна безпека підприємства". Наявні визначення поняття "економічна безпека підприємства" є підстави вважати дуже спрощеними, зокрема, через відірваність від природи об'єкта безпеки – підприємства, внаслідок чого немає можливості отримати уявлення про передумови виникнення цього феномена. Пояснювати необхідність у забезпеченні економічної безпеки підприємства лише ворожнечею зовнішнього середовища, на наш погляд, означає суттєве спрощення досліджуваного явища.

У світлі сказаного найбільш ймовірними напрямками розвитку економічної безпекології бачаться такі: або розроблення підходів до управління економічною безпекою підприємства з урахуванням вибраного її статусу (стан, потреба, умова або характеристика), або відмова від управління економічною безпекою підприємства як такою через принципову неможливість визнати економічну безпеку об'єктом управління.

Література

1. Ілляшенко О.В. Побудова системи економічної безпеки підприємства: принципи положення / О.В. Ілляшенко // Ефективна економіка. Електронне наукове фахове видання. – 2015. – №11. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4497>.

2. Ілляшенко О.В. Система економічної безпеки підприємства: зміст та властивості / О. В. Ілляшенко // Virtus. – 2015. – №3. – С. 125–129.

3. Козаченко Г.В. Екосесент: зміст, предмет та структура / Г.В. Козаченко, Л. Є. Шульженко // Бизнес-Информ. – 2014. – №2. – С. 8–12.

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ

Т.М. Завора, кандидат економічних наук, доцент
Полтавський національний технічний університет імені Юрія
Кондратюка, м. Полтава, Україна

Неготовність економіки України до адекватної відповіді як на зовнішні, так і на внутрішні загрози в умовах постійного загострення глобальних викликів, а також відставання України від більшості країн майже за усіма макроекономічними критеріями та оцінками гальмує подальший соціально-економічний розвиток держави та призводить до зовнішніх обурень і до негативних соціальних проявів.

Найважливішими загрозами соціальній безпеці на рівні держави залишається бідність населення, різке розшарування та збільшення соціальної нерівності, неефективність державної політики щодо підвищення трудових доходів громадян, невідповідність реформування системи охорони здоров'я та соціального захисту населення трансформаційним перетворенням у державі. Існуючі загрози та поява нових, зокрема це активізація міграційних процесів унаслідок бойових дій на Сході України; руйнування економіки та систем життєзабезпечення на тимчасово окупованих територіях, втрата їх людського потенціалу, незаконне вивезення виробничих фондів на територію Росії потребують швидкого реагування як з боку держави так і місцевих органів влади. У зв'язку з чим, скорочення обсягів виробництва, призупинення реалізації інвестиційних проектів, наростання кризових явищ у соціальній сфері – ці та інші характерні риси сучасного розвитку України є підставою для ретельного аналізу соціально-економічного розвитку регіонів і розроблення пропозицій щодо забезпечення соціальної безпеки [1].

До основних принципів забезпечення соціальної безпеки правомірно віднести: верховенство норм діючих законів; додержання балансу суспільних інтересів порівняно з інтересами держави й окремо взятої особи; взаємна відповідальність усіх членів суспільства перед державою та держави перед усіма членами суспільства [2].

Забезпечення соціальної безпеки потребує формування нових раціональних стандартів життя. У зв'язку із цим особливе значення має створення й удосконалення системи соціальних стандартів, які представляють соціальні й фінансові норми та нормативи, відповідно до яких визначається структура й обсяг бюджетних витрат [3].

Одним із найважливіших критеріїв соціальної безпеки є дотримання балансу життєво важливих інтересів особи, групи, суспільства, держави, їх взаємна відповідальність у її забезпеченні. Ми погоджуємося з думкою багатьох вітчизняних експертів та фахівців про те, що стан системи

соціальної безпеки в Україні повинен охоплювати показники збереження життєво важливих соціальних складових функціонування суспільства і держави, а також передбачати можливість здійснення індикативного регулювання соціальних процесів. На нашу думку, механізм розроблення і дослідження системи таких показників та індикаторів повинен сприяти виявленню та оцінюванню ступеня та міри соціальних загроз, що дозволить виявити найбільш небезпечні процеси і деформаційні тенденції у процесі соціально-економічного розвитку держави [2].

Неспроможність держави одноосібно та своєчасно реагувати на загострення існуючих загроз та появу нових потребує соціальної відповідальності усіх суб'єктів, у тому числі і бізнесу. Також, одним із найбільш важливих аргументів на користь необхідності впровадження соціальної відповідальності у практику діяльності українських підприємств є те, що соціальна відповідальність традиційно визначається як активний чинник підвищення конкурентоспроможності підприємства та водночас як ефективна стратегія зростання добробуту населення та досягнення збалансованого розвитку.

Визначення теоретичних засад соціальної відповідальності передбачає з'ясування поняття «соціальна відповідальність». Сутність соціальної відповідальності розкривається у процесі діяльності. Соціальну відповідальність не можна зводити до одного з її різновидів: моральної, політичної, юридичної, професійної та ін. На нашу думку, соціальна відповідальність – це системна діяльність, яка передбачає не лише розуміння і прийняття соціально значущих інтересів суб'єктів забезпечення соціальної безпеки але й готовність до упередження ризиків та загроз, мінімізації їх впливу, передбачаючи наслідки такої діяльності.

Соціальну відповідальність у контексті забезпечення соціальної безпеки правомірно розглядати у розрізі суб'єктів, зокрема державних, регіональних, місцевих органів влади; бізнесу; населення; установ соціальної сфери; позабюджетних соціальних фондів; громадських організацій та інші.

Так як, соціальна безпека – це безпека людини, суспільства і держави від внутрішніх і зовнішніх загроз, тому вважаємо необхідністю визначити основи соціальної відповідальності за кожним суб'єктом по відношенню до інших. Оскільки безпека держави передбачає її спроможність через управління підсистемами національної безпеки запобігти і ліквідувати загрози для влади, законності і правопорядку, територіальної цілісності держави, усунути соціальні деформації, що перешкоджають функціонуванню і розвитку особи та суспільства, соціальна відповідальність держави у першу чергу полягає в розробленні та реалізації внутрішньої і зовнішньої соціально-економічної політики.

Сталий економічний розвиток України, її інтеграція до європейського співтовариства вимагають взаємодії держави, бізнесу та суспільства, що сприятиме подальшому стабільному розвитку нашої держави. В основі світової практики ведення бізнесу покладено етичні підходи до суспільства, співробітників, навколишнього середовища. У світі відбувається переформатування сприйняття бізнесу не лише зі сторони його прибутковості, а й з урахуванням ціни, наслідків отримання прибутку, соціальної та екологічної складової.

Інтеграція національних бізнесів і економік у світову економічну систему, загострення конкуренції актуалізує питання соціальної відповідальності бізнесу (СВБ), яка полягає у вирішенні соціально значущих проблем як у самому бізнесі, так і за його межами, тобто на виробничому, місцевому, регіональному та національному рівнях.

Важливою характеристикою соціальної відповідальності є прагнення організації впроваджувати соціальні та екологічні питання у свій процес прийняття рішень та бути підзвітними за впливи, які їх рішення та дії справляють на суспільство та навколишнє середовище. Це передбачає як етичну, так і прозору поведінку, яка сприяє сталому розвитку, враховує інтереси зацікавлених сторін, відповідає чинному законодавству та міжнародним нормам поведінки, впроваджена у діяльність організації, і практикується у її відносинах [4].

В Україні дослідженню теорії та практики розвитку корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) присвячені наукові розробки В. Воробєя, М. Бутко, М. Мурашко, М. Саприкіної, М. Стародубської, Н. Резнік. Проблеми соціальної відповідальності бізнесу або корпоративної соціальної відповідальності з позиції використання її бізнес-організаціями для забезпечення собі конкурентних переваг, зокрема в сучасних кризових економічних умовах, досліджують: Л. Грачева, В. Гришкін, Р. Колишко, Ф. Котлер, Р. Краплич, А. Кузнецова, Д. Кулібаба, О. Лазоренко, Н. Мачуга, В. Рубан, М. Саприкіна, О. Соляник, Н. Супрун, А. Сучко, М. Фурса.

Визначаючи стратегічні напрями соціальної відповідальності бізнесу О. Грішнова зазначає що «сутність соціальної відповідальності полягає, насамперед в етичних відносинах із персоналом підприємства, які передбачають дотримання прав працівників та врахування їх інтересів; у формуванні соціально прийнятних цін та забезпеченні високої якості продукції та послуг, у дотриманні законів і сумлінній сплаті податків, у мінімізації екологічного навантаження на природу...» [5].

Таким чином, основною умовою соціально-відповідального бізнесу є реалізація сумлінної ділової практики відносно основних груп стейкхолдерів. Базовим рівнем соціальної відповідальності бізнесу є дотриманням ним законодавства України. Як не дивно, але саме ухилення

від вимог законодавства у сфері оплати праці, сплати податків, порушення кадрових питань призводить до загострення проблеми безробіття, бідності, недофінансування соціальної сфери, неспроможності населення отримувати у майбутньому достатній розмір пенсійного забезпечення, якісну освіту та медичні послуги. Разом з цим, не варто забувати, що в першу чергу це є обов'язком власників та керівників підприємств, які здійснюють свою діяльність згідно законодавства України. Контроль за виконанням законів покладено на державу. Розширений рівень соціальної відповідальності бізнесу передбачає додаткову відповідальність, не визначену законодавчими актами, це і підвищення кваліфікації працівників, додаткові виплати працівникам, медичне і пенсійне страхування за рахунок підприємства, турбота про громаду, довкілля понад норми визначені законодавством. Соціально відповідальна компанія демонструє успішну діяльність за умов корисності свого виробництва, випуску продукції для суспільства і саме головне не завдаючи шкоди суспільству та навколишньому середовищу.

Не дивлячись на переваги соціально відповідального бізнесу, в Україні його розвиток проходить повільними темпами, про що свідчить низький рівень оплати праці, тінізація заробітної плати, недотримання законодавства стосовно соціально-трудова відносин, зростаючі розміри заборгованості із виплати заробітної плати. Погоджуємося з науковцями щодо необхідності розроблення законодавства, створюючи правові рамки соціальної відповідальності. Але, на нашу думку важливе місце займає особистісна соціальна відповідальність кожного працюючого, менеджера, керівника підприємства. Адже сьогодні, у першу чергу, мова йде не про розширену соціальну відповідальність, а про не дотримання законодавства у соціально-трудова сфері, про не сплату податкових платежів та єдиного соціального внеску у разі не оформлення працівника на роботу та виплат заробітної плати у «конвертах». Саме появи таких загроз можна уникнути у разі розвитку соціально відповідального бізнесу.

Тому активізація процесів у сфері соціальної відповідальності бізнесу в першу чергу потребує:

- зміцнення суспільної свідомості щодо значущості соціальної відповідальності для сталого економічного розвитку держави та конкурентоспроможності підприємства;
- формування податкового законодавства з урахуванням можливостей зменшення оподаткування соціально-відповідальними підприємствами;
- розроблення та прийняття Національної стратегії розвитку СВБ в Україні;

— стимулювання поширення українськими суб'єктами господарювання та організаціями нефінансових звітів, у т.ч. через українські та міжнародні спеціалізовані портали та бази звітів.

Соціальна відповідальність за визначенням стандарту ISO 26000 – це відповідальність організації за вплив своїх рішень та діяльності (а саме продукцію і послуги) на суспільство і навколишнє середовище, що реалізується через прозору і етичну поведінку, відповідає сталому розвитку та добробуту суспільству, враховує очікування зацікавлених сторін, поширена в усій організації і не суперечить відповідному законодавству і міжнародним нормам поведінки. Згідно з стандартом ISO 26000 компанія в свою діяльність включає такі компоненти, як захист прав людини, захист навколишнього природного середовища, безпеку праці, права споживачів та розвиток місцевих общин, а також організаційне управління та етику бізнесу.

Таким чином, соціальна відповідальність бізнесу (СВБ) – це сфера діяльності підприємства, яка характеризується вирішенням соціально значущих проблем як у самому бізнесі, так і за його межами, тобто на виробничому, місцевому, регіональному та національному рівнях. Фундаментальним принципом СВБ є дотримання правових і законодавчих норм у діяльності підприємства. У той же час, соціальна відповідальність передбачає активні дії підприємства, за межами норм, визначених законом, та прийняття на себе додаткових, добровільних зобов'язань перед суспільством.

Отже, до напрямів забезпечення системи СВБ правомірно віднести:

- створення умови для запровадження системи гідного соціально-економічного забезпечення працівників підприємства, зокрема забезпечення стійкого та постійного зростання заробітної плати з урахуванням соціально-економічних тенденцій у країні;
- удосконалення системи соціального забезпечення працівників у тому числі шляхом надання їм соціальних пакетів;
- запровадження системи додаткового соціального страхування, зокрема медичного та недержавного пенсійного;
- співучасть у виконанні соціальних програм і заходів регіону, держави та міста;
- стабілізація ринку праці шляхом створення нових робочих місць і застосування новітніх гнучких форм зайнятості;
- співпраця з органами місцевого самоврядування, інститутами громадянського суспільства, сторонами соціального партнерства з метою забезпечення соціальної безпеки.

Література

1. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
2. Онищенко В.О. Соціальна безпека регіону: теоретичні та прикладні аспекти: монографія / В.О. Онищенко, Т.М. Завора, О.В. Чепурний – Полтава: ПолтНТУ, 2015. – 275 с.
3. Завора Т.М.. Підвищення соціальних стандартів у контексті забезпечення національної безпеки держави у соціальній сфері / Т.М. Завора, О.В. Чепурний / Матеріали за 9-а міжнародна научна практична конференція «Образование и наука на XXI век». – Том 4. Икономики. – София: «Бял ГРАД-БТ» ООД, 2013. – С. 65 – 68.
4. Міжнародний стандарт ISO 26000: 2010 «Настанова по соціальній відповідальності». ISO 26000: 2010 (Draft) Guidance on Social Responsibility [Електронний ресурс] - Режим доступу : http://www.iso.org/iso/discovering_iso_26000.pdf.
5. Грішнова О. Соціальна відповідальність бізнесу: сутність, значення, стратегічні напрями розвитку в Україні / О. Грішнова // Україна: аспекти праці. – №7, 2010 С. 3 – 8.

ПРОДОВОЛЬСТВЕННАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ ГОСУДАРСТВА В УСЛОВИЯХ ФОРМИРОВАНИЯ ЦЕПОЧЕК ДОБАВЛЕННОЙ СТОИМОСТИ В АПК

О.Е. Звирков, аспирант

Одесский Национальный университет имени И.И. Мечникова,
г. Одесса, Украина

Н.В. Поп, аспирант

М.В. Бойко, аспирант

Университета экономики и права «КРОК», г. Киев, Украина

Необходимый уровень экономической безопасности в экономике страны должен обеспечивать условия для осуществления расширенного воспроизводства. Устойчивость системы продовольственной безопасности государства зависит как от наличия вертикально-интегрированного бизнеса, наличия отечественных транс-национальных корпораций (ТНК), так и развития фермерских и индивидуальных подсобных хозяйств. Доля вертикально-интегрированных компаний в аграрном секторе страны является одним из показателей условий продовольственной безопасности, динамичного роста в аграрном секторе, роста экспортного потенциала.

Так, например, доля сырьевой продукции и продукции низкой степени переработки в общем объеме производства Украины составляла около 70%; за 1990—2008 годы доля машиностроения в структуре промышленного производства снизилась с 31 до 14% – то есть, более чем вдвое, а доля черной металлургии, напротив, выросла – с 11 до 27% (структурное изменение экономики) [1]. Подразделения ТНК за пределами стран регистрации занимают около 10,3% мирового ВВП и треть мирового экспорта. По сравнению с предкризисным уровнем 2005–2007 гг., численность занятых на подразделениях ТНК за пределами стран базирования выросла на 33,9%, объем продаж – почти на 35%, объем экспорта – на 47,1% [1].

Низкий уровень вертикально интегрированного бизнеса в экономике страны на фоне сырьевого экспорта, деиндустриализация экономики является одними из главных угроз экономической безопасности и обуславливает низкие темпы экономического роста, а также формирует условия для трансфера кризиса с целью деформации экономического цикла в стране, куда осуществляется этот трансфер.

В условиях агропромышленного комплекса наиболее ярко проявляются возможности использования ценологического подхода, поскольку имеет место выраженная диверсификация форм собственности.

Большая сложная целостная система с множеством внутренних связей между своими объектами является ценозом. «Экономический ценоз – это самоорганизующееся многовидовое сообщество организаций (особей) различных отраслей (популяций) выделенного территориально-административного образования, характеризующееся связями различной силы (сильными, средними и преимущественно слабыми), объединенное совместным использованием природных (экоценозы), технетических (техноценозы), социальных (социоценозы) ресурсов и экономических ниш спроса на продукцию, товары и услуги, с действием внутривидового и межвидового отбора» . [2, с. 4].

Сочетание возможностей вертикально-интегрированного бизнеса и создания национальных ТНК с возможностями применения ценологического подхода формирует условия для формирования организационных управленческих инноваций, способных повысить качество управления в системе продовольственной безопасности государства ."[3].

Система продовольственной безопасности государства должна обладать свойствами структурно-функциональной устойчивости, гармоничности и самогармонизации. ."Структурная гармонизация сложного целого, осуществляемая самоорганизационно и потому принимающая форму самоорганизации, непосредственно связана с его перестройкой -

перераспределением весов структурных элементов, субъединиц, подразделений, их относительных вкладов, значимостей, ролей, функциональных обязанностей, позиций, внутриобретенных организационных статусов и т.п. Для проведения таких преобразований и сохранения вновь обретаемого состояния - поддержания стационарного режима самовоспроизводства интегрального качества целого необходимы дополнительный приток ресурса, материальных затрат интенсификация энергообмена." [4, с.30].

Также, параметры системы должны быть измеримыми, т.е, по нашему мнению, основные базисные показатели системы должны рассчитываться с учётом такого понятия как демографически обусловленные потребности. В таких условиях формируются совершенно иные возможности для применения балансового метода планирования продовольственных потоков страны и её регионов.

Литература

1. С.Афонцев. «Джунгли» транснационального бизнеса. - [электронный ресурс.] - режим доступа http://news.putc.org/news/budushhee_tnk_tendencii_i_scenarii_dlja_mirovoj_politiki/2012-08-22-1283.

2. Фуфаев В.В. Экономические ценозы организаций. – М.- Абакан: Центр системных исследований, 2006. – 32 с.

3. Сидак В.С. Егорова-Гудкова Т.И., Карабанов А.В. Возможности применения ценологического подхода при проектировании системы экономической безопасности государства [электронный ресурс] - режим доступа: http://ekonomika.by/downloads/National_economy_Minsk_December_13_2013.pdf.

4. Сороко Э.М. Структурная гармония систем. — Мн.; Наука и техника, 1984. – 287 с.

КОРУПЦІЯ В УКРАЇНІ ЯК СИСТЕМНА ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ

В.С. Гаркавенко, магістрант

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава, Україна

Корупція як міжнаціональне явище властиве усім країнам незалежно від політичного устрою і рівня економічного розвитку. Різниця лише в тому настільки є масштабною корупція в урядових структурах.

Рівень корупції в Україні за роки незалежності набув знаних масштабів та є однією з найбільш небезпечних загроз економічній безпеці держави. Це негативне явище створює реальну загрозу безпеці, демократичному розвитку держави та суспільству, конституційному ладу, а саме: підриває авторитет країни, завдає шкоди демократичним засадам управління суспільством, функціонуванню державного апарату, обмежує конституційні права і свободи людини та громадянина, порушує принципи верховенства права, порушує встановлений порядок здійснення повноважень посадовими і службовими особами органів державної влади, управлінських структур приватного сектора, руйнує моральні та суспільні цінності, дискредитує державу на міжнародному рівні [2].

За 2015 рік у рейтингу, складеному глобальною антикорупційною неурядовою організацією Transparency International Україна посіла 142 місце з 175 можливих. Для порівняння, в 2006 році Україна займала 99 місце в цьому рейтингу, а вже в 2009 – 146. Таке різке падіння місця України у даному рейтингу свідчить про системність корупційної загрози та необхідності реалізації комплексної антикорупційної стратегії [5].

Заходи, які були спрямовані на боротьбу з корупцією, реалізація яких проводилася в останні п'ять років, не призвели до позитивних результатів. Однією з них, разом з економічними та політичними, є недостатнє наукове забезпечення. Загалом ефективна боротьба з корупцією потребує системного підходу та застосування комплексних заходів, зокрема наукових.

Боротьба з корупцією має базуватися на таких принципах:

- не повинні обмежуватися законні права та свободи людини та громадянина;
- ефективність протидії корупції може бути забезпечена тільки узгодженими діями державних органів, громадських організацій та громадян;
- державна система боротьби з корупцією передбачає здійснення державної політики, спрямованої на усунення та нейтралізацію чинників, які сприяють розвитку корупційних дій;
- правова база боротьби з корупцією має враховувати зміни соціально-економічної та політичної ситуації в державі;
- головна увага в протидії корупції повинна надаватися запобіжним заходам, оснований на аналізі та прогнозуванні тенденцій поширення корупційних діянь;
- основні практичні заходи щодо запобігання та виявлення корупційних діянь здійснюють органи, які ведуть боротьбу з корупцією [3].

Для зменшення масштабів корупції в Україні, за зразком Польщі та Грузії, слід в першу чергу привести антикорупційне законодавство у відповідність до вимог ООН і Європейського Союзу. Важливим етапом антикорупційної стратегії є реформування судової системи (вибірність

суддів, вибори на чітко обмежений термін не більше 10-ти років), реформування органів прокуратури у відповідності до рекомендацій Венеціанської комісії, забезпечення виборності губернаторів і глав районів прямим таємним голосуванням на альтернативній основі; обмеження депутатської недоторканності; вдосконалення виборчого законодавства даному напрямку [4].

Отже, з цього слідує, що на сьогоднішній день складно подолати корупцію. Це пов'язано ще й з тим, що у таких протиправних діях зацікавлені не тільки представники органів влади, а й бізнесмени та пересічні громадяни. З метою вирішення будь якого питання на свою користь люди схильні до хабарництва. Необхідність вирішення такої проблеми як корупційна загроза економічній безпеці України обумовлює подальші дослідження щодо вироблення ефективної антикорупційної політики [1].

Література

1. Корупція в Україні – загроза національній безпеці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbnews.com.ua>.
2. П'ять руйнівних наслідків корупції для економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pereveslo.org.ua>.
3. Про засади запобігання і протидії корупції : Закон України від 07.04.2011 р. № 3206 -VI // ВВР України. – 2011. – № 40. – Ст. 404.
4. Мельниченко О. Подолання корупції як складова державної політики детінізації доходів чиновників / О. Мельниченко // Актуальні проблеми державного управління. 2012. – Вип. 4 (22). – С. 20 – 27.
5. Transparency International Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ti-ukraine.org>.

РОЛЬ ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВОГО МЕХАНИЗМА В СИСТЕМЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

И.З. Энгель, аспирант

Украинский государственный университет финансов и международной торговли, г. Киев, Украина

Увеличение тенденций проявления кризисных явлений в системе национальной экономики Украины стимулирует субъектов хозяйствования обращать активное внимание на обеспечение своей экономической безопасности. Обеспечение экономической безопасности современного предприятия должно быть организовано определённым образом, благодаря которому достигается взаимодействие всех элементов, средств и мероприятий в системе экономической безопасности предприятия. Это становится возможным, только при наличии эффективного механизма

обеспечения экономической безопасности, которому отводится приоритетная роль в управлении экономической безопасности предприятия.

В системе экономической безопасности предприятия под механизмом понимают устроенный определённым образом порядок последовательности состояний и процессов, обеспечивающих экономическую безопасность предприятия. Механизм обеспечения представляет собой наиболее активную часть системы экономической безопасности предприятия. Особенностью механизма обеспечения экономической безопасности предприятия является его комплексный характер [1].

Механизм обеспечения экономической безопасности представляет собой совокупность (комплекс) управленческих, экономических, организационных, правовых и мотивационных мер и способов, обеспечивающих достижение наиболее высоких значений экономической безопасности [2].

Особую актуальность имеет важнейшая составляющая механизма обеспечения экономической безопасности предприятия его организационно-правовой механизм. Данный механизм следует рассматривать как симбиоз двух ключевых направлений: организационного и правового. Два этих направления неантагонистичны, а наоборот, тесно взаимосвязанные и взаимно дополняют друг друга. Органичная взаимосвязь данных направлений в системе экономической безопасности предприятия позволяет достичь важных результатов. Во-первых, обеспечивается структурная упорядоченность в системе экономической безопасности предприятия. Во-вторых, посредством организационно-правового регулирования создаются условия для поступательного движения в направлении достижения целей системы экономической безопасности предприятия.

Под организационно-правовым механизмом в системе экономической безопасности предприятия следует понимать структурно-взаимосвязанную совокупность мер и способов организационно-правового характера, с помощью которых обеспечивается достижения целей системы экономической безопасности.

К ключевым методам, которые используются в рамках организационно-правового механизма в системе экономической безопасности предприятия, можно отнести:

- гармонизацию целей экономической безопасности с целями структурных подразделений и предприятия в целом;
- структуризацию деятельности предприятия;
- стандартизацию процессов и деятельности;

правове регулювання господарських правоотношеній в виробничому процесі.

Роль організаційно-правового механізму в системі економічної безпеки підприємства зростає при створенні служби економічної безпеки на конкретному підприємстві. Появлення нової структури в складній системі підприємства може порушити сформований організаційний порядок. В цій ситуації формування організаційно-правового механізму дозволяє встановити необхідні пропорції стабільності, якісні зв'язки і межі структур і функцій в межах системи економічної безпеки підприємства. Крім цього, завдяки організаційно-правовому механізму стає можливим сформувати раціональні правоотношенія між структурними підрозділами, зацікавленими особами з можливістю правового регулювання як всередині підприємства, так і за його межами для досягнення цілей системи економічної безпеки підприємства.

Література

1. Ладико Л.М. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства: сутність і структура/ Л.М. Ладико // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. №3(65). січень, 2014. – Полтава: ПУЕТ, 2015. – С. 123-126.

2. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: [монографія] / Козаченко Г. В., Пономарьов В. П., Ляшенко О. М. – К.: Лібра, 2003. – 280 с.

ПРОБЛЕМИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ЗА ІПОТЕЧНИМИ КРЕДИТАМИ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Л. А. Свистун, кандидат економічних наук, доцент

Д. В. Голозубова, студентка

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава, Україна

Іпотечне кредитування займає вагоме місце в національній економіці. Воно істотно впливає на економічну ситуацію в державі в цілому і може бути основним механізмом поліпшення соціально-економічних умов населення. Також, система іпотечного кредитування сьогодні являє собою складний механізм, що складається з взаємозв'язаних і взаємозалежних підсистем (ринок нерухомості та операції з купівлі-продажу нерухомості, комплекс операцій з надання та обслуговування іпотечних кредитів, фондовий ринок і угоди сек'юритизації іпотечних активів тощо).

У зв'язку з політичною та фінансовою кризою, яка сталася у 2014 році та спричинила девальвацію національної валюти в Україні, а також враховуючи скрутне становище, в якому опинилися позичальники-фізичні особи, які отримали споживчі кредити в іноземній валюті, гостро постало питання стосовно реструктуризації іпотечних кредитів.

Взагалі реструктуризація кредиту – це зміна будь-яких умов вже діючого кредиту з метою зниження кредитного навантаження на позичальника. При проведенні реструктуризації може змінюватися графік платежів, термін кредиту і навіть валюта кредиту. В окремих випадках позичальнику навіть можуть бути подані так звані кредитні канікули – період, протягом якого можна взагалі не виплачувати платежі по кредиту, або сплачувати лише відсотки, без тіла кредиту.

Таблиця 1

Загальна кількість іпотечних кредитів в загальній структурі кредитів за 2010-2015 рр.

Період	Усього	Із загальної суми іпотечні кредити			
		усього	у тому числі за строками		
			до 1 року	від 1 року до 5 років	більше 5 років
2010	209 538	110 725	3 278	9 828	97 618
2011	201 224	97 431	4 676	9 445	83 309
2012	187 629	63 158	2 910	8 269	51 980
2013	193 529	56 270	2 564	6 095	47 611
2014	211 215	72 156	3 806	6 428	61 922
2015					
червень	203 277	76 764	4 361	5 952	66 451
липень	203 322	77 066	4 238	5 885	66 944
серпень	200 334	75 031	4 180	5 754	65 096
вересень	173 520	69 148	3 779	5 355	60 014

У травні 2015 року запрацював меморандум щодо врегулювання питання реструктуризації споживчих кредитів в іноземній валюті, який був запропонований банками, що мають найбільший портфель кредитів фізичних осіб в іноземній валюті, він передбачає реструктуризацію споживчих кредитів в іноземній валюті, що отримані під заставу нерухомості, залишок за основною частиною яких не перевищує 2,5 млн. грн. за офіційним курсом гривні до іноземної валюти, установленим Національним банком України на 1 січня 2015 року.

Меморандум підписали такі банки: ПАТ "УПБ", ПАТ "Альфа-Банк Україна", ПАТ "КБ "Надра", ПАТ "Банк Михайлівський", ПАТ "ПриватБанк", ПАТ "БАНК "ГРАНТ", ПАТ "Реґіон-банк", ПУАТ "ФІДО БАНК", ПАТ "Платинум Банк", ПАТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК".

Відтак ПАТ "ПриватБанк" запропонував своїм вкладника погасити заборгованість на умовах: по-перше при успішному погашенні реструктуризованого кредиту Ви будете виключені зі списку неблагонадійних клієнтів банку і зможете далі користуватися послугами кредитування, по-друге мінімальний розмір обов'язкового першого платежу для реструктуризації кредиту становить 15% від тіла проблемного кредиту ПриватБанку, по-третє підлягають реструктуризації кредитні картки, особисті картки, «Експрес-кредити», «Розстрочка», "Іпотека", овердрафти фізичних осіб і т.д.

Ще одним позитивним моментом меморандуму є те, що Громадською радою було запропоновано конвертувати споживчі кредити з іноземної валюти в гривню з наданням можливості позичальнику сплачувати свій кредит за курсом на 01.01.2014 (8 грн. за дол. США), але це стосувалося кредитів у розмірах, які не перевищують 2,5 млн. грн. за курсом на 01.01.2014 (це орієнтовно 312 тис. дол. США). Варіантом меморандуму, який запропонувала банківська спільнота, запроваджується поняття соціального житла (квартира до 60 кв. м або житловий будинок до 120 кв. м). Для кредитів, отриманих на таке житло, банки беруть на себе зобов'язання після конвертації кредиту з іноземної валюти в гривню списати 50% цього кредиту. Для кредитів на житло більшої площі після конвертації банки пропонують списати не менше 25% кредиту.

Також нещодавно, а саме 2.07.2015 року, Верховна Рада України ухвалила закон "Про реструктуризацію зобов'язань за кредитами в іноземній валюті".

Законом передбачено, що кредитори за письмовою заявою громадян України, що мають невиконані зобов'язання за кредитними договорами в іноземній валюті, зобов'язані протягом 1 місяця провести реструктуризацію зобов'язань за кредитним договором.

"Кредиторам забороняється встановлювати для позичальників додаткові зобов'язання щодо сплати будь-яких платежів, зборів, комісій тощо на свою користь за проведення реструктуризації зобов'язань за кредитними договорами", - йдеться у пояснювальній записці. Законом визначено порядок реструктуризації зобов'язань за споживчими кредитами, згідно з яким "реструктуризація існуючих зобов'язань позичальника за споживчим кредитом, а саме несплаченої суми кредиту та нарахованих, але не сплачених відсотків, здійснюється шляхом зміни валюти виконання зобов'язань за споживчим кредитом на національну валюту України за

офіційним курсом Національного банку на дату підписання кредитного договору.

Однозначно це позитивна тенденція, за якою власникам кредитів пробачаються штрафні санкції, що могли бути нараховані від 1 січня 2014 року. Також сприятливим моментом для громадян є пільговий трьохрічний період для виплати кредиту. Тобто, на суму заборгованості (яка тепер виплачуватиметься в гривні) буде встановлено відсоткову ставку, що не перевищуватиме ту, яку зазначено в іпотечному договорі, і саме ця ставка діятиме протягом найближчих трьох років.

В законопроекті прослідковуються і стимули для зменшення матеріального навантаження на позичальника. Так, розрахунок заборгованості може здійснюватися за меншим курсом; відсоткову ставку може бути зменшено – на противагу тій, що діяла в іпотечному договорі; строк кредитування може бути збільшено, а форму погашення – змінено.

Однак недоліком є те, що ризик в такому випадку убезпечує у першу чергу інтереси банку, а не позичальника. Приміром, позичальник мав суму заборгованості в 50 тис. дол. США. (ця сума до 300% девальвації гривні становила 400 тис. грн.), то зараз вона рівнозначна 1,1 млн. грн., із яких 25 % з доброї волі банкірів, НБУ та ВР України списуються. Залишається тіло кредиту – 825 тис. грн. Виходить, замість погашати 400 тис. грн., громадянин змушений виплачувати удвічі більшу суму. Навіть за умови надання пільгового періоду банкіри чітко розуміють, що за три роки основна маса позичальників реструктуризовану частку боргу погасити не зможе. Тому компенсувати свої умовні втрати банк зможе і по закінченні цього терміну, коли громадянин сплачуватиме ставку на рівні 10–15 %.

Можна зробити висновок, що запроваджені заходи матимуть позитивний ефект, що знизить рівень повернення кредитів банкам, і знизить ризики залишитися без житла громадянам України. Стабілізація іпотечного кредитування прямо пропорційно призведе до покращення економічного стану України. Адже іпотечний ринок тісно пов'язаний з фінансовим, валютним та інвестиційним ринками.

Література

1. «Меморандум щодо врегулювання питання реструктуризації споживчих кредитів в іноземній валюті» від 08.05.2015.
2. Закон України "Про реструктуризацію зобов'язань за кредитами в іноземній валюті".
3. Українська правда «Рада підтримала закон про реструктуризацію валютних кредитів» від 2.07.2015.

СЕКЦІЯ 3. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ, РЕГІОНУ, ПІДПРИЄМСТВА

THE IMPROVEMENT OF THE STATE MANAGEMENT OF INVESTING IN ALTERNATIVE ENERGY

V. Onyshchenko, D.Sc. (Economics), Professor

S. Sivitska, PhD. (Economics)

Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University, Poltava, Ukraine

At the present stage of development of Ukraine, the problem of ensuring the energy independence, which is one of the most important components of ensuring the national interests of the State and diversification of sources of energy, is getting more urgent. It is in this context that the State and prospects of development of alternative energy and investing in its development, in particular, should be realized with the permanent participation of the State authorities.

An important area is the definition of alternative energy in Ukraine as the institutional framework of the interaction of energy with the national economy. Alternative energy, in modern conditions, is an extremely significant resource in the economic development of the national economy. Regulatory enforcement and development of alternative energy does not meet the requirements of the market, hinders the development of competition and the use of the potential of the industry. These factors affect the results of economic activity, the level of welfare of the population and competitiveness of the national economy.

In such conditions specific attention to the issue of improving the system of State control and institutional support of development of alternative energy and investment processes is required. The main components of institutional support of investment of alternative energy in Ukraine is the State regulatory framework, the current organizational structure of the management system and tools which are used by it for implementation of the tasks.

With the aim of improving institutional support, the author has substantiated the organizational and legal foundations of public administration of the development of alternative energy. According to the author, it is appropriate to summarize the wide range of bases of State regulation, namely: improvement of the existing normative-legal base regulating the issues of establishing "green" tariff; development of public-private partnership in the field of alternative energy; implementing programs for development of alternative energy; development of energy efficient standards; the development of new technologies of alternative energy sources that can be used in the field of alternative energy and determine means for its effective functioning.

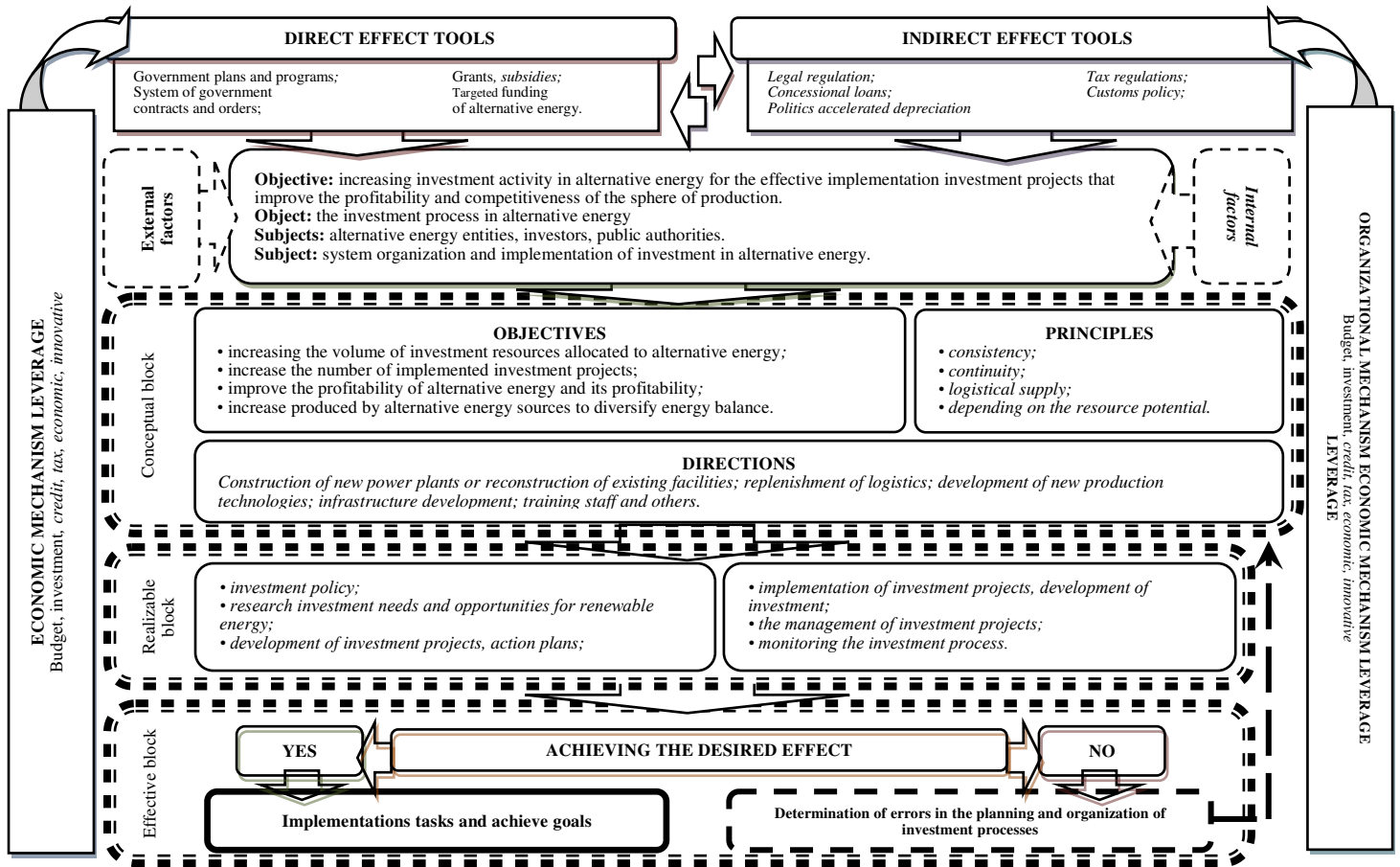

Figure. 1: Organizational-economic mechanism of renewable energy investment projects implementation

Source: compiled by the author [1]

Priority in the offered mechanism are actions of the state, because they affect the possibility of implementing measures from other areas and can carry out activities in order to achieve social impact in the field of alternative energy, not for profit, and also to incentive measures in relation to energy to increase opportunities to attract additional resources. Each of these areas of impact on the formation of investment resources has its own characteristics and methods of regulation. Successful investment process can be described only if positive results from it will be received by both the parties involved in its implementation, the investor and the investment object [1].

The basis for effective development of investment in alternative energy processes is universal, not detailed, planning of these activities aimed at the achievement of the desired results, achievement of a certain goal. The authors have presented the offered organizational and economic mechanism of the investment processes in alternative energy through the development and subsequent implementation of its development programs (see fig. 1).

An effective mechanism of State policy in the sphere of energy efficiency and renewable energy is a fundamentally new model, which is based on the principles of State-private partnership, which, in turn, will enable the State (avoiding direct intervention in economic activities of enterprises) to create incentives for technological modernization of industrial enterprises, for formation of new capacities for energy production from renewable energy sources with State support.

Priorities of regional authorities should be:

- definition of the types of renewable energy that have the greatest potential, economically attractive for the area and ensure their inclusion in energy balances of local fuels, secondary energy resources, alternative sources of energy;

- development of economically sound investment plans for the introduction of low-carbon energy, reduction of consumption of traditional fuels and reduction of harmful emissions, including for attracting investment in the framework of implementation of joint implementation projects and the sale of quotas under the Kyoto Protocol;

- encouragement of business to achieve long term strategic goals to strengthen its competitive position by increasing demand for environmentally acceptable energy production and expanding the market of low-carbon technologies and equipment;

- encouragement of private capital to implement alternative energy, increasing economic incentives to reduce harmful emissions in energy production;

- increasing introduction of foreign advanced projects, in particular regarding the use of heat pump technologies, technologies for combustion bio-raw materials, waste recycling and industrial waste;
- promotion of market-related services for the implementation of renewable energy projects, primarily the market of construction works;
- involvement of public in the processes of formation of regional energy policy of the introduction of low-carbon energy (public control over implementation of adopted decisions, advisory services to the population, the promotion of its self-organization, etc.);
- ensuring the transparency of processes of implementation of alternative energy sources and availability of information;
- informational support for public recognition of long-term economic benefits of the use of low-carbon energy.

Thus, the inclusion of measures for the introduction of alternative energy sources to the priorities of the regional energy policy should improve the reliability of securing energy resources of the economy and the population of the regions, reduces the harmful effects on the environment, create jobs and stimulate the development of local industry.

References

1. Onishchenko V., Sivitska S. Alternative energy developing investment support in terms of energy dependence / Onishchenko V., Sivitska S. // *ECONOMIC ANNALS-XXI*. – 2014. – 9-10(1). – P. 34-37.

ЕВЕНТУАЛЬНІ ДЖЕРЕЛА НАПОВНЕННЯ БЮДЖЕТУ ЯК ЗАСІБ ЗМІЦНЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

О.В. Баранецька, *кандидат економічних наук*

Тернопільський національний економічний університет,
м. Тернопіль, Україна

Зміцнення фіскальної безпеки держави можливе за рахунок максимізації ВВП, оптимізації видаткової частини бюджетів і приросту фіскального потенціалу. Саме використання нанотехнологій, біотехнологій та ІТ-технологій мають великий невичерпний фіскальний потенціал, оскільки характеризуються незначними матеріальними затратами на їх реалізацію та можуть забезпечити значний фінансовий ресурс до бюджету держави.

Про важливість для України розвитку нанотехнологій йдеться в доповіді НАН України “Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави”, яка опублікована в грудні 2009 р.

Також, було обраховано, що для реалізації Державної програми “Нанотехнології та наноматеріали”, прийнятої в Україні у 2009 р., необхідно 2 млрд. грн. упродовж 2010 – 2014 рр., тобто в середньому по 400 млн. грн. на рік. Це менше ніж по 1 грн. на місяць з одного мешканця України, що не виглядає критичним для фіскального стану держави. Але в даній програмі немає прогнозних показників щодо можливої віддачі від її реалізації у вигляді можливих надходжень до бюджету.

Тому таку оцінку спробуємо зробити на основі деяких непрямих, а тому доволі приблизних даних. За оцінками експертів, глобальний ринок нанотехнологій на поточний рік може становити від 900 до 1200 млрд. євро. Оскільки населення України становить 0,66 % світового, то ринок нанотехнологій України міг би становити від 6 до 8 млрд. євро, тобто від 60 до 80 млрд. грн.. Враховуючи значний науковий потенціал України в цій сфері, адже авторами чи співавторами близько 40 % наукових статей з нанотехнологій є українські науковці, цифри цієї потенційної надбавки до ВВП можна сміливо збільшувати в рази. Але навіть якщо орієнтуватися на нижню межу, тобто 60 млрд. грн. приросту ВВП за рахунок ринку нанотехнологій, і на суттєво понижувальний рівень перерозподілу ВВП через бюджет, принаймні 10 %, то можна щороку отримувати по 6 млрд. грн. додаткових доходів до бюджету, тобто необхідні видатки на нанотехнологічну програму окупляться з суттєвим надлишком.

Відзначимо ще одну обставину на користь розвитку нанотехнологічної галузі: дана галузь, на відміну від більшості бюджетотвірних галузей економіки України, не вимагає суттєвих енергетичних та матеріальних ресурсів. Розвиток нанотехнологій вимагає, в першу чергу, активнішого використання наукового потенціалу, який має нематеріальний характер і, на противагу енергетичним та матеріальним ресурсам, при використанні не лише не вичерпується, а навпаки, підсилюється.

Таку ж обставину щодо характеру потрібних ресурсів зазначимо і для ринку біотехнологій. Порядком коштів, які потрібні для розвитку цього ринку в Україні, а також розмір потенційної віддачі від них приблизно такий самий, як і для нанотехнологій. Разом з тим, розвиток ринку біотехнологій може мати і додатковий фіскальний ефект, а саме завдяки розвитку біотехнологій у медицині можна буде створювати дешевші ніж імпортні вітчизняні вакцини, а отже, скорочувати видатки на охорону здоров'я [1, с. 42–43].

У дещо віддаленій, однак цілком реальній перспективі Україна і сама зможе зайняти відповідну своєму науковому потенціалу нішу серед експортерів на ринку вакцин, ринку, який, за даними експертів, у XXI столітті щороку зростає в середньому на 30 %. У 2010 р. глобальний ринок

вакцин становив 16 млрд. дол. США, а отже, при збереженні таких темпів розвитку цього ринку в наступному десятилітті та успішному розвитку біотехнологій Україна, починаючи з 2020 р., цілком може розраховувати принаймні на 1 млрд. дол. США надходжень до державного бюджету від експорту вакцин. На певний фінансовий успіх наша держава може також розраховувати і на ринку вакцин для ветеринарної медицини.

Проте ринок біотехнологій не зводиться лише до ринку вакцин. Звичайно, тут ми не маємо наміру оглядати всі доволі різноманітні розгалуження ринку біотехнологій, адже це може бути темою окремого дослідження, проте ще на один вид біотехнологій хотілося би звернути увагу. А саме на той факт, що фахівці Інституту біології клітини НАН України розробили унікальну технологію отримання етанолу в якості поновлювального джерела енергії, на яку отримали патенти не лише в Україні, а й у США. Вдала комерціалізація цієї чи інших подібних технологій могла б мати для України не лише позитивний фінансовий ефект, а й сприяла б зниженню рівня енергетичної залежності нашої держави, тобто ефект може бути мультиплікативним.

Розвиток нанотехнологій, біотехнологій, в т. ч. біологічних нанотехнологій пов'язаний з опрацюванням великих обсягів інформації, а отже, з розвитком відповідних програмних продуктів.

Обсяг світового ринку програмного забезпечення у 2010 р., за даними експертів, перевищив 232 млрд. дол. Враховуючи ту обставину, що Україна за кількістю програмістів входить до першої п'ятірки країн-лідерів на цьому ринку, її частка має можливість досягти принаймні 5 % ринку програмних продуктів, що також матиме суттєвий фінансовий ефект.

В умовах глобалізації на ринку програмних продуктів особливого значення набуватимуть програми для комп'ютерних мереж, адже не секрет, що частка світової економіки, яка розвивається в інтернеті та завдяки інтернету, має тенденцію до сталого зростання.

Очевидно, що українська економіка не може ігнорувати таку тенденцію.

Зрозуміло, що цей розвиток пов'язаний з низкою ризиків, серед яких на перший план виступають інформаційні ризики. У фінансовій сфері особливу увагу слід приділяти безпеці фінансової інформації, а особливо тієї, яка передається комп'ютерними мережами.

Знову ж тут можуть стати в пригоді комп'ютерні програми, які б гарантували захист інформації, зокрема і фінансової.

У фінансовій сфері України поки що майже не використовується міжнародна система інтернет-розрахунків WebMoney, яка була заснована наприкінці ХХ ст. і постійно розширює мережу своїх користувачів.

До системи WebMoney, за даними різних інтернет-джерел, уже підключено понад 1000 комерційних ресурсів України, які проводять розрахунки за послуги, що надаються через інтернет, послуги хостінгу, тобто надання тимчасово вільних обчислювальних ресурсів свого комп'ютера в розпорядження інших зацікавлених користувачів, послуги інтернет-телефонії, послуги провайдерів, інтернет-порталів, інтернет-магазинів тощо.

Національний банк України вивчає можливості реєстрації цієї платіжної системи, яка при збереженні своїх позитивних для користувачів характеристик – моментальності, лояльних комісійних зборів, високого рівня безпеки – та при відповідному правовому забезпеченні може стати додатковим джерелом максимізації фіскального потенціалу.

Література

1. Баранецька О. Проблеми та стратегічні орієнтири забезпечення фіскальної безпеки держави / Ольга Баранецька // Легалізація економіки та протидія корупції в системі економічної безпеки держави: матеріали міжнародної науково-практичної - конференції. – м. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. – С. 39–44.

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ОСНОВИ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Д.Д. Буркальцева, доктор економічних наук, доцент

Розвиток концепцій інституціоналізму відбувався під впливом динамічних перетворень економічних відносин, наявності великої різноманітності моделей розвитку національної економіки, форм господарської діяльності, які регулюються численними нормативно-правовими актами і підпорядковуються впливу національно-історичних, морально-культурних, соціально-психологічних, економіко-правових чинників.

Наукові підходи до класифікації інститутів розрізняються за рядом ознак: походженням (офіційні, неофіційні); місцем в інституціональній матриці (базові і периферійні – комплементарні, підтримуючі); призначенням (інтеграційні, дистрибутивні, організаційні, соціально-церемоніальні, соціально-культурні і виховні); сферою застосування (економічні, політичні, релігійні, відтворення і спорідненості); способом виникнення (природні – органічні, спонтанні, штучні); ступенем впливу на соціально-економічні процеси (ефективні, неефективні); способом пристосування до змін зовнішнього середовища (жорсткі, гнучкі).

Інституціоналізація економічної системи – це історичний процес становлення взаємопов'язаних соціально-економічних інститутів, які

супроводжують розвиток соціально-економічної системи і забезпечують механізми її функціонування, що означає формування системи нових функціональних, нормативних і владних відносин у суспільстві. Інституціоналізація може мати упереджуючий характер (коли інститути формуються швидше і виступають засобом зовнішнього впливу) і внутрішньообумовленою (яка ґрунтується на процесах внутрішнього саморозвитку економічної системи). Завершенням процесу інституціоналізації є інтеграція всіх інститутів у взаємоузгоджену систему соціально-економічних відносин.

З позицій гарантування економічної безпеки в економічній системі найголовніше значення має спосіб і характер господарювання, побудований на принципах, що забезпечують органічну єдність ринку і держави, захист конкуренції; соціальне партнерство тощо. У формуванні та наповненні економічного порядку вирізняються два типи інститутів: зовнішні – ті, що в господарській системі встановлюють основні правила, визначають спосіб і характер взаємовідносин у суспільстві, та внутрішні – які роблять можливими операції між суб'єктами, знижують рівень невизначеності й ризику, зменшують трансакційні витрати (суспільний договір, колективні угоди, індивідуальні контракти та ін.).

У системі інститутів особливе місце належить правам власності – сукупності норм, що регулюють доступ до рідкісних ресурсів і зумовлені не лише державою, а й іншими соціальними механізмами (звичаями, моральними настановами, релігійними заповідями) і стосуються не лише матеріальних, а й нематеріальних об'єктів. Специфікація права власності передбачає закріплення за кожною правомочністю чітко визначених прав власності, а її розмежування є одним із способів гарантування економічної безпеки.

В економічній теорії сформувалися чотири основні концепції до встановлення сутності, основних загроз і способів забезпечення економічної безпеки держави: ліберальна, камералістська, кейнсіанська, інституціональна. Так, згідно з інституціональним підходом основними заходами, спрямованими на подолання загроз, повинні стати дії, пов'язані з ухваленням нових законів, встановленням ефективних інститутів (їх зміст має відповідати нормам економічної демократії) і контроль за належним виконанням.

Різноманітність існуючих поглядів на сутність категорії «економічна безпека» стає передумовою наукових суперечностей стосовно детермінації цієї дефініції як у зарубіжних, так і вітчизняних виданнях, що пояснюється складністю, багатокомпонентністю і взаємозумовленістю її складових. Дослідження існуючих підходів підтвердили складність категорії «економічна безпека», у зв'язку з чим виникла потреба в аналізі, узагальненні й уточненні змісту цього феномена. В роботі обґрунтована доцільність визначення економічної безпеки з позиції відтворювального підходу – як здатність національної економіки до безперервного

розширеного відтворення, за якого забезпечуються її незалежність, стійкість, розвиток та адаптаційність, що дає можливість зберігати ознаки повноцінного економічного суб'єкта в умовах невизначеності, ризику та дії загроз внутрішнього та зовнішнього характеру.

Національна економічна безпека зумовлена наявністю синергетичних зв'язків між різними суб'єктами на різних рівнях ієрархії, що відображає систему економічних відносин, які виникають у процесі узгодження, реалізації та захисту суб'єктами своїх інтересів. Об'єктами економічної безпеки є економічна система в цілому, її елементи та сукупність економічних відносин, а також економічних інтересів держави і суспільства зі своїми формальними і неформальними інститутами. Системоутворюючою метою економічної безпеки є реалізація всього комплексу економічних інтересів із забезпечення ефективного функціонування економіки та її зростання.

З урахуванням глобалізації та взаємопроникнення економічних систем різних країн особливої актуальності набула проблема дослідження сутності та класифікації загроз. Під загрозою слід розуміти потенційні негативні явища та чинники, що деструктивно впливають на економічну систему країни і створюють небезпеку для її розвитку. Доцільно класифікувати загрози так: за секторами економіки; за видами економічної діяльності; за організаційно-правовою формою господарювання.

Для виживання економічної системи і забезпечення її ефективного функціонування потрібно точне і коректне державне управління. Важливим і невід'ємним структурним елементом системи економічної безпеки є її складова – забезпечення економічної безпеки, яку необхідно визначати як систему заходів, форм та інструментів, за допомогою яких держава здійснює регулюючу дію на процес функціонування економіки, спрямовану на нейтралізацію загроз, мінімізацію збитків і селекцію позитивно направлених ризиків.

З позицій інституціонального підходу поняття «система національної безпеки» – це складна політико-правова та організаційно-технічна, соціально-культурна система, до якої входять: 1) сукупність об'єктів і суб'єктів забезпечення національної безпеки; 2) сукупність інструментів влади, які можуть бути використані для підтримки належного рівня захищеності національних інтересів; 3) чинне національне законодавство, яке визначає пріоритети державної політики національної безпеки; 4) офіційна політика стосовно підходів, принципів і механізмів захисту національних інтересів; 5) система прийнятих у суспільстві неформальних норм і правил суспільної поведінки.

Неефективний вибір інститутів можуть спричиняти такі чинники: державна монополія у формуванні інститутів та інституціонального середовища; способи приватизації; здирицтво і невиконання взятих зобов'язань; імовірність втрати урядовцями і впливовими групами політичної влади у майбутньому; імовірність втрати олігархами

економічної влади у майбутньому; використання «трансплантованих» суспільних інститутів та ін.

Найважливіший елемент механізму забезпечення економічної безпеки суспільства – це діяльність держави з виявлення і попередження внутрішніх та зовнішніх загроз безпеці економіки. Застосування інституціонального підходу для проведення дослідження державного управління та соціально-економічних реформ дає можливість об'єктивно оцінити ідеологію, стратегію і практику ринкового реформування; визначити коло суб'єктів, спроможних забезпечити зміцнення і розвиток української державності.

Інституціональний інструментарій економічної політики держави включає, по-перше, адміністративні, податкові, бюджетні, інвестиційні, інноваційні, структурні, цінові, кредитні, інфраструктурні, інформаційні, громадські важелі впливу; по-друге, систему засобів, що забезпечують дієвість формальних правил; по-третє, організації, що гарантують їх виконання.

Сучасні фінансово-економічні кризи об'єктивно зумовлюють необхідність адекватного коригування елементів моделі системної модернізації політики забезпечення економічної безпеки держави. Пріоритетними на сучасному етапі розвитку мають стати напрями державної політики, що забезпечують підвищення рівня кожного зі складників економічної безпеки. У макроекономічній сфері – це покращання інституціонального середовища розвитку реального сектору економіки та приватного підприємництва, становлення потужного національного капіталу; у фінансовій – поліпшення фінансового забезпечення розвитку і життєздатності суб'єктів економічної системи, удосконалення бюджетних і податкових стимулів розвитку підприємств базових видів економічної діяльності; в інвестиційній – критичне якісне покращення інвестиційного середовища, спрямування нагромаджених ресурсів на інноваційні цілі конкурентоспроможності економіки; у зовнішньоекономічній – удосконалення можливостей реалізації експортного потенціалу і покращання місця держави у системі міжнародного поділу праці; у науково-технологічній – підвищення ефективності використання і розвиток коопераційних зв'язків науково-технологічного і виробничого потенціалів, модернізація системи реалізації інтелектуального капіталу держави; в енергетичній – підвищення ефективності використання внутрішніх енергоресурсів; у виробничій – системне підвищення якості управління й ефективності бізнес-процесів виробництва; у соціально-демографічній – орієнтація соціальної політики на розвиток людського капіталу; у продовольчій – стимулювання і планування розвитку агропромислового виробництва з орієнтацією на підвищення його економічної ефективності та конкурентоспроможності, забезпечення розвитку нації і сталий розвиток держави.

ІЄРАРХІЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО-ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

С.В. Онищенко, кандидат економічних наук, доцент

Полтавський національний технічний університет імені Юрія

Кондратюка, м. Полтава, Україна

Інституційно-організаційне забезпечення бюджетної безпеки являє собою сукупність інституцій, котрі забезпечують ефективне використання коштів Державного бюджету України та місцевих бюджетів і діють відповідно до закріпленого в інституційно-правовому полі регламенту дій щодо раціонального перерозподілу бюджетних ресурсів для досягнення поставлених цілей.

Справедливо зазначає Д. Буркальцева, що інституціональне середовище є внутрішнім елементом господарського порядку й одночасно зовні забезпечує або послаблює його функціонування. Останнє стосується, наприклад, недосконалого господарського законодавства, нескоординованої діяльності гілок влади, переважання неформальних інститутів. Ефективне функціонування інститутів на мікро- і макрорівнях досягається за допомогою узгодження цілей діяльності інституційних суб'єктів різних рівнів на основі обміну інформацією, оптимізації її обсягу і спрямованості сигналів. У разі незбалансованості інформаційних векторів відбуваються порушення в роботі інститутів. Цей процес супроводжується деформаціями у функціонуючій економічній системі [1].

Формування будь-якої системи, зокрема й інституційного забезпечення бюджетної безпеки, відбувається поетапно. Ураховуючи загальні тенденції розвитку країн із трансформаційною економікою, професор Чугунов І. Я., Лисяк Л. В. доводять, що саме інституційне середовище великою мірою створює умови, за яких у межах інституційної архітектури економічної системи вибудовується її складова – інституційна архітектура бюджетної системи. Такі умови значною мірою залежать від низки особливостей країни в історичному й соціокультурному аспектах, становлення інститутів у суспільстві, характеристики його інституційного середовища. При цьому відбувається тісна взаємодія структури та функціонування інститутів ринкової економіки з інститутами бюджетної політики й механізмами їх впливу на соціально-економічний розвиток [7].

Бюджетна політика є невіддільною від існуючих у країні інститутів, які утворюють певне інституційне середовище, що визначає відповідні фінансово-економічні відносини, котрі виникають унаслідок діяльності держави й суб'єктів ринкового механізму; держава, спрямовуючи діяльність на вдосконалення базових інститутів економічного розвитку (власності,

управління, праці), тим самим створює умови для формування й реалізації ефективної бюджетної політики.

Формування системи інституційного забезпечення бюджетної безпеки передбачає наявність таких структурних елементів, як суб'єкт, об'єкт та зв'язки між ними. Суб'єкт інституційного забезпечення шляхом використання різних інструментів, приводить об'єкт інституційного забезпечення в стан, близький до ідеального, тому взаємозв'язки між структурними елементами системи вкрай важливі. Об'єктами системи інституційного забезпечення бюджетної безпеки виступають інститути, а суб'єктами – інституції, які складають організаційну основу її реалізації. Зазначимо, що такі об'єкти і суб'єкти структуровані ієрархічно і відповідно поділяються на базисні і похідні та структурні і інфраструктурні.

Інституційні перетворення, які відбуваються у сучасній економічній системі з набуттям незалежності, на жаль, і досі не забезпечили подолання невідповідностей та суперечностей між новими і старими, формальними і неформальними інститутами. Кінцевим результатом таких перетворень має стати включення України у глобальні процеси, досягнення згоди між гілками влади щодо пріоритетів і напрямів регіонального й загальнодержавного розвитку, формування довіри з боку населення до інститутів держави, самоврядування, бізнесу та громадянського суспільства. Ці важливі питання можна вирішити шляхом формування ефективного й сучасного інституційно-правового та інституційно-організаційного забезпечення бюджетного процесу.

Інфраструктурні інституції виконують окремі, законодавчо врегульовані функції на різних стадіях реалізації бюджетного процесу. Зокрема, до таких ми відносимо Президента, Верховну Раду України, Кабінет Міністрів, Національний банк, Інститут бюджету й соціально-економічних досліджень і т.д., тобто органи, які безпосередньо беруть участь в організації та реалізації стадій складання, розгляду, затвердження, виконання, звітування про виконання бюджету і контролю за використанням бюджетних коштів, але це не є основною функцією цих інституцій.

Що стосується структурних інституцій регулювання бюджетного процесу, то вони представлені тими учасниками бюджетного процесу, які в законодавчому порядку створюються і наділяються правами регулятивного впливу виключно в бюджетній сфері. Іншими словами, без існування інституту бюджету в державі діяльність таких інституцій втрачає сенс. До таких, зокрема, відносимо: Рахункову палату України, Державну казначейську службу України, Комітет ВРУ з питань бюджету, Державну фіскальну службу України, Державну фінансову інспекцію України та ін.

Структурні й інфраструктурні інституції в ході реалізації бюджетного процесу взаємодіють у рамках установлених інституційних обмежень, що охоплюють як заборону інституційним одиницям здійснювати певну діяльність, так і умови, за яких їм надаються відповідні бюджетні повноваження, і являють собою сукупність формальних (інституційно-правове забезпечення) і неформальних обмежень (сформовані в суспільстві культурні, моральні норми й соціальні цінності, вироблені стереотипи суспільного мислення). При цьому останні є базисом (основою) перших та водночас доповнюють їх [6].

Характеризуючи інституційно-організаційне забезпечення, необхідно зазначити, що всі інституції бюджетних відносин, якими визнаються органи і посадові особи, наділені бюджетними повноваженнями.

Найвищим інституційним органом у питаннях організації бюджетного процесу є Верховна Рада України. Особливістю українського парламенту як органу законодавчої влади є його виключність як єдиного органу законодавчої влади у державі, універсальність у системі органів державної влади, що зумовлена насамперед унітарним характером державного устрою нашої країни, внутрішньою структурою Верховної Ради. Інституційна роль Верховної Ради України беззаперечно є провідною на всіх стадіях бюджетного процесу, оскільки ця інституція здійснює контроль за дотриманням бюджетного законодавства.

Ключовою інфраструктурною інституцією, яка несе відповідальність за складання проекту закону про Державний бюджет України, визначає основні організаційно-методичні засади бюджетного планування, що використовуються для підготовки бюджетних запитів і розроблення проекту Державного бюджету України та прогнозу Державного бюджету України на наступні за плановим два бюджетні періоди є Міністерство фінансів України.

Що стосується структурних інституцій, то на стадії контролю, підготовки та розгляду звіту про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього визначальною є роль Рахункової палати України, яка є «постійно діючим органом зовнішнього державного фінансового контролю, що буде свою діяльність на основі принципів законності, плановості, об'єктивності, незалежності та гласності». Контрольні повноваження цієї структурної інституції конкретизуються у ст. 62 БКУ, де встановлено, що вона «готує та подає Верховній Раді України висновки про використання коштів Державного бюджету України з оцінкою ефективності такого використання, а також пропозиції щодо усунення порушень, виявлених у звітному бюджетному періоді, та вдосконалення бюджетного процесу загалом».

Забезпечення бюджетної безпеки та фінансово-платіжної системи України й ефективне управління ресурсами єдиного казначейського рахунку для своєчасного та в повному обсязі виконання видаткової частини бюджету – це стратегічна місія діяльності Державної казначейської служби України. Цю інституцію ми відносимо до структурних, адже вона входить до системи органів виконавчої влади й утворюється для реалізації державної політики у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів.

Існує проблема інституційно-організаційного забезпечення бюджетного контролю на всіх стадіях бюджетних відносин, на нашу думку, полягає в площині налагодження парламентського й урядового контролю з узгодженням дій з місцевими органами державної влади і спеціальними органами державного фінансового контролю. Принциповим завданням, яке потребує розв'язання залишається розмежування контрольних повноважень законодавчої та виконавчої влади відповідно до їх функцій в управлінні державою.

В процесі дослідження виявлено і наявність інституційних деформацій, які визначаються тим, що інституційні форми, які не відповідають функціональній природі інститутів мають деструктивний вплив на інституційну систему в цілому. Деформації окремого секторального сегменту в інституційній структурі можуть перенестися і на інші її елементи. Наявні деформації мають деструктивний характер та знижують ефективність впливів окремих норм, що негативно позначається безпосередньо на функціонуванні бюджетного процесу та призводить зменшення безпечного рівня й до погіршення найважливіших бюджетних показників, серед яких доходи й видатки державного бюджету.

Література

1. Буркальцева Д.Д. Інституціональне забезпечення економічної безпеки України: монографія / Д.Д. Буркальцева. – К. : Знання України, 2012. – 347 с.

2. Комітет Верховної Ради України з питань бюджету / Офіційний сайт – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://budget.rada.gov.ua/kombjudjet/control/uk/publish/article?art_id=44997&cat_id=44826.

3. United Kingdom HM Treasury [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hm-treasury.gov.uk/>.

4. Про Стратегію розвитку системи управління державними фінансами: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.08.2013 р. № 774-р/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

5. Міністерство фінансів України. // Офіційний веб-портал. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.

6. Онищенко С.В. Бюджетний процес в Україні: стан та проблеми інституційного забезпечення: [монографія] / З. С. Варналій, Т. В. Бугай, С. В. Онищенко. – Полтава: ПолтНТУ, 2014. – 271 с.

7. Чугунов І. Я., Лисяк Л. В. Бюджетна система в інституційному середовищі суспільства / Фінанси України. – 2009. – № 11(168), С. 3-11.

ІНФОРМАЦІЙНА ПІДТРИМКА ПРИЙНЯТТЯ СТРАТЕГІЧНИХ РІШЕНЬ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

А.Ю. Білоусова, кандидат економічних наук

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава, Україна

Забезпечення економічної безпеки підприємства виходить з сукупності прийнятих управлінських рішень щодо сукупності дій певного характеру та ресурсного забезпечення їхнього виконання.

Прийняття управлінських рішень із заданими характеристиками у будь-якій сфері діяльності підприємства неможливе без відповідної інформаційної підтримки. Не є винятком і безпекозабезпечувальна діяльність підприємства.

Особливо важливою є роль інформаційної підтримки у прийнятті стратегічних рішень щодо забезпечення економічної безпеки підприємства. Саме стратегічний рівень у забезпеченні економічної безпеки підприємства сьогодні опрацьований найменше.

Створення інформаційної підтримки у прийнятті оперативних та стратегічних рішень щодо забезпечення економічної безпеки підприємства є важливою функцією системи економічної безпеки підприємства. Адже система економічної безпеки підприємства по суті є інформаційною, в ній відбувається рух інформації, її оброблення та форматування.

У формуванні інформаційної підтримки прийняття стратегічних рішень щодо забезпечення економічної безпеки підприємства доцільно використати інструментальний підхід. Застосування інструментального підходу дозволяє вибрати інструменти формування інформаційної підтримки прийняття стратегічних рішень щодо забезпечення економічної безпеки підприємства відповідно до потреб системи економічної безпеки і визначити джерела інформації для посадових осіб, що приймають стратегічні управлінські рішення щодо забезпечення економічної безпеки.

Для реалізації інструментального підходу доцільно вибрати метод ключових запитань. Метод ключових запитань дозволяє визначити інструменти формування інформаційної підтримки прийняття стратегічних

рішень щодо забезпечення економічної безпеки підприємства. При його використанні акцент робиться виключно на пошуку відповідей на ключові запитання із застосуванням експертного методу, моделювання, дерева перебору варіантів та сценарного аналізу. Сукупність використовуваних інструментів пошуку відповіді на кожне запитання є однаковою та стандартизованою. Пропоноване застосування методу ключових запитань для використання інструментального підходу для вирішення завдання створення інформаційної підтримки прийняття стратегічних управлінських рішень стосовно забезпечення економічної безпеки підприємства передбачає, що для кожного запитання слід вибрати ті аналітичні інструменти, які дозволяють отримати відповідь на таке запитання. На відміну від традиційного застосування методу контрольних запитань при реалізації інструментального підходу відповіді на кожне запитання можуть суттєво варіювати.

Формою використання методу ключових запитань є кортеж елементів формування інформаційної підтримки прийняття стратегічних рішень щодо забезпечення економічної безпеки підприємства. Всі елементи кортежу тісно пов'язані, причому, тип зв'язку між ними відповідає зв'язку "декілька" - "декілька".

Після визначення всіх елементів кортежу формування інформаційної підтримки прийняття стратегічних управлінських рішень щодо забезпечення економічної безпеки підприємства зводиться до послідовного використання вибраних інструментів й формування сукупності відповідей, тобто створення інформаційної підтримки спрощується внаслідок адекватної формалізації й визначення всіх необхідних елементів для формування відповідей на поставлені запитання. Пропонований порядок формування інформаційної підтримки з використанням методу ключових питань можна застосовувати на будь-якому підприємстві.

Використання методу ключових питань у формуванні інформаційної підтримки прийняття стратегічних управлінських рішень щодо забезпечення економічної безпеки підприємства дозволяє забезпечити максимальну гнучкість в її побудові.

Використання кортежної форми для формування інформаційної підтримки прийняття стратегічних управлінських рішень щодо забезпечення економічної безпеки підприємства з використанням методу ключових питань потребує кваліфікації, досвіду виконавців, аналітичних здатностей та економічних знань. На актуальні для економічної безпеки підприємства запитання його працівники можуть достатньо легко надати відповіді, знаючи особливості діяльності підприємства, його поточну ситуацію, фінансові результати, реальні та потенційні загрози діяльності

тощо. А ось запропонувати інструменти для забезпечення економічної безпеки працівники підприємства здатні не завжди.

Інформаційну підтримку прийняття стратегічних управлінських рішень щодо забезпечення економічної безпеки підприємства неможливо сформувати "взагалі", а також зробити її всеохопною (хоча можна на засадах використаного інструментального підходу забезпечити її максимальну гнучкість). Вона повинна мати чітку цільову прив'язку до потреб користувачів інформації, які переважною мірою визначаються пріоритетами у забезпеченні економічної безпеки підприємства.

Пріоритетом у забезпеченні економічної безпеки підприємства є напрям безпекозабезпечувальної діяльності підприємства, на якому у перспективі пропонується зосередити його зусилля. Такими пріоритетами можуть бути зміцнення ринкової позиції, підвищення конкурентоспроможності підприємства та його продукції, посилення лояльності контрагентів підприємства, підвищення технічного та організаційного рівня виробництва тощо. Відповідно, для інформаційної підтримки стратегічних управлінських рішень за пріоритетами у забезпеченні економічної безпеки підприємства має бути зібрана, оброблена та оцінена максимально повно інформація. Адже лише за наявності якісної, тобто повної та достовірної інформації можуть бути прийняті стратегічні управлінські рішення щодо забезпеченні економічної безпеки підприємства, які будуть адекватні можливостям підприємства та стану його зовнішнього середовища. Саме тому у формуванні інформаційної підтримки прийняття стратегічних управлінських рішень необхідні пріоритети у забезпеченні економічної безпеки підприємства, для визначення яких мають використовуватися відповідні інструменти.

Після визначення пріоритетів у забезпеченні економічної безпеки підприємства можна переходити до формування інформаційної підтримки прийняття стратегічних управлінських рішень щодо забезпечення економічної безпеки підприємства. У формуванні такої підтримки знову ж таки пропонується використати метод ключових запитань, тобто відправною точкою у визначенні використовуваної інформації та її наповненні мають стати виділені об'єкти уваги у забезпеченні економічної безпеки та ключові для кожного об'єкта запитання, відповіді на які й послугують фундаментом інформаційної підтримки прийняття стратегічних управлінських рішень щодо забезпечення економічної безпеки підприємства.

Особливу увагу при формуванні інформаційної підтримки прийняття стратегічних управлінських рішень щодо забезпечення економічної безпеки підприємства слід приділити збору та накопиченню інформації про стан зовнішнього середовища підприємства, оскільки саме там виникає

більшість загроз діяльності підприємства і саме там знаходить реалізацію забезпечення економічної безпеки підприємства. Для цього пропонується сформувати інформаційну карту моніторингу зовнішнього середовища, у якій у стислій формі відображено важливу для забезпечення економічної безпеки підприємства інформацію. Інформаційну карту моніторингу зовнішнього середовища побудовано з використанням методології BSC.

СУТНІСТЬ ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

С.С. Голіков, аспірант

О.В. Красільник, аспірант

Київський національний університет ім. Т. Шевченка,
м. Київ, Україна

З моменту здобуття незалежності Україна була змушена майже з нуля будувати власну систему оподаткування, яка б опиралася на специфічні особливості розвитку процесів у сфері оподаткування та відповідала вимогам ринкових систем господарського регулювання. Нестабільність та недосконалість нормативно-правового забезпечення у сфері оподаткування, некритичне копіювання досвіду у сфері оподаткування розвинутих країн, низька культура платників податків призвели до формування в Україні заплутаної, складної, суперечливої та неефективної податкової системи.

Значне податкове навантаження стримує економічне зростання в державі, заважає притоку інвестицій в країну, ослаблює конкурентоспроможність вітчизняних підприємств. За даними статистики, частка податкових надходжень до ВВП в Україні у 2014 році склала 19,5%. При порівнянні з країнами – сусідами, рівень податкового навантаження у Білорусії – 16%, Польща – 17%, Росія – 15%, Болгарія – 18,1%. Проте у ринково розвинутих країнах рівень податкового тягаря досить високий: Німеччина – 26,5%, Швеція – 22%, Португалія – 23%, Данія – 35%. Всім цим країнам вдається успішно вирішувати проблеми соціально-економічного розвитку не зважаючи на високий рівень податкового навантаження. Таким чином, не слід шукати єдиного рецепту до вирішення проблем з оподаткуванням в Україні, існує багато податкових моделей, які дають змогу ефективно функціонувати економікам країн, в яких вони використовуються. Проте використання цих моделей може бути зовсім не підходящими для України, оскільки кожна країна має свою податкову культуру, історію, звички та особливості. Можна лише стверджувати, що рівень податкового тягаря в Україні значний. Збільшення тягаря у

майбутньому, шляхом запровадження нових податків, може створити і на сьогодні несприятливі умови для соціально-економічного розвитку, обсяги податкових надходжень можуть скоротитися та спричинити більш загрозливі наслідки для податкової безпеки держави.

Ефективна податкова реформа має вирішити наступні суперечності: забезпечити ефективне співвідношення між регуляторною та фіскальною функцією податків, підпорядковуватися податковій політики тим стратегічним планам довготривалого економічного зростання, які необхідні для структурно перебудови національної економіки держави, не перешкоджати конкуренції, забезпечувати більш справедливий розподіл доходів, не допускати подвійного оподаткування, забезпечувати адекватність розміру податків обсягу державних послуг тощо.

Значна частина вітчизняних та зарубіжних науковців займаються досліджуванням трансформаційних процесів в економіці, що пов'язані з податковою політикою держави [1, с.85-86]. Вивчення суті та фундаментальних характеристик податкової безпеки викликають немалий інтерес, адже по рівню податкової безпеки можна судити про податкову систему в цілому, аналізувати чи відповідає сума надходжень до бюджету інтересам держави, суб'єктів господарювання та суспільства загалом. Слід вітчизняних науковців слід відзначити О. Баранецьку [1], О. Барановського [2], Ю. Бережну [4], З. Варналія [3], Ю. Іванова [4], В. Іщенко [5], В. Задорожнього, В. Мартинюка, Ю. Полянської, А. Соколовську, серед зарубіжних авторів – О. Ареф'єва, В. Кашин [6], В. Пономарьова, І. Тимофєєву, Д. Тихонова та ін. Проте не зважаючи на значні дослідження податкової безпеки держави, все ж слід звернути більшу увагу на дослідження її фундаментальних сутності та особливостей забезпечення податкової безпеки.

Провівши дослідження сутності «податкової безпеки» можна помітити, що у науковці розуміють її як таку форму безпеки, яка має забезпечувати такі умови взаємодії держави, підприємницьких структур та особи, щоб був досягнутий принцип взаємної відповідальності суб'єктів господарювання. Складність дослідження даного терміну полягає в тому, що автори по різному визначають властивості даної категорії [5, с. 3-40]. По-перше, податкова безпека характеризує стан захисту інтересів платників та тих, хто розподіляє валовий внутрішній продукт через систему оподаткування. По-друге, це здатність системи вчасно виконувати свої функції та вчасно реагувати на будь-які зміни. По-третє, вміння та спроможність реагувати на ризики та небезпеки, ліквідувати, мінімізувати, приймати чи ігнорувати їх вплив на учасників податкової безпеки. З цього видно, що єдиного підходу поки що не існує на тлумачення поняття «податкова безпека». Одне з найбільш повних

визначень запропоноване українським науковцем Варналієм З., який тлумачить податкову безпеку як «забезпечення зростання ресурсного потенціалу для соціально-економічної стабільності та розвитку держави, збереження цілісності фінансової системи, протистояння внутрішнім та зовнішнім загрозам України» [3, с. 145-146].

Необхідно всесторонньо досліджувати даний економічний термін, а саме проаналізувати економічну, соціальну та правову природу його існування. Це дозволить ґрунтовніше дати характеристику поняття «податкова безпека», її характеристик та принципів функціонування.

Економічний аспект податкової безпеки полягає у ступені наповненості бюджету фінансовими ресурсами, на який впливає низка факторів: рівень розвитку економіки, приріст валового внутрішнього продукту, рівень інфляції, податкове навантаження на суб'єктів економіки, що залучені у відтворенні. Для більшого розуміння даного аспекту необхідно розібратися що означає ефективність податків, як визначається його рівень.

Теоретично система оподаткування не повинна заважати людям та суб'єктам господарювання розподіляти свій час та свої ресурси так, щоб це приносило їм максимальну вигоду. Податки, які задовольняють даній умові, називають нейтральними податками - тобто податками, що не підривають структуру споживчих витрат, виробництво в фірмах, що не штовхають індивідів і фірми до ухилення від сплати податків, не створюють зайвого податкового тягаря. Нейтральний податок не штовхає людину витратити більше своїх ресурсів на ділові відрядження, на медичну допомогу, зменшувати витрати на харчування та одяг тільки тому, що відрядження або медичні послуги, наприклад, не обкладаються податками, а одяг і продовольчі товари обкладаються. Податки не повинні змушувати людей і фірми витратити більше часу і грошей на пошуки інвестиційного докладання своїх ресурсів, що начебто знижує тягар податків.

Ефективність податків може бути розрахована шляхом співвіднесення витрат та результатів. Результатами можна вважати обсяг зібраних податків державою до бюджету, витратами – кошти на стягування цих податків. З іншої сторони, якщо платник сплатив велику суму податків, то це може спричинити зменшення активності у підприємців та інвесторів, або ж перехід бізнесу в тінь, що в подальшому призведе до зменшення податкових надходжень до бюджету [6, с. 6-8].

Правовий аспект полягає у процесі контролю за податковою системою, створивши умови для справедливого оподаткування суб'єктів суспільного відтворення та декларації умов у законах. Крім того, за допомогою регламентованих положень можна мінімізувати зловживання при процесі розподілу коштів бюджету. Проте через політично-економічні

кризові явища важко уникнути зловживань в наслідок того, що в українському законодавстві існує низка розбіжностей та складностей. Основними складностями є: суперечність двох видів обліку – бухгалтерського та податкового, різностороннє трактування розподілу на витрати та доходи об'єктів оподаткування, неясність схем підрахунку фінансового результату, єдиного соціального внеску, податку на прибуток, податку на додану вартість тощо. Як результат вищеперерахованих складностей ускладнюється процес декларування фінансових результатів суб'єктів господарської діяльності, з'являються шляхи умисного та так званого легального ухилення сплати окремих податків та зменшення загального обсягу надходжень до бюджету держави.

Соціальний аспект податкової безпеки полягає у ступені захищеності інтересів усіх суб'єктів господарювання – держави, підприємницьких структур та населення, шляхом справедливого оподаткування, податкових преференцій, сплати податків та розподілу податкових надходжень між суб'єктами фінансової системи. Має бути сформована так звана «податкова культура» та норми дисципліни, які забезпечить необхідний рівень податкової безпеки. Соціальна направленість податків має проявлятися через співвідношення прямого та непрямого оподаткування. При чому, пряме оподаткування має переважати, що знизить навантаження на самих споживачів, а в разі ефективних ставок податків ще й активізує виробництво в державі. Крім того, зібрані податки мають ефективно реалізовуватися для вирішення соціально-економічних завдань для задоволення інтересів як держави, так і населення.

Таким чином, лише завдяки стабільному розвитку економіки, суспільства та раціонального використання бюджетних коштів можна досягти необхідного рівня податкової безпеки, який задовольнить інтереси всіх економічних суб'єктів. Проте все це лише можливе при функціонуванні ефективної, дієвої та раціональної податкової системи [4, с.10].

Податкову безпеку слід також розглядати з позиції різних рівнів її забезпечення, адже під податковою безпекою слід розуміти такий стан податкової системи, який дозволяє гармонізувати процеси оподаткування та сплати податків при умові ефективного податкового менеджменту ризиками та загрозами, які можуть виникати в економіці, зі сторони виконавчих органів для того, щоб задовольнити інтереси економічних суб'єктів господарювання.

Податкова політика виступає одним з головних інструментів побудови ефективної та дієвої системи оподаткування, основним завданням якої є наповнення бюджету достатнім обсягом платежів у вигляді податків, ефективне їх використання, створення умов для входження у світове

співтовариство [8, с. 149-152]. Державі завжди нелегко приймати правильні рішення, тому необхідне активне використання індикаторів податкової безпеки, що полягає у їх розрахунках, подальшому аналізі та використанні цих даних для побудови прогнозів основних показників податкової системи. Правильно та своєчасно розраховані індикатори дадуть можливість мати на руках реальні цифри по економічному розвитку країни.

Досі не існують юридичних норм до визначення індикаторів податкової безпеки, тому доцільно скористатися Методикою розрахунку рівня економічної безпеки. Також слід розділити індикатори для деяких категорій суб'єктів податкової системи: міжнародна податкова безпека, державна податкова безпека та податкова безпека суб'єкта господарювання. Запропоновані індикатори податкової безпеки залежно від категорії податкової безпеки подані у табл. 1.

Таким чином, в таблиці можемо побачити основні індикатори податкової безпеки, основними з яких є ефективність реалізації функції податків, юридичний характер відносин з оподаткування, рівень тінізації економіки та податкової культури. Одним з провідних індикаторів є рівень податкового навантаження на платників податків, який показує як впливають податки та збори як окремих суб'єктів господарювання, так і на економічний стан держави.

Податкова безпека тісно пов'язана з рівнем податкової культури, яка проявляється у дотриманні всіма суб'єктами податкових правовідносин законів та інших нормативно-правових актів, вчасність та правильність сплати податків, знання законів, своїх прав та обов'язків, довіра до держави та у її ефективному перерозподілі зібраних податків та зборів [7, с. 13-17]. Саме довіра та взаємна співпраця між усіма суб'єктами податкових правовідносин дасть поштовх до розвитку податкової культури, що є засадою докорінних змін у податковій політиці держави, побудові ефективної національної економіки та забезпеченні надійної податкової безпеки України.

Таблиця 1.

Основні індикатори податкової безпеки України

Категорії податкової безпеки	Основні індикатори
Міжнародна податкова безпека	1. ступінь гармонізації податкових систем інших країн; 2. чіткість та зрозумілість системи оподаткування іноземцю.
Державна податкова безпека	1. рівень тінізації економіки; 2. рівень перетоку капіталу за кордон; 3. рівень податкової культури; 4. простота податкового контролю;

	5. ефективність розподілу зібраних бюджетних коштів; 6. обсяг штрафних санкції за несвоєчасну сплату податків; 7. стабільність податкового законодавства; 8. рівень дотацій платникам податків; 9. співвідношення витрат на збір податків та фактичних надходжень від них; 10. ефективність реалізації функції податків; 11. рівень довіри до державних органів.
Податкова безпека суб'єкта господарювання	1. рівень податкового навантаження; 2. рівень податкового прогнозування; 3. кількість перевірок підприємств на рік; 4. дієвість податкового менеджменту; 5. зрозумілість законодавства.

Джерело: авторська розробка

Проте, не дивлячись на проведення реформ у податковій системі, стан податкової безпеки ще перебуває нестабільним через дію певних ризиків, зокрема основними з яких слід вважати:

1. нестійке зростання економіки, надмірно висока чутливість від зовнішніх факторів;
2. низка недоліків у податковій системі, неефективне адміністрування податків та контроль за використанням бюджетних коштів;
3. високий рівень тінізації економіки, у 2015 році рівень тінізації сягнув 47%;
4. монопольна власність над стратегічними підприємствами у стратегічних галузях економіки іноземними компаніями;
5. малоефективність захисту національного ринку від іноземної недобросовісної конкуренції продукцією;
6. відсутність науково-технічного прогресу та достатнього інвестування в економіку.

Висновок. Формування ефективної податкової політики, шляхом вибору найефективнішого варіанта сплати податкових платежів може зміцнити податкову безпеку. Для забезпечення ефективного розвитку економіки України необхідно дотримуватися вимог відповідності елементів податкової безпеки вимогам національної безпеки. В умовах мінливості політико-економічної ситуації в країні, необхідно на регулярній основі досліджувати ефективність методів, способів та інструментів забезпечення податкової безпеки держави.

Крім того, досить відчутною є необхідність розробки та ухвалення Концепції податкової безпеки України, що буде містити пріоритети, цілі та завдання, шляхи забезпечення податкової безпеки держави. Без неї важко

буде реалізовувати ефективний соціальний та економічний розвиток держави. Тому перспективою у подальших дослідженнях з цієї тематики має бути саме розробка Концепції податкової безпеки, що допоможе зв'язати інтереси держави та суб'єктів господарювання.

Література

1. Баранецька О. Національні інтереси України в сфері фіскальної безпеки / О. Баранецька // Наука молода. – 2008. – № 9. – С. 83-87.
2. Барановський О.І. Основи економічної і фінансової безпеки економічних агентів: монографія. – К.: УБС НБУ, 2014. – 831 с.
3. Варналій З.С. Економічна безпека: навчальний посібник / за ред. З.С. Варналія // Знання. – 2009. – 647 с.
4. Іванов Ю.Б. Податкова безпека: сутність та умови забезпечення / Ю.Б. Іванов, Ю.В. Бережна // Економіка розвитку. – 2010. – № 2(54). – С. 9-11.
5. Іщенко В.В. Податкова складова фінансової безпеки держави / В.В. Іщенко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2012. - № 37. – С. 35-40.
6. Кашин В.А. Податкова система: як її зробити більш ефективною? / В.А. Кашин // Фінанси. – 2008. – № 10. – С. 5-9.
7. Коробов В.В. Фінансова безпека в системі державного фінансового контролю: автореф. дис. канд. ек. наук. : 08.00.10 / В.В. Коробов. – Іванов, 2010. – 18 с.

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ (НА ПРИКЛАДІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Р.Р. Білик, кандидат економічних наук, доцент

Черновецький національний університет імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна

Інвестиційна безпека регіону знаходиться під впливом низки чинників, окремі з яких можуть сприяти виникненню ризиків та їх переростанню у загрозу економічній безпеці, провокувати дестабілізацію економіки регіону [1, 2]. У Чернівецькій області такими чинниками є: зниження рівнів виробництва та скорочення обсягів інвестування, звуження внутрішнього ринку, зокрема продовольчого, скорочення науково-технічного потенціалу, погіршення промислового потенціалу, збільшення темпів спаду обсягів виробництва у сфері машинобудування, легкій промисловості, наукоємних галузях, високий рівень безробіття та інтенсивні міграційні процеси, виникнення та накопичення екологічних проблем, значний рівень техногенного навантаження на економіку і

зниження рівня сприйнятливості та стійкості природного середовища, нестабільність фінансового забезпечення регіону та відсутність реальних шляхів його покращення у короткостроковому періоді, неможливість акумулювати внутрішні фінансові ресурси, зміна або і втрата зовнішнього ринку.

Перелік цих чинників демонструє широту загроз, які можуть дестабілізувати становище і знизити рівень як економічної, так і її складової – інвестиційної безпеки. Продовжує згортатися виробництво, особливо в експортних галузях (зокрема, у деревообробному комплексі), збільшується експорт сировини і скорочується експорт наукоємної і високотехнологічної продукції, що разом скорочує обсяг валютних надходження і можливість оновлення основних фондів. До цих чинників слід додати нерациональне використання кредитів та отриманої допомоги, що зменшує привабливість інвестиційного середовища для зовнішніх та внутрішніх інвесторів. До позитивних рис Чернівецької області у сфері зовнішньої торгівлі слід віднести додатне сальдо зовнішньоторгівельного балансу загалом і окремо по торгівлі товарами та послугами. До позитивних рис інвестиційної діяльності можна віднести незначне скорочення обсягів інвестування у 2015 році порівняно з попереднім, причому обсяг капітальних інвестицій за окремими видами економічної діяльності навіть збільшився.

Інвестиційна безпека регіону залежить від рівня диверсифікованості джерел надходжень інвестиційних ресурсів та рівня диверсифікованості галузей і сфер вкладання інвестиційних ресурсів. Для оцінки стану інвестиційної безпеки Чернівецької області проаналізуємо обсяги залучення прямих іноземних інвестицій та здійснених капітальних вкладень.

В економіку області станом на 1 жовтня 2015 року було залучено прямих іноземних інвестицій на 12,6% менше за показник станом на 1 січня 2015 року, і їх обсяг складав 59974,5 тис. дол. США. Зниження показників прямих іноземних інвестицій відбулося у всіх сферах економічної діяльності. У розрахунку на одну особу обсяг прямих іноземних інвестицій становив 66,2 дол. За січень-вересень 2015 року іноземними інвесторами було вкладено 1251,8 тис. дол., вилучено 4217,0 тис. дол. Зменшення вартості акціонерного капіталу внаслідок переоцінки, утрат та перекваліфікації становило 5706,8 тис. дол., у т.ч. за рахунок курсової різниці – 5705,6 тис. дол.[3]¹

З початку періоду інвестування прямі іноземні інвестиції надходять з

¹ Тут і далі дані по прямих іноземних інвестиціях з джерела: Прямі інвестиції у січні-вересні 2015 року 2015 року. Експрес-випуск Головного управління статистики у Чернівецькій області № 249 від 17 листопада 2015 року [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.cv.ukrstat.gov.ua/>

43 країн світу, найбільшими інвесторами зі спільною часткою понад 89% є Нідерланди, Великобританія, Туреччина, Румунія, Італія, Ізраїль, Віргінські острови (Британія), Франція, Німеччина, Кіпр, Естонія, Чехія. За цей же період із країн ЄС внесено прямих інвестицій (акціонерного капіталу) на суму 45399,7 тис., а з інших країн – 14574,8 тис. дол., що складає відповідно 75,7 та 24,3% від загально обсягу прямих іноземних інвестицій.

Стан вкладення прямих іноземних інвестицій у більшість галузей економіки Чернівецької області у розрізі окремих країн складає конфіденційну інформацію, відповідно до Закону України «Про державну статистику», тому ми можемо говорити лише про загальні обсяги вкладень в ту чи іншу галузь. Так, станом на 1 жовтня 2015 року найбільшу зацікавленість у інвесторів в господарстві Чернівецької області викликали промисловість (50,7% загального обсягу прямих іноземних інвестицій), зокрема переробна (46,6%), сільське, лісове та рибне господарство (17,2%), оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів та мотоциклів (12,7%), операції з нерухомим майном (10,9%). Низькими є показники залучення прямих іноземних інвестицій у галузі добувної промисловості та розробки кар'єрів (3,2), будівництво (3,1), діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування (2,0), тимчасове розміщування й організація харчування (1,7). Менше 1% загального обсягу надходить до галузей водопостачання, каналізації, поводження з відходами; сфери транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності; інформації та телекомунікації, охорони здоров'я та надання соціальної допомоги.

За період з 1 січня по 1 жовтня 2015 року знизилися як обсяги, так і частка прямих іноземних інвестицій до галузей транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності (з 5599,8 тис. дол., що складає 8,2%, до 144,7 (0,2%)), тимчасового розміщування й організації харчування (з 1409,8 (2,1) до 1043,7 (1,7)), охорони здоров'я та надання соціальної допомоги (з 531,0 (0,8) до 409,8 (0,7)). За іншими галузями спостерігалось зростання як обсягів інвестицій, так і їх часток у загальному обсязі прямих іноземних інвестицій. Позитивно, що значним є обсяг інвестицій до сільського, лісового та рибного господарства, що свідчить про значний конкурентний потенціал цієї сфери з огляду на поступове відкриття ринків ЄС, починаючи з 2016 року. Традиційно високою є частка інвестицій до галузі операцій з нерухомим майном, яка є сферою із можливістю швидкого отримання прибутку. Можна сказати, що галузевий розріз прямих іноземних інвестицій у Чернівецькій області відтворює певною мірою ситуацію в цілому по країні.

Ситуація у сфері капітальних інвестицій у Чернівецькій області у січні-вересні 2015 року складалася наступним чином.

За рахунок усіх джерел фінансування освоєно 1234,4 млн. грн. капітальних інвестицій, що на 1,6% менше, ніж у відповідний період минулого року. Зниження обсягів інвестування відбулося у фінансовій та страховій діяльності, діяльності у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування, наданні інших видів послуг.

Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності розподіляються достатньо нерівномірно. Найбільша частка (50,8%) припадає на сферу будівництва. Будівельними організаціями та фізичними особами-забудовниками освоєно 627,6 млн. грн. капітальних інвестицій. На сферу сільського господарства, лісового та рибного господарства припадає 16,3% (201804 тис. грн.), з них на сільське господарство та мисливство – 14,6%, на сферу промисловості – 12,8% (158043 тис. грн.), з них на переробну – 6,9%, постачання електроенергії, газу та кондиціонованого повітря – 5,6%. На сферу державного управління й оборони; обов'язкового соціального страхування припадає 9,7% (120083 тис. грн.). Частка інших галузей не перевищує 4%, зокрема на оптову, роздрібну торгівлю та ремонт припадає 3,3%, на діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування – 2,1%. Такий розподіл говорить про критичну нестачу капітальних інвестицій до сфери нематеріального виробництва і сфери послуг [3].

У сфері залучення прямих іноземних інвестицій в економіку Чернівецької області складаються наступні загрози. Можливою є подальша концентрація інвестиційних ресурсів у великих міста та найбільш розвинених районах, що здатне призвести до стагнації всіх інших регіонів. В економічному розрізі значний обсяг інвестицій зосереджено у переробній промисловості. Натомість у добувній промисловості та розробці кар'єрів сконцентрована низька частка інвестицій, що з огляду на значні поклади цінних будівельних матеріалів в області може стати значним резервом для залучення інвестицій. Так само незначними є обсяги інвестицій у сфері будівництва та транспорту, наданні послуг зв'язку, що не дозволяє у повній мірі розвиватися цим галузям, формувати та реалізувати великі капітальні проекти, розбудовувати транспортні коридори, розвивати транскордонне співробітництво. Занизькими є обсяги інвестиційних ресурсів у будівництві, що перешкоджає інтенсифікації розвитку господарського комплексу регіону. Можна сказати, що територіальне розміщення прямих іноземних інвестицій та галузевий розподіл є не диверсифікованими, що перешкоджає рівномірному насиченню ресурсами територій.

У сфері капітальних інвестицій складаються такі загрози, як переважання інвестицій до галузей, що здатні давати значний прибуток у короткий часовий період, нестача інвестицій у добувній промисловості та розробці кар'єрів, торгівлі, транспорті, операціях з нерухомістю, фінансовій

та страховій діяльності. Такі загрози призводять не тільки до ризиків відсутності фінансування вказаних сфер діяльності, але і до поступового занепаду цих сфер.

Натомість надзвичайно великою є частка капітальних інвестицій у сфері будівництва, що є стимулом для розвитку економіки області. До позитивних рис слід віднести те, що значною є частка інвестицій у сільському, лісовому та рибному господарстві, переробній промисловості.

Результати підвищення рівня інвестиційної безпеки в області стануть більш відчутними за наявності деяких інституційних передумов: вільного переливу капіталу та робочої сили між територіями, зацікавлення суб'єктів господарювання у фінансуванні соціальної сфери через надання пільг в оподаткуванні. Пожвавлення економічного розвитку з необхідністю відобразиться і на наповненості місцевих бюджетів, що у свою чергу спричинить акумулювання коштів і їх вкладення в інвестиційні проекти.

Аналіз динаміки інвестиційної діяльності у Чернівецькій області дає можливість зробити наступні висновки. У січні-вересні 2015 році спостерігалось зниження обсягів інвестування за капітальними вкладеннями та прямими іноземними інвестиціями порівняно з відповідним періодом 2014 року, причому останніх – більшими темпами (зниження на 1,6% проти 12,6%). У розрізі прямих іноземних інвестицій зниження обсягів інвестування відбулося за всіма видами економічної діяльності. Інвестиційні ресурси надходили переважним чином до галузей матеріального виробництва, з них найбільше – до переробної промисловості, сільського, лісового та рибного господарства. До сфери нематеріального виробництва та сфери послуг надходила незначна частина інвестиційних ресурсів, що відображається і на низьких показниках виробництва у цих сферах, і на незначній питомій вазі цих сфер в структурі та обсягах зовнішньої торгівлі. Сфера нематеріального виробництва не стала предметом інтересу закордонних інвесторів, і так само капітальні вкладення спрямовувалися до цієї сфери у мінімальних обсягах. Є суттєва відмінність в інвестуванні будівництва: частка капітальних інвестицій становить понад 50% в обсязі капітальних інвестицій, а прямих іноземних не досягає і 1% у структурі прямих іноземних інвестицій.

У внутрішньому територіальному розрізі інвестиційні ресурси концентруються нерівномірно, однак більша нерівномірність спостерігається за розподілом капітальних інвестицій, де частка м. Чернівці переважає 45%, а частки інших територій не перевищують 10%. До п'ятірки найбільших країн-інвесторів в економіку Чернівецької області належать: Нідерланди, Велика Британія, Туреччина, Румунія, Італія, і загалом з країн ЄС в економіку області внесено 75,7% від загального обсягу по області, що свідчить про значний ступінь економічних зв'язків з країнами ЄС.

Нами було виявлено наступні загрози в сфері інвестиційної діяльності: переважання інвестицій до галузей, які здатні давати значний прибуток у короткий часовий період, нестача інвестицій до галузей добувної промисловості та розробки кар'єрів, транспорту, торгівлі, а також до галузей нематеріального виробництва та сфери послуг, що загрожує стагнацією цих галузей.

Тому, необхідно вжити низку заходів по збільшенню обсягів інвестування, зокрема, щодо розширення сфери державного замовлення, використання механізмів державно-приватного партнерства, забезпечення рівномірного розподілу державних інвестицій, пропаганда інвестиційної привабливості територій та проведення заходів із залучення інвесторів – економічних форумів, ярмарків інвестиційних пропозицій. Визначено перспективні сфери для залучення інвестиційних ресурсів – розвиток туризму та народних промислів, інвестування прибуткових економічних суб'єктів, вкладення інвестицій у розробку родовищ корисних копалин та прокладання транспортних шляхів.

Пошук органами місцевого самоврядування власних можливостей збільшення інвестиційних потоків сприяє їх економічному зростанню. Інвестиційна діяльність як один із чинників поживлення економічного розвитку у регіонах та забезпечення їх економічної безпеки потребує цілеспрямованого впливу, зокрема на створення розширення числа об'єктів інвестування на окремих територіях, оскільки однією з основних проблем в інвестиційній сфері області ми бачимо територіальну нерівномірність в їх розподіленні. Інвестиційна діяльність підприємств має спрямовуватися на недопущення зупинки вже діючих проектів, залучення нових інвесторів, збільшення обсягів державного замовлення, використання державно-приватного партнерства у реалізації довгострокових капітальних проектів, забезпечення рівномірного розподілу державних інвестицій та прямої участі держави у наданні інвестиційних гарантій для технічного переоснащення галузей, концентрації капіталовкладень в районах і галузях підвищеної конкурентоспроможності, поступового залучення слаборозвинених територій до господарського обороту в межах області з метою збереження галузей життєзабезпечення, соціальної і виробничої інфраструктури, так само як і наукоємного та високотехнологічного виробництва. Доцільно надавати інформаційні послуги, сприяти розвитку підприємництва, формувати умови для розширення сфери залучення приватних інвестицій.

Література

1. Герасимчук З.В. Інвестиційний потенціал регіону: методика оцінки, механізми нарощення: Монографія / З.В. Герасимчук, В.Р. Ткачук. – Луцьк: Надстиря, 2009. – 232 с.
2. Кириленко В.І. Інвестиційна складова економічної безпеки:

Монографія. - К.: КНЕУ, 2005. – 232 с.

Прямі інвестиції у січні-вересні 2015 року 2015 року. Експрес-випуск Головного управління статистики у Чернівецькій області № 249 від 17 листопада 2015 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.cv.ukrstat.gov.ua>.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА БАНКІВ

О.М. Бондаревська, асистент

К.В. Бутенко, студент

М.А. Іщенко, студент

Полтавський національний технічний університет імені Юрія
Кондратюка, м. Полтава, Україна

Економічну систему будь-якого суспільства як матеріальну базу національної безпеки забезпечують певні суб'єкти, у першу чергу ті, які здійснюють суттєвий вплив на формування ВВП. Важливе місце серед них займають суб'єкти фінансової системи країни, насамперед банки. Необхідно зазначити, що економічна безпека банку є актуальною не лише безпосередньо для банків, а також і для інших учасників ринкових відносин. Безумовно, в першу чергу цією проблемою опікуються власники банку та акціонери, що турбуються про розвиток свого бізнесу і несуть за нього матеріальну, моральну і соціальну відповідальність.

Безпека банку важлива також для клієнтури, що склалася навколо нього з постійних і нових юридичних осіб, а також аналогічної частини фізичних осіб, які є вкладниками, позичальниками кредитів і користувачами будь-яких банківських послуг. Банківська безпека актуальна і для партнерів по бізнесу, і особливо для банківського персоналу. З огляду на зазначене, можна стверджувати, що безпеку банківської діяльності слід розуміти, передусім, як: безпеку банку як організації; безпеку банківського персоналу; безпеку банківських операцій.

Забезпечення безпеки банків досягається через виконання відповідних завдань, зокрема [3]:

- захист законних інтересів банку та його співробітників;
- виявлення внутрішніх, зовнішніх причин і умов, які можуть спричинити матеріальну, моральну та іншу шкоду банку, його працівникам, клієнтам і акціонерам, перешкоджати їх нормальній діяльності;
- профілактика та попередження правопорушень і злочинних посягань на власність і персонал банку;

- своєчасне виявлення реальних і потенційних загроз банку, оперативне реагування елементів його структури та вжиття заходів для нейтралізації небезпеки;
- виявлення та формування причин і умов, сприятливих для реалізації банком своїх основних інтересів;
- виховання та навчання персоналу банку з питань безпеки;
- послаблення шкідливих наслідків від дій конкурентів або злочинців, що призводять до погіршення стану безпеки банку;
- збереження й ефективне використання фінансових, матеріальних та інформаційних ресурсів банку.

З позиції різних агентів ринку економічна безпека банку є комплексним відображенням ступеню його надійності як партнера у будь-яких економічних відносинах за певний проміжок часу. З позиції власне банку під економічною безпекою слід розуміти захищеність його потенціалу від негативної дії зовнішніх і внутрішніх чинників, прямих чи непрямих загроз, а також здатність суб'єкта до відтворення.

Слід зазначити, що економічна безпека банків є інструментом для досягнення їх комерційної мети – збільшення прибутку, накопичення капіталу, захисту їх різноманітних інтересів, а також укріплення позицій на ринку банківських послуг.

Забезпечення безпеки банківських операцій носить, як правило, комплексний характер і залежить від ефективного й грамотного використання їх технологій, а також формування та активного застосування заходів захисту. Враховуючи, що в загальному обсязі прибутку банків доходи від кредитних операцій складають більшу їх половину, ці операції підлягають найбільш серйозному захисту [2].

Таким чином, слід відмітити, що економічна безпека банків є інструментом для досягнення їх комерційної мети – збільшення прибутку, накопичення капіталу, захисту їх різноманітних інтересів, а також укріплення позицій на ринку банківських послуг. Головним критерієм оцінки системи економічної безпеки банку є стабільність економічного розвитку банку згідно з його планами і завданнями.

Безпека діяльності банківської установи проявляється через сукупність певних елементів, які формують систему безпеки банківської діяльності. Структура цієї системи зображена на рис. 1 [1].

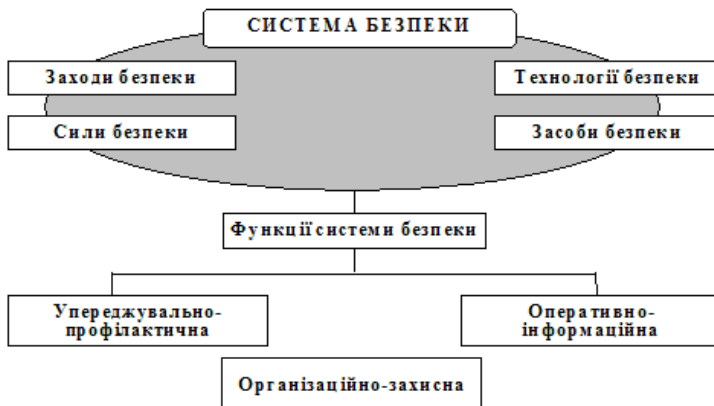
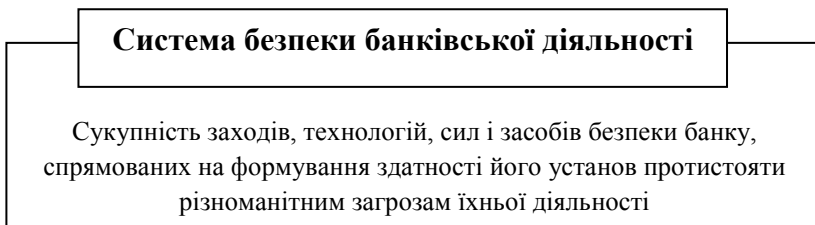

Рис. 1. Система безпеки банківської діяльності

Зі схеми видно, що система безпеки банківської діяльності має 4 основні складові: заходи безпеки, сили безпеки, технології безпеки, засоби безпеки.

Таким чином, безпека банків в Україні є досить актуальною для дослідження, особливо в умовах глибокої структурної фінансової кризи, яка охопила увесь світ і досить сильно вразила економіку нашої країни. Теоретичною основою гарантування економічної безпеки банків є правильне визначення досліджуваного поняття, усіх факторів які впливають на її стан. Поняття безпеки банку, зокрема економічної, є суперечливим, з огляду на його трактування різними дослідниками. Узагальнюючи усе вище згадане, варто зазначити, що безпечним станом діяльності банку можна вважати стан, за якого забезпечується економічний розвиток і стабільність діяльності банку, гарантований захист його ресурсів, здатність адекватно і без суттєвих втрат реагувати на зміни внутрішньої і зовнішньої ситуації. Загроз та небезпек, які здатні порушити ефективну діяльність банку надзвичайно багато. Джерелом виникнення цих загроз можуть бути, як внутрішнє, так і зовнішнє середовище існування банку. Поняття безпеки

банку може стосуватися як особистої безпеки його працівника, так і всього колективу установи. Це поняття є інтегрованим в усі види діяльності банку, потребує постійного контролю з боку державних органів влади і самої банківської установи. Головним в процесі здійснення заходів захисту банківської діяльності (загальних та спеціальних) є дотримання основоположних принципів та вимог банківської безпеки. Методологічною основою гарантування економічної безпеки банку є постійний моніторинг та оцінювання її стану за допомогою комплексного фінансового аналізу діяльності банку, його рейтингу та моделювання інтегрального показника безпеки.

Література

1. Барановський О.І. Банківська безпека: проблема виміру / О.І.Барановський // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ief.org.ua/Arjiv_EP/Baranovskyi106.pdf.
2. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: монографія / [А.О.Спіфанов, О.Л.Пластун, В.С.Домбровський та ін.]; за заг. ред. А.О.Спіфанова. – Суми: ДВНЗ УАБС НБУ, 2009. – 295 с.
3. Янішевська К.Д., Шелест М.В. Економічна безпека банку як складова економічної безпеки. Управління фінансово-економічною безпекою: матеріали науково-практичної конференції, 28 серпня 2009 року / Відп. за вип. А.М. Куліш. – Суми: СумДУ, 2009. – 108 с. – 6-76.

РАЗВИТИЕ ЭЛЕКТРОННОЙ КОММЕРЦИИ И ЕГО ВЛИЯНИЕ НА ЭКОНОМИЧЕСКУЮ БЕЗОПАСНОСТЬ ГОСУДАРСТВА

Г.И. Шепитко, аспирант

А.С. Крыгин, аспирант

Одесский Национальный университет имени И.И. Мечникова,
г. Одесса, Украина;

В.В. Лементарёв, аспирант,

Университет экономики и права «КРОК», г. Киев, Украина

С появлением сети Интернет, платёжных систем Интернет и развитием электронной коммерческой деятельности у теневой экономики, также, появились и развиваются новые аспекты. Коммерческая деятельность в сети Интернет сопровождается значительным снижением транзакционных издержек как издержек пользования рыночным механизмом по сравнению с традиционной деятельностью. В условиях электронной коммерции возникают новые возможности уклонения от налогообложения, от занижения налогооблагаемой базы до практически полного её сокрытия. Отставание «рамочных условий» регламентации

ведения бизнеса в сети Интернет от текущего момента и создаёт возможности сокращения затрат на ведение бизнеса, особенно транзакционных издержек. Эволюционным по форме и содержанию аспектом теневой экономики является использование платёжных систем Интернет, их денег, а также криптовалют.

Преимущества электронной коммерческой деятельности по сравнению с традиционной также обусловлено её высокой способностью адаптации к изменяющимся рамочным условиям бизнеса. В условиях развития электронной коммерции формируются новые возможности пользования рыночным механизмом в части экономии транзакционных издержек, что и оказывает самое существенное влияние на тенезацию этого сегмента деятельности и негативно воздействует на условия экономической безопасности [1;2]. Кроме сокрытия реальных объёмов деятельности - в условиях электронной коммерции имеет место искажение базы налогообложения, в частности по налогу на добавленную стоимость.

Электронная коммерческая деятельность охватывает существенный комплекс факторов, начиная от снижения транзакционных затрат и сокращения неэффективных звеньев в цепочке поставщиков и заканчивая возможностями получения дополнительных доходов всех участников, занятых на конкретном сегменте электронной коммерции, при участии их в системах B2B, B2C и др. Система электронной торговли обладает нелинейными свойствами и её поведение описывается негауссовыми законами [3, с.79; 4, с. 132].

В подобных системах возникают сверхсвойства или эмерджентные свойства, которые оказывают влияние на устойчивость системы и её управляемость, в частности создают дополнительные условия для реализации полной функции управления (ПФУ). ПФУ предполагает:

1. Опознание фактора среды.
2. Формирование стереотипа распознавания.
3. Формирование вектора целей.
4. Формирование целевой функции управления (ЦФУ), то есть концепции управления.
5. Организация структуры.
6. Организация контроля.
7. Поддержание работоспособности (или ликвидация) [5].

Очевидно, что необходимо исследовать сущностные характеристики электронного бизнеса, что предусматривает выполнение глубокого анализа понятия «интернет-бизнес-система», её составных элементов и взаимоотношений между ними, складывающихся по поводу создания и реализации конкретной стоимости.

Литература

1. Лементарьов В.В. «Можливості вдосконалення системи оподаткування в умовах електронної комерції». . Вісник ОДЕУ. Економічні науки. Випуск 18. – 2009 р. с. 107 – 113.
2. Лементарёв В.В. Изменение системы администрирования НДС и возможности детенизации экономики в кризисных условиях / И.Н. Семененя, В.В. Лементарёв, А.В. Карабанов // Новая модель экономического роста: теоретические конструкции и реальная политика. Доклады и тезисы участников IX Международной Кондратьевской конференции. Москва, 11 – 12 ноября 2014 г. МФК, ИЭ РАН. - С. 306 – 307.
3. Пригожин И., Стенгерс И. // Время, хаос, квант. К решению парадокса времени. – М.: 2000 – 240 с.
4. Пригожин И. Конец неопределенности. Время, хаос и новые законы природы. — Ижевск: НИЦ «Регулярная и хаотическая динамика», 2001. — С. 181.
5. Суперсистемы и тайна автосинхронизации. [электронный ресурс] – режим доступа: <http://tainy-upravleniya-chelovechestvom.ru/supersistemy-i-tajnaavtosinxronizaciya>.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ, СКЛАДОВІ, ЧИННИКИ ВПЛИВУ

О.М. Бондаревська, асистент

А.О. Гибало, студент

Ю.В. Огар, студент

Полтавський національний технічний університет імені Юрія
Кондратюка м. Полтава, Україна

Економічна безпека підприємства – відносно новий напрямок розвитку економічної науки. Необхідність її постійного забезпечення зумовлюється об'єктивно наявним для кожного суб'єкта господарювання завданням забезпечення стабільності функціонування і досягнення головних цілей своєї діяльності. Поняттю економічної безпеки підприємства та чинникам впливу на діяльність підприємства приділена увага в працях вітчизняних вчених, таких як: О.І. Барановський, І.О. Бланк, О.І. Захаров, П.Я. Пригунов, М. М. Ермошенко, В.С. Сідак, М.І. Камлик, В.М. Геєць, М.О. Кизим, Т.С. Клебанова, О.І. Черняк, Шкарлет С.М. та ін.

Економічна безпека підприємства – це такий стан ресурсів і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективне їх використання для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного та соціального розвитку, запобігання внутрішнім та зовнішнім

негативним впливам. Економічна безпека підприємства характеризується сукупністю якісних і кількісних показників, найважливішим серед яких вважається рівень економічної безпеки, який визначається станом використання корпоративних ресурсів за критеріями рівня економічної безпеки підприємства. Цей показник залежить від спроможності керівництва підприємства і спеціалістів (менеджерів) ефективно уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища.

З метою досягнення найбільш високого рівня економічної безпеки підприємство повинне проводити роботу по забезпеченню максимальної безпеки основних функціональних складових своєї роботи.

Функціональні складові економічної безпеки підприємства – це сукупність основних напрямів його економічної безпеки, що істотно відрізняються один від одного за своїм змістом [1].

Фінансова складова – одна з основних в системі економічної безпеки, як держави в цілому, так і окремого суб'єкта господарювання. Стабільність фінансово-економічного стану підприємства визначає його здатність до гнучкого реагування на зовнішню дію і постійність, саме успішного функціонування економічної системи.

Серед найбільш загальних показників економічної безпеки – результати економічної діяльності (здатність підприємства досягти поставленої мети й виконувати власну місію в стратегічному вимірі), продуктивність (співвідношення кількості виробленої продукції до кількості витрачених ресурсів) та ін. Найбільш конкретне уявлення про стан економічної безпеки надають такі характеристики: фінансова стабільність, платоспроможність, маневреність, ліквідність.

Основна ціль економічної безпеки підприємства (ЕБП) – забезпечення економічної безпеки підприємства, досягнення стабільності свого функціонування і створення перспектив росту для виконання цілей бізнесу, що стоять перед кожним підприємством, відповідно до філософії бізнесу.

Отже, забезпечення стійкого функціонування підприємства в теперішньому часі та в майбутньому.

До основних функціональних цілей економічної безпеки належать:

- забезпечення високої фінансової ефективності роботи, фінансової стійкості та незалежності підприємства;
- забезпечення технологічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності технічного потенціалу того чи того суб'єкта господарювання;

- досягнення високої ефективності менеджменту, оптимальної та ефективної організаційної структури управління підприємством;
- досягнення високого рівня кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу, належної ефективності корпоративних НДДкР;
- мінімізація руйнівного впливу результатів виробничо-господарської діяльності на стан навколишнього середовища;
- якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства;
- забезпечення захисту інформаційного поля, комерційної таємниці і досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи всіх підрозділів підприємства та відділів організації;
- ефективна організація безпеки персоналу підприємства, його капіталу та майна, а також комерційних інтересів [4].

Головна мета економічної безпеки підприємства полягає в тому, щоб гарантувати його стабільне й максимально ефективне функціонування тепер та високий потенціал розвитку в майбутньому.

Елементи системи безпеки підприємства є одні з найбільш значимих елементів системи безпеки підприємства є механізм її забезпечення, який являє собою сукупність законодавчих актів, правових норм, рушійних мотивів та стимулів, методів, заходів, сил та засобів, за допомогою яких суб'єкт впливає на об'єкт для досягнення цілей безпеки та вирішення завдань. Найважливішим етапом забезпечення економічної безпеки підприємства (ЕБП) є стратегічне планування і прогнозування його економічної безпеки. На цьому етапі розробляється стратегічний план забезпечення ЕБП, проводиться оперативна оцінка рівня забезпечення і поточне тактичне планування ЕБП. На основі оцінки ефективності заходів по запобіганню збиткам і розрахунку функціональних і сукупного критеріїв ЕБП аналізується її рівень.

Система економічної безпеки характеризується матеріалізацією її предмету. Тому вона включає, як складові елементи, суб'єкти і об'єкти безпеки, нормативну базу, інститути, що її забезпечують, та засоби здійснення.

Суб'єктами економічної безпеки суспільства є:

- держава та державні установи;
- фірми, підприємства, організації, суспільні організації, політичні партії та рухи, які визначаються як юридичні особи;
- домогосподарства і окремі фізичні особи.

Об'єктами економічної безпеки є економічні системи в цілому і всі окремі елементи економічних систем:

- фактори виробництва;
- економічні відносини;
- організаційно-економічні механізми;
- економічна політика, господарче право, економічна культура, економічна етика тощо [3].

Для досягнення найбільш високого рівня економічної безпеки, підприємство повинне проводити роботу по забезпеченню максимальної безпеки основних функціональних складових своєї роботи, найважливішою з яких є фінансова складова. Стабільність і невразливість інформаційної, фінансової, технологічної, інших підсистем підприємства є запорукою надійної його захищеності. На мою думку, будь-які загрози економічної безпеки можуть бути відвернені, і ліквідована можливість виникнення збитків фінансовому положенню підприємств, якщо наявні корпоративні ресурси будуть спрямовані виключно на забезпечення економічної безпеки.

Література

1. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. – К., 2001.- 240с.
2. Ілляшенко С.М. Економічний ризик: навчальний посібник. – [2-ге вид., доп. і перероб.] /С.М.Ілляшенко. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 220с.
3. Козаченко Г.В., Пономарьов В.П., Ляшенко О.М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: Монографія. – К.: Лібра, 2003. – 280с.

ФІНАНSOVA БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА ЯК КЛЮЧОВА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

О.М. Бондаревська, асистент

Н.О. Мельниченко, студент

В.О. Ільченко, студент

Полтавський національний технічний університет імені Юрія
Кондратюка м. Полтава, Україна

Економічна безпека являє собою універсальну категорію, що відображає захищеність суб'єктів соціально-економічних відношень на всіх рівнях, починаючи з держави і закінчуючи кожним її громадянином.

Економічна безпека підприємства – це захищеність його діяльності від негативних впливів зовнішнього середовища, а також спроможність швидко усунути різноманітні погрози або пристосуватися до існуючих

умов, що не позначаються негативно на його діяльності. Зміст даного поняття містить у собі систему засобів, що забезпечують конкурентостійкість і економічну стабільність підприємства, а також сприяють підвищенню рівня добробуту робітників.

Отже, економічна безпека – це такий стан потенціалу підприємства, за якого гарантуються найбільш ефективно його використання, стабільне функціонування господарської системи, її подальший розвиток.

Серед функціональних складових належного рівня економічної безпеки фінансова складова вважається провідною та вирішальною, оскільки за ринкових умов господарювання фінанси є «двигуном» будь-якої економічної системи.

Фінансовою безпекою підприємства вважають такий фінансовий стан, який характеризується:

- збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, що використовуються підприємством;
- стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз;
- здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію його фінансових інтересів, місії та завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів;
- забезпечувати розвиток цієї фінансової системи [1].

На думку І.А. Бланка [2], провідну роль фінансової компоненти в загальній системі економічної безпеки підприємства визначають такі основні положення: фінансова діяльність продукує основну форму ресурсного забезпечення реалізації економічної стратегії підприємства; операції, пов'язані з фінансовою діяльністю підприємства, мають стабільний характер; фінансова діяльність відіграє пріоритетну роль в забезпеченні стабілізації економічного розвитку підприємства в цілому; фінансові ризики за своїми негативними наслідками належать до категорії найнебезпечніших. Фінансово-економічний стан підприємства характеризується ступенем його прибутковості та оборотності капіталу, фінансової стійкості й динаміки структури джерел фінансування, здатності розраховуватися за борговими зобов'язаннями.

Правильна оцінка фінансових результатів діяльності та фінансово-економічного стану підприємства за сучасних умов господарювання потрібна як для його керівництва і власників, так і для інвесторів, партнерів, кредиторів, державних органів. Фінансово-економічний стан підприємства цікавить і його конкурентів, але вже в іншому аспекті - негативному; вони зацікавлені в ослабленні позицій конкурентів на ринку.

- Про ослаблення фінансової складової економічної безпеки свідчать:
- зниження ліквідності підприємства;
 - підвищення кредиторської та дебіторської заборгованості;
 - зниження фінансової стійкості тощо.

На фінансову складову економічної безпеки підприємства впливають такі чинники:

- внутрішні негативні дії (неефективне фінансове планування та управління активами; малоефективна ринкова стратегія; помилкова цінова й кадрова політика);
- зовнішні негативні дії (спекулятивні операції на ринку цінних паперів; цінова та інші форми конкуренції; лобіювання конкурентами недостатньо продуманих рішень органів влади);
- форс-мажорні обставини (стихийне лихо, страйки, військові конфлікти) та обставини, наближені до форс-мажорних (несприятливі законодавчі акти, ембарго, блокада, зміна курсу валют тощо) [3].

Аналізуючи вище сказане, можна стверджувати, що фінансова складова як найважливіша у економічній безпеці потребує постійної уваги, покращення, підвищення її рівня, оскільки при негативних її результатах діяльність підприємства зазнає краху.

У ринкових умовах господарювання підприємство, як відкрита система, функціонує у складному зовнішньому середовищі, що характеризується нестабільністю та постійною динамікою. Саме тому, формування системи економічної безпеки суб'єктів господарювання має базуватися на виділенні провідної ролі фінансової складової, оскільки саме фінансові ресурси визначають можливі обсяги виробничо-господарської діяльності, конкурентоспроможність та незалежність підприємства і, безперечно, є обмежуючими щодо функціонування інших складових.

Література

1. Ортинський В.Л. Економічна безпека підприємств, організацій та установ / В.Л. Ортинський, І.С. Керницький, З.Б.Живко – К. : Правова єдність, 2012. – 544 с
2. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И.А.Бланк. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 784с.
3. Іванюта Т. М., Заїчковський А. О. Економічна безпека підприємства: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Т. М. Іванюта, А. О. Заїчковський – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 256 с.

МІСЦЕ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНОМУ РЕЙТИНГУ СПРИЙНЯТТЯ КОРУПЦІЇ

І.С. Буркова, магістрант

Т.П. Верещака, магістрант

Полтавський національний технічний університет ім. Ю Кондратюка,
м. Полтава, Україна

Однією з проблем сучасного українського суспільства є запобігання і подолання корупції, яка нині набула значного розмаху. Для успішної боротьби з нею важливого значення набуває її всебічне осмислення – з'ясування суті, причин виникнення, особливостей вияву та шляхів подолання.

У сучасному значенні поняття «корупція» розглядається як протиправна діяльність, що полягає у використанні посадовими особами своїх прав і можливостей з метою одержання особистої вигоди. У ст. 1 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» цей термін визначається як «використання особою наданих їй службових повноважень та пов'язаних з цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки / пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка / пропозиція чи надання неправомірної вигоди такій особі або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних з цим можливостей» [1].

Корупція характеризує основні соціальні процеси, які відбуваються в державі та суспільстві, у ній знаходять своє відображення найзначущіші для держави та суспільства проблеми. У корупції проявляється неефективність влади й економіки, недосконалість найважливіших державних та суспільних інститутів. У країнах, де корупція набуває значного поширення й істотно впливає на соціально-економічні процеси, вона із соціальної аномалії поступово перетворюється на правило й стає звичним способом розв'язання життєвих проблем, нормою функціонування влади й способом життя значної частини членів суспільства.

Корупція як соціальне явище існує в певних інституціональних рамках: на неї впливають економічні, політичні, правові, соціальні процеси. А вона, у свою чергу, впливає на економіку, політику, право, ідеологію, суспільну психологію тощо [3].

Ефективність боротьби з корупцією значною мірою залежить від визначення та врахування рівня корумпованості українського суспільства. Міжнародною організацією з вивчення прозорості (Transparency International) на підставі опитувань у більшості країн світу щорічно визначається Індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index) у

державному секторі управління за шкалою від 0 до 100 (0 означає, що країна має дуже високий рівень корупції, а 100 свідчить про те, що країна повністю позбавлена від неї). Жодна країна не позбавлена від корупції, а дві третини країн мають Індекс нижче 50, що свідчить про глобальний характер корупції. Динаміку зміни цього показника в Україні за останні 10 років подано на рис. 1, 2.

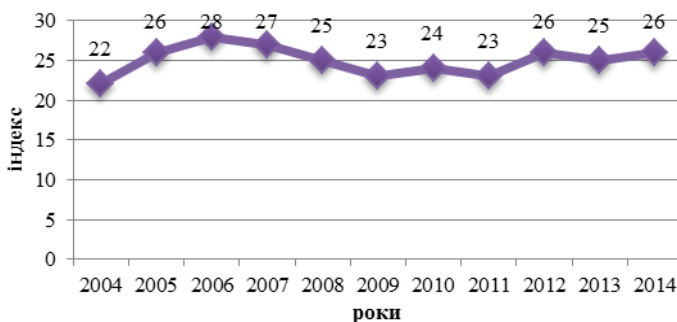

Рис. 1. Динаміка зміни Індексу сприйняття корупції в Україні

За результатами нового Індексу сприйняття корупції 2014 року від Transparency International Україна так і не пододала межу «корупційної ганьби». Отримавши лише один додатковий бал, в порівнянні з 2013 роком, Україна залишається в клубі тотально корумпованих держав [2].

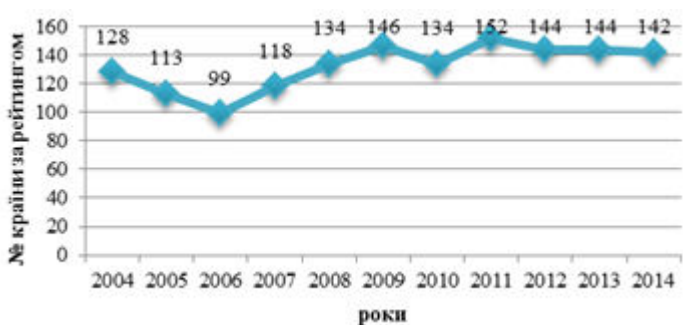

Рис. 2. Динаміка рейтингу України серед інших країн світу, за показником Індексу сприйняття корупції

Прикро, що, незважаючи на вжиті Україною останнім часом організаційно-правові заходи, прийняту цілу низку законів щодо запобігання та протидії корупції, масштаби її не зменшились.

26 балів зі 100 можливих і 142 місце зі 175 позицій – такі показники України в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index) від Transparency International. Україна вчергове опинилась на одному щаблі з Угандою та Коморськими островами як одна з найбільш корумпованих країн світу.

За результатами дослідження Індексу корупції, проведеного у 2014 р. Київським міжнародним інститутом соціології було встановлено показники рівня корупції по регіонах України. Результати дослідження засвідчили, що поширення корупції у 2014 р. у різних регіонах є вкрай нерівномірним. Інформація про Індекс корупції подана за 10-тибальною шкалою, де 0 балів означає максимальне поширення корупції, а 10 балів й майже повну її відсутність. Так, найбільший корумпованими в Україні у 2014 р. виявилися Одеська (4,0), Рівненська (4,1), Сумська (4,2), Запорізька (4,2) Вінницька (4,7) області та м. Київ (4,8).

Найменш корумпованими областями виявилися Луганська (7,5), Чернівецька (7,3), Житомирська (7,3) та Закарпатська (6,2).

Показовим є той факт, що максимальний та мінімальний рівні корупції спостерігаються саме в регіонах, які мають зовнішній кордон. Це дає підстави для висновку, що рівень корупції в Україні залежить не від будь-яких соціально-економічних відмінностей регіонів, а від реалізації на практиці державної антикорупційної політики в конкретному регіоні [4].

Такі невтішні результати, спричинені малопомітним поступом у руйнуванні корупційних схем, отриманих у спадок від всіх правлячих режимів часів незалежності України. Нещодавно прийняті закони поки не дали відчутних результатів у антикорупційній боротьбі, головним чином у зв'язку з відсутністю комплексної антикорупційної стратегії.

Література

1. Про засади запобігання та протидії корупції: Закон України від 07.04.2011 № 3206-VI, зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>

2. Офіційний сайт Transparency International [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ti-ukraine.org/>

3. Захарченко В.Ю. Удосконалення законодавства у сфері протидії корупції / В.Ю. Захарченко // Боротьба з організованою злочинністю та корупцією (теорія і практика). – 2013. – № 1(29). – С. 3-9.

4. Блистів Т.І. Корупція у сфері державного управління як загроза національній безпеці України (політичний аспект) / Т.І. Блистів, В.Т. Колесник, П.Я. Пригунов, К.В. Карпова // Наукові праці МАУП. – 2014. – № 43(4). – С. 11-24.

ЛІЗИНГОВА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ І ВПЛИВ ЇЇ ОБСЯГІВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ

Н.І. Волкова, кандидат економічних наук, доцент

Полтавський національний технічний університет імені Юрія
Кондратюка, м. Полтава, Україна

Банківська система є основним елементом вітчизняного господарства, її економічна безпека всебічно впливає на життєдіяльність суспільства загалом. Необхідність підвищення економічної безпеки банківської системи викликано двома причинами. По-перше, банківська діяльність затрагує інтереси великої кількості суб'єктів господарювання, по-друге, банки можуть впливати на економічні процеси в суспільстві. Від стану банківської системи держави залежить стійкість національної валюти, її купівельна спроможність, можливість здійснення державою своїх функцій.

В умовах фінансової кризи змінилось розуміння економічної природи банків, бо вони повинні не тільки акумулювати вільні фінансові ресурси, перерозподіляти їх між суб'єктами ринку з метою отримання прибутку, але мають зберігати певний запас фінансової міцності до системних ризиків. В зв'язку з вище зазначеним, виникає необхідність розвитку нових напрямків діяльності на ряду з традиційними операціями банків. Серед таких, на нашу думку, виступає лізингова діяльність. Перспективи та проблеми розвитку лізингової діяльності знайшли відображення у наукових працях Т. Майорової, Т. Галицької, А. Пересади, А. Герасимович, О. Вовчак, М. Крупки та інших. В той же час здійснення банками лізингових операцій в умовах фінансової кризи та вплив їх обсягів на економічну безпеку держави досліджено частково.

У сучасних умовах банк є невід'ємним суб'єктом лізингових відносин, виступаючи в ролі лізингодавця, лізингоодержувача, засновника, кредитора або ж фінансового агента лізингових компаній. У законі України "Про банки та банківську діяльність" зазначено, що банки можуть самостійно на підставі ліцензії НБУ здійснювати лізингові операції. Для банків надання лізингових послуг – доволі безпечна операція тому, що вона базується на принципах цільового використання кредиту і забезпечення його ліквідною заставою. Займаючись лізинговою діяльністю, банки отримують такі переваги: диверсифікація портфеля банківських послуг; знижуються кредитні ризики, бо предмет лізингу перебуває у власності банку; власна клієнтська база розширюється; конкурентні позиції на фінансовому ринку посилюються.

Про те, незважаючи на вищезазначені переваги, частка лізингових операцій у кредитному портфелі вітчизняних банків є досить незначною.

Така ситуація склалася з низки об'єктивних причин: банкам дозволено купувати предмети лізингу для подальшої передачі їх в лізинг лише за власні кошти; обсяг фінансових ресурсів відсутній в достатніх обсягах; податкові пільги для банків-лізингодавців відсутні.

Проаналізувавши ринок лізингу в Україні, можна зробити висновок, що вітчизняні банківські установи обрали інший варіант участі у лізинговій діяльності – створення відокремлених лізингових компаній. Дослідження ринку лізингу в Україні свідчить, що засновниками найпотужніших лізингових компаній України є саме банківські установи. Банк при створенні власної лізингової компанії вирішує одну з найважливіших проблем, з якою стикаються лізингові компанії в – пошук джерел фінансування для реалізації власних проєктів. Надаючи кредит дочірній лізинговій компанії, банк відкриває перед нею доступ до стабільного та довготермінового фінансування, при цьому остання отримує значну конкурентну перевагу, встановлюючи низький рівень вартості лізингових послуг та прискорює процес реалізації лізингових проєктів.

Створення власної лізингової компанії потребує від банківської установи мінімальних капіталовкладень, бо в Україні відсутні обмеження щодо мінімального розміру статутного фонду або організаційно-правових форм лізингових компаній, тому порядок їх заснування такий відповідає процедурі створення будь-якого господарського товариства. При цьому, лише великі банки мають змогу створювати лізингові компанії та їх фінансувати в подальшому, оскільки згідно з нормативами НБУ, банк може кредитувати одного позичальника на суму, яка не повинна перевищувати 25 % від власного капіталу. Коли ліміт вичерпується, банк та лізингова компанія вимушені створювати нові схеми фінансування: подрібнення дочірнього лізингового бізнесу і створення потім групи дочірніх лізингових компаній, випуск цінних паперів або організація синдикуваного кредитування.

Окрім фінансування, материнський банк підтримує лізингову компанію протягом усього терміну її діяльності, банк може частину своїх клієнтів "передати" лізинговій компанії зокрема з метою збільшення лізингового портфеля. Окрім того, банк може й сам бути клієнтом лізингової компанії. Зазвичай, це стосується угод фінансового лізингу при придбанні банківського обладнання, комп'ютерної техніки та автомобілів.

Банк може забезпечувати власну лізингову компанію й іншими послугами: розрахунково-касове обслуговування, перевірка службою безпеки потенційних лізингодержувачів, юридичний супровід тощо. Можна виділити такі переваги для банку від створення власної лізингової компанії: збільшення клієнтської бази, розширення власної інфраструктури,

збільшення доходів, окрім того, лізингова компанія стане надійним вкладником, партнером і позичальником банку на довготривалій термін.

Лізинг є надзвичайно цікавим та привабливим фінансовим механізмом для багатьох учасників економічних відносин, тому банки можуть створювати лізингові компанії спільно з іншими установами – консалтинговими, страховими компаніями, а також з виробниками предметів лізингу, що дасть змогу розділити ризики, які можуть виникнути впродовж лізингової діяльності, розширити клієнтську базу та покращити збутову і комунікаційну політику. Недоліками такої співпраці може бути неузгодженість політики ціноутворення, політики засновників щодо діяльності лізингової компанії, управління ризиками, контролем та складанням звітності. Зазвичай, такі лізингові компанії створюються всередині великих холдингів і фінансово-промислових груп, де банк є материнською компанією.

Як показує зарубіжна та вітчизняна практика, основне джерело фінансування лізингової діяльності - банківське кредитування. Лізинговим компаніям, зазвичай, не вистачає власних фінансових ресурсів, щоб швидко та ефективно розвиватися, тому вони змушені брати довгострокові кредити в банківських установах. Структура лізингових операцій в Україні наведена на рисунку 1.

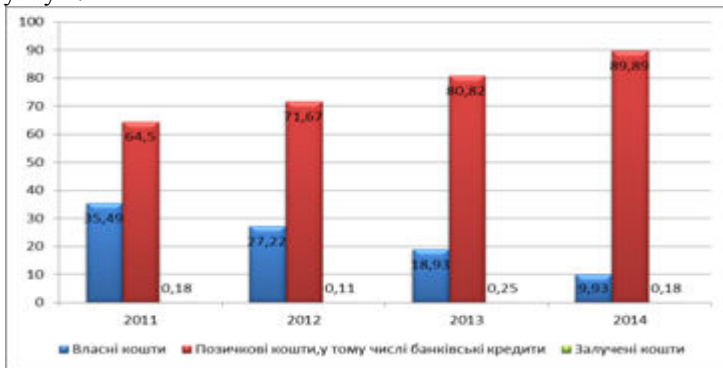

Рис. 1. Структура лізингових операцій за 2011 – 2014 рр.

У структурі лізингових операцій найбільшу частку займають позикові кошти. Протягом досліджуваного періоду частка позикових коштів, у тому числі банківських кредитів мала тенденцію до збільшення. Так у 2011 році частка становила 64,5%, але протягом трьох років зросла на 25,39% і становила 89,89%. Частка власних коштів у структурі лізингових операцій мала тенденцію до зменшення. Протягом досліджуваних років

вона зменшилась на 25,56% і у 2014 році становила 9,93%. Щодо залучених коштів, то вони займають незначну частку в структурі (0,18% в 2014 році).

Процес кредитування банками лізингових компаній здійснюється завдяки відкриттю кредитних ліній під конкретно визначену лізингову програму, що передбачає кредитування однорідних лізингових проєктів (наприклад, проєкти лізингу сільськогосподарської техніки). За такою схемою співпраці зменшуються витрати і прискорюється процес розгляду банком певного проєкту в межах певної кредитної лінії.

Таким чином, значущість зазначеної проблеми є однозначною. Отже, дослідження цієї проблеми потребує продовження.

ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ: ПРОБЛЕМИ, ТА СПОСОБИ ВИРІШЕННЯ

В.В. Волкова, *кандидат економічних наук, доцент*

Р.В. Дикань, *студент*

А.В. Задорожний, *студент*

Полтавський національний Технічний університет імені Юрія
Кондратюка, м. Полтава, Україна

На сучасному етапі розвитку української економіки особливо гострим питанням виступає пошук додаткових інвестицій у підприємства, особливо в умовах інтегрування до ЄС. Курс данного дослідження буде спрямований на вирішення проблем пошуку зовнішніх інвестицій, що обумовлено недостатчею власних коштів для інвестування у власне підприємництво, що є, на мою думку, обов'язковим для підтримання конкурентно спроможності вітчизняних виробників на європейських та міжнародних ринках.

Як відомо інвестиції - це господарські операції, які передбачають придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та/або цінних паперів в обмін на кошти або майно. Інвестиції поділяються на: а) капітальні інвестиції - господарські операції, що передбачають придбання будинків, споруд, інших об'єктів нерухомої власності, інших основних засобів і нематеріальних активів, що підлягають амортизації відповідно до норм цього Кодексу; б) фінансові інвестиції - господарські операції, що передбачають придбання корпоративних прав, цінних паперів.

Іноземні інвестори під час прийняття рішень завжди приділяють значну увагу оцінці інвестиційного клімату в країні, як сукупність політичних, правових, економічних, організаційних і соціальних умов, що визначають привабливість і доцільність інвестування певної господарської системи[1]

За оцінками як внутрішніх, так і іноземних економічних суб'єктів, інвестиційний клімат в Україні залишається несприятливим. Серед основних причин, що обумовлюють несприятливий інвестиційний клімат в Україні та стримують економічний розвиток, численні вітчизняні та зарубіжні дослідження традиційно відзначають нестабільність українського законодавства, зарегульованість більшості ринків, нерозвиненість ринкової інфраструктури, зокрема фондового ринку, сильний податковий тиск, бюрократизм і корупцію в місцевих і центральних органах влади [2]. Все це призводить до неспроможності більшості підприємств створювати гідну конкуренцію іноземним компаніям.

На нашу думку у сучасних умовах досягти сталого економічного розвитку можна лише здійснивши структурні зрушення у національній економіці. Враховуючи, що інвестиції виступають дієвим важелем здійснення структурної перебудови економіки, розв'язання соціальних і економічних проблем, то ключовими завданнями державного управління є покращення інвестиційного клімату, активізація інвестиційної активності, накопичення інвестиційних ресурсів та їх концентрація на пріоритетних напрямках розвитку економіки.

Зауважимо, що в Україні відсутні не тільки інвестиційні компанії, але й такі інвестиційні інститути, як фонди прямих інвестицій, а також державна інвестиційна інфраструктура

Таким чином метою покращення інвестиційного клімату в Україні та активізації іноземного інвестування вважаємо за доцільне запровадження таких заходів:

- досягнення національної згоди між різноманітними соціальними групами, політичними партіями з приводу вирішення загальнонаціональних проблем виходу України з економічної кризи та політичної нестабільності;

- вирівнювання економічних показників та боротьба з інфляцією;

- розробка чіткої, обґрунтованої державної стратегії залучення іноземних інвестицій;

- розробка та запровадження дієвого механізму надання податкових пільг іноземним інвесторам, які займаються довгостроковими інвестиціями з метою їх приросту;

- впровадження економічного механізму страхування ризиків іноземного інвестування;

- створення інститутів з питань мобілізації інвестиційних ресурсів під ефективні інвестиційні проекти в пріоритетні галузі економіки;

- досягнення рівномірного розподілу обсягів іноземних інвестицій по всій країні шляхом підвищення інвестиційного потенціалу регіонів, не привабливих для іноземних інвесторів;

–сприяння розвитку фондового ринку, пов'язаного з довгостроковими цінними паперами: акціями, зобов'язаннями, інвестиційними паями тощо;

–забезпечення стабільності законодавства у сфері інвестування і оподаткування;

–реформа податкової системи у якості зменшення кількості податків і зменшення деяких ставок.

Отже головною запорукою створення привабливого інвестиційного клімату, як для власних так і іноземних інвесторів є створення, якщо хоча б не легкого то стабільного середовища для здійснення інвестиційної діяльності.

Література

1. Інтернет ресурс://Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/інвестиції>

2. Осовська Г. В. Управління трудовими ресурсами: навч. п осіб . / Г. В. Осовська, О. В. Крушельницька. – Житомир: ЖІТІ , 2000. – 304 с.

ПОДАТКОВА СТРАТЕГІЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

О.О. Глущенко

ДПІ у Луганській області, м. Сєвєродонецьк, Україна

Податкова стратегія належить до найскладніших стратегій підприємства. По-перше, податкова стратегія втілює у практику діяльності підприємства систему залежностей та взаємозв'язків, які відображають суттєві якості (або характеристики) поведінки платника податків з приводу виконання податкових зобов'язань. По-друге, податкова стратегія має орієнтувати підприємство на виконання вимог держави до такої поведінки, причому, такі вимоги мають нормативний характер, тобто є обов'язковими. По-третє, податкова стратегія відображає реалії податкових відносин підприємства та держави та міру гармонізації поведінки платника з практикою діяльності податкових органів. По-четверте, податкова стратегія має орієнтуватися на завдання та умови функціонування систем більш високого порядку, для яких підприємство виступає лише одним з елементів.

Податкова стратегія підприємства має дуальне глумачення:

сукупність правил, виконання яких є обов'язковим при прийнятті управлінських рішень на підприємстві, норм, орієнтирів, напрямів, способів та принципів діяльності підприємства в сфері оподаткування;

загальний комплексний план податкових платежів, прихованою метою якого є забезпечення збалансованості інтересів держави та

підприємства – платника податків, модель дій та інструмент досягнення такої збалансованості. Причому, слід констатувати, що держава у особі податкових органів зовсім не прагне до такої збалансованості: інтереси держави завжди є домінуючими.

Виходячи з відзначених особливостей податкової стратегії підприємства, можна зробити такий висновок: податкова стратегія підприємства має багатоцільове призначення, забезпечуючи крім іншого економічну безпеку підприємства, зокрема у системі відносин підприємства та держави як суб'єкта зовнішнього середовища шляхом захисту інтересів підприємства. Такий висновок слугує підставою для розгляду податкової стратегії у контексті забезпечення економічної безпеки підприємства з позицій гармонізаційного підходу до тлумачення економічної безпеки та неінституціоналізму.

З позицій неінституціоналізму держава володіє специфічним товаром – правом на ведення легальної діяльності економічних агентів (суб'єктів господарювання). Це право є товаром: держава продає, а економічні агенти (суб'єкти господарювання) його купують для ведення легальної діяльності. За такий товар економічні агенти (суб'єкти господарювання) сплачують ціну легальності або, за Е. де Сото [2, с. 142], ціну підкоряння закону. Витрати на право легальної діяльності складають значну частку трансакційних витрат підприємства. У практичній діяльності підприємства ця частка трансакційних витрат підприємства формує податкове навантаження на діяльність підприємства, оскільки виступає у формі податків та відрахувань у різноманітні фонди. По суті, саме податкове навантаження на діяльність підприємства і є ціною легальності або ціною підкоряння закону.

Якщо ціна легальності є, на думку економічних агентів, дуже високою, то вони переносять свою діяльність "у тінь", за що сплачують ціну позалегалності. Величини цих цін взаємозалежні. І сьогодні багато вітчизняних підприємств повністю або частково працюють "у тіні" не тому, що вони зневажають закони або нехтують ними, а тому, що ціна підкоряння закону перевищує (і іноді суттєво) ціну позалегалності. Саме висока ціна діяльності підприємства у межах закону значною мірою сприяє породженню та стійкості тіньової економіки.

Ухід "у тінь" є закономірною реакцією вітчизняних підприємств не лише на високу ціну легальності, а й на бюрократичну заорганізованість в адмініструванні податків у податкових органах, на невідповідність формальних інститутів неформальним та реаліям підприємницької діяльності, на небажання держави враховувати інтереси підприємств, на недосконалість податкового законодавства, на зосередженість податкової системи на реалізації лише фіскальної функції.

Вітчизняні підприємства намагаються боротися з високою ціною підкоряння закону не лише уходом "у тінь", тобто за допомогою моделей поведінки платників податків, що містять протиправні діяння (обходу, ухилення, уникнення податків), а й способами, що знаходяться в межах правового поля (модель мінімізації, модель оптимізації, модель податкового планування та модель запобігання).

Отже, на межі "ціна легальності - ціна позалегалності" підприємства мають гармонізувати свої інтереси з інтересами держави. Так, підвищення податкового навантаження або збереження його високого рівня у непростих умовах діяльності є загрозою економічній безпеці підприємства. У низці випадків після сплати податків у підприємств не залишається коштів не те, що на розширене, а навіть і на просте відтворення виробництва. Проте й ухилення від сплати податків та обов'язкових платежів до фонду соціального страхування та пенсійного фонду дозволяють підприємству економити кошти лише на перший погляд. А у дійсності зменшуються стимули до підвищення технічного рівня виробництва та можливості його забезпечити.

Податкову стратегію підприємства слід розглядати й з позицій гармонізаційного підходу до тлумачення та забезпечення економічної безпеки підприємства [2, с. 87].

У межах гармонізаційного підходу економічну безпеку підприємства забезпечує гармонізація в часі та просторі економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних з ним суб'єктів зовнішнього середовища, що діють поза межами підприємства. Якщо стосовно інших суб'єктів зовнішнього середовища гармонізація інтересів у низці випадків виглядає проблематичною, то у відносинах підприємства та держави іншого способу забезпечити економічну безпеку підприємства просто немає.

Державне регулювання діяльності підприємств базується на фундаментальній основі, яку складають закони і документи законодавчого характеру. Особливо важливими для підприємств є законодавчі та нормативні акти з питань оподаткування. У цій сфері інтереси держави далеко не завжди збігаються з інтересами підприємств. Вони навіть суперечать одні одним. Внаслідок розбіжності державних інтересів та інтересів підприємств у цілому ряду випадків державне регулювання негативно впливає на економічну безпеку підприємства. Підприємство має розуміти точку рівноваги в правовому та соціально-економічному аспекті між власними інтересами та вимогами держави стосовно сплати податків. Для її досягнення держава і підприємства мають робити спільні кроки назустріч один одному, інакше може виникнути та збільшуватися розрив між ними, що унеможливить досягнення рівноваги. Таким кроком підприємства має стати його податкова стратегія, основним вектором якої є

орієнтація на такі стосунки між основними суб'єктами податкових відносин, при якому дотримується стійке співвідношення їхніх прав, обов'язків і повноважень в правовому аспекті, а також збалансованість соціально-економічних потреб держави і можливостей підприємств щодо сплати податків. Підприємство не може вдаватися до ухилення від свого конституційного обов'язку, а навпаки, має дотримуватися законодавчо встановленого порядку нарахування та сплати податків. Держава в особі податкових органів також не повинна перевищувати свої повноваження і не може вимагати більше встановленого нею в податковому законодавстві.

Література

1. Де Сото Э. Иной путь. Невидимая революция в третьем мире / Эрнандо де Сото. – М.: Catallaxy, 1995. – 374 с.
2. Козаченко А. В. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения: [монография] / Козаченко А. В., Пономарев В. П., Ляшенко А. Н. – К.: Лібра, 2003. – 320 с.

РЕГУЛЮЮЧИЙ ВПЛИВ АКЦИЗНОГО ОПОДАТКУВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

О.М. Дахно, *старший викладач*

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава, Україна

А.В. Іващенко

Полтавське відділення Малої академії наук України, м. Полтава, Україна

Податкова система це не тільки можливість поповнити скарбницю держави, а й потужний інструмент формування іншого відношення окремої людини на якість свого життя, формування відповідального підходу до свого майбутнього, бо саме економічні стимули є з одного боку найбільш болючими але й самими дієвими.

На світовому рівні визнано, що підвищення податків і цін на тютюнові вироби є ефективним засобом зменшення тютюнопаління, особливо серед молоді. Ці положення закріплено у Рамковій конвенції Всесвітньої організації охорони здоров'я із боротьби проти тютюну, яку Україна ратифікувала ще у 2006 році. Разом із тим статус цього міжнародного договору залишає відкритим на розсуд України питання про форму та механізм податкового впливу на тютюновий ринок.

Наукова робота складається з трьох розділів. Зокрема, особливу увагу було приділено загальнотеоретичним питанням сутності оподаткування, класифікації податків, функціям податків та історичним аспектам розвитку акцизного оподаткування. Другий та третій розділ представляють собою деталізований аналіз впливу акцизного

оподаткування на вартість тютюнових виробів та їх зв'язок із рівнем здоров'я суспільства. Також було проведено опитування 100 осіб з теми дослідження, що дало змогу деталізувати фактичні дані.

Для розвинутої податкової системи є особливо важливим збалансування фіскальної і регулюючої функції податків, особливо це стосується акцизного податку. Визнаючи його здатність швидко поповнити бюджет, не можна забувати, який регулюючий вплив він має не тільки в економічному аспекті, а й у соціальному. Тому в основі дослідження було розглянуто акцизний податок на тютюнові вироби.

Значною мірою акцизи використовуються як інструмент для зниження споживання певних груп товарів (наприклад, алкоголю чи тютюну). А нещодавно введено акциз на продуктові товари із збільшеним вмістом холестерину у Швеції, як захід щодо оздоровлення нації

Тривалість здорового періоду життя є найважливішим показником, який визначає загальну тривалість життя населення. Відповідно до різноманітних досліджень, опитувань, в Україні, починаючи з моменту набуття нею незалежності, кількість років здорового життя почала стрімко зменшуватися. Якщо в 1990 р. цей показник становив 69,9 років і був порівняний з аналогічними показниками високорозвинених країн, то вже через 10 років тривалість років здорового життя зменшилася на 2,6 роки. До 2013 року Україні так і не вдалося досягти показників 1990 р.: у 2013 р. очікувана тривалість життя при народженні в Україні становила 68,5 років. Цей показник для України є нижчим за аналогічний для країн із високими показниками рівня розвитку людського потенціалу (74,5 років) і особливо країн з дуже високими показниками рівня розвитку людського потенціалу (80,2 років). Але є дещо вищими за показники країн з середніми показниками розвитку (67,9 років) та з низькими показниками (59,4 роки).

У Доповіді про стан охорони здоров'я Європейського відділу Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), зазначається, що суттєвим чинником, що впливає на тривалість здорового періоду життя, є тютюнопаління. Загальна кількість, пов'язаних з тютюнопалінням смертей в Україні, оцінюється приблизно в 100 000, що складає 13% від загальної смертності.

Тютюнопаління викликає смерть через серцево-судинні захворювання (47%), респіраторні захворювання (19%), рак легенів (16%), інші захворювання (9%). Близько 70% смертельних випадків, пов'язаних з тютюнопалінням, спостерігалися у віковій групі 35–69 років.

Статистика свідчить, що частка населення України, яка палить, сягає майже третини дорослого населення (30%). За неофіційними оцінками, в Україні палить майже половина всього населення, а в останні роки спостерігається тенденція до стрімкого поширення паління серед підлітків, молоді та жінок. Зазначене є підставою для висновку про нагальну необхідність зниження рівня споживання тютюнових виробів українським населенням.

Звіт світового масштабу «Тютюновий атлас» щодо продажів та споживання тютюнових продуктів, а також наслідків, до яких вони призводять був випущений впр'яте. Дослідники зазначають, що щороку більше 122 900 людей в Україні помирають від захворювань, викликаних тютюнопалінням, у той час як більш 147 000 дітей і більше 10,6 млн. дорослих продовжують використовувати тютюн щодня. Тютюнопаління в Україні є причиною смерті 27,1% чоловіків та 6,1% жінок. При цьому продовжують палити серед дорослого населення 46,4% чоловіків та 11,9% жінок, серед дітей – 23% хлопчиків та 8% дівчат.

Близько 5,8 трильйони сигарет було викурено у 2014 році у світі. Значне зниження курців помітно у Великобританії, Австралії, Бразилії та інших країнах. При цьому китайський ринок є найбільшим споживачем сигарет. Ні рівні з ним йдуть країни Росія, Казахстан, Південна Корея, Греція, Македонія, Боснія і Герцеговина, Чехія, Бельгія та інші – 2 000-3 500 сигарет на особу на рік. В Україні на одну особу в рік припадає 1 500-1 999 сигарет, при цьому з таким же рівнем споживання сигарет Румунія, Болгарія, Австрія, Швейцарія та інші. Населення США та Канади споживає 1 000-1 499 сигарет на особу в рік.

Світова практика показує, що одним з найдієвіших інструментів регулювання рівня тютюнопаління є оподаткування. У доповідях ВООЗ приводяться дані окремих досліджень, які показують, що підвищення ціни на тютюнові вироби на 70% може запобігти чверті пов'язаних з палінням смертельних випадків в світі. Підвищення ставок тютюнових податків водночас приносить безпосередні вигоди державі у вигляді збільшення податкових надходжень, які, в свою чергу, можуть використовуватися для боротьби з тютюнопалінням та підтримки важливих державних медико-санітарних та соціальних програм.

Підвищення ставок податків відчутніше впливає на скорочення обсягів споживання сигарет в країнах з низьким і середнім рівнем доходів, не зменшуючи при цьому податкові надходження до бюджету.

Водночас середня роздрібна ціна на тютюнові вироби в Україні є серед найнижчих, а частка населення, що палить, є однією з найвищих у світі: в 2012 р. за паритетом купівельної спроможності (ПКС) середня роздрібна ціна на пачку найбільш популярного бренду сигарет становила 1,75 дол. США, а частка населення, що палить, – 30%. У Білорусі вартість тютюнових виробів становила 2,36, у Російській Федерації – 1,85, в Польщі – 5,85, в Словаччині – 4,82 дол. США.

В Україні регулярно проводяться зміни податкового законодавства та особливу увагу Український центр контролю над тютюном приділяє аналізу пропозицій Мінфіну щодо оподаткування тютюнових виробів. У наступному році згідно проекту змін до Податкового кодексу специфічну ставку акцизу на тютюнові вироби планують збільшити на **40%**. Раніше Мінфін пропонував підвищити цю ставку на 26,7%. Експерти вітають

зростання податків на сигарети, що має призвести до їхнього подорожчання.

Але якщо проаналізувати індекс споживчих цін на деякі продукти споживчого кошику, то можна побачити, що їхня ціна зростала активніше, ніж на тютюн. Індекс інфляції за деякими категоріями товарів в січні-серпні 2015 р. був наступний: хліб – 143,3%, олія – 162,1%, риба – 144,5%, а на тютюн – 122%. За дослідженням організації «Вплив зміни акцизних ставок на тютюнові вироби на деякі економічні та соціальні показники в контексті Угоди про Асоціацію з ЄС, Україна зможе наблизити акцизні ставки на тютюнові вироби до рівнів країн ЄС за умови підвищення специфічної акцизної ставки щорічно на 30%, починаючи з 2015 р. У такому разі необхідна ставка 90 євро буде досягнута в 2021 р. при курсі 19,6 грн за євро, але про такий курс ми можемо тільки мріяти.

Досвід України минулих років переконливо показує, що суттєве зростання акцизів на тютюнові вироби є вигідним як для здоров'я населення, так і для державного бюджету. Протягом 2008-2014 рр. середня ставка акцизу на пачку сигарет зросла у 12 разів, завдяки чому поширеність куріння в Україні, за даними опитувань Держстату, скоротилася на 18%, а надходження до Державного бюджету зросли з 3,5 млрд у 2008 році до 18,1 млрд гривень у 2014 році, при скороченні реалізації сигарет в ці роки з 124 млрд шт. до 74 млрд шт. сигарет.

В Україні розроблено декілька сценаріїв поступової зміни акцизних ставок та економічні наслідки цих дій.

Сценарій 1 – сценарій Міністерства фінансів (акцизи збільшуються рівномірно на 20% щороку, починаючи з 2016 р. для досягнення ставок на рівні ЄС (2024-ий рік), а також відбувається зрівняння ставок без фільтрових сигарет з сигаретами з фільтром протягом 2-х років). За цим сценарієм споживання і виробництво тютюнових виробів може знизитись до 2024 року на 10 %.

Сценарій 2 – акцизи збільшуються рівномірно на 20% щороку, починаючи з 2015 р. для досягнення ставок на рівні ЄС (2024-ий рік), а також відбувається зрівняння ставок без фільтрових сигарет з сигаретами з фільтром. За цим сценарієм споживання і виробництво тютюнових виробів може знизитись до 2024 року 10 -15 %.

Сценарій 3 – акцизи збільшуються рівномірно на 30% щороку починаючи з 2015 р. для досягнення ставок на рівні ЄС (2021 р.), а також відбувається зрівняння ставок безфільтрових сигарет із сигаретами з фільтром. За цим сценарієм споживання і виробництво тютюнових виробів може знизитись до 2024 року майже на 40 %.

За результатами дослідження можна зробити висновок, що саме акцизи на тютюнові вироби можуть бути дієвими не тільки з точки зору фіскального забезпечення бюджету, а й потужного впливу на формування високих засад формування здорового способу життя. Тютюнові вироби мають набагато меншу еластичність попиту, але за допомогою

поступового і суттєвого підвищення цін можна досягнути значного зниження вживання цих шкідливих для здоров'я товарів.

Література

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Податкова система: Підручник / За ред. Сідельникова Л.П. – К.: Алерта, – 2012. – 387 с.
3. Статистичні дані ухилення від податків в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://webgc@gc.lviv.ua>. – Назва з екрана.
4. Загальна характеристика податкової системи України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.textreferat.com/referat-3099-2.html>. – Назва з екрана.
5. Крисоватий А. І. Податковий менеджмент : навч. посіб. / А. І.Крисоватий, А. Я. Кізіма. – Тернопіль : Карт-бланш, 2012. – 304 с.
6. Хмільовська А. В. Організаційні засоби податкового контролю / А. В. Хмільовська – К.: Кондор, 2014. – 240 с.
7. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України – <http://www.fisc.gov.ua>
8. European VAT Rates. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/taxation/customs/vat-rates/>

НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ В УКРАЇНІ

О.М. Дахно, *старший викладач*

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава, Україна

А. Зайцева

Полтавське відділення Малої академії наук України, м. Полтава, Україна

Завдання підвищення рівня фінансової грамотності в Україні – це сфера відповідальності держави, бізнесу і сім'ї. Для того, щоб досягти належного рівня фінансової грамотності, люди мають, передусім, здолати пасивне ставлення до створення власного добробуту. Крім того, необхідно активізувати реалізацію заходів з підвищення рівня ФГ на загальнодержавному рівні.

У ході проведення наукової роботи було приділено увагу визначенню та сутності поняття «фінансова грамотність», детально проаналізовано зарубіжний досвід застосування програм підвищення фінансової грамотності, визначено рівень фінансової грамотності в Україні та визначено основні напрями її підвищення. Також було проведено невелике анкетування щодо визначення рівня фінансової грамотності.

Як показало дослідження то варто відзначити, що ступінь поширення фінансових послуг в Україні залишається низьким, особливо у порівнянні з

європейськими державами. Так, за результатами першого всеукраїнського соціологічного дослідження «Фінансова грамотність та обізнаність в Україні» було встановлено, що 39 % населення нашої країни не мають банківських рахунків.

Але сьогодення вимагає обов'язкового набору базових фінансових знань від кожного, це формування ставлення до грошей не як споживчого інструменту, а об'єкта управління, освоєння планування та обліку особистих фінансів, формування взаємовигідних відносин людини з банками, пошук нових фінансових джерел отримання доходу, усвідомлення сутності отримання додаткового доходу через інвестиції.

У міжнародному побуті прийняте уявлення про фінансову грамотність як про здатність фізичних осіб управляти своїми фінансами і приймати ефективні короткострокові та довгострокові фінансові рішення.

Підвищення фінансової грамотності поряд з фінансовою освітою і захистом прав споживачів фінансових послуг було визнано Комісією Європейського Союзу та Організацією економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) актуальним завданням суспільного розвитку.

Підвищення фінансової грамотності стає все більш пріоритетним завданням не лише країн з економікою, що пройшли процес трансформації, але й розвинених держав. Кількість країн, які приймають і реалізують програми фінансової грамотності (далі – ФГ), зростає щороку. Зокрема, в Європі діє більше 180 програм підвищення ФГ населення. Успішні національні програми були розроблені та реалізуються в США, Великобританії, Німеччині та Австрії, а серед країн, де формування ринкових відносин відбулося не так давно, – у Болгарії, Словенії та Польщі. Більшість країн здійснюють добровільні програми, що пропонують фінансову освіту в рамках різних формальних і неформальних освітніх програм. Приблизно половина країн – членів Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) проводять національну політику розвитку фінансової освіти, і практично всі країни ОЕСР пропонують таку освіту у формі державно-приватних партнерств.

У міжнародній практиці існують програми, орієнтовані на різні категорії населення та цільові аудиторії. Велика частина з них орієнтована на систему шкільної та вищої освіти. Інші – на економічно активне населення, початківців підприємців і представників малого бізнесу. Окремим напрямом діяльності є підвищення фінансової грамотності категорії громадян з низьким доходом або без вищої освіти. Акцент для вказаної цільової групи зроблений на щоденному управлінні особистим бюджетом і фінансовому плануванні (наприклад, Stay positive в Нідерландах і MoneyHelp у Великобританії).

Підвищення ФГ здійснюють як комерційні, так і некомерційні організації: професійні та громадські асоціації або асоціації по захисту прав споживачів. Деякі проекти розроблені для окремих соціальних груп, зокрема програми управління фінансами для молодих домогосподарок (наприклад, Financial literacy: Women understanding money).

Розрізняється й практика донесення інформації до аудиторії за способами і каналами інформування. Зокрема, у низці програм основним каналом підвищення ФГ є Інтернет (наприклад, програма Dolceta, яка діє на території ЄС).

В якості проектів, які можна розглядати як вдалі приклади програм підвищення фінансової грамотності, варто виділити такі:

«Відповідальність за майбутнє» (США), «Фінанси і педагогіка» (Франція), «Фінансові водійські права» (Австрія), «Економія пенсії» (Швеція), «Вмій планувати своє майбутнє» (Польща), «Фінансова грамотність на роботі: змусь гроші працювати» (Великобританія), «Гроші говорять!» (Угорщина), «Фінансова грамотність. Розуміння грошей» (Австралія) та ін. Програми, як правило, створюються з урахуванням культурної специфіки тієї чи іншої країни або адаптуються під цю специфіку.

Приклади реалізованих програм :

– в Малазії, Сінгапурі, Тайвані видані книжки коміксів для дітей молодшого та середнього шкільного віку, де головні герої на власному досвіді пізнають принципи поведінки з грошима;

– спеціальні програми освіти по іпотечі в Чилі та інших країнах Латинської Америки;

– освітні програми в галузі фінансової грамотності, плани уроків для вчителів і викладачів вузів.

Банк Америки – Меррілл Лінч підтримує програми, які навчають молодих людей фінансовій грамотності. Основні напрями навчання: особисті фінанси, можливості інвестування, довгострокове інвестування, підприємництво. Студенти, що навчаються за цими програмами, організовують свій малий бізнес, створюють студентські кредитні спілки, вивчають способи управління особистими фінансами, можливості інвестування, довгострокове планування, основи підприємництва та ін.

Великий досвід розвитку фінансової грамотності в усьому світі у компанії Visa Inc, яка поставила метою сприяти придбанню навичок фінансової грамотності 25 мільйонів людей до 2015 р.

Щодо стану фінансової грамотності в Україні – дослідженнями було встановлено, що понад 60% респондентів вважають себе фінансово грамотними (22% - «добре» чи «відмінно»: 41% - «задовільно»).

Рівень довіри до фінансового сектору України є дуже низьким. Тільки близько 13% українців роблять заощадження. З тих споживачів, хто не заощаджує кошти, 14% пояснюють це недовірою до фінансових установ. Кожен четвертий споживач мав негативний досвід користування фінансовими послугами, а до трійки лідерів за рівнем проблемності увійшли банківський депозит, споживчий кредит та банківська кредитна картка (29%, 28% та 23% від загальної кількості негативних випадків, відповідно)

Результати дослідження також вказують, що більшість українців не знають до кого звертатися по інформацію чи допомогу у випадку суперечок із фінансовими організаціями. У відповідь на запитання до кого вони можуть звернутися по допомогу для вирішення спору з фінансовою установою, 31% населення назвали судові органи. 24% - уповноваженого у справах захисту прав людини (хоча ця особа не наділена повноваженнями опрацьовувати такі звернення), 22% не змогли надати відповідь, а 31% сказали, що до державного регулятора (по 11% - до Національного банку України та Держспоживстандарту, ще 8% - до Держфінпослуг).

Фінансовий стан більшості українців залишає бажати кращого. Близько 56% респондентів оцінюють фінансовий стан своєї родини як задовільний, а 32% - як поганий або дуже поганий. У цьому випадку «задовільний» означає дохід, якого досить, щоб придбати продукти харчування, одяг та товари тривалого користування, хоча на останні інколи коштів не стає. Українці мало цікавляться новинами з фінансового сектору. Трьома «фінансовими» питаннями, які відслідковує більшість населення, є динаміка індексу інфляції (20%), зміни у рівні пенсійного забезпечення (10%) та зміни цін на ринку нерухомості (10%). Натомість понад 43% респондентів заявили, що зовсім не слідкують за фінансовими новинами. Трьома найчастіше згадуваними інформаційними джерелами є газети, журнали і ТБ (67%), знайомі (19%) та спеціалізовані сайти (17%).

Для подолання негативних тенденцій в Україні запроваджуються програми підвищення фінансової грамотності такі як Програма USAID «Розвиток фінансового сектору» (FINREP-II). FINREP-II – це п'ятирічна програма розвитку фінансового сектору (з жовтня 2012 по жовтень 2017 року), яка фінансується USAID і була розроблена з метою надання допомоги Україні у підвищенні стабільності фінансового сектору та відновленні довіри населення до фінансових ринків. FINREP запровадив пілотний проект з фінансової грамотності, розробивши спільно з Університетом банківської справи НБУ курс «Фінансова грамотність» для учнів 10-х класів. І як показало проведене анкетування, саме група молодшого віку від 15 до 20 років найбільш досвідчена у цих питаннях,

тоді як старші громадяни або вважають свої знання достатніми, або взагалі не вважають за необхідне підвищувати рівень своїх знань.

Особливого рівня фінансової грамотності вимагає період фінансових негараздів, або кризи. Саме в цей період знання з раціонального використання власних коштів може забезпечити благополуччя та стабільність. Є ряд дій, які дозволяють істотно поліпшити фінансову ситуацію: скорочення витрат, скорочення заощаджень на покупки, збільшення резервів, позбавлення від заборгованостей, диверсифікація доходів, виплата наперед і створення запасів, перегляд джерел пасивного доходу, пошук нових можливостей для заробітку, складання фінансового плану антикризового характеру.

Існують десять простих кроків, виконавши які кожна людина може розбудити в собі фінансового генія, з допомогою чого суттєво покращить свій добробут.

1. Визначайтеся у пріоритетах власного життя, який рівень добробуту буде для вас реальним і достатнім.

2. Будьте рішучими, забезпечте себе достатньою мотивацією для підвищення добробуту

3. Ваше оточення – ваші вчителі, знайдіть фахівця, який може дати вам розумну пораду.

4. Тренування мозкової діяльності, постійне поповнення фінансових знань

5. Дисципліна і самоконтроль, постійна праця

6. Якісне управління, формування кола однодумців та ефективних управлінців.

7. Грамотні інвестиції, ефективне вкладання коштів.

8. Активи, створення резерву надійних накопичень

9. Правильна література, використання надійних джерел інформації

10. Не бійтеся віддавати, вкладати з розумними ступенями ризику.

Література

1. Роберт Бонд Фінансова грамотність та обізнаність в Україні: Факти та висновки [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.uaib.com.ua/files/articles/1369/84/finlit_survey_6dec2010_ua.pdf.

2. © USAID Проект розвитку фінансового сектору (FINREP) 2010 <http://www.finrep.kiev.ua/>.

3. Organisation for Economic Co-operation and Development, Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies. – 2012. – 98p.

4. Столярова, А.А. Анализ мировой практики развития финансового образования и повышения финансовой грамотности населения / А.А. Столярова, Г.Э. Шахназарян // Финансы и кредит. – 2010. – № 34. – С. 72. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://base.consultant.ru>.

5. Климчук, А. Фінансова грамотність населення України залишає бажати кращого [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://business-territory.com>.

6. Блискавка, О. Фінансова грамотність населення та розвиток національної економіки / О. Блискавка, А. Зеленцова // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ufin.com.ua/analit_mat/strah_rynok/159.

ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

В.В. Дубовик, магістрант

М.В. Діброва, магістрант

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава, Україна

У сучасних умовах важливе місце у забезпеченні фінансово-економічної безпеки підприємства займає прогнозування його фінансової звітності. Основою фінансового прогнозування є узагальнення та аналіз наявної інформації з наступним моделюванням і врахуванням факторів можливих варіантів розвитку ситуації та фінансових показників. Методи та способи прогнозування мають бути достатньо динамічними для того, щоб своєчасно врахувати ці зміни. Розроблення прогнозних фінансових звітів являє собою складний процес фінансового прогнозування, яке повинно здійснюватись у чіткій послідовності. Фінансове прогнозування включає складання таких бюджетів та фінансових звітів:

- бюджетів поточної діяльності;
- грошового бюджету;
- прогнозних фінансових звітів.

Складові частини фінансового прогнозування (бюджет поточної діяльності, грошовий бюджет, інвестиційний та фінансові плани, прогнозні фінансові звіти) тісно пов'язані між собою, оскільки будуються на основі одного і того ж комплексу вихідних положень [3].

Так, звіт про фінансові результати – складається на основі формування :

- бюджету доходів підприємства на прогнозний період з розподілом їх за видами діяльності (операційна, інвестиційна, фінансова) та за структурними підрозділами (центрами доходів) підприємства;
- загального (агрегованого) бюджету доходів підприємства;
- бюджету витрат підприємства на прогнозний період з розподілом їх за структурними підрозділами (центрами витрат);
- загального (агрегованого) бюджету витрат підприємства;

- розрахунку фінансових показників на основі прогнозного звіту про фінансові результати та співставлення їх з очікуваними значеннями.

Звіт про рух грошових потоків – складається в результаті проведення прогнозних операцій підприємства за видами його діяльності. Послідовність формування цього звіту така :

- розмежування надходжень та витрат грошових коштів за видами діяльності підприємства;

- визначення розміру мінімального постійного залишку грошових коштів;

- встановлення точного часу виникнення грошових надходжень та витрат притоків та відтоків;

- формування надходжень (притоків) грошових коштів на основі загального (агрегованого) бюджету доходів підприємства, переведеного на касову базу;

- формування витрат (відтоків) грошових коштів на основі загального (агрегованого) бюджету витрат підприємства, переведеного на касову базу;

- координація за часом графіку надходжень і витрат грошових коштів;

- координація притоків та відтоків грошових коштів на основі фінансового та інвестиційного планів;

- узагальнення прогнозних надходжень і витрат грошових коштів в прогнозному грошовому бюджеті, який являє собою прогнозний звіт про рух грошових коштів;

- співставлення суми загального прогнозного притоку чи відтоку грошових коштів з сумою прогнозного прибутку підприємства [2].

Бухгалтерський баланс – складається на завершальному етапі прогнозування на основі :

- перенесення до журналу прогнозних господарських операцій підприємства інформації, представленої в загальних (агрегованих) бюджетах доходів і витрат підприємства;

- перенесення до журналу прогнозних господарських операцій інформації, представленої в прогнозному грошовому бюджеті;

- складання узагальненого прогнозного журналу господарських операцій підприємства;

- складання прогнозного бухгалтерського балансу на основі прогнозного журналу господарських операцій;

- розрахунок прогнозних фінансових коефіцієнтів на основі прогнозного бухгалтерського балансу та формування висновків про прогнозний фінансовий стан підприємства [1].

Отже, прогнозування фінансової діяльності підприємства на сучасному етапі розвитку економіки є складним етапом фінансового планування. Досвід країн із розвиненою ринковою економікою свідчить про неухильне підвищення ролі фінансового планування на підприємствах, у

фірмах і корпораціях, що дає їм можливість уникати значних прорахунків і пов'язаних із ними втрат. Однак, на жаль, сучасні методи планування і управління фінансами далекі від ідеалу як за своєю структурою, так і за способами використання. Безсумнівний інтерес викликає питання про напрями і специфіку застосування прогновної моделі на рівні підприємства. Нині прогнозування фінансової діяльності суб'єкта господарювання відіграє важливу роль. Потрібні нестандартні підходи, які передбачають розробку і реалізацію нових, гнучких методик, спрямованих на універсальне співвідношення планованих фінансових показників. Процес прогнозування необхідно починати з прогнозу обсягів продажу, після чого визначаються необхідні активи для підтримки його рівня і приймається рішення щодо джерел фінансування необхідних активів. При плануванні необхідно розробляти попередній прогноз, ґрунтуючись на продовженні минулих трендів і видів політики у майбутньому, що забезпечить керівників базовим прогнозом [4].

Література

1. Воловець Я. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навчальний посібник/ Ярослав Воловець,; М-во освіти і науки України, НБУ, ЛБІ. - К.: Алерта, 2005. - 199 с.
2. Довгалюк В. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.. – Хмельницький : НВП "Евріка" ТОВ, 2003. – 156 с.
3. Пріб К. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посіб. для дистанційного навчання / Відкритий міжнародний ун-т розвитку людини "Україна". – К. : Університет "Україна", 2007. – 321 с.
4. Терещенко О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посіб. / Київський національний економічний ун-т. – К. : КНЕУ, 2003. – 554 с.

СУБ'ЄКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

З.Б. Живко, доктор економічних наук, професор

М.І. Копитко, доктор економічних наук, доцент

Х.Р. Рипусь, магістрант

В.С. Кулик, магістрант

Львівський державний університет внутрішніх справ, м. Львів, Україна

Суб'єкти економічної безпеки підприємств (ЕБП) – це фізичні або юридичні особи, які беруть участь в організації процесу комплексного забезпечення ЕБ на підприємстві.

Функції державних інститутів та служб безпеки підприємств щодо забезпечення економічної безпеки за функціональними складовими підприємств відображені у табл. 1.

Таблиця 1

Функції служби безпеки та зовнішніх суб'єктів щодо забезпечення економічної безпеки за функціональними складовими підприємств

Суб'єкти	Функціональні складові економічної безпеки підприємств									
	Фінансова	Кадрова	Техніко-технологічна	Інноваційна	Виробнича	Інформаційна	Екологічна	Силова	Ринкова	Інтерфейсна
Служба безпеки підприємства	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
<i>Приватні структури</i>										
охоронні підприємства		+	+			+		+		+
аудиторські фірми	+									
страхові компанії	+			+						
кадрові агентства		+								
консалтингові агентства	+	+				+	+			+
банківські установи	+			+					+	
<i>Державні інститути</i>										
правоохоронні органи								+		
органи юстиції										
органи екологічного контролю							+			
органи валютно-експортного контролю	+				+				+	
органи податкового контролю	+									
органи митного контролю	+									
органи антимонопольного контролю									+	+
<i>Наукові установи</i>										
науково-дослідні інститути			+	+	+		+			
навчальні заклади		+								

Джерело: побудовано автором

Враховуючи той факт, що єдиним суб'єктом, який безпосередньо впливає на всі функціональні складові ЕБП, є служба безпеки підприємства, виникає потреба всестороннього дослідження процесів його діяльності (рис. 1).

Структура служби безпеки залежить від ряду факторів:

- характеру та специфіки діяльності підприємства;
- обсягів виробництва продукції;
- чисельності працівників підприємства;

- активності інноваційної діяльності, обсягів конфіденційної інформації;
- стану зовнішнього оточення та ринку (в тому числі налаштованості та активності конкурентів) [1, 2].

Рис. 1. Структура процесу діяльності служби безпеки підприємств

Першочерговим завданням для успішного формування служби безпеки підприємства є підбір кадрів для роботи у даній структурі з урахуванням наступних вимог:

- наявність відповідної освіти (за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра, спеціаліста або магістра) та професійних компетенцій (знань, навичок, умінь) щодо забезпечення безпеки на підприємстві;
- визначення у кваліфікаційних характеристиках (завданнях та обов'язках) конкретних завдань у діяльності із забезпечення безпеки на підприємстві;
- закріплення у посадових інструкціях персоналу підприємства відповідних прав та обов'язків із забезпечення безпеки;
- проходження відповідного інструктажу щодо методів забезпечення безпеки на підприємстві;
- наявність сформованої мотивації до забезпечення безпеки та відданості підприємству [3, с. 299];
- (авторська розробка) систематичне проходження працівниками курсів підвищення кваліфікації з метою вивчення новітніх теоретичних досягнень та практичних методів роботи у відповідних сферах діяльності.

Література

1. Живко З.Б. Економічна безпека підприємства: сутність, механізм забезпечення та управління: [монографія] / З.Б. Живко. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. – 260 с.
2. Копитко М.І. Економічна безпека підприємств з виробництва транспортних засобів: [Монографія] / М.І. Копитко – Львів: Ліга-Прес, 2015. – 556 с.
3. Пригунов П.Я. Сучасні підходи до визначення змісту діяльності фахівців підрозділу безпеки щодо забезпечення економічної безпеки підприємства / П.Я. Пригунов // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна: збірник наукових праць. – Львів: ЛьвДУВС, 2013. – Вип. 2. – С. 294-303.

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

О.В. Зигрій, кандидат економічних наук, доцент

Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна

Підписання Україною Угоди про Асоціацію з ЄС ставить нові вимоги до розвитку національної економіки, вимагає врахування сучасних тенденцій глобалізації товарних ринків, потребує активного моніторингу

стану як внутрішнього, так і світового продовольчого ринку. Економічна міцність держави характеризується продовольчим забезпеченням населення на рівні раціональних норм споживання, які виражаються внутрішніми і зовнішніми факторами. Це зокрема, нестабільність світових цін на продовольчі ресурси; дефіцит товарів по деяких групах; виробництво продукції у господарствах населення; невідповідність української продукції європейським стандартам; сировинний характер експортної продукції. Забезпечення продовольчої безпеки України покладається на суб'єкти держави, які несуть безпосередньо відповідальність перед населенням у задоволенні потреб продовольством до рівня їх платоспроможності.

Останніми роками проблемі продовольчої безпеки в Україні приділяється велика увага, зростає кількість опублікованих наукових праць, на законодавчому рівні прийнято низку законопроектів, у яких:

– у проекті Закону України «Про продовольчу безпеку України» продовольча безпека тлумачиться як соціально-економічний та екологічний стан в державі, при якому всі її громадяни стабільно та гарантовано забезпечені продовольством в необхідній кількості, асортименті та відповідної якості [1].

– у ст. 7 Закону України «Про основи національної безпеки України» подається, що критичний стан з продовольчим забезпеченням населення є загрозою національним інтересам і національній безпеці України в економічній сфері [2].

Вищезгадані цитування характеризують суть продовольчої безпеки як кількісне забезпечення споживачів необхідними продуктами, як спроможність держави за будь-яких умов гарантувати й забезпечувати потреби населення в продовольстві на рівні науково-обґрунтованого споживання та відповідно до його платоспроможного попиту по відношенню до цін, що складаються на ринку продовольства. Поділяємо думку науковця Л. О. Абсави, яка досліджуючи дану тематику стверджує, що фізіологічні норми споживання це основа лише підтримки життя, основа фізіологічної, а не продуктивної, виробничої діяльності людини [3]. Слід зауважити, що на даний час в Україні існує незбалансованість харчування населення. Структура споживання продуктів харчування істотно відрізняється від науково-обґрунтованої. Має місце недостатній соціально-економічний рівень життя населення, а саме: низькі доходи населення, зростання цін на продукти харчування, безробіття.

Забезпечення продовольчої безпеки України повинно досягатися за допомогою повноцінного і збалансованого рівня харчування населення та за рахунок споживання високоякісних й безпечних продуктів. Залишається відкритим питання щодо поступлення у торговельні мережі неякісних, прострочених та шкідливих для здоров'я людини продуктів. Важливості

набуває питання контролю за якістю продукції та реалізації харчових продуктів.

Останнім часом в Україні на законодавчому рівні розроблена система контролю за безпечністю та якістю продукції, адаптованої до вимог СOT і ЄС. Однак вона не гарантує захист життя та здоров'я споживачів [4]. Споживача можна захистити лише шляхом контролю всього виробничого циклу. Кабінетом Міністрів України розроблено проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо безпечності харчових продуктів», який гарантує дієвість державного контролю безпечності харчових продуктів, використовуючи міжнародні стандарти та європейську практику [5]. Даний законопроект дозволяє врегулювати відносини між державою та суб'єктами ринку продовольства (виробниками, постачальниками, споживачами), щодо забезпечення населення якісними і доступними за ціною продуктами. Ефективність дії даного механізму має проявитися через запровадження превентивного контролю процесу виробництва – системи НАССР, яка «дозволяє гарантувати виробництво безпечної продукції шляхом ідентифікації й контролю небезпечних чинників».

Отже, важливим напрямом державної економічної та соціальної політики є підвищення життєвого рівня населення, фінансова підтримка малозабезпечених громадян, зважена цінова політика щодо харчових продуктів, їхня якість та безпечність. Вважаємо, що доцільним буде введення обмежень на імпорту продукцію з низькими споживчими якостями. В умовах інтеграційних процесів Україні варто виважено проводити політику протекціонізму по відношенню до вітчизняних виробників, шляхом впровадження захисних тарифних обмежень, які спрямовуються на захист національного ринку від необґрунтованої кількості імпортої харчової продукції. Перш за все, пропонуємо розробити програму дій та заходів щодо реалізації тих чи інших завдань, узгодивши їх правомірність із законодавством інших країн і, зокрема, правилами та нормами Світової організації торгівлі. Адже забезпечення продовольчої безпеки є одним із основних напрямів державної політики з питань національної безпеки України в економічній сфері.

Література

1. Проект Закону України «Про продовольчу безпеку України» від 24.10.2012 №11378 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF8S200A.html
2. Закон України «Про основи національної безпеки України» / Відомості Верховної Ради України, № 186-VIII із змінами і доповненнями від 12.02.2015 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/964-15>

3. Абсава Л. О. Соціально-економічна сутність продовольчої безпеки країни / Інститут економіки та прогнозування НАН України [Електронний ресурс] - 2012. - Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=6540>

4. Сіднева Ж.К. Продовольча безпека України в умовах світової глобалізації [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/15792/1/17.sidneva.pdf>

5. Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» із змінами, внесеними згідно із Законом від 28.12.2014 / Відомості Верховної Ради України [Електронний ресурс], № 67-VIII – 2015. - Режим доступу:<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/771/97>

СЛУЖБА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА: ПІДХОДИ ДО СТВОРЕННЯ

О.В. Ілляшенко, кандидат економічних наук, доцент
Східноукраїнський національний університет імені Володимира
Далі, м. Сєвєродонецьк, Україна

Система економічної безпеки підприємства у контексті управління має дуальний характер: з одного боку, така система є суб'єктом управління, але, з іншого боку, система є об'єктом управління, тобто сама виступає об'єктом управлінського впливу для забезпечення функціональності системи, відповідності умовам зовнішнього середовища підприємства, спроможності своєчасно ідентифікувати та нейтралізувати загрози підприємству тощо.

Система економічної безпеки підприємства належить до описових абстрактних систем і є системою понять та визначень про структуру системи та основні закономірності її функціонування. Тому функціонування такої системи слід розглядати як дії людини (працівника підприємства), що виконуються на підставі певних уявлень та образів. Система економічної безпеки підприємства є антропоною системою, причому системою, що є породженням людської думки та праці. А звідси випливає, що у такій системі людина є не просто елементом, а системоутворювальним елементом.

Властивості абстрактності та антропогенності системи економічної безпеки підприємства зумовлюють форму її практичного втілення шляхом визначення суб'єкта актуалізації – конкретного управлінського підрозділу підприємства, який буде виконувати функції та завдання системи економічної безпеки підприємства у тісній співпраці з діяльністю інших структурних підрозділів підприємства. Таким підрозділом є служба (відділ) економічної безпеки підприємства.

Служба (відділ) економічної безпеки підприємства як суб'єкт актуалізації системи економічної безпеки має своє місце в організаційній структурі управління підприємством. І у цьому контексті служба (відділ) економічної безпеки підприємства як суб'єкт актуалізації системи економічної безпеки може мати різний статус: статус однієї з підсистем системи управління підприємством поряд з такими підсистемами як маркетингова, кадрова, виробнича, фінансова тощо або статус надсистеми, що "піднімає" службу економічної безпеки на вищий щабель ієрархії управління. Визначення статусу служби (відділу) економічної безпеки підприємства є принциповим для встановлення її компетенцій і, відповідно, виконання службою завдань у межах цих компетенцій.

Компетенція служби (відділу) економічної безпеки підприємства розглядається як сукупність установлених внутрішньокорпоративними документами повноважень, прав і обов'язків. Зміст поняття "компетенція" містить такі елементи: предмети підпорядкування (коло об'єктів, явищ, дій, процесів, рішень, на які розповсюджуються повноваження служби); права і обов'язки керівника та фахівців служби, відповідальність за виконання покладених функцій. Важливість чіткого визначення статусу служби (відділу) економічної безпеки впливає з подальшого прескриптивного характеру взаємодії такої служби з керівництвом підприємства та іншими структурними підрозділами.

Якщо служба (відділ) економічної безпеки підприємства є надсистемою, то її компетенції є абсолютними, тобто дуже широкими та всеосяжними. При цьому компетенції служби (відділу) економічної безпеки підприємства можуть варіювати від спостереження за процесами, що перебігають на підприємстві, та їхнім контролем із втручанням за необхідності до дублювання системи управління підприємством. Але за будь-якого характеру компетенцій служба (відділ) економічної безпеки підприємства контролює всі стратегічні та поточні управлінські рішення та їхнє виконання. Якщо служба (відділ) економічної безпеки підприємства є надсистемою, то вона виступає свого роду "ситом", крізь яке "просіюються" схвалювані управлінські рішення. Рішення, що ухвалюються у службі (відділі) економічної безпеки, після їхнього затвердження керівництвом підприємства мають беззаперечно виконуватися; такі рішення не потрібно узгоджувати з іншими структурними підрозділами. Але й відповідальність служби (відділу) економічної безпеки є значною: її керівник та фахівці спільно з керівництвом підприємства відповідають за правильність прийнятих рішень та їхньої реалізації. Щоправда, у такому випадку відповідальність за результати діяльності підприємства дещо розмивається: за них відповідають і топ-менеджмент, і служба (відділ) економічної безпеки.

Якщо ж служба (відділ) економічної безпеки є підсистемою системи управління підприємством, то вона працює спільно з іншими структурними підрозділами, такими як маркетингова служба, відділ кадрів, фінансовий відділ, виробничі підрозділи тощо. У такому разі служба (відділ) економічної безпеки має значно менші чітко окреслені повноваження, які мають бути позбавлені дублювання компетенцій інших структурних підрозділів. За результатами виконання функцій системи економічної безпеки підприємства та функцій управління нею у службі (відділі) економічної безпеки підприємства розробляються не рішення як такі з властивими їм характеристиками (наприклад, обов'язкове виконання), а рекомендації, які має розглянути керівництво підприємства і, якщо вважає необхідним, перетворити ці рекомендації (повністю або частково) на управлінські рішення.

Ефективність діяльності служби (відділу) економічної безпеки як підсистеми системи управління підприємством вирішальною мірою залежить від продуктивності співпраці з іншими структурними підрозділами підприємства. Не в останню чергу продуктивність співпраці служби (відділу) економічної безпеки з іншими структурними підрозділами підприємства залежить від якості комунікацій керівників та працівників служби та інших структурних підрозділів підприємства.

Завдання налагодження взаємодії служби (відділу) економічної безпеки з іншими підрозділами підприємства має вирішуватися виходячи з того, що економічна безпека, безумовно, є важливою сферою діяльності підприємства, а забезпечення економічної безпеки - важливим завданням в діяльності підприємства. Але разом з тим забезпечення економічної безпеки не є для підприємства самометою і тому не повинно досягатися за рахунок орієнтації діяльності всіх структурних підрозділів підприємства виключно на досягнення економічної безпеки. Така орієнтація є шкідливою для діяльності структурних підрозділів підприємства, в них є свої функції та завдання. Тому забезпечення економічної безпеки структурними підрозділами підприємства має здійснюватися поряд з їхньою діяльністю, наприклад, зі збереження або збільшення частки ринку, виробництва якісної продукції, забезпечення виробництва необхідними ресурсами тощо. Інакше неминучий парадокс: намагання забезпечити економічну безпеку підприємства призведе до погіршення результатів його діяльності аж до її знищення.

У співпраці служби (відділу) економічної безпеки з іншими підрозділами підприємства щодо забезпечення економічної безпеки має бути знайдений баланс інтересів: підрозділи підприємства мають займатися питаннями забезпечення економічної безпеки не на шкоду власній діяльності, а служба (відділ) економічної безпеки повинна мати межі

втручання у діяльність підрозділів, тобто не підміняти роботу цих підрозділів. І тут необхідно чітко визначити статус аналітиків та фахівців з економічної безпеки: прописати у внутрішньокорпоративних документах, яким чином вони мають працювати з фахівцями інших функціональних підрозділів, якими є їхні компетенції.

Кожен з двох статусів служби (відділу) економічної безпеки підприємства – надсистеми і підсистеми – має свої переваги та недоліки. Кожен з двох статусів служби можливий, але на конкретному підприємстві слід чітко визначити статус служби (відділу) економічної безпеки, що необхідно для імплементації системи економічної безпеки підприємства у систему управління підприємством.

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ INTERNET-БАНКІНГУ В УКРАЇНІ

С.В. Кавун, *доктор економічних наук, професор*

В.І. Пугачова, *студентка*

ДВНЗ «Університет банківської справи», Харків, Україна

Internet-банкінг далі (і-банкінг) є сучасною багатофункціональною системою дистанційного обслуговування клієнтів, яка дозволяє управляти банківськими рахунками в режимі реального часу 24/7 з будь-якої точки світу, використовуючи Інтернет. І-банкінг дає клієнтові високий рівень зручності та безпеки. Зокрема, система і-банкінгу дає змогу клієнтам дистанційно здійснювати операції з рахунками та картками, переказувати кошти у межах країни, відкривати та поповнювати депозити, погашати кредити, оплачувати комунальні послуги та інтернет, поповнювати мобільний телефон тощо. Функціонал і-банкінгу постійно розширюється.

Мета. Виявити фактори внутрішнього і зовнішнього середовищ організації інтернет-банкінгу в Україні та виконати компаративний аналіз можливостей.

Актуальність. У 2015 році можна було спостерігати значне зростання популярності інтернет-послуг у споживачів, це зумовлено рядом факторів таких як підвищення комп'ютерної та фінансової грамотності населення, очевидна вигідність тарифів і-банкінгу в порівнянні зі звичайними операціями, стрімке проникнення Інтернету в усі сфери життя, збільшення росту інтернет-користувачів та ін. [6] Сьогодні, інтернет-банкінг постійно розширює спектр своїх можливостей для здійснення різних банківських операцій, поліпшує сервіс і якість обслуговування клієнтів, а також досягається високий рівень надійності і гарантії безпеки [7, 8]. В Україні дослідженням сучасного стану ринку українського інтернет-банкінгу

займається велика кількість науковців, студентів, аспірантів, докторантів та молодих вчених.

Так, наприклад, автори Боярко І.М. та Огієнко В.І в статті [2] узагальнюють науково-теоретичні засади впливу Інтернет-банкінгу на конкурентоспроможність банків, визначають методологічні особливості відображення при формуванні банківських рейтингів впливу стану розвитку інтернет-банкінгу на конкурентоспроможність банків. Наступні науковці Баркалова Д.С. та Ялинич Ю.І. у своїй роботі [1] досліджують переваги і перспективи інтернет-банкінгу з метою його розвитку в Україні, та розглядають впровадження інтернет-банкінгу в українських банках як необхідність (наприклад, у ПриватБанку, Ощадбанку, Укрессимбанку, Укросоцбанку, ПУМБ, Укрсиббанку та ін.).

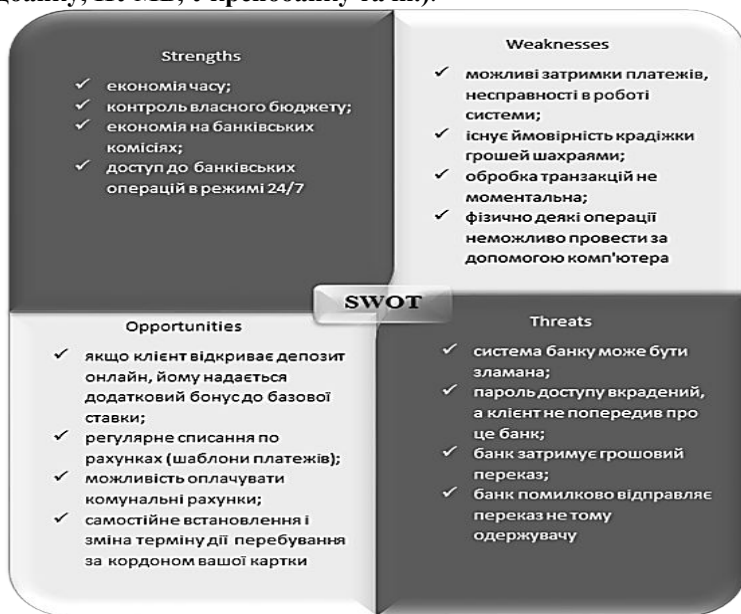

Рис. 1. Результати SWOT-аналізу

У своїй роботі [4] Оскірко Ю.А. та Колокольцев А.В. досліджують аспекти щодо оптимізації процесу розвитку інтернет-банкінгу. Також у роботах розглянуті деякі з сучасних діючих українських систем інтернет-банкінгу з метою виявлення їх технічних і функціональних особливостей.

Оцінка стану банківництва. Для виявлення внутрішніх і зовнішніх чинників впливу на розвиток і функціонування і-банкінгу в сучасних умовах, необхідно зробити SWOT-аналіз в результаті якого ми зможемо виокремити не

тільки позитивні і негативні сторони інтернет-банкінгу, а також можливості і слабкості (рис. 1).

На самому початку розвитку інтернет-банкінгу було прийнято, що у нього зовсім немає негативних сторін, однак, SWOT-аналіз доводить, що окрім переваг є ряд недоліків і проблем.

Інтернет-банкінг надає доступ до банківських операцій в режимі цілодобово але у той же час обробка транзакцій не моментальна (міжбанківський платіж проходить 1-3 робочих дні). А якщо банк помилково відправив переказ не тому одержувачу, то гроші просто «зависають». Наприклад, якщо гроші не зараховані на рахунок отримувача, були списані, і в той же час нараховані якісь штрафні санкції, банк відшкодує збиток, якщо він був нанесений з його вини, - зазначає адвокат, старший юрист ЮК «LA Group» Вікторія Чаніці [5]. Для наочного представлення множини функцій та сервісів і-банкінгу наведемо їх у табличному вигляді (табл. 1).

Таблиця 1

Функціонал І-банкінгу

ФАКТОРИ	І-банкінг	Звичайна процедура		ФАКТОРИ	І-банкінг
Виписка з рахунку (історії операцій, перегляд виписки)	+	+	+	Миттєвий переказ «Western Union»	+
Перегляд залишку з рахунку	+	+	+	Поповнення вкладу	+
Оплата мобільного зв'язку	+	+	+	Дострокове закриття вкладу	+
Переказ між своїми рахунками в межах банку	+	+	+	Купувати поліси автострахування	+
Сплата житлово-комунальних послуг	+	+	+	Заявка на отримання кредиту	+
Сплата покупок у інтернет-магазинах	+	+	+	Платежі Інтернет-провайдерам	+
Сплата податків	-	+	+	Погашення кредиту	+
Сплата штрафів ДАІ	-	+	+	Відкриття нового вкладу	+
Купівля / продаж валюти	-	+	+	Купівля квитків на транспорт	+
Переказ іншій особі в інший банк	+	+	-	Інформація про кредити клієнта	+
Переказ іншому клієнту банку	+	+	-	Поповнювати рахунок онлайн-ігор	+

Конвертація валют		+	+	Відкриття нової карти	+
Встановлювати добові ліміти за операціями з картами	+	-	-	Створювати шаблони регулярного погашення кредиту	+
Поповнення картки	+	+	+	Зміна назви рахунка	+
Зміна ПІН-коду	+	+	-	Квитки на автобус	+
Заява про втрату карти	+	+	-	Квитки на футбол	+
Інформація щодо вкладів клієнта	+	+	+	SWIFT-перекази	+

Важливо пам'ятати: згідно з законом про платіжні системи якщо банк вчасно не здійснює грошовий переказ або помилково переводить гроші на інший рахунок, він зобов'язаний заплатити пеню у розмірі 0,1% від суми за кожен день прострочення, але не більше 10% від суми переказу.

Також, зараз можна спостерігати деякий відтік клієнтів з і-банків. Виявляється, що головна перевага і-банків – віртуальність є одночасно і головним недоліком. Основною причиною, яка змушує їх розлучатися з таким банком, клієнти називають відсутність «живого спілкування» з робітником банку. За загальним визнанням західних експертів, "Ахіллесовою п'ятою" віртуальних банків є те, що вони в силу своєї "віртуальності" не можуть повністю задовольнити потребу клієнта в спілкуванні з банківськими працівниками і природне "право" клієнта на індивідуальний підхід. Як правило, автоматичні відповіді віртуального банку на повідомлення по електронній пошті мало кого влаштовують, а відповідей від клієнтської служби доводиться чекати досить довго [4].

Висновки. Таким чином, функціональність і-банкінгу визначається великою кількістю функцій, а оскільки і-банкінг є додатковим сервісом діяльності банку, то буде доцільним виконати порівняльний (компаративний) аналіз і-банкінгу з багатьма звичайними процедурами.

Отже, було виявлено фактори внутрішнього і зовнішнього середовища організації і-банкінгу в Україні шляхом компаративного аналізу можливостей, також у роботі розкрита сутність поняття інтернет-банкінгу, проаналізовані переваги та недоліки використання інтернет-банкінгу в Україні.

Література

1. Баркалова Д.С. Интернет-банкинг: преимущества и перспективы [Електронний ресурс] / Баркалова Д.С. Ялинич Ю.И. // Открытые информационные и компьютерные интегрированные технологии. – 2012. –53. – С. 159-162. – Режим доступа: <http://bit.ly/1OdfDL9>.

2. Боярко І.М. Розвиток інтернет-банкінгу в контексті формування конкурентних переваг банків [Електронний ресурс] / І.М. Боярко, В.І Огієнко // Financial space. – 2013. – 4(12). – С. 34-56. – Режим доступу: <http://bit.ly/1mIzDy0>.

3. Конституція України. Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», № 29.

4. Осирко Ю.А. «Интернет-банкинг в Украине: современное состояние и перспективы развития». [Электронный ресурс] / Ю.А. Осирко та А.В Колокольцев. – Режим доступу: <http://bit.ly/1OCsTwi>.

5. Чанищи В.І. Плюсы и минусы интернет-банкинга / В.І. Чанищи // Журнал “Деньги”. – 2014. – Режим доступу: <http://bit.ly/1kPn0zU>.

6. Natalia Skrygun. «Development of electronic banking technologies in Ukraine» [E-resource] / Natalia Skrygun and Larysa Kapinus // ECONOMIC ANNALS-XXI. – 2014. – 3-4(1). – Available from: <http://bit.ly/1S6h0kJ>.

7. Kavun, S. «Evaluation Method of Banking System Stability Based on the Volume of Subsystems». [E-resource] / Goykhman M., Kavun, S. // Journal of Finance and Economics. – 2014. – 2(4). – С. 118-124. DOI: 10.12691/jfe-2-4-3. Available from: <http://pubs.sciepub.com/jfe/2/4/3/jfe-2-4-3.pdf>.

8. Karen Furst «Internet Banking: Developments and Prospects». [E-resource] / Karen Furst, William W. Lang, and Daniel E. Nolle. – Available from: <http://nyfed.org/1RvleAP>.

9. Trydid, O. «Synthesis concept of information and analytical support for bank security system». [E-resource] / Trydid, O., Kavun, S., Goykhman, M. // Actual Problems of Economics. – 2014. – 11(161). – С. 449-461. – Available from: <http://bit.ly/1Rlwa5Y>.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА РЕГІОНУ ЯК СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

І.В. Король, студентка

Полтавський національний технічний університет імені Юрія
Кондратюка, м. Полтава, Україна

Проблеми забезпечення економічної безпеки на макро-, мезо- та макрорівні в умовах системної кризи є досить складними. Проблеми формування правової держави, перебудови політичної системи суспільства потребують переосмислення концепцій безпеки регіону, державної безпеки, економічної безпеки як певної форми її вираження.

Економічна безпека є фундаментальною основою економічно-ефективної держави в цілому.

Економічну безпеку територіального утворення варто розглядати як сукупність поточного стану, умов і факторів, які характеризують стабільність, стійкість і поступовість розвитку економіки регіону[3]. Забезпечення соціально - економічної безпеки регіону можливе тільки тоді, коли враховуються інтереси всіх учасників процесу регіонального розвитку – підприємств, галузей, міст, районів тощо. На різних рівнях регіонального розвитку тісно переплітаються економічні, політичні, екологічні та інші інтереси, причому чим вище рівень регіонального розвитку, тим більше учасників вступає у процес, тим ширше коло інтересів.

Динамічна зміна умов функціонування сучасної економіки, здатність до забезпечення безпеки від дії внутрішніх і зовнішніх загроз визначає рівень конкурентоспроможності країни та динаміку соціально - економічного розвитку. В свою чергу, забезпечення інтересів країни базується на стійкому розвитку регіонів, коли реалізація цілей і завдань у сфері регіональної політики відображає формування можливостей системи цілеспрямованих дій на загрози регіонального рівня. Але при цьому слід враховувати регіональні відмінності рівня економічної безпеки, що визначаються нерівномірністю соціального розвитку, особливостями розвитку економіки та розміщення продуктивних сил, ступенем динамізму інноваційних перетворень, якістю людського потенціалу, інвестиційним кліматом і багатьма іншими чинниками.

Глобальна нестабільність у виробничій, продовольчій, енергетичній, фінансовій та інших сферах, виявили низку системних недоліків, що обмежують можливості стабільного соціально-економічного розвитку.

Оцінка рівня та впливу загроз життєво важливим інтересам України на сучасному етапі посткризового відновлення зумовило необхідність оновлення стратегії національної безпеки, визначення стратегічних пріоритетів і вдосконалення механізмів їх реалізації [1]. В цьому контексті потребують нових підходів положення чинної Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 р., що також не повною мірою відповідають новітнім викликам, не враховують зростаючу відмінність у рівнях соціально-економічного розвитку регіонів, наслідки викликів, потенціал сучасних механізмів та інструментів подолання регіональних диспропорцій, не визначають довгострокові тенденції розвитку регіонів до 2020 р. [2].

Економічна безпека є найбільш важливою складовою національної безпеки України, оскільки економіка є основним видом діяльності

суспільства, держави й особистості. На сьогодні національній економічній безпеці загрожує невирішеність наступних проблем [1]:

- залежність внутрішнього ринку від зовнішньоекономічної кон'юнктури, недостатня ефективність роботи щодо його захисту від несумлінної конкуренції з боку українських монополістів та імпортерів, а також стосовно боротьби з контрабандою;

- недостатня ефективність використання матеріальних ресурсів, переважання в структурі промисловості галузей з невеликою часткою доданої вартості, низький технологічний рівень вітчизняної економіки;

- недосконалість законодавства для прискорення розвитку національної економіки на інноваційних засадах, відносно високий рівень тінізації економіки, відсутність достатніх стимулів для легалізації доходів населення та зменшення тіньової зайнятості;

- надмірний вплив іноземного капіталу на розвиток окремих стратегічно важливих галузей національної економіки, небезпечне для економічної незалежності України зростання частки іноземного капіталу в таких галузях.

Економічна безпека регіону – це здатність регіональної економіки функціонувати в режимі розширеного відтворення, тобто стійкого економічного зростання, максимально забезпечувати прийнятні умови життя та розвитку особистості для більшості населення[5].

Складовими економічної безпеки на регіональному рівні є:

- виробнича, яка характеризується наявністю ресурсної бази, умовами, що забезпечують інтеграційні процеси, сформованістю системи відтворення з урахування спеціалізації регіону;

- фінансова, що характеризується стійкістю фінансової та регіональної бюджетної системи, здатністю забезпечити соціально-економічну стабільність і розвиток регіону;

- науково-технічна – динамікою впровадження результатів НТП у соціально-економічну сферу, рівнем модернізації виробництва, кваліфікацією та чисельністю персоналу, зайнятого в наукових дослідженнях і розробках;

- соціально-демографічна – рівнем соціальної диференціації суспільства, рівнем бідності, депопуляції населення, доступності освіти, культури, медичного обслуговування, житла, послуг зв'язку тощо;

- реструктуризація регіонального ринку праці – галузевою регіональною спеціалізацією, зміною потреби у фахівцях відповідної кваліфікації, рівнем безробіття, системою завдань і функцій, що реалізуються спеціалістами;

- громадська – у відсутності криміналізації суспільства, тіньової економіки, корупції тощо;

- продовольча – рівнем забезпеченості регіону продовольством, якістю продуктів харчування;

- екологічна – її порушення проявляються в перевищенні допустимих норм забруднення довкілля, у великих витратах на ліквідацію наслідків техногенних катастроф [5].

Якість системи управління економічною безпекою регіону забезпечується ефективністю ухвалення управлінських рішень, що враховують систему взаємних економічних інтересів, як господарюючих суб'єктів, так і регіональних органів управління.

Система управління економічною безпекою є досить складною сукупністю елементів, що реалізує основні принципи та функції управління, здатна забезпечити прийнятний стан економічної безпеки, має властивості до адаптації та постійного вдосконалення з урахуванням змін внутрішнього та зовнішнього середовища.

Література

1. Указ Президента України, Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 червня 2012 р. «Про нову редакцію Стратегії національної безпеки України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/389/2012>

2. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 р. № 1001, Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-%D0%BF>

3. Мунтіян В. І. Економічна безпека України. / В. І. Мунтіян – К., 1999. – 462 с.

4. Полушкин О. А. Управление безопасностью предприятий в условиях рыночной экономики / О. А. Полушкин // Закон и право. – М., 2005. – № 10. – С. 46-50.

5. Основные понятия менеджмента: глоссарий / Н. Д. Найденов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://vocabulary.ru/dictionary/916/word/yekonomicheskaja-bezopasnost-regiona>

ЕКОНОМІЧНА РОЗВІДКА ЯК ФАКТОР У КОНКУРЕНТНІЙ БОРОТЬБІ

П.О. Крикун, магістрант

Полтавський національний технічний університет імені Юрія
Кондратюка, м. Полтава, Україна

В сучасних умовах ринкової економіки питання конкурентної розвідки та економічної безпеки набувають особливого значення. З одного

боку, підприємство повинне мати постійну інформацію про конкурентів. Володіючи інформацією про плани, контрагентів та потенціал конкурентів, підприємство може своєчасно ліквідувати потенційну небезпеку або вчасно здійснити обґрунтовані наступальні дії. З іншого боку, у протилежному випадку, підприємство має бути готовим захистити від посягань конкурентів інформацію стосовно свого бізнесу, іншими словами, захиститися від економічної розвідки (промислового шпигунства).

Шпигунство (від німецького дієслова *spahen* – вистежувати) або розвідка – це професійна діяльність з метою одержання інформації, що надає одержувачеві істотні переваги в політиці, економіці та інших сферах діяльності.

Економічна розвідка – це придбання будь-яким обманним шляхом інтелектуальної власності, що належить якійсь юридичній особі, яка була створена або законно придбана цією юридичною особою з метою виробництва чого-небудь, що має або може мати промислову цінність і, в більш широкому плані – цінність для національної економіки.

Конкурентна розвідка – це постійний процес збору, накопичення, структурування, аналізу даних про внутрішнє й зовнішнє середовище компанії та надання вищому менеджменту компанії інформації, що дозволяє йому передбачати зміни в обстановці і приймати своєчасні оптимальні рішення щодо управління ризиками, впровадження змін у компанії, а також відповідні заходи, спрямовані на задоволення майбутніх запитів споживачів та збільшення вартості компанії [2].

У свою чергу, одним із різновидів конкурентної розвідки є, промислове шпигунство – добування протизаконним шляхом конфіденційних відомостей про діяльність конкурентів, розкрадання відомостей, зі складових ноу-хау, ведення недобросовісної конкуренції, одержання персональних даних для їх використання в злочинних цілях.

Розвідувальна діяльність (шпигунство) виникла з часів появи цивілізації, а особливого розвитку набула із зародженням торгівлі та ремесел.

Батьківщиною перших теоретиків розвідки вважається Китай, там вже в IV столітті до нашої ери з'явилася перша фундаментальна праця про це нелегке ремесло. Це була книга «Мистецтво війни» блискучого китайського філософа Сунь Цзи: «Якщо освічений государ або розважливий генерал здобувають перемогу над противниками кожен раз, коли ті переходять до дій, то це досягається завдяки попередній інформації. Так звана попередня інформація не може бути отримана ні від духів, ні від

божеств, ні за аналогією з минулими подіями, ні шляхом розрахунків. Її необхідно отримати від людини, яка знайома з ситуацією противника».

Перша справжня приватна розвідслужба була створена флорентійськими купцями-банкieraми в XIV столітті. Потім таку розвід службу створили Фуггери з Аусбурга, які в XV і XVI століттях входили до числа найбільших промисловців і ділків. Незабаром, англійці розширили діяльність своїх секретних служб на область економіки, зокрема, значну увагу спрямували на текстильну промисловість. Завдяки технічній перевазі, Великобританія забезпечувала собі в області текстилю практично монопольне становище. Однак наприкінці XVIII століття представники південних штатів Америки не пошкодували фінансових коштів на організацію промислового шпигунства на англійських фабриках в Ланкаширі, в результаті чого їм вдалося отримати креслення прядильної машини та нанести значних збитків конкуренту.

Об'єктом розвідки у галузі маркетингу конкурента є його ринок, а саме: структура, сегменти, місткість, тенденції розвитку, як складаються відносини вашого конкурента із споживачами, організація реклами, упаковка, доставка і продажі продукту, чисельність і розміщення торгових агентів, канали, політика і методи збуту [3].

Об'єктом розвідки у галузі менеджменту є структура організації, її комунікації, їх ефективність, надійність; коло осіб, що приймають ключові рішення, їх філософія, особливості і склад характеру, захоплення, хобі, заняття спортом; морально-етичний стан колективу.

Особливе місце і найважливіше значення серед об'єктів економічної розвідки займають фінанси підприємства, організації. В них концентруються всі найважливіші особливості роботи підприємства. Крім того, в них відображається стан взаємовідносин підприємства з державою, споживачами, постачальниками. Наведена класифікація є умовною та її ознакою є функціональна особливість конкурента.

Розвідувальна діяльність пов'язана із збором, обробкою, узагальненням і захистом інформації, вона спирається на ряд принципів, які забезпечують її ефективне функціонування. Першим і найважливішим принципом організації будь-якої розвідувальної діяльності, у тому числі і економічної, є неупередженість у відборі, систематизації, обробці і передачі адресату здобутої інформації.

Наступним принципом є системність інформації, здобутої економічною розвідкою. На основі цього принципу забезпечується достовірність інформації, а отже якість і ефективність розвідки.

Третій принцип – конфіденційність. Економічна розвідка, разом з відкритою, має справу і з секретною інформацією. Перш за все, добування будь-якої інформації з напівлегальних або нелегальних джерел повинно носити закритий характер. Закон України «Про інформацію» забороняє збір відомостей про особу без її попередньої згоди, та зазначає відповідну міру відповідальності за порушення законодавства [1].

Отже, як висновок, можна зазначити, що на сучасному етапі розвитку суспільства масштаби економічного шпигунства різко зростають. Інформація про результати чужих прикладних і фундаментальних досліджень дозволяє конкурентам заощадити власні сили й кошти, зосередити всю увагу на виробництві та маркетингу. Подальший розвиток науково-технічного прогресу, збільшення потоку патентів і жорсткість конкуренції як роблять викрадення чужих таємниць особливо прибутковою, і тому дуже перспективною справою.

Література

1. Зеркалов Д.В. Безопасность бизнеса. Контрразведка и шпионаж / Д.В. Зеркалов – К. : Наук. світ, 2008. – 64-66 с.
2. Доронин А.И. Основы экономической разведки и контрразведки. Тула.: Гриф и К., 2000. – 276 с.
3. Закон України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р. // Бюлетень законодавства і юр. практики України. – 1998. №7. – 272 с. //www.zakon.rada.gov.ua.

ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЇ БЮДЖЕТУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Л.М. Ладико, кандидат економічних наук, доцент

Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі, м. Київ, Україна

У сучасних умовах господарювання найважливішим пріоритетом для українських підприємств стає забезпечення стабільного функціонування та розвитку. Важлива роль в досягненні цього відводиться забезпеченню економічної безпеки вітчизняних підприємств. Сутність забезпечення економічної безпеки полягає, з одного боку, у здійсненні досягнення цілей підприємства при безпосередній реалізації цілей забезпечення економічної безпеки, а з іншого, створює необхідні умови для його сталого розвитку. У цьому сенсі забезпечення економічної безпеки становить собою основу управління сучасного підприємства.

У будь-якого підприємства є важливий внутрішній резерв забезпечення своєї безпеки, що має загальноорганізаційну значущість. До

його найважливіших компонентів відносять адаптивність, організованість і результативність підприємства. Забезпечення цих організаційних складових є важливим завданням менеджменту сучасних підприємств. Отже, ефективне і результативне управління підприємством є найважливішою умовою забезпечення його економічної безпеки. Без удосконалення системи управління сучасних підприємств неможливо належним чином забезпечити необхідний рівень економічної безпеки.

Дієве забезпечення економічної безпеки підприємства стає можливим в межах його системи економічної безпеки. Система забезпечення економічної безпеки підприємства є організованою сукупністю взаємопов'язаних елементів, що забезпечують безпеку підприємства і досягнення цілей його розвитку. Забезпечення досягнення цілей економічної безпеки та цілей розвитку підприємства здійснюється функціональними складовими системи забезпечення економічної безпеки. Узгодженість і досяжність цілей економічної безпеки підприємства реалізується за допомогою механізму забезпечення економічної безпеки, що є найбільш активною частиною системи економічної безпеки підприємства. Його функціонування сприяє вирішенню найважливішого завдання забезпечення економічної безпеки підприємства, а саме, досягненню необхідного рівня керованості підприємства і, відповідно, результативного контролю діяльності. Якість виконання цих завдань залежить від технологій забезпечення економічної безпеки підприємства.

У цьому сенсі важливу роль відіграють сучасні організаційно-управлінські технології, особливо ті, які мають комплексний характер. До них справедливо відносять технологію бюджетування. Бюджетування часто сприймають у вигляді технології планування фінансових ресурсів, включаючи розробку бюджетів.

Сучасний погляд на бюджетування не обмежується розглядом даної технології як інструменту фінансового планування. Дослідження автором особливостей бюджетування показало чітко виражений організаційно-управлінський характер, що дозволяє не тільки забезпечувати реалізацію цілей і стратегій підприємства, але і здійснювати управління поточною діяльністю.

Визначальною стороною бюджетування є те, що воно реалізується на оперативному рівні управління підприємства, хоча і має тісний зв'язок із стратегічним плануванням і управлінням підприємства. У той же час бюджетування забезпечує реалізацію фінансових цілей і стратегій підприємства.

Цікавою особливістю бюджетування є те, що в системі забезпечення економічної безпеки підприємства воно забезпечує дієвий зворотний зв'язок. Ефективність економічної безпеки залежить від ефективності системи збору даних про функціонування не тільки структурних підрозділів, але і всього підприємства. Наявність достовірної інформації та

її оперативне затребування сприяє якісному виявленню можливих загроз діяльності підприємства. Чим ефективніша система збору і надання інформації, оперативна діагностика і усунення загроз, тим вищою є економічна безпека. Завдяки цьому з'являється можливість для підвищення керованості і збереження підприємства, тобто створюються необхідні умови для забезпечення необхідного рівня економічної безпеки.

Досягти цього можна, коли на підприємствах існує розгорнена система показників, за якими оцінюється робота всіх ділянок і підрозділів, а також функціонує дієва система надання інформації про реальний стан справ, що необхідно для ухвалення ефективних управлінських рішень.

Бюджетування дозволяє за рахунок вибудовування комплексної системи планування, координації та контролю здійснювати збір і надання достовірної інформації про діяльність, а також оперативне її затребування. Завдяки цьому в системі забезпечення економічної безпеки підприємства створюються реальні умови, по-перше, для оперативного діагностування та усунення потенційних загроз, по-друге, для забезпечення раціонального використання ресурсів у бізнес-діяльності.

Література

1. Ладыко Л.М. Бюджетування в системі забезпечення економічної безпеки підприємства / Л.М. Ладыко // Безпекознавство: теорія и практика. Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. 15.03. – 15.04. 2013 р., 2013. Луганськ, 2013. – С. 135-137.

ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ІНТЕГРАЛЬНОЇ ОЦІНКИ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

М.В. Лисенко, кандидат фізико-математичних наук, доцент

Н.Л. Панасенко, кандидат економічних наук, доцент

Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка, м. Полтава, Україна

Процес управління виробничою діяльністю підприємства являє собою послідовність прийняття управлінських рішень, які повинні бути науково обґрунтованими та заснованими на достовірній інформації. Важливу роль в плануванні виробництва відіграє оцінювання економічного та виробничого потенціалу підприємства. Таке оцінювання дозволяє визначити можливість реалізації того чи іншого управлінського рішення. Економічний потенціал – це множина наявних та придатних до використання основних джерел, засобів, елементів, що використовуються і можуть бути використані для економічного зростання. Поняття економічного потенціалу можна визначити не лише для підприємства, але і

для регіону, галузі та країни. Виробничий потенціал визначається сукупністю ресурсів, які можуть бути використані для реалізації цілей виробничого підприємництва, і відображає потенційні можливості щодо випуску конкурентоспроможної продукції.

Виділяють дві форми оцінювання економічного потенціалу - ресурсну, що зорієнтована на оптимізацію структури, та результативну, що направлена на ефективність використання [1]. Для оцінювання економічного потенціалу необхідно чітко визначити його структуру та набір потрібних для визначення оцінки показників. Множину вказаних показників доцільно поділити на підмножини відповідно до структури економічного потенціалу даної системи [2].

Ряд авторів вважають, що виробничий потенціал повністю визначається основними фондами, матеріальними і трудовими ресурсами. Такий підхід не бере до уваги можливості інноваційного розвитку та вплив інформаційних ресурсів. Оскільки дані фактори відіграють значну роль в процесі виробництва, доцільно включити їх до виробничого потенціалу.

Інноваційний потенціал – це сукупність інтелектуальних, науково-технічних, фінансових та інших ресурсів, необхідних для здійснення інноваційної діяльності. Інноваційний потенціал взаємопов'язаний із інвестиційним потенціалом, тобто здатністю економічної системи освоїти інвестиційні ресурси. Інноваційний розвиток передбачає розроблення та впровадження в виробництво видів техніки, нових технологій, нових видів продукції. Впровадження інновацій передбачає оновлення основних фондів, підвищує продуктивність праці, впливаючи тим самим на оцінку виробничого потенціалу. Для ефективного управління інноваційними процесами важливим є прогнозування динаміки інноваційної діяльності. Таке прогнозування дає можливість оцінити ефективність впровадження інноваційних технологій.

При наявності даних за достатньо тривалий ретроспективний період можна використати трендовий прогноз, результатом якого буде інтервал, до якого з досить високою імовірністю належатиме значення показника в майбутній період. Особливістю інноваційно-інвестиційного розвитку є наявність істотних якісних змін в динаміці його показників на протязі ретроспективного періоду. Для визначення таких змін та оцінювання їх тривалості доцільно використати експертне оцінювання, а для періодів еволюційного розвитку можна використати трендові моделі.

Прогнозування динаміки інноваційного потенціалу передбачає його інтегральне оцінювання, що включає дослідження багатьох показників, які відображають поточний стан потенціалу та перспективи його розвитку. Множина базових показників повинна всебічно відображати аспекти інноваційно-інвестиційного розвитку. До цієї множини доцільно включити показники розвитку фундаментальних досліджень, показники обсягів

державних, приватних та іноземних інвестицій, показники впровадження інноваційних технологій та інші.

Для визначення інтегральної оцінки виробничого потенціалу потрібно для кожного із відібраних показників визначити його найбільше та найменше значення і поділити інтервал між ними на n частин, де n - максимальна кількість балів, якою можна оцінити величину даного показника. Це дає можливість перейти від оцінки в натуральних одиницях до оцінки в балах. На наступному етапі оцінювання потрібно одержати інтегральні оцінки всіх елементів виробничого потенціалу. Така оцінка визначається як сума добутоків оцінок показників, що описують даний елемент, на відповідні вагові коефіцієнти. Для визначення вагових коефіцієнтів доцільно використати метод модифікованої головної компоненти [3]. Цей метод дає можливість відобразити в інтегральній оцінці зв'язки між показниками.

Потім аналогічно із оцінок елементів виробничого потенціалу можна одержати інтегральну оцінку всього економічного потенціалу.

Одержана оцінка відображає економічний потенціал на основі поточних значень показників. Для більш точного оцінювання доцільно визначити тенденції динаміки вказаних показників і включити ці тенденції до інтегральної оцінки. Таким чином, економічна система, що має позитивну тенденцію розвитку, одержить вищу оцінку. При наявності інформації про залежність даного показника від впливаючих на нього факторів можна скласти рівняння парної або множинної лінійної регресії, яке теж дає можливість визначити інтервал, до якого належатиме прогнозне значення показника. Можна використати і прогнозування за допомогою експертного оцінювання.

Незалежно від обраного методу прогнозування його результат для даного показника відображається в вигляді трійки чисел: a_{\min} , що визначає нижню межу для прогнозованого значення, a_{\max} , що визначає його верхню межу, та a_n , що визначає найімовірніше майбутнє значення показника. Якщо прогнозується зростання даного показника, в результаті якого значення a_{\max} показує на можливе збільшення вираженої в балах оцінки даного показника, то до вказаної оцінки додаємо деяке значення d (визначається експертами); якщо на таке збільшення показує значення a_n - то додаємо $2d$, а якщо значення a_{\min} - то додаємо $3d$. Результатом такого оцінювання є відображення інтегральною оцінкою не лише поточної величини економічного потенціалу, але і тенденції його розвитку.

Література

1. Макарова Г. С. Форми оцінки економічного потенціалу підприємства. /Г. С. Макарова // Економіка розвитку: Науковий журнал. – 2011. – № 4(60). – С. 89-93.

2. Коваль Л.В. Економічний потенціал підприємства: сутність і структура. /Л.В. Коваль // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Логістика. – 2010. – № 690. – С. 59-65.

3. Айвазян С.А. К методологии измерения синтетических категорий качества жизни населения. /С.А. Айвазян // Экономика и математические методы, том 39. – 2003. – №2. – С. 33-53.

КОРУПЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ

Т.А. Манойло, *магістрант*

А.Ю. Репало, *магістрант*

Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка, м. Полтава, Україна

В процесі розвитку економіки багатьох країн, корупція захоплює все більші простори фінансово-економічних відносин у світі. Україна також на початку свого становлення зіткнулася з цією проблемою, коли і так незадовільні показники економічного стану держави гальмувались розвитком корупційних схем у фінансовій системі країни, що загалом призводить до збитків, завданих державі.

Загалом, корупція являє собою неправомірну діяльність у сфері політики та державного управління, яка полягає у використанні посадовими особами доручених їм прав і владних можливостей для особистого збагачення [1]. Сфера економіки будь-якої країни завжди виступає саме тим полігоном, на якому й розгортається найбільша боротьба за незаконні прибутки, винагороди, економічні переваги. Корумпованість економіки призводить до ослаблення фінансової системи держави, оскільки приватний бізнес переходить у тіньовий сектор, від цього не працюють на повну силу система оподаткування і правила підприємницької діяльності, постійно порушується законодавство, що у свою чергу підриває довіру до державного апарату в цілому та завдає фінансових втрат державному бюджету.

Аналізуючи теоретичні та нормативно-правові засади визначення корупції, яке надано законодавством, не відповідає економічним реаліям сьогодення, у яких власне і проявляється корупція. Корупція, це не просто використання особою службових повноважень у власних інтересах та надання окремих привілеїв тим чи іншим суб'єктам економічних відносин. Це системне явище, руйнівним чином впливає на прозорість та стабільність ринкових відносин, одночасно створюючи передумови до занепаду державної економіки в цілому та окремих її галузей, що в свою чергу призведе до загрози зниження рівня економічної безпеки держави [2].

Тому, в Україні корупція є однією із загроз економічній безпеці як на мікро-, так і на макрорівні. Вона спричиняє руйнівний вплив на усі сфери життя суспільства, є перешкодою для економічних реформ, гальмує становлення ринкових інститутів, перешкоджає надходженню інвестицій, а відтак є одним із найбільш небезпечних та загрозливих явищ для економічної безпеки України.

Зв'язок між корупцією та економічною безпекою проявляється через ряд негативних наслідків в економіці, які обумовлені сукупністю корупційних дій. До таких наслідків належать:

- збільшення обсягів тіньової економіки. Це призводить до зменшення податкових надходжень до бюджету, а оскільки саме податкові надходження є основним джерелом доходів державного бюджету, виникає бюджетний дефіцит. Що в свою чергу призводить до збільшення державного боргу, що є загрозою економічній безпеці;

- порушуються конкурентні механізми ринку, оскільки часто у виграші залишається не той, хто конкурентоспроможний, а той, хто незаконно зміг отримати переваги. Це спричиняє зниження ефективності ринку та дискредитацію ідей ринкової конкуренції;

- уповільнюється поява ефективних приватних власників, насамперед через порушення під час приватизації, а також штучних банкрутств, як правило, поєднаних з підкупом чиновників;

- неефективно використовуються бюджетні кошти, зокрема при розподілі державних замовлень та пільг. Це ще більше ускладнює бюджетні проблеми країни;

- підвищуються ціни за рахунок «корупційних витрат», у результаті чого споживач втрачає можливість споживати певний обсяг благ;

- в агентів з'являється зневіра у здатність влади встановлювати, контролювати та дотримуватися чесних правил ринкової гри;

- погіршується інвестиційний клімат, наслідком чого є невирішення проблем подолання спаду виробництва, оновлення основних фондів;

- розширюються масштаби корупції в неурядових організаціях (на фірмах, підприємствах, в громадських організаціях), це призводить до зменшення ефективності їхньої роботи, а відповідно, знижується конкурентоспроможність національної економіки.

Отже, необхідним для подальшого розвитку держави є протидія корупції. Це питання є важливим для суспільного прогресу, нормального життя та запобігання іншим загрозам. Для протидії розвитку корупції в країні потрібно не лише удосконалювати законодавство по боротьбі з корупцією, але і стимулювати населення країни для запобігання корупційним проявам, оприлюднюючи інформацію про державні витрати і надаючи можливість громадськості контролювати грошові потоки

державних коштів. Разом з тим одним із стимулів для попередження корупційних явищ можуть бути розрахунки збитків, що завдає державі корупція, відриті для населення країни, які забезпечать розуміння того, що корупція – це загальна проблема фінансових втрат всієї країни і кожного окремого громадянина.

Література

1. Концепція Державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.kmu.gov.ua/>
2. Національна антикорупційна стратегія на 2011-2015 рр. Схвалена Указом Президента України від 21 жовтня 2011 року №1001/2011 [Електронний ресурс]. – / Режим доступу: // www.rada.gov.ua
3. Про засади запобігання і протидії корупції : Закон України від 07.04.2011 р. № 3206-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua>.
4. Дудин М.М. Вплив тіньової економіки України на її економічну безпеку / М.М. Дудин // Бізнес-інформ. – 2011. – №12.
5. Степанюк В. «Українська» корупція є системною [Електронний ресурс] / В. Степанюк // Інформаційно-аналітичний портал. – Режим доступу: <http://www.rivne.mns.gov.ua/content/ukrainskakorupsia.html>.
6. Чапран О.М. Корупція – загроза національній безпеці / О.М. Чапран // Альянс наук: матеріал V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м.Львів, 20 березня 2012 р.). – Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ. – С. 18-25.

УПРАВЛІННЯ ВЕЛИЧИНОЮ ФІНАНСОВОГО ЛЕВЕРИДЖУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КАПІТАЛУ

О.В. Погрібний, магістрант

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава, Україна

В умовах переходу до ринку підвищується рівень самостійності суб'єктів господарювання як в цілому, так і у виборі джерел фінансування своєї діяльності зокрема. При цьому одним з найважливіших питань є управління структурою капіталу підприємства.

Основна маса фінансових ресурсів підприємства, як правило, формується за рахунок власного капіталу. Але існує думка, що підприємство яке функціонує без позичкових коштів, працює неефективно. Однак, всупереч цій досить поширеній думці, кредити не завжди можуть приносити додатковий прибуток. При цьому важливим критерієм є ефективність використання такого капіталу.

Одним з найважливіших інструментів при визначенні ефективності використання капіталу може бути ефект фінансового левериджу. Цей механізм широко застосовується в західних країнах в умовах ринкової економіки але, зважаючи на низьку поінформованість вітчизняних економістів з ринковими інструментами управління, майже не використовується в практичній діяльності українських підприємств.

Традиційно в економічній літературі під поняттям леверидж, у буквальному значенні слова, розуміють фактор, незначна зміна якого може привести до досить істотної зміни результативного показника. В економіці, а точніше в менеджменті під словом леверидж розуміють процес управління активами і пасивами підприємства, спрямований на зростання (збільшення) прибутку [1].

На думку І.А. Бланка, фінансовий леверидж – це один із основних механізмів реалізації такого завдання фінансового менеджменту, як максимізація рівня рентабельності при заданому рівні фінансового ризику. Ефектом фінансового левериджу він називає «показник, який відображає рівень прибутку, який додатково генерується власним капіталом при різній частці використання позикових засобів» [2].

На думку Шморгуна Н.П. та Головка І.В. фінансовий леверидж – це потенційна можливість впливати на прибуток підприємства та дохідність власного капіталу, використовуючи позичені кошти [3].

Т.С. Новашина відзначає, що «фінансовий важіль – це відношення позикового капіталу з фіксованим відсотком, що використовується у фінансуванні діяльності організації акціонерного капіталу». Вона зазначає, ефект фінансового важеля виникає внаслідок того, що позичені під фіксований відсоток кошти можна використовувати на ті проекти, які забезпечували б більш високу віддачу, ніж складає сума відсотків за кредитами і позиками [4].

Слід зазначити, що ефект фінансового левериджу може бути величиною як позитивною, так і від'ємною. Крім того, цей ефект виникає завдяки використанню не лише платного кредиту, але і безоплатних позикових ресурсів (кредиторської заборгованості). І чим вищою є частка останніх у загальній сумі позикових коштів, тим вищим є значення ефекту фінансового левериджу.

Принциповий алгоритм розрахунку ефекту фінансового левериджу має три складові [5]:

$$ЕФЛ = (P_{СК} - Ц_{ПК}) * (1 - K_{ОП}) * ПК / ВК,$$

де ЕФЛ – ефект фінансового левериджу, що полягає в прирості коефіцієнту рентабельності власного капіталу, %;

$P_{СК}$ – рентабельність сукупного капіталу, %;

$Ц_{ПК}$ – середньозважена ціна позикового капіталу (витрати, пов'язані з позиковим капіталом / середній розмір позикового капіталу) %;

$K_{ОП}$ – ставка податку на прибуток, виражена десятковим дробом;

ПК – середня сума використовуваного підприємством позикового капіталу;

ВК – середня сума власного капіталу підприємства.

Диференціал фінансового левериджу характеризує різницю між рентабельністю сукупних активів та середньою ціною позикового капіталу. Податковий коректор фінансового левериджу (1-СНП) – це рівень прибутку, який залишається у підприємства після сплати податків та свідчить про залежність ефекту фінансового левериджу від рівня оподаткування прибутку. Плече (коефіцієнт) фінансового важеля (ПК/ВК) – характеризує силу впливу фінансового важеля. Цей показник свідчить про фінансову стійкість підприємства та показує, яка величина позикового капіталу припадає на 1 грн. власного капіталу.

Проведені розрахунки виявили, що аналізоване підприємство має позитивне значення ефекту фінансового левериджу лише у 2012р. У 2013р. диференціал фінансового левериджу є від’ємним, оскільки середньозважена ціна позикового капіталу майже вдвічі перевищувала рентабельність сукупного капіталу. У 2014р. від’ємне значення ефекту фінансового левериджу спричинене збитковою діяльністю підприємства (табл. 1).

Таблиця 1

Ефект фінансового левериджу ПАТ «Карлівський машинобудівний завод»,
2012 – 2014рр.

Показники	Рік			Відхилення (+,-)	
	2012	2013	2014	2013-2012	2014-2013
Чистий прибуток, тис. грн.	16208	2915	-8306	-13293,00	-11221,00
Ставка податку на прибуток, частка одиниці	0,21	0,19	0,18	-0,02	-0,01
Податковий коректор	0,79	0,81	0,82	0,02	0,01
Фінансові витрати, тис. грн.	1361,00	2461,00	2741,00	1100,00	280,00
Середній розмір капіталу, тис. грн.	64039,50	79507,50	96097,50	15468,00	16590,00
У тому числі					
власного капіталу	30865,00	40427,00	37731,00	9562,00	-2696,00
позикового капіталу	33174,50	39080,50	58366,50	5906,00	19286,00
Плече фінансового важеля	1,07	0,97	1,55	-0,11	0,58
Рентабельність власного капіталу, %	52,51	7,21	-22,01	-45,30	-29,22
Рентабельність сукупного капіталу, %	25,31	3,67	-8,64	-21,64	-12,31
Середньозважена ціна позикового капіталу, %	4,10	6,30	4,70	2,19	-1,60
Диференціал фінансового левериджу, %	21,21	-2,63	-13,34	-23,84	-10,71
Ефект фінансового левериджу, %	18,01	-2,06	-16,92	-20,07	-14,86

У процесі аналізу виявлено зростання фінансових витрат підприємства, що свідчить про збільшення частки кредитів у позиковому

капіталі. Так, позиковий капітал перевищує власний у 2012 та 2014 роках. Перевищення позикового капіталу над власним має місце у 2013р. Відповідно до цього змінюється і сила впливу фінансового важеля. Середньозважена ціна позикового капіталу найбільша в 2013р. (6,3%), а найменша у 2012р. (4,1%).

Таким чином, для ПАТ «Карлівський машинобудівний завод» вигідним є фінансування своєї діяльності за рахунок позикового капіталу лише у 2012 році. Головною умовою формування фінансових ресурсів підприємства за рахунок кредитних коштів є залучення капіталу за найменшою вартістю та мінімально допустимим ризиком із метою досягнення максимального прибутку. Тому важливе значення має процес оптимізації структури капіталу.

Оптимізація структури капіталу являє собою таке співвідношення у використанні власного і позикового капіталу, при якому забезпечується найбільш ефективне співвідношення між коефіцієнтом фінансової рентабельності і коефіцієнтом фінансової стійкості підприємства.

Одним із методичних підходів щодо проведення оптимізаційних процедур структури капіталу є розрахунок впливу ефекту фінансового левериджу на кінцеві результати діяльності підприємства (табл. 2). При здійсненні нами було враховано, що:

- рентабельність (збитковість) сукупного капіталу ПАТ «КМЗ» встановлена на рівні 2014р.;
- за користування кредитами підприємство сплачує 17%;
- ефект фінансового левериджу розраховано за середньозваженою ціною позикового капіталу, яка визначена шляхом ділення витрат, пов'язаних з використанням позикового капіталу на середній його розмір.

Таблиця 2

Розрахунок рентабельності власного капіталу при різних значеннях плеча фінансового важеля

Показники	Варіанти розрахунку										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	50/50	50/50	50/50	38/62	38/62	31/69	31/69	66/34	66/34	45/55	70/30
	50/50	100/0	0/100	80/20	20/80	90/10	0/100	100/0	70/30	40/60	0/100
Власний капітал	37731	37731	37731	37731	37731	37731	37731	37731	37731	37731	37731
Позиковий капітал	37731	37731	37731	61561	61561	83981	83981	19437	19437	46115	16170
у тому числі:											
кредити	18865,5	37731		49248,8	12312,2	75582,9		19437	13605,9	18446	
поточні зобов'язання за розрахунками	18865,5		37731	12312,2	49248,8	8398,1	83981		5831,1	27669	16170
Сукупний капітал	75462	75462	75462	99292	99292	121712	121712	57168	57168	83846	53901,43
Плече фінансового важеля	1,00	1,00	1,00	1,63	1,63	2,23	2,23	0,52	0,52	1,22	0,43
Ставка відсотка за кредит	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17

Рентабельність (збитковість) сукупного капіталу, %	-8,64	-8,64	-8,64	-8,64	-8,64	-8,64	-8,64	-8,64	-8,64	-8,64	-8,64
Фінансовий результат від операційної діяльності	-8734	-8734	-8734	-11492	-11492	-14087	-14087	-6617	-6617	-9704	-6239
Витрати за відсотками	3207,14	6414,27	0,00	8372,30	2093,07	12849,09	0,00	3304,29	2313,00	3135,82	0,00
Середньозважена ціна позикового капіталу, %	8,50	17,00	0,00	13,60	3,40	15,30	0,00	17,00	11,90	6,80	0,00
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	-11941	-15148	-8734	-19864	-13585	-26936	-14087	-9921	-8930	-12840	-6239
Ставка податку на прибуток	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18
Сума податку на прибуток											
Чистий прибуток	-11941	-15148	-8734	-19864	-13585	-26936	-14087	-9921	-8930	-12840	-6239
Рентабельність власного капіталу, %	-31,65	-40,15	-23,15	-52,65	-36,01	-71,39	-37,34	-26,29	-23,67	-34,03	-16,53
Ефект фінансового левериджу, %	-17,14	-25,64	-8,64	-36,29	-19,64	-53,29	-19,23	-13,21	-10,58	-18,87	-3,70

*Співвідношення між власним і позиковим капіталом;

** Співвідношення між кредитами і поточними зобов'язаннями.

За результатами розрахунків, можемо зазначити, що найкращим варіантом співвідношення між власним і позиковим капіталом є варіант 11, де частка власного капіталу становить 70%, а позикового 30%. При чому позиковий капітал загалом сформований на 100% поточними зобов'язаннями за розрахунками. За цієї умови підприємство не має витрат, пов'язаних з використанням залученого капіталу, та має найвище значення ефекту фінансового левериджу (-3,7%) та найнижче значення плеча фінансового левериджу (0,43).

Крім того прийнятними є також варіанти 3 та 7. У цих умовах підприємству вигідно використовувати поточні зобов'язання, так як середньозважена ціна капіталу дорівнює нулю.

При залученні кредитів для фінансування діяльності найбільш придатним є 9 варіант, де співвідношення між власним та позиковим капіталом становить відповідно 66%/34%, при чому кредити складають 70% позикового капіталу. Даний варіант забезпечує рентабельність (збитковість) власного капіталу на рівні -23,67%, при цьому має третє за розміром значення ефекту фінансового левериджу (-10,58%). А середньозважена вартість ціна позикового капіталу при цьому становить 11,9%.

Найгіршим варіантом структури капіталу для підприємства є 6. За цим варіантом сукупний капітал сформований за співвідношення 31%/69%.

При цьому позиковий капітал на 90% представлений кредитами. За даних умов збитковість підприємства становитиме -71,39%.

Таким чином, найбільш привабливими варіантами для аналізованого підприємства є варіанти структури капіталу, де позиковий капітал формується за рахунок несвоєчасного повернення своїх боргів кредиторам. Однак, підприємство все ж має можливість отримувати прибуток і нарощувати рентабельність власного капіталу залучаючи кредити. За сформованої рентабельності сукупного капіталу (-8,64%) та ставки за кредит (17%) підприємство має змогу залучати кредити, які підвищують рентабельність власного капіталу, в обсязі 10-20% сукупного капіталу.

Отже, леверидж – це особлива частина фінансового менеджменту пов'язана з керуванням прибутковістю, що має значний на прибуток підприємства, а, отже, і на ефективне функціонування всього підприємства та слугує ефективним інструментом управління фінансами підприємства.

Література

1. Семенов Г.А. Оптимізація структури капіталу підприємства / Г.А. Семенов, А.В. Пелешко // Держава та регіони. – 2010. – No4. – С. 164-169.

2. Бланк І.А. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / І.А. Бланк. – К.: Ніка-Центр, Ольга, 2010. – 528 с.

3. Шморгун Н.П. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / Н.П. Шморгун, І.В. Головка. – К.: Центр навчальної літератури, 2013. – 528 с.

4. Новашина Т.С. Фінансовий аналіз: підручник / Т.С. Новашина, В.І. Карпунін. – М.: Московська фінансово-промислова академія, 2009. – 192 с.

5. Подольська, В.О. Фінансовий аналіз: навч. посібник / В.О. Подольська, О.В. Ярош. – К.: Центр навчальної літератури, 2008. – 488с.

ДЕТІНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ПЕРСПЕКТИВА ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

К.А. Хом'як, викладач

ТНЕУ «Тернопільський національний економічний університет»
м. Тернопіль, Україна

Процеси реформування та побудови конкурентоспроможної економіки в Україні наштовхуються на багато гострих проблем, головною з яких у сучасних умовах є нестача у державі фінансових ресурсів. Така ситуація свідчить про регресійний розвиток фінансової системи та низький

рівень фінансової безпеки. Вирішенню проблеми поповнення ресурсної бази державних фінансів, без залучення багатомільярдних зовнішніх запозичень, сприятиме мобілізація внутрішніх ресурсів, одним із яких є тіньова економіка. Тому, неабиякої актуальності набуває дослідження процесу детінізації та його вплив на рівень фінансової безпеки держави.

Оснoву фінансової безпеки держави становить стабільний розвиток фінансової системи та економічне зростання країни. Ситуації у фінансовій сфері України свідчить про наявність значних диспропорцій її розвитку, що не може не позначитися на рівні фінансової безпеки країни. Таким чином, доцільно проаналізувати динаміку інтегрального індексу фінансової безпеки (рис. 1).

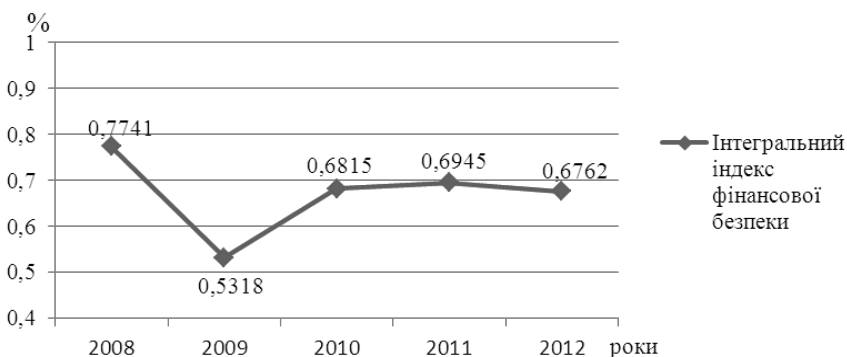

Рис. 1. Динаміка інтегрального індексу фінансової безпеки країни, 2008-2012 рр.

Джерело: складено автором за: [1]

Як бачимо, різке падіння індексу відбулося у 2009 р. – на 30 в.п. до 53,18%, що є наслідком впливу світової кризи, яка розпочалася у 2007 р. у США й спричинила масовий відтік короткострокового капіталу з економіки України протягом 2008-2009 рр. Заходи щодо стабілізації рівня фінансової безпеки країни, які впроваджувались протягом наступних років, забезпечили безпеку фінансової системи на рівні 68,5%, проте аналізуючи дані, відмічаємо, що негативні тенденції з часом посилюються.

У Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері, яка була схвалена від 15 серпня 2012 року, зазначається, що «стан національної безпеки у фінансовій сфері залежить від явищ і чинників як внутрішньої, так і зовнішньої фінансово-кредитної політики держави, політичної ситуації, що склалася у державі, досконалості законодавчого забезпечення функціонування фінансової системи, а також міжнародних зобов'язань держави» [2]. Відтак, доречно виділити та дослідити

інституційні деформації, зміст яких полягає у якісному викривленні інституційних форм фінансово-економічної системи, і які, негативно впливають на систему забезпечення фінансової безпеки держави. Однією із основних форм вияву внутрішніх інституціональних деформації економіки будь-якої країни вважається тіньова економіка в усіх притаманних її формах, а саме: ухилення від сплати податків; тіньові операції, що пов'язані з оплатою праці; тіньові кредитні операції; тіньові операції з цінними паперами; непродуктивний вплив капіталу, корупція, тіньова інвестиційна діяльність.

Оцінка рівня тінізації різними аналітиками є неоднозначною та коливається в широкому діапазоні. Так, наприклад, рівень тінізації національної економіки станом на 1 січня 2013 за даними різних джерел становив: 15,2 % (Держкомстат); 34 % (Мінекономрозвитку); 46,8 % (Світовий Банк); 58,1 % (Businessweek Bloomberg); 44,1 % (Фрідріх Шнайдер) [3, 4, 5]. Як бачимо, що розбіжність між оцінками колосальна. За відсутності об'єктивної оцінки масштабів даного явища, заходи спрямовані на протидію, не дають очікуваних результатів та призводять до негативних наслідків.

Системними наслідками тінізації у фінансовій сфері є: втрата дієвості важелів грошово-кредитної політики внаслідок значного обсягу оборотів гривневої та валютної маси, який не підпадає під регулювання засобами банківської системи; втрата дієвості фіскальних інструментів, марнотратство дефіцитних бюджетних ресурсів; поширення тіньової зайнятості, зростання диференціації доходів населення; вплив фінансових ресурсів. З огляду на вищесказаного, можемо стверджувати, що детінізація економіки призведе до ряду позитивних ефектів, які зменшать кількість внутрішніх загроз та підвищать рівень фінансової безпеки держави [6, с. 123-124].

На нашу думку, саме детінізації економіки є пріоритетним та принципово важливим напрямом сучасної економічної політики України, який забезпечить оздоровлення та зростання вітчизняної економіки, зміцнення держави в контексті її фінансової та національної безпеки.

Для мінімізації негативного впливу тіньової економіки на фінансову безпеку держави ми пропонуємо низку заходів, які повинні здійснюватись комплексно та поєднувати у собі політичні, правові, організаційні та регулятивні важелі впливу спрямовані на викорінення основних причин виникнення та розвитку тіньової економічної діяльності.

До заходів детінізації економічних відносин, що матимуть позитивний вплив на мінімізацію загроз фінансовій безпеці можна віднести: створення сприятливих умов для легалізації зайнятості населення; запровадження податкових стимулів до нагромадження та інвестування

коштів в національну економіку; покращення інвестиційного клімату в країні; зниження регуляторного та фінансового тиску на суб'єкти господарювання; відокремлення влади від бізнесу; розробка відповідного правового забезпечення процесу легалізації доходів; посилення відповідальності правопорушників; переорієнтація системи оподаткування з фіскальної на регуляторну функцію; амністія «тіньових» капіталів.

Література

1. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України. Затверджена Наказом Міністерства економіки України від 02.03.2007 № 60 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id

2. Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2012 р. № 569-р // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [//zakon4.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-%D1%80](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-%D1%80).

3. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

4. Офіційний веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>.

5. Україна стала європейським лідером за обсягом тіньової економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.newsru.ua/finance/23nov2012/tenn_2.html.

6. Економічна безпека: навч. посіб. / за ред. З.С. Варналія. – К.: Знання, 2009. С.123-124.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Л.М. Христенко, кандидат економічних наук, доцент
Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля,
м. Сєвєродонецьк, Україна

У сучасних складних умовах господарювання, які все більше набувають ознак невизначеності і непередбачуваності, особливо на тлі вітчизняної соціально-економічної й політичної кризи, будь-яке підприємство у своїй діяльності неодмінно стикається з низкою небезпек та загроз у вигляді сукупності дестабілізуючих чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, що призводить до небажаних змін у результатах поточної й перспективної діяльності підприємства та його загальному стані. За таких умов набуває актуальності питання щодо забезпечення

економічної безпеки діяльності підприємства, яке полягає у протидії (протистояння, запобігання, послаблення) впливу таким небезпекам і загрозам у діяльності підприємства за допомогою ефективного використання ресурсів, результатом чого, як на думку різних авторів, має стати стабільне функціонування й розвиток підприємства, належний стан захищеності потенціалу підприємства та процесів його господарської діяльності, стан захищеності інтересів як самого підприємства, так і його контрагентів, міри гармонізації, міри економічної свободи підприємства та ін.

Зважаючи на те, що задля досягнення будь-якого результату, у тому числі і результату (стану, міри) економічної безпеки підприємства у протидії небезпекам і загрозам, має здійснюватися певний процес. Наразі, під забезпеченням економічної безпеки підприємства розуміється процес у вигляді послідовності взаємопов'язаних і взаємообумовлених дій (заходів) різного характеру (кадрових, інформаційних, технічних, технологічних, організаційних, адміністративних та ін.) щодо протидії наслідкам внутрішніх або зовнішніх, об'єктивних або суб'єктивних небезпек і загроз, метою якого є досягнення бажаного стану економічної безпеки підприємства, що є запорукою його стабільного й ефективного функціонування і розвитку, фінансової стійкості й платоспроможності, підвищення конкурентоспроможності, і, як наслідок, формування необхідних передумов для повної реалізації економічних та соціальних цілей своєї діяльності [3].

Забезпечення економічної безпеки є особливим та доволі складним процесом, що пояснюється наступним:

- по-перше, підґрунтям формування й реалізації етапів означеного процесу є створена на підприємстві система економічної безпеки, якій притаманний складний комплексний характер. Окрім загальних елементів системи економічної безпеки, як то суб'єкт і об'єкт безпеки, напрями гарантування безпеки, принципи, завдання та функції системи, засоби безпеки та ін., головними складовими елементами є функціональні складові. В економічній літературі зустрічається декілька інтерпретацій структури функціональних складових економічної безпеки підприємства. Їхньою відмінністю є, як правило, більша або менша деталізація функціональних видів діяльності підприємства. Кожна із функціональних складових характеризується власним змістом, набором критеріїв і засобами забезпечення. У найбільш загальному плані до функціональних складових економічної безпеки підприємства відносять: фінансову, адміністративну або інтелектуально-кадрову, виробничо-технологічну, правову, ринкову або маркетингово-збутову, інформаційно-аналітичну, екологічну, силову та ін. складові [1]. Від того, які функціональні елементи будуть віднесені до складу системи економічної безпеки, залежить як деталізація загальних

(раніше означених) елементів системи, так і розрізненість цільових функціональних сфер забезпечення економічної безпеки підприємства. Більш того система економічної безпеки окремих підприємств є, як правило, унікальною, оскільки залежить від багатьох особистих по відношенню до підприємства чинників (розміру підприємства, місця його розташування, форми власності, видів діяльності та рівня їхнього ризику, етапу розвитку, структури і розміру вхідного потенціалу, стану конкурентного середовища та ін.);

- по-друге, забезпечення економічної безпеки як процес має дуалістичний характер. З одного боку він є самостійним процесом, який має специфічні етапи, що самостійно протікають на підприємстві. До таких етапів можна віднести: виявлення і аналіз потенційних економічних небезпек і загроз; планування заходів протидії їхнього впливу на стан та результати діяльності підприємства; встановлення розміру витрат для реалізації заходів протидії впливу небезпек і загроз; реалізація означених заходів; контроль витрат (витрачання ресурсів) для реалізації заходів та оцінка їхньої ефективності щодо стану економічної безпеки підприємства. З іншого боку, забезпечення економічної безпеки визначається як процес ухвалення та реалізації системи заходів різноманітного характеру у межах функціональних складових діяльності підприємства з метою попередження реалізації небезпек і загроз діяльності підприємства, зменшення або подолання наслідків їхнього впливу. У такому контексті забезпечення економічної безпеки підприємства охоплює всі процеси, що відбуваються на підприємстві, створюючи поряд з основними факторами виробництва базис діяльності підприємства. Звідси є припущення, що забезпечення економічної безпеки підприємства супроводжує всі процеси, що складають діяльність підприємства [2];

- по-третє, забезпечення економічної безпеки підприємства є процесом, що цілковито залежить від загальної та проміжних (функціональних, конкурентних та ін.) стратегій управління діяльністю і розвитком підприємства. Саме під впливом такого загального стратегічного бачення обираються стратегії забезпечення економічної безпеки, які за своїм змістом є досить різноманітними. До стратегій забезпечення економічної безпеки підприємства відносять: стратегію попереджувальної протидії, стратегію пасивного захисту і стратегію адекватної відповіді. Стратегія попереджувальної протидії передбачає використання найбільш активних методів профілактики і протидії можливим небезпекам і загрозам. Ця стратегія гармонійно існує у сукупності зі стратегією зростання підприємства і агресивною конкурентною стратегією. Основним критерієм вибору того чи іншого способу (методу) протидії можливим небезпекам або загрозам служить максимальна ефективність діяльності підприємства. Принципом реалізації стратегії пасивного захисту є переважна орієнтація

підприємства на зовнішній захист, наприклад, з боку правоохоронних, судових та ін. органів. Ця стратегія логічно вбачається зі стратегією скорочення у поєднанні із пасивною конкурентною стратегією. Стратегія адекватної відповіді ґрунтується на використанні всього комплексу допустимих способів (методів) профілактики і відображення потенційних небезпек і загроз. Така стратегія є відповідною до стратегії обмеженого зростання підприємства у сукупності із наступальною конкурентною стратегією.

Таким чином, забезпечення економічної безпеки підприємства покликано створити умови ефективної діяльності підприємства для досягнення її цілей шляхом своєчасного виявлення та послаблення дії різноманітних небезпек і загроз. Ефективність цього процесу цілком залежить від комплексності системи економічної безпеки, обґрунтованої інтегрованою системою процесів її забезпечення у загальні процеси діяльності підприємства, орієнтації вибору стратегій безпеки на загальне стратегічне управління підприємством. Поглиблене вивчення означених моментів через призму забезпечення економічної безпеки є актуальним для подальших досліджень.

Література

1. Економічна безпека підприємств, організацій та установ : навч. посіб. / [В.Л. Ортинський, І.С. Керницький, З.Б. Живко, М.І. Керницька, М.О. Живко]. – К.: Правова єдність, 2009. – 544 с.
2. Козаченко Г. В. Витрати на забезпечення економічної безпеки підприємства: сутність та загальна структура / Г. В. Козаченко, Ю. С. Погорелов // *Управлінські інновації*. – 2012. – №2. – С. 178–184.
3. Христенко Л.М. Ідентифікація витрат на забезпечення економічної безпеки підприємства / Л.М. Христенко // *Економіка. Менеджмент. Підприємництво*. Луганськ: Видавництво СНУ ім. В.Даля. – № 26 (2). – 2014. – С. 154–162.

ВИМОГИ ДО СПОСОБІВ УЗГОДЖЕННЯ ІНТЕРЕСІВ АКТОРІВ ІНТЕГРОВАНИХ ПРОМИСЛОВИХ СТРУКТУР

О. Ю. Чорна, кандидат економічних наук, доцент

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля,
м. Северодонецьк, Україна

До сьогодні вивчення інтересів підприємств здійснювалося в неінституціональній економічній теорії, але положення цієї теорії поки що складно використовувати в контексті забезпечення економічної безпеки інтегрованих промислових структур (далі ІПС). Особливості й відмінності

створення та функціонування ІПС характеризують склад і складну структуру інтересів акторів ІПС, які потрібно постійно узгоджувати.

Узгодження інтересів розуміється як процес досягнення компромісу в масштабі задоволення інтересів суб'єктів [1] (для нас акторів ІПС). Узгодження – складний процес, який потребує значної професійної уваги. Узгодження інтересів є процесом, результативність якого слід розглядати крізь призму її досягнення у часі та просторі. У попередніх дослідженнях [1,2] було доведено що узгодженість інтересів акторів ІПС тлумачиться як характер взаємодії інтересів акторів ІПС, якій притаманні властивості несуперечливості, ієрархічної упорядкованості, адаптивності, організованості, оптимальності та відповідності загальним цілям ІПС.

Як і поняття "узгодження інтересів акторів ІПС", поняття "спосіб узгодження інтересів акторів ІПС" не знайшло широкого використання в науковій літературі.

У найзагальнішому розумінні "спосіб" означає прийом, дія, метод вживані при виконання якої-небудь роботи, при здійсненні чого-небудь, той або інший порядок, образ дій, метод у виконанні якої-небудь роботи, в досягненні якої-небудь мети [3]. Посадивши такі поняття, як спосіб та узгодження інтересів акторів ІПС, можна дати визначення способу узгодження інтересів акторів ІПС.

Спосіб узгодження інтересів акторів ІПС – це порядок дій щодо взаємного узгодження та забезпечення взаємної відповідності інтересів акторів ІПС.

Основні вимоги до способів узгодження інтересів промислових підприємств докладно висвітлюються в наукових роботах [1,4], але ці наукові дослідження можна використовувати лише на рівні акторів ІПС, рівень ІПС у цілому потребує більш докладного вивчення.

З урахуванням вищенаведеного ключовими для ІПС мають бути такі вимоги до способів узгодження інтересів акторів ІПС, які викладено в табл. 1.

Таблиця 1

Основні вимоги до способів узгодження інтересів акторів ІПС

Основні вимоги	Рівень
Відповідність способу узгодження інтересів стадії розвитку акторів ІПС та ІПС у цілому	Рівень ІПС
Несуперечливість способів узгодження інтересів акторів ІПС між собою та необхідним для їх реалізації ресурсам	
Взаємодоповнюваність способів узгодження інтересів (Сінергізм)	
Пріоритетність способу узгодження за кількістю задіяних полів інтересів акторів ІПС	

Відповідність способу узгодження інтересів ІПС спрямуванню діяльності акторів ІПС при забезпеченні узгодження управління економічною безпекою ІПС	
Можливість застосування способу узгодження до конкретного актора ІПС	Рівень актора
Відповідність способу узгодження потенціалу актора ІПС	

При формуванні вимог до способів узгодження інтересів ІПС, варто зазначити про тривекторність цих способів. Перший вектор – внутрішній, передбачає, що інтереси актора ІПС мають бути узгоджені. Другий вектор – мають бути узгоджені інтереси акторів ІПС. Третій – зовнішній, передбачає, що мають бути узгоджені інтереси ІПС із зовнішнім середовищем. Це можуть бути споживачі ІПС, населення території, де розташоване ІПС, постачальники та інші контактні аудиторії.

Переpletіння інтересів та неоднозначність їх ідентифікації обумовлює те, що кожна дія ІПС має розглядатись на нижчому рівні (актора ІПС) крізь "призму" інтересів, а на вищому рівні крізь цілі забезпечення економічної безпеки ІПС.

Треба зауважити: якщо відбувається узгодження інтересів акторів ІПС із внутрішніми інтересами, то має місце взаємодія активної сторони (актор ІПС) з іншими активними та пасивними акторами. Щодо узгодження інтересів акторів ІПС, то в даному разі відбувається взаємодія або двох активних сторін (жодна зі сторін не може повною мірою нав'язати свої інтереси), або ІПС відіграє активну роль, або деякі актори ІПС відіграють пасивну роль у взаємовідносинах.

Переpletіння інтересів та неоднозначність їх ідентифікації обумовлює те, що кожна дія ІПС має розглядатись на нижчому рівні (актора ІПС) крізь "призму" інтересів, а на вищому рівні крізь цілі забезпечення економічної безпеки ІПС.

Отже, ІПС притаманна наявність різноманітних взаємопов'язаних інтересів. Проте система інтересів ІПС завжди є суперечливою і потребує узгодження. До основних вимог щодо способів узгодження інтересів акторів ІПС, можна віднести: несуперечливість та альтернативність способів; відповідність способу, що вибирається, умовам діяльності та стадії розвитку ІПС; легітимність вибраного способу.

Література

1. Система економічної безпеки: держава, регіон, підприємство : [монографія] / [Козаченко Г. В., Ляшенко О. М., Безбожний В. Л. та ін.]. – Луганськ: Елтон-2, 2010. – 326 с.

2. Чорна О. Ю Узгодження інтересів акторів ПС – імперативна детермінанта управління економічною безпекою ПС / О. Ю. Чорна // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки – №2. Т.3(186)– Хмельницький, 2012. – С. 234-237

3. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка / С. И. Ожегов, Н.Ю. Шведова. – М.: ОНИКС 21 век, 2003. – 1200 с.

4. Ляшенко О. М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства: [монографія] / О. М. Ляшенко. – Луганськ: СХУ ім. В. Даля, 2011. – 400 с.

КОРУПЦІЯ У СФЕРІ ОСВІТИ ЯК ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНИЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ

А.В. Десятник, магістрант

А.В. Черв'як, магістрант

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава, Україна

Одним з основних показників потенціалу будь-якої країни в світі є ефективність функціонування її системи освіти. Загальновідомо, що жодна сфера суспільної діяльності не впливає на розвиток особистості людини так, як освітня сфера. Розвиток системи вітчизняної освіти за останні роки значною мірою відбувається під впливом відповідних соціально-економічних та політичних процесів. Нажаль, на шляху формування високоосвічених, високоморальних, духовно здорових громадян українська держава зіткнулась з таким явищем, як корупція, що проникла майже в усі сфери нашої діяльності як соціальна патологія. Навчальні заклади України не стали виключенням у цьому негативному процесі. Боротьба з корупцією у вищій освіті – нагальна проблема сьогодення. Якщо навчальний заклад не в змозі сформувати у студентів такі риси, як чесність, порядність, якщо можна придбати за гроші оцінку і диплом, то такі ж самі принципи будуть привнесені такими лжефахівцями і майбутніми керівниками в практичну діяльність підприємств, установ, організацій, бізнес середовище.

За даними Transparency International у 2014 році Україна посіла 144 місце із 174 у рейтингу країн за показником рівня сприйняття корупції, набравши 26 балів зі 100 можливих [1].

У Національній антикорупційній стратегії на 2011–2015 рр. від 21 жовтня 2011 р., у якій освітню сферу поряд із правоохоронною, медичною, земельною, податковою, митною, сферами державних закупівель та державної служби віднесено до зон підвищеного корупційного ризику, передбачаються такі шляхи боротьби з корупцією:

- вдосконалення законодавчого забезпечення відповідних сфер суспільних відносин,
- підвищення рівня заробітної плати та соціального забезпечення працюючих,
- підвищення професійного рівня та проведення більш жорсткого професійного добору кадрів,
- зменшення кількості формальних процедур.

Основними заходами з протидії корупції в освітній сфері повинні стати такі:

1. Дійсна політична воля вищих посадових осіб держави.

2. Свідоме бажання студентів та науково-педагогічних працівників не вдаватися до корупційних схем. За результатами соціологічного опитування досвід особистісної протидії корупції мають лише 10% студентів. Більшість вважають, що це справа правоохоронних органів (58%); серед суб'єктів протидії називають також органи студентського самоврядування (33%), студентські профспілки (18%), молодіжні громадські організації (13%). Найдієвішими заходами протидії студенти вважають «телефон довіри» (35%); створення системи співпраці з правоохоронними органами (29%); доведення до відома студентів їхніх прав та механізмів, за допомогою яких вони можуть захищатися від корупції (27%) [2]. Якщо студент не зрозуміє, що основним його завданням є вчитися, щоб у майбутньому влаштуватися на хорошу роботу, а викладач – що основним його завданням є надавати якісні знання, незалежно від матеріального становища студента, його поглядів, доти питання про зменшення рівня корупції буде залишатися актуальним.

3. Формування антикорупційної правосвідомості громадян шляхом створення системи антикорупційної освіти в загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладах незалежно від форми власності. Нетерпиме ставлення до корупції повинне формуватися ще зі школи, коли свідомість дітей не спотворено. Для цього необхідно в школах у межах вивчення юридичних дисциплін роз'яснювати учням основні положення антикорупційного законодавства, їхні права в разі виникнення корупційних ситуацій.

4. Утворення незалежного антикорупційного органу, що є однією з ключових передумов для здійснення ефективної антикорупційної політики. В Україні вже неодноразово здійснювалися спроби створити такий орган. Було кілька законопроектів, пропонувались різні концепції. Проте найголовніше – це те, щоб така інституція була дійсно незалежною й повноважною. І в наших умовах головна проблема – як забезпечити цю незалежність, для чого знову ж таки необхідна готовність носіїв владних

повноважень протидіяти корупції, боротися з нею без жодних винятків. Тобто насамперед готовність самої влади жити за антикорупційними правилами й нормами, починати боротьбу з корупцією із себе.

Масштаби поширення корупції в будь-якій сфері суспільного життя в світі й посилення уваги міжнародного співтовариства до цього негативного явища перетворили корупцію на глобальну проблему сучасності. Вітчизняними дослідниками проблем боротьби з корупцією зазначається, що вона являє собою складне, багатоаспектне негативне явище, яке перетворилося на глобальну проблему не лише для України, а й для світового співтовариства в цілому.

Підсумовуючи, можемо констатувати, що Україна в особі народу, у тому числі студентської молоді, продемонструвала своє прагнення включитися в так званий глобальний антикорупційний консенсус. Подолання корупції у сфері вищої освіти відкриє нові можливості молодим фахівцям пропонувати свій потенціал на європейському ринку праці, набиратися досвіду та впроваджувати кращі ідеї в життя для економічного розвитку України, для утвердження прав людини, для зміцнення чесності та інших моральних засад суспільства.

Література

1. Офіційний сайт «Transparency International» » [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://ti-ukraine.org/corruption-perceptions-index-2014/global-table.html>.

2. Результати загальнонаціонального опитування студентів «Корупція у вищих навчальних закладах: як її здолати?» / Фонд «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва ; «Ukrainian Sociology Service» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dif.org.ua>.

3. Гривцова О. Без хабара вищу освіту не отримати? / О. Гривцова // Запорізька правда. – 2009. – 29 жовтня (№ 159-160). – С. 2.

4. Гріньова І. Дослідження корупційних процесів у вищих навчальних закладах України / І. Гріньова // Вісник Книжкової палати. – 2011. – № 11. – С. 47-49. – Бібліогр.: с. 49.

5. Стрельцов Є. Корупція в освіті: суспільні наслідки та особиста шкода неформальних стосунків в освітянській сфері, або Дещо про наше майбутнє / Є. Стрельцов, В. Шевчук // Юридичний вісник України. – 2012. – 3-9 березня (№ 9).

ВПЛИВ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА РІВЕНЬ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Я.С. Голян, *магістрант*

В.С. Пірімова, *магістрант*

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава, Україна

В сучасних умовах проблеми тіньової економіки стали одними з найбільш важливих як для України, так і для більшості країн світу. Окремі різновиди тіньової діяльності (особливо корупція) справедливо відносяться до числа глобальних проблем сьогодення. Тіньова економіка впливає на усі соціально- економічні процеси і опосередковано знижує рівень економічної безпеки держави.

Тіньова економіка – складне соціально-економічне явище, що представлене сукупністю неконтрольованих і нерегульованих як протиправних, так і законних, але аморальних, економічних відносин між суб'єктами економічної діяльності з метою отримання доходу за рахунок приховування доходів і ухилення від сплати податків [1].

Необхідно відзначити, що аналіз тенденцій тінізації економічної діяльності в Україні має ґрунтуватися на кількісних оцінках обсягу тінізації економіки (табл. 1). Розрахунки інтегрального показника рівня тіньової економіки в Україні свідчать, що рівень тінізації з кожним роком зростає і набуває загрозливих темпів, що у свою чергу зменшує рівень доходів до бюджету, обсяг офіційного ВВП та негативно відображається на стані економічної безпеки нашої держави.

Таблиця 1

Оцінка частки тіньового сектору економіки України за різними методами, у % до ВВП (складено авторами за даними [4])

Рік	Рівень тіньової економіки за методом “витрати населення – роздрібний товарооборот”	Рівень тіньової економіки за електричним методом	Рівень тіньової економіки за методом збитковості підприємств	Рівень тіньової економіки за монетарним методом	Інтегральний показник рівня тіньової економіки в Україні
2010	44	37	30	30	38
2011	48	29	25	26	34
2012	46	29	27	24	34
2013	51	30	27	24	35
2014	58	39	31	33	41

Зневіра суб'єктів економічної діяльності в покращення економічної та політичної ситуації спонукає їх активно застосовувати схеми приховування частини прибутків, зокрема поширення збитковості та неплатежів. Збільшення рівня тіньової економіки було безпосередньо пов'язане також впливом зовнішніх негативних процесів – подальшим загостренням політичних відносин з РФ та згоранням економічного співробітництва з нею, у зв'язку з чим частина підприємств, які були зорієнтовані на експорт товарів в цю країну недоотримали значну частину доходів.

Найістотнішими чинниками тінізації економіки України є:

1) неефективне державне регулювання економіки – відсутність довіри бізнесу до держави та держави до бізнесу, висока бюрократизація, недосконале інституційне та законодавче забезпечення;

2) неефективне адміністрування податків, сприяє цьому велике та несправедливе податкове навантаження, збільшення частки збиткових підприємств, низький рівень платіжної дисципліни, нестабільність та недосконалість податкового законодавства та правова незахищеність платників податків;

3) панічні настрої серед населення, що призвело до ажіотажного попиту на валютному ринку, прискорення інфляційних та девальваційних процесів, вплив депозитних ресурсів з банківського сектора;

4) виникнення невідконтрольних владі територій, що збільшило кількість економічних правопорушень у цих регіонах;

5) штучні обмеження на українські товари з боку російської федерації, що посилені відсутністю контролю на значному відрізку українсько-російського кордону. це дозволило організувати нелегальне переміщення товарів через державний кордон;

6) проблеми ринку праці, пов'язані з низькими економічними стимулами до офіційного працевлаштування працівників та зростанням рівня безробіття;

7) недосконалість судової та правоохоронної системи, відсутність чіткої державної програми боротьби з організованою злочинністю, в тому числі і в економічній сфері, низький рівень довіри населення до судових та правоохоронних органів та інші.

Все це спонукає суб'єкти господарювання до уходу “в тінь” з метою хеджування ризиків та зменшення фінансових втрат.

З метою посилення протидії тіньовій економіці та подальшого запобігання економічній небезпеці в Україні необхідно [3]:

- відокремити владу від бізнесу;
- легалізувати приховані від оподаткування доходи, отримані некримінальним шляхом;

- створити такі умови для підприємницької діяльності, щоб тіньова економічна діяльність була неефективною та економічно не вигідною;
- долати кримінальну економічну діяльність як економічними методами (високими штрафами), так і адміністративно–кримінальними.

Сьогодні в Україні та в інших країнах з трансформаційною економікою чітко усвідомлюється необхідність забезпечення економічної безпеки держави. Проте ефективність функціонування інститутів економічної безпеки ще вкрай низька.

Під економічною безпекою держави розуміють таке поєднання економічних, політичних та правових умов, які можуть забезпечити довгострокове виробництво максимальної кількості економічних ресурсів на душу населення найбільш ефективним способом. У світовій економічній науці поняття економічної безпеки не використовується. В нашій країні питанню економічної безпеки в останні роки приділяється помітна увага.

В Україні давно вже йдуть суперечки про створення експертної ради, яка б оцінювала проекти з точки зору їхньої корисності для держави і забезпечення економічної безпеки України. А тим часом, за даними експертів, за останні роки з України вивезено 20 - 40 млрд. грн.. У зв'язку з цим, глибоку стурбованість викликають затримки у розробці проектів стратегії та Національної програми забезпечення економічної безпеки України [2].

У процесі реформування сектору безпеки мають бути гарантовані дотримання прав і свобод людини, відкритість правової інформації, законність, гармонізація міжнародних та національних стандартів у сфері правозахисної діяльності, зокрема щодо права власності. Усе це відповідає нашим уявленням про детінізацію економіки. Отже, детінізація економіки – створення такого інституційного середовища в країні, де тіньова економіка стала б економічно не вигідною. Інституційні перетворення мають здійснюватися у спосіб максимального врахування інтересів суб'єктів господарювання в сприятливих для легальної економічної діяльності.

Враховуючи усе вищезазначене, можна дійти таких висновків та внести наступні пропозиції:

- зростання цінності людської особистості через підвищення демократизації суспільства сприятиме звуженню тіньового сектору зайнятості в Україні;

- детінізація економіки України повинна мати неруйнівний характер щодо залучення капіталів некримінального походження в легальну економіку; це підвищить сукупний попит у країні, що сприятиме економічній безпеці;

- ефективна стратегія детінізації економіки України має узгоджуватися з реформуванням оплати праці та системи соціального

захисту населення, промисловою політикою та реальними структурними перетвореннями в країні в контексті розвитку європейської інтеграції;

– заходи детінізації в Україні мають вживатися не лише з метою оздоровлення та зростання її економіки, а й для зміцнення держави в контексті її економічної та національної безпеки за умов європейської інтеграції, вступу до СОТ.

Отже, зниження рівня тінізації економіки України шляхом удосконалення законодавчої, організаційної та управлінської бази, що дозволить вийти на новий рівень ведення бізнесу, збільшити податкові надходження до бюджету, це у свою чергу дозволить зробити бюджет держави бездефіцитним, покрити дефіцит Пенсійного фонду України (який вже багато років покривається за рахунок державного бюджету, тому збільшує його видатки), підсилити соціальну захищеність громадян України, і тим самим багато в чому зняти внутрішні загрози економічній безпеці країни та підвищити її конкурентоспроможність в умовах значної глобалізації світового господарства. Тому детінізації є одним з пріоритетів забезпечення економічної безпеки України та створення умов її сталого розвитку.

Література

1. Варналій З. С. Теоретичні засади детінізації економіки України / З. С. Варналій // Вісник Вінницького політехнічного інституту. - 2014. - № 1. - С. 46–53. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vvpi_2014_1_9.pdf.

2. Гунський Б.В. Економічна безпека України: методологія виміру, стан і стратегія забезпечення: монографія / Б.В. Губський. – К.: ДП «Укрархбудінфор», 2014. – 122 с.

3. Мазур І. І. Детінізація економіки в контексті економічної безпеки України / Теоретичні та прикладні питання економіки: Зб. наук. праць. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2004. – Вип. № 4. – 292 с.

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України.– [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>.

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Т.В.Чаус, магістрант

Є.О.Федоренко, магістрант

Полтавський національний технічний університет імені Юрія
Кондратюка, м. Полтава, Україна

У сучасних демократичних суспільствах створено певну систему заходів боротьби з корупцією, яка ґрунтується на визнанні права громадян на чітке виконання державою своїх функцій. Для України особливе

значення має практика країн, котрі, реалізувавши антикорупційні програми, досягли необхідних позитивних результатів, що дало їм змогу закласти основи продуктивного суспільно-політичного розвитку (зокрема, й у контексті національних економік) [7]. Недостатня обґрунтованість і раціональність структурних змін у національній економіці призвели до невиправданого відставання від розвитку перехідних економік інших країн, поглиблення диспропорцій між існуючою структурою виробництва та інтересами суспільства.

Формування правової, організаційної та інституціональної основи запобігання і протидії корупції в Україні має здійснюватись з урахуванням міжнародної практики боротьби з небезпечним мережевим явищем. Зарубіжний досвід ефективної антикорупційної політики унікальний і заслуговує пильного вивчення з ціллю запозичення на українські реалії антикорупційних стратегій, які показали високу результативність. Перш за все враховується досвід країн, які успішно реалізують антикорупційні стратегії, програми на державному та громадському рівні: Нідерланди, Німеччина, Сінгапур.

У Нідерландах існує трьохрівнева система протидії корупції. Перший рівень представляють відділи внутрішніх справ (внутрішні служби безпеки), які функціонують у міністерствах та у більшості державних, установ, організацій. Покарання винних відбувається, що називається, «не виносячи сміття з хати», зміщенням з посади, справлянням компенсації за порушення або звільненням. Наступним структурним рівнем в системі боротьби з корупцією є так звана Служба Громадського Звинувачення (The Public Prosecution Service), яка має дев'ятнадцять регіональних офісів, в кожному з яких є свій громадський обвинувач, який веде справи по кримінальним розслідуванням. Національний громадський обвинувач, в свою чергу співпрацює з генеральною прокуратурою («Rijksrecherche»), яка складає третій організаційний рівень в системі боротьби з корупцією [10]. Не менш цікавим з точки зору дієвості антикорупційних заходів є положення чинного кримінального законодавства, які забезпечені широким набором правових засобів, здатних ефективно припиняти різноманітні форми та прояви корупції. Статтею 178 Кримінального Уложення Королівства Нідерланди від 1881 року була введена сувора відповідальність для осіб, які дають подарунок або тільки обіцяють вручити подарунок з тим, щоб вплинути на прийняття рішення яке розглядається суддею у справі у вигляді ув'язнення на термін до 6 років..

Відчутні результати у протидії корупції досягнуті в Німеччині. Організаційно-правовий механізм попередження корупції в цій державі передбачає: визначення переліку посад схильних до корупції; посилення внутрівідомчого контролю у формі ревізій; особливий підхід при

призначенні осіб на посади, виконання яких допускає можливість здійснення корупційних дій; навчання і підвищення кваліфікації співробітників для неприйняття ними дій, що підпадають під склад корупційних злочинів; посилення службового нагляду керівництвом федерального органу; ротація персоналу, що займає посади, найбільш схильні корупції; суворе дотримання приписаних процедур при виділенні і оформленні державних замовлень; чіткий поділ етапів, пов'язаних з плануванням, виділенням і розрахунками при оформленні державних замовлень.

Окрему увагу в приділяється системі адміністративних заборон на державній службі, серед яких законодавством визначено наступні.

1. Заборона на здійснення державним службовцем підприємницької діяльності як особисто, так і через довірених осіб, в тому числі участь у діяльності правління, наглядової ради або в іншому органі товариства, товариства або підприємства будь-якої іншої правової форми.

2. Заборона на заняття посади в раніше підконтрольних організаціях протягом 5 років після залишення державної служби. У разі відставки чиновник повинен отримати дозвіл уряду на роботу в приватному секторі, якщо колишня діяльність службовця мала відношення до даного виду діяльності. В іншому випадку поведінка державних службовців може розглядатися як корупційна [1].

Позитивним і дієвим досвідом у подоланні корупції славиться і така азіатська держава як Сінгапур, яка вважається однією з найздоровіших з точки зору лікування корупційної хвороби країною, і першою серед сучасних індустріальних країн почала активну боротьбу з корупцією та зміцнення морально-етичних засад влади та професіоналізму апарату державного управління. В Сінгапурі засвоїли, що корупція це свого роду квазіінституційне втілення неформальних норм міжособистісних відносин на рівні владних структур і приватних осіб. Це своєрідна форма самоорганізації протиправної корисливої взаємодії, яка іманентно відведена і перманентно проявляється на макро-, мезо- і мікрорівнях соціальної організації суспільства, яка володіє певною специфікою і вкрай негативним впливом на статус і повсякденну діяльність державних організацій [3].

Антикорупційна стратегія країни орієнтована на три головні завдання [3]: позбавлення державного апарату від хабарників; спрощення бюрократичних процедур і посилення правової регламентації повноважень чиновників; контроль за дотриманням етичних стандартів службової діяльності. Для подолання і протидії корупції в цій невеликій країні був створений спеціальний орган «CorruptPractices Investigation Bureau» – «Бюро з розслідування корупції». Директор бюро підпорядковується особисто прем'єр-міністру Сінгапуру, і ніхто не може наказати йому

припинити розслідування. Агенти перевіряють банківські рахунки, майно не тільки самих чиновників, але і їхніх дітей, дружин, родичів і навіть друзів. Якщо клерк і його сім'я живуть не по засобам, бюро автоматично, не чекаючи команди згори, починає розслідування. Коли міністр у декларації про доходи вказує, що у нього у володінні одна іржава машина, то після такого звіту стартує перевірка, і міністр зобов'язаний відзвітувати. Якщо його витрати перевищують легальні доходи, йому не пощастить.

Серед першочергових заходів в контексті реалізації ефективної антикорупційної політики, керівництво країни визначило наступні [3;]:

- введення конфіскацію майна корупціонерів;
- спрощення процедур прийняття рішень і видалення всякої двозначності в законах;
- відміна дозволів і ліцензій, що ліквідувало живильний ґрунт з під ніг бюрократів-хабарників;
- підвищення зарплат;
- створення більш сучасного антикорупційного законодавства;
- встановлення спеціального максимально самостійного державного органу у боротьбі з корупцією;
- посилення кримінальної відповідальності за корупцію;
- встановлення високих соціальних гарантій державним і муніципальним службовцям;
- практика постійної і планомірної ротації управлінських кадрів;
- законодавчі гарантії безпеки особи та членів його сім'ї, що надали свідчення за фактами корупції;
- широке висвітлення антикорупційної діяльності в ЗМІ;
- проведення незалежної експертизи законів і нормативних актів на предмет корупційних наслідків.

Таким чином аналізуючи, систему заходів антикорупційної спрямованості, яка була реалізована керівництвом держави, варто відзначити, що вона характеризується всебічною продуманістю, системністю, актуальністю, суворістю і послідовністю. Проведений аналіз позитивного досвіду зарубіжних країн в ефективній і результативній реалізації антикорупційної політики дає підстави для таких ґрунтовних висновків: 1. Будь-яке суспільство здатне досягти самовилікування від багатьох соціальних недуг, включаючи корупцію, в тому випадку, якщо це суспільство прагне до реального одужання. 2. Корупція представляє собою глобальне мережеве явище, боротьба проти якого має вирішувати в рамках міждержавної співпраці. 3. Використання та імплементація антикорупційних заходів в Україні, які показали високу ефективність у зарубіжних країнах не може відбуватись за допомогою простого копіювання тих чи інших елементів державного чи муніципального управління.

Корупція постійно адаптується до змін політичних, економічних і соціальних умов діяльності, тому антикорупційна діяльність має проводитись з урахуванням національних традицій, історичних, ментальних, культурних особливостей цивілізаційного розвитку українського суспільства.

Література

1. Еврокомиссия: коррупция в ЕС "поражает воображение" [Електроний ресурс]. – Режим доступу:http://www.bbc.co.uk/russian/business/2014/02/140203_europe_breathtaking_corruption_report.shtml. - назва з екрана.
2. Кислухин В.А. Деятельность полиции Нидерландов в борьбе с коррупцией: историко-правовой аспект / В.А. Кислухин //Московская государственная юридическая академия LEX RUSSICA = РУССКИЙ ЗАКОН. – 2010. - № 1. – С. 171-192.
3. Манукян А., Т. Хаджиев Антикоррупционная стратегия Сингапура: ориентация / А. Манукян, Т. Хаджиев // Право и управление. XXI век. - 2013. – № 1 (26).-С. 117-123.

Наукове видання

**ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА:
ДЕРЖАВА, РЕГІОН, ПІДПРИЄМСТВО**
Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції

Комп'ютерна верстка

Ю.С. Худолій
О.М. Бондаревська

Матеріали друкуються мовами оригіналів.
За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідають автори.
Електронне видання.
